

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

Christensen, William.

Oluf Christensen og Sønner : en

Købmandsfamilie i Ålborg omkring År 1800.

København : trykt hos Nielsen & Lydiche, 1913

307 s., [4] tav. :

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

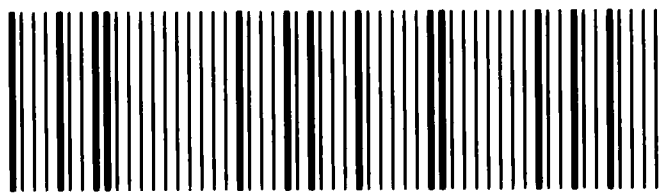
UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

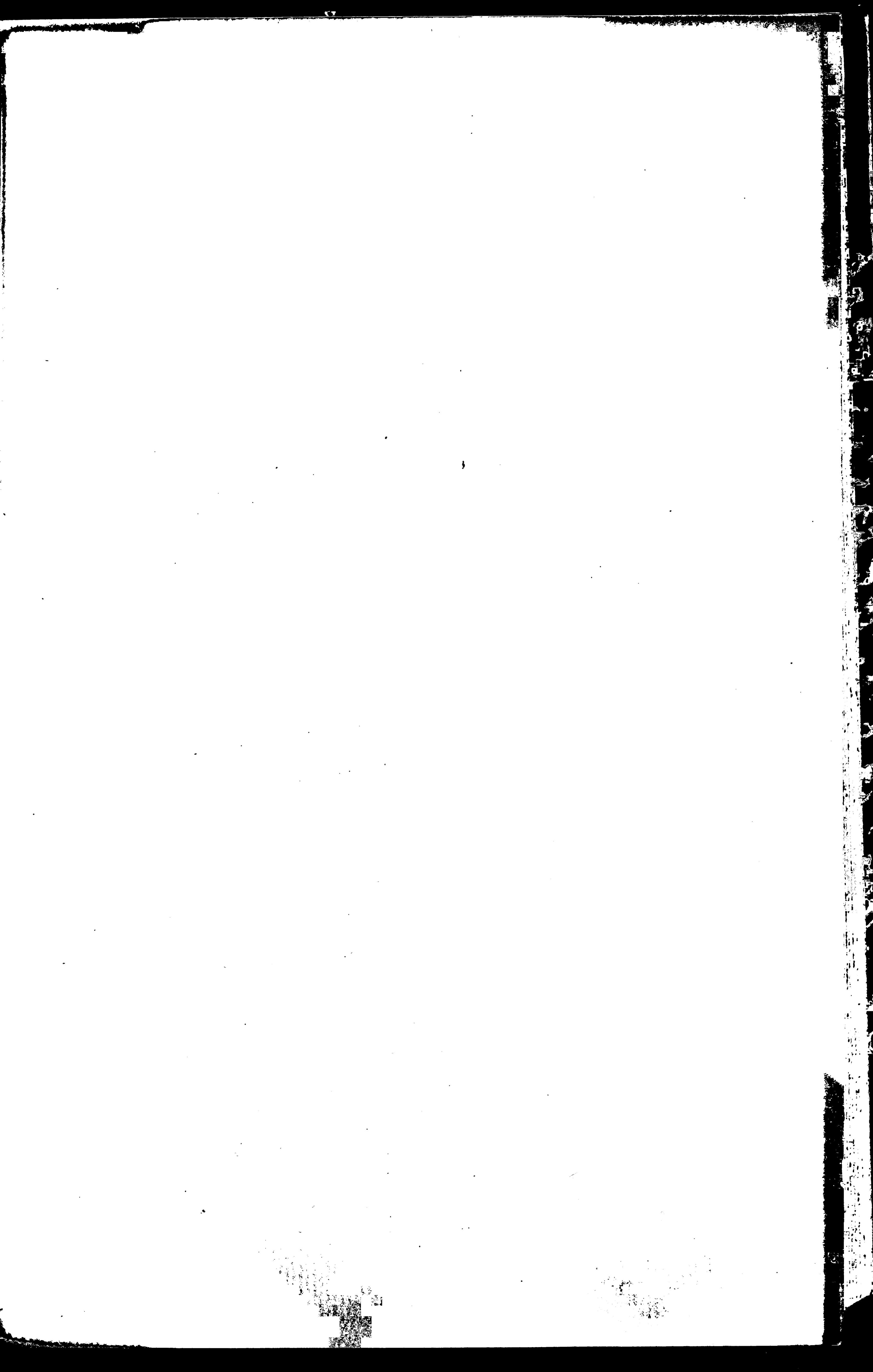
43 11 100

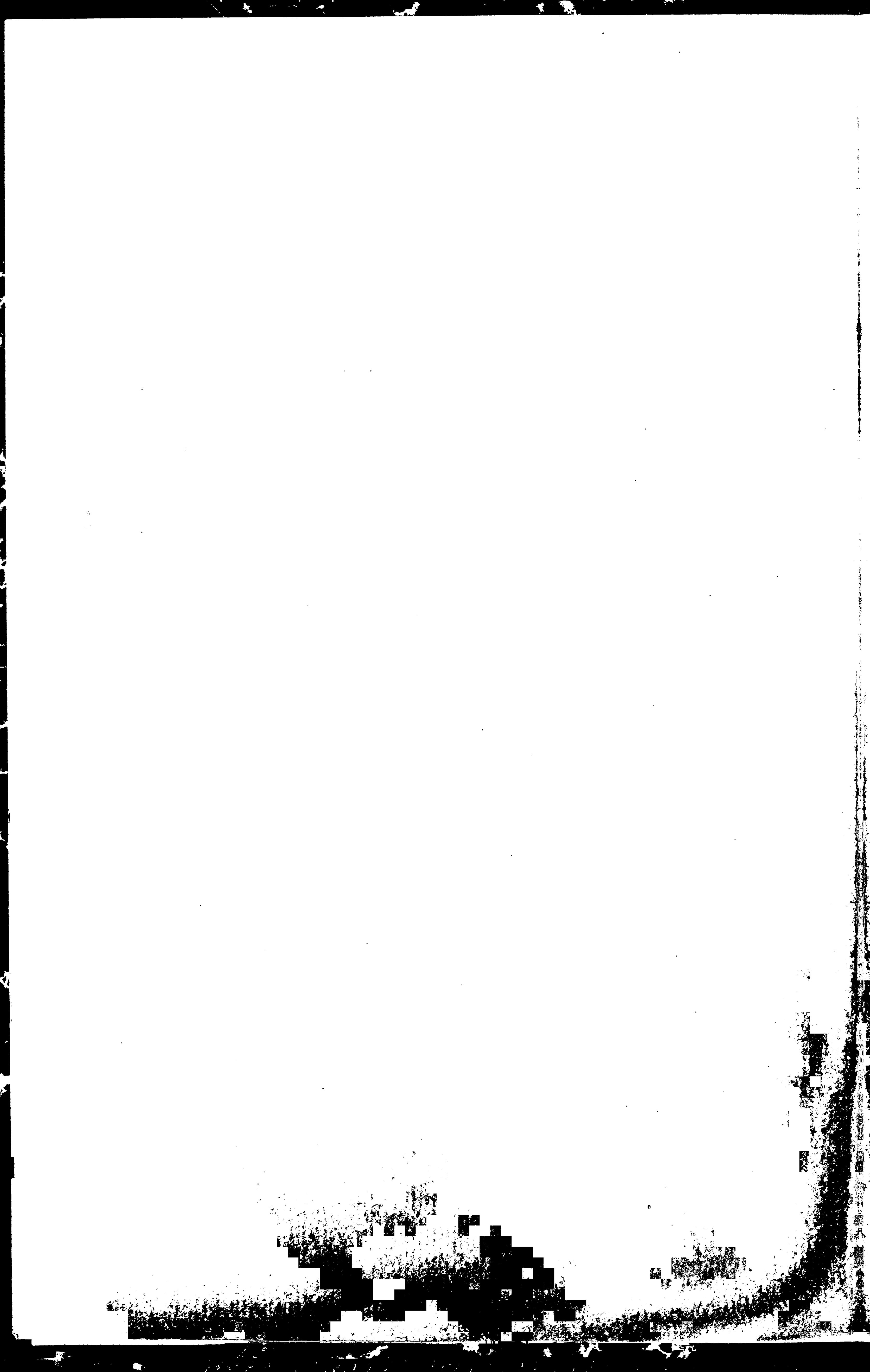
DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130022883012

OLUF CHRISTENSEN

OG

SØNNER.

EN KØBMANDSFAMILIE I ÅLBORG
OMKRING ÅR 1800. ▽

AF

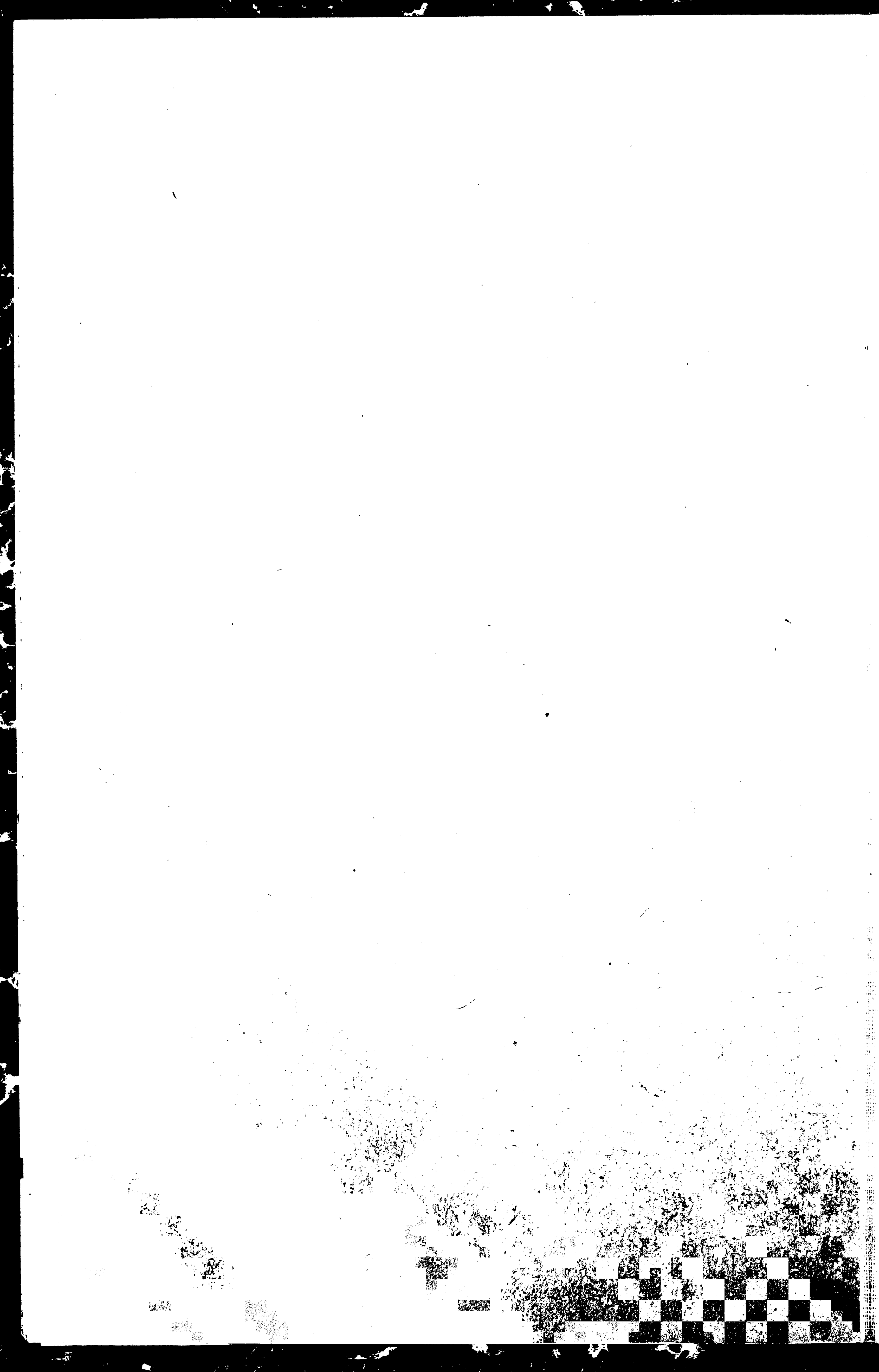
WILLIAM CHRISTENSEN.

1814 1830

KØBENHAVN.

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKJÆR)

1913.

Oluf Christensen.
Født 1739, død 1817.

OLUF CHRISTENSEN

OG

SØNNER.

EN KØBMANDSFAMILIE I ÅLBORG
OMKRING ÅR 1800.

AF

WILLIAM CHRISTENSEN.

KØBENHAVN.

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKJÆR).

1913.

Den 22. December 1913 er det hundrede År, siden Grosserer Christian Christensen fødtes i Ålborg. I 1844 åbnede han en beskeden Urtekræmmerforretning i København på Hjørnet af Knabrostræde og Brolæggerstræde (sidstnævnte Gades nuværende Nummer 8). I 1851 ægtede han sin Hustru, som blev ham en trofast Støtte gennem deres mangeårige Samliv. I 1863 kunde han købe Hjørneejendommen Frederiksberggade 22 og Kattesundet 4, og i 1869 tog han Borgerskab som Grosserer. Han havde fundet en Specialitet i Engros-Handelen med Ost og Smør, og han oparbejdede heri en betydelig Forretning, bistået af dygtige Hjælpere og af heldige Tidsomstændigheder; det var i de Dage, da Danmarks Smørekspport til England begyndte, og han blev en af Pionererne for denne Handel.

På de efterfølgende Blade er det forsøgt at give en Skildring af Christian Christensens fædrene Slægt. Nogen synderlig Tradition om denne Slægt fandtes ikke hos den nulevende Generation, i det mindste ikke hos den Gren af den, der er knyttet til København; og navnlig om Christian Christensens Farfader Oluf Christensen var Mindet omtrent helt forsvundet, skønt han vistnok har været den ejendommeligste af de Medlemmer af Slægten, der nu kendes. Fremstillingen har derfor for den ganske overvejende Del måttet støtte sig på officielle Kilder, hvorved den kan have fået et noget ensidigt Præg; men det er i alt Fald lykkedes at finde et ikke helt ringe Stof til Oluf Christensens og hans Sønners Historie, hvorimod der uheldigvis så at sige intet har kunnet oplyses om hans fædrene Slægt.

Skildringen påregner selvfølgelig i Hovedsagen kun Interesse hos Familien og dennes nærmeste bekendte. Den er gjort ret bred, idet den medtager et ikke ringe Antal Enkeltheder, og det er ikke usandsynligt, at der selv inden for den snævre Kreds, som den henvender sig til, vil være

adskillige, navnlig af det delvis lidet læsende yngre Slægtled, der vilde have foretrukket en mere kortfattet Fremstilling. Men også disse kan måske i en ældre Alder få større Interesse for Forfædrenes Skæbne, og da det gjorte Arbejde i alt Fald næppe nogen Sinde vil blive gjort om, er det anset for rigtigt hellere at meddele lidt for mange end for få Enkeltheder.

Af de ordret aftrykte Stykker er kun følgende gengivne bogstavret: Breve fra Oluf Christensen og fra Berthel Christensen, for så vidt de meddeles fuldstændig, samt de S. 228—34 aftrykte Optegnelser og Breve af Cathrine Aagaard Christensen (jfr. S. 228 Note 2). Derimod er f. Eks. tinglæste Dokumenter, der er gengivne efter Pantebogen, og Avertissementer, som Familiens Medlemmer har indrykket i Aviserne, ikke aftrykte bogstavret.

I den S. 269—84 meddelte Stamtavle over Oluf Christensens Efterkommere er brugt Betegnelsen »Kb.«, når jeg selv har set enten den pågældende Kirkebog eller en derefter udfærdiget Attest, hvorimod Betegnelsen »Menighed« angiver, at min Viden om, at en Begivenhed er indført i den vedkommende Menigheds Kirkebog under den anførte Dag, kun skriver sig fra et Medlem af Familien.

Af de i Noterne anvendte Forkortelser betegner

AAA.: Ålborg Amtsarkiv (i Landsarkivet for Nørrejylland).

ABA.: Ålborg Byfogedarkiv (i Landsarkivet for Nørrejylland).

ABK.: den ved Ålborg Byfogedembede (dels på selve Byfogedkontoret, dels på Ting- og Arresthusets Loft) beroende Del af Ålborg Byfogedarkiv.

ARA.: Ålborg Rådstuearkiv (i Landsarkivet for Nørrejylland).

ASB.: Ålborg Stiftsbibliotek.

FLA.: Landsarkivet for Fyn.

J.: Journal.

JE.: Jydske Efterretninger.

Kb.: Kirkebog.

NLA.: Landsarkivet for Nørrejylland.

OMA.: Odense Magistrats Arkiv (i Landsarkivet for Fyn).

RA.: Rigsarkivet.

SLA.: Landsarkivet for Sjælland m. m.

København 22. December 1913.

WILLIAM CHRISTENSEN.

INDHOLD.

	Side
OLUF CHRISTENSEN 1739—1817 OG MAREN BERTHELSDATTER.	
I. UNGDOM.	
Oluf Christensens Fødsel S. 1. Læretid i Ålborg hos Købmand Jens Schou S. 3. De første År efter Læretiden S. 5. Borgerskab i Ålborg S. 7. Giftermål med Maren Berthelsdatter S. 8	1-12.
II. GÅRDEN VED VESTERÅ.	
Den sælges Oluf Christensen af Købmand Knud Qvist S. 14. Dens Nummer og Beliggenhed S. 16. Dens enkelte Bygningers Alder; Forandringer i Oluf og Berthel Christensens Tid S. 20. Opmåling 1802 S. 23. Rum med Ildsteder 1812 S. 24. Lokalteter 1818 S. 26.....	13-27.
III. FORHOLD TIL TOLDVÆSENET.	
Forretning med Norge S. 29. Andragender til Generaltoldkamret i forskellige Anliggender S. 29 (Kornhandel S. 30). Spørgsmål om Strømtoldgodtgørelse S. 34; om Fortoldning af Aske S. 42. Andre Mellemværender med Generaltoldkamret og med Toldinspektør Preetzmann i Ålborg S. 49	28-55.
IV. ANDRE SIDER AF OLUF CHRISTENSENS KØBMANDS- VIRKSOMHED; OFFENTLIGE HVERV M. M.	
Varer, som han drev Forretning med S. 56. Rederivirksomhed S. 57. Kommissioner for Kunderne S. 61. Sammenstød med Brigadér Halling S. 63. Forhold til andre Købmænd S. 65. Offentlige Hverv i Byens, i Købmands-Liglavets og i Købmandslavets Tjeneste S. 67; Overkøbmand S. 69. Interesse for filantropiske og samfundsnyttige Formål S. 71. Velstand S. 74	56-77.
V. FASTE EJENDOMME I OG UDEN FOR ÅLBORG.	
Gården ved Vesterå og Huse i Kattesundet S. 78. Østre Side af Østerå S. 80. Hjørnet af Vesterå, Bispensgade og Jomfru Anne Gade S. 81. Adelgade S. 82. Østre Hjørne af Bispensgade og Jomfru Anne Gade S. 83. Nytorv og Nygade S. 85. — Ejendomme i Hov S. 85. Lundergård S. 86. Frederikshøj S. 88.....	78-89.
VI. INDUSTRIELLE VIRKSOMHEDER.	
Sæbefabrik på Nytorv S. 90. Part i Mikkell Jeegs Tobaksfabrik Østen for Østerå S. 96. Andel i Godthåbs Papirfabrik S. 102	90-105

	Side
VII. OLUF CHRISTENSEN SOM KAPERREDER.	
Efter Kaperreglementet af 14. Septbr. 1807 S. 107. Efter Kaperreglementet af 28. Marts 1810 S. 108.....	106-12.
VIII. FIRMANAVNET »OLUF CHRISTENSEN & SØNNER«.	
Det dukker op 1799 S. 113. Berthel Christensen er Eneindehaver af Firmaet fra 1805 S. 117. Men ikke alle har været klare herover S. 120; og også for Forpligtelser, som Firmaet har indgået efter 1805, rejses der Krav mod de tidligere Firmadeltagere S. 123.....	113-28.
IX. OLUF CHRISTENSENS SIDSTE ÅR; HANS DØD OG EFTERMÆLE.	
Obligation til Staten på Grund af Gæld til engelsk Firma S. 129. Privat Pengeseddel S. 129. Indkomst 1810 og 1813 S. 131. Bidrag til samfundsnyttige og filantropiske Formål S. 131. Fuldmagt til Sønnen Jacob S. 136. Død og Eftermæle S. 136.	129-43.
MAREN BERTHELSDATTER SOM ENKE 1817—25. X.	
Hun sidder i uskiftet Bo S. 144. Jacob Christensen som hendes Fuldmægtig og Lavværge S. 144. Tobaksfabrikken S. 145. Sæbefabrikken S. 147. Indbrud hos hende S. 150. Tilbagegang for hende: Lån og Domme S. 151. Død S. 155. Hendes og Mandens Fællesbo S. 156....	144-58.
BERTHEL CHRISTENSEN 1777—1841 OG CATHRINE AAGAARD HASS 1780—1821.	
XI. UNGDOM; KØBMANDSFORRETNING.	
Berthel Christensens Fødsel S. 159. Udenlandsrejse S. 159. Giftermål med Cathrine Aagaard Hass S. 162. Hendes Forældre S. 163. Berthel Christensens og Hustrus bekendte S. 167. Han bliver Kaptajn for Byens frivillige Jægerkorps S. 168. Svogerskab med Niels Wigelsen S. 170. Berthel Christensen bliver Deltager i, senere Eneindehaver af Firmaet Oluf Christensen & Sønner S. 171; tager Borgerskab 1810 S. 172. Købmandsforretningen S. 173. Indkomst 1810 og 1813 S. 173. Kommissioner for Kunderne S. 174. Korrespondance med Generaltoldkamret S. 174. Vare-sorter S. 175.....	159-78.
XII. BERTHEL CHRISTENSEN SOM KAPERREDER.	
Kongelig Resolution om Toldfrihed for indførte Våben S. 179. Berthel Christensen som Kaperreder før 2. Aug. 1809 S. 180; efter Kaperreglementet af 28. Marts 1810 S. 182.....	179-85.
XIII. BERTHEL CHRISTENSEN SOM REDER FOR KOFFARDISKIBE.	
Forskellige Skibe tagne af Fjenden under Krigen S. 186. Skonnerten »Cathrine« og Retssagen i Anledning af dens Opbringelse S. 187. Andre Skibe S. 188. Forhold til den norske Provideringsadministration S. 190. »Fortuna«s Opbringelse og Spørgsmålet om Assurancens Udbetaling S. 193. Rederivirksomhed efter Krigen S. 195.....	186-97.

XIV. FALLITTEN 1818—23.

Side

Pengevanskeligheder før den Tid S. 198. Berthel Christensen opgiver sit Bo S. 201. Talrige Fallitter i hele Landet, også i Ålborg S. 202. Berthel Christensens eget Syn på Grunden til hans Fallit S. 204. Samtidens rosende Dom om ham S. 205. Der udnævnes Opbudskommissærer i Boet S. 206. Indtrykket af Fallitten på Familien S. 207. Auktioner i Boet S. 207. Et til Berthel Christensens Fordel dannet Interessentskab køber Gården ved Vesterå m. m. S. 209. Hans yngste Søns Fødsel S. 211. Han kan blive boende S. 211. Interessentskabet støtter ham yderligere S. 214. Hans egne og nogle af Sønnernes Livsforhold S. 215. Han søger og opnår Akkord med Kreditorerne S. 216..... 198-219.

XV. CATHRINE AAGAARD CHRISTENSENS
SIDSTE ÅR OG DØD.

Hendes Forhold til Manden S. 220; til sin Moder S. 221; til Børnene S. 221; til fremmede S. 222. Hendes Helbred og Fallittens Indvirkning på det S. 222. Hendes Død og Eftermæle S. 223. Breve og Optegnelser af hende S. 227 220-34.

XVI. BERTHEL CHRISTENSEN I ÅLBORG 1823—34.

Han begynder atter sin Forretning S. 235. Forhold til Statsgælds-
direktionen i Anledning af hans Kautions for N. A. Færch S. 236. Hans
Svigermoders Død S. 238. Han deponerer sit Borgerbrev S. 241. Det
ene Hus i Kattesundet sælges S. 242; derefter Gården ved Vesterå og det
andet Hus i Kattesundet S. 243. Han forlader Ålborg S. 245 235-45.

XVII. BERTHEL CHRISTENSEN I KØBENHAVN 1834—41.

Bopæl S. 246. Ansættelse hos Grosserer Rønnenkamp S. 247. Vanske-
lige økonomiske Forhold S. 247. Død S. 248. Hans Bo S. 249..... 246-51.

JACOB CHRISTENSEN 1778—1825 OG
ENGEL MEYER 1779—

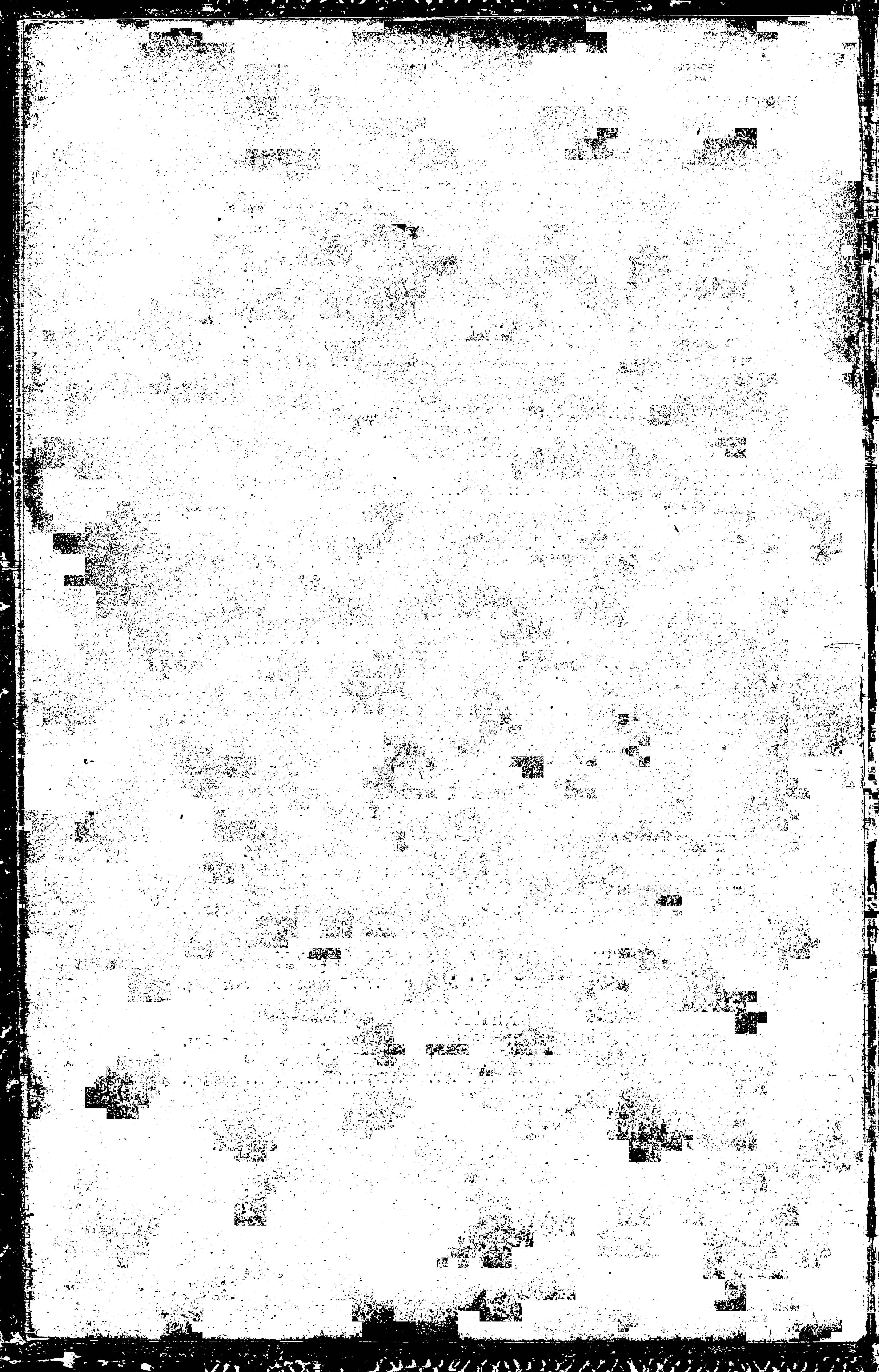
XVIII.

Jacob Christensens Fødsel; en Tid Deltager i Firmaet Oluf Chri-
stensen & Sønner S. 252. Giftermaal med Engel Meyer S. 252. Han tager
Borgerskab S. 254. Købmandsforretning S. 255. Rederivirksomhed S. 255.
Sæbefabrikken S. 258. Han flytter til Nytorv S. 260; dør S. 261. Enken
fortsætter foreløbig Sæbefabrikken S. 261; sælger den S. 262; sælger også
sin Ejendom i Bispensgade S. 265; forsvinder fra Ålborg efter 1832 S. 266. 252-67.

STAMTAVLE OVER OLUF CHRISTENSENS
EFTERKOMMERE 269-84.

ANETAVLER.

- I. BERTHEL CHRISTENSENS ANER 286-91.
II. BERTHEL CHRISTENSENS HUSTRU CATHRINE AAGAARD
HASS'S ANER..... 292-307.

OLUF CHRISTENSEN
1739—1817
OG
MAREN BERTHELSDATTER.

I.
UNGDOM.

I Landsbyen Lynderup i Rinds Herred, i Nærheden af Limfjordens Arm Hjarbæk Fjord og et Par Mil Nord for Viborg, fødtes den 5. Novbr. 1739 Drengen Oluf Christensen¹. Forældrene hed Christen Olessøn eller Olufssøn og Anne Christensdatter; men de bevarede Kirkebøger for Lynderup Sogn begynder først 1769, og der vides uheldigvis ikke det ringeste om Christen Olessøn ud over det blotte Navn (hverken Tid eller Sted for hans Fødsel og Død eller hans Livsstilling), og om Anne Christensdatter kun, at hun i sin sidste Tid levede som Enke hos Sønnen Oluf i Ålborg og døde her 1788 23. Maj, 80 År gammel, hvorefter hun begravedes i Ålborg Budolphi Kirke 6 Dage senere².

¹ Denne Fødselsdag angives i en »Gravskrivt«, der er aftrykt i: »Liig-Psalmer, afsiungne da forhen Kiøbmand Hr. Oluf Christensen høitideligen bisattes i Frue Kirke, Tirsdagen den 11te Februari 1817. Aalborg. Trykt hos Peder Friis Wandall, Kongelig privilegeret Bogtrykker« og optrykt i JE. 1817 Nr. 13. En Nekrolog over Oluf Christensen i Borchs Avis 1817 Nr. 16 nævner derimod den 6. Novbr. 1737 som Fødselsdagen, men den første Opgivelse må som hidrørende fra Familien selv formentlig anses for den rigtigste; den stemmer også for Fødselsårets Vedkommende med en Meddelelse i Dødsavtissementet over ham (JE. 1817 Nr. 11-13; Borchs Avis 1817 Nr. 16; Berl. Tid. 1817 Nr. 12-14) om, at han er død »i sit Alders 78 År og 3 Måneder«, når man her forstår »78« som 78de. — Han kalder sig selv altid Oluf Christensen, og denne Navneform anvendes også hyppigst af hans Samtid, der dog ikke sjældent bruger Formen Ole i Stedet for Oluf.

² Dødsdagen: JE. 1788 Nr. 22 (»Mad. Anne Christensdotter, sal. Christen Olufsens Enke, 80 År«). Begravelsesdagen: NLA., Ålborg Budolphi Kb. (»Anne Christensdotter, Christen Olesøns Enke«); jfr. NLA., Ålborg Budolphi Kirkes

Noget sikkert kan der således ikke oplyses om Oluf Christensens Fader; men når Sønnen, som vi straks skal se, bliver sat i Købmandslære i Ålborg, der lå ret fjernt fra hans Fødesogn, kunde dette måske tyde på, at Forældrene allerede tidligere har haft Forbindelser i denne By. Ved Lærekontraktens Indgåelse optræder der på den unge Oluf Christensens Vegne 2 Præster fra Landsogne i Nærheden af Lynderup, og det synes da ikke urimeligt at antage, at hans Forældre ikke har hørt til den egentlige Bondestand. Nu forekommer der i Årene 1736—45 en Christen Olessøn eller Olufssøn, der betegnes som Foged, Ridefoged eller Fuldmægtig på Lynderupgård¹ (en i Lynderup Sogn liggende Hovedgård), og det er da ikke udelukket, at denne Mand har været Oluf Christensens Fader. Ganske vist angives det et Par Gange, at Oluf Christensen er født i Lynderup (altså i Byen, ikke blot i Sognet); men der er jo intet til Hindrer for, at Ridefogeden ligeledes har boet i Byen og ikke på selve Gården. Men om denne Ridefoged Christen Olufssøns Familieforhold er der intet fundet oplyst; og at han skulde være Oluf Christensens Fader, er en blot og bar Gisning, til hvis Støtte der, så vidt vides, intet kan anføres ud over, hvad her er nævnt.

Heller ikke om Oluf Christensens Barndom og første Ungdom haves nogen som helst Efterretning, ikke engang om, hvor han har tilbragt denne Tid af sit Liv. Efter en Tradition i Familien, som er meddelt af en nu afdød Sønnesøn og bekræftet fra anden Side, betegnedes han i Ålborg senere undertiden med Navnet Wolle Skole-

Ark., Begravelsesbog 1740 ff. S. 13 og Regnskabsprot. 1768-96 S. 1363 (hvor den afdøde begge Steder udtrykkelig betegnes som Ole Christensens Moder, men hvor 23. Maj, øjensynlig med Urette, anføres som Begravelsesdagen). At hun boede hos Sønnen 1787 1. Juli, ses af den da afholdte Folketælling for Ålborg (i RA.) under Vesterå Nr. 124.

¹ Han nævnes som Fadder i NLA., Låstrup Kb. 1736 ²/₂, 1739 ¹¹/₁₁, 1742 ⁶/₅ og 1744 ³¹/₅ og optræder i Årene 1743-45 (sidste Gang 1745 ³⁰/₄) et Par Gange i Rinds-Gislum Herreders Skøde- og Pantebog (i NLA., Bindet 1740-1803 Bl. 15 a, 20 b, 22 a). Derimod var i 1731 en Christen Pederssøn Ridefoged på Lynderupgård (RA., Hald og Skivehus Amters Regnskaber, Beregn. m. v. til Brandstyr eft. Fdg. 1728 ²¹/₁₂), og i 1752 beklæder øjensynlig en Christen Lange samme Stilling (»Monsr Lange ved Lynderupgaard«, der forekommer som Fadder 1752 ¹/₁₂ i NLA., Låstrup Kb., er åbenbart identisk med en Christen Lange, der senere udtrykkelig kan findes kaldt Fuldmægtig på Lynderupgård). Og det er ikke udelukket, at allerede en Hans Jørgenssøn »fra« eller »på« Lynderupgård, der forekommer i 1748 (NLA., Rinds-Gislum Herreders Auktionsprot. 1742-91 Bl. 55 b), har været Christen Olufssøns Afløser.

mester; men det vides ikke, hvilken Betydning der skal lægges i dette Tilnavn. Det rimeligste er måske, at der i hans Karakter har været en vis Lyst til at optræde belærende over for andre, så at det er dette, Navnet tager Sigte på; men mulig har hans Fader (hvis den ovenfor fremsatte Formodning om, hvem denne var, er urigtig) eller en anden Slægtning af ham virkelig været Lærer. At han selv skulde have været det, er lidet troligt. Det måtte i så Fald have været i hans allerførste Ungdom; thi allerede som omtrent tyveårig viser han sig knyttet til Handelen, en Levevej, som han ikke vides at have forladt før i en ældre Alder, og da kun for at beskæftige sig med forskellige industrielle Virksomheder, så at Tilnavnet ikke kan skrive sig fra en Lærergerning i disse de sidste og afgjort længste Afsnit af hans Liv.

Fra Mikkelssdag 1759 må han antages at være kommen i Lære hos Købmand Jens Mogensen Schou i Ålborg, der handlede med »Landets Produkter og grove Varer«¹. At det var på det anførte Tidspunkt, at han tiltrådte sin Læretid, må man formentlig slutte af den første Paragraf i den herom oprettede, men ganske vist først den 8. Febr. 1760 daterede Kontrakt mellem Principalen og hans »Tjener« Oluf Christensen, der har følgende Ordlyd²:

Udi den hellig Trefoldigheds Navn haver jeg underskrevne Jens Mogensen Schou, Borger og Handelsmand her i Aalborg, med Hr. Søren Færsløuf i Wore og Hr. Thøger Uttermøhlen i Dahlsgaard Præstegård eller på deres Vegne her i Aalborg Sr Anders Detlefsen Hegelund og Sr Anders Schandorph, begge Borger og Indvånere her i Aalborg, oprettet følgende Kontrakt om én navnlig Oluf Christensen, barnfødt i Lyndrup By og Sogn, som jeg haver antaget til at tjene mig som Dreng i min her udi Aalborg værende Krambod og Købmandshandel således:

1. Fra Mecheli 1759 at regne han i Tjeneste som Dreng hos mig forbliver udi 6 År, siger seks fulde År, som er til Micheli Dag, når man skrivendes vorder 1765, da hans fulde År udgår.

2^{det}. Udi samme hans Læreår skal han i alle Måder være mig og Hustru hørig og lydlig, vise sig lærvillig, tro og fligtig til vores Gavns

¹ Danneemarks Handels-Speil for Aaret 1766 S. 206.

² Kontrakten findes indført i: Ind- og Udskrivnings-Protokol for Ålborg Købmandslavs Dreng og Karle 1747-1830 Bl. 112 b (nu i ASB., Manuskript Nr. 227; jfr. L. F. J. Fabritius, Aalborg Stifts og Amts og Katedralskolens forenede Biblioteker, Fortegn. ov. Bibliotekets Tilvækst siden Udgivelsen af Kataloget i 1903 (Aalborg 1904) S. 14). Sammenlign også Indtægt- og Udgiftsbog ved Ålborg Købmænds Lav 1750-1841 Bl. 22 a (nu i ASB., Manuskript Nr. 230; jfr. Fabritius, anf. St. S. 15): 1760 ¹²/₄ »Seigneur Jens Schou betalt for sin Drengs Indskrivning 1 Rdlr.«

Nytte og Fordel så vel som altid finde sig skikkelig og ædruelig, så at ingen skal få Årsag med Billighed derover at klage, og i foromrørte hans Drengear ikke uden bemeldte sin Husbondens eller Madmoders Minde at lade sig finde udi nogen Samkvem eller på utilbørlige Steder, ligeledes i samme bemeldte sin Drengear ikke at bære Penger på sig eller have noget udi sin Gemme, som kunde sigte til Utroskab.

3^{die}. Må ej heller imidlertid eller efter samme Tid for nogen åbenbare eller bekendtgøre sin Husbond[s] Bøger, Handling eller Korrespondance med videre, hvad ham er betroet, under Straf og Tiltale efter 33te Artikel udi de allernådigste konfirmerede Købmandslavs-Artikler.

4de. Derimod når disse hans Drengear og Læreår er forbi, lover jeg for mig og mine Arvinger at give ham en skikkelig sort Æresklædning samt en dito affarvet Hædersklædning med behørig Lintøj eller og i Penger 60 Rdr. og mere, om han det fortjener, da jeg og i tidtbemeldte hans Drengear forsyner ham med Kost, Klæder, ulden og linnen, som forsvarlig kan eragtes, holde hannem til Guds frygts Øvelse samt undervise ham udi Købmandskab og andet, som hos mig kan forefalde og i Fremtiden være ham næst Gud til Nytte.

5te. Og efter han bemeldte sin Drengear haver udtjent, må han fremdeles i de to første År derefter ej kvittere, mens i min Tjeneste som Karl bemeldte Tid continuere, så fremt jeg finder mig med hannem fornøjet, og jeg samme hans Tjeneste skulde behøve og forlange, da jeg lover hannem årlig Løn det første År 24 Rdr., det andet År 30 Rdr. foruden fri Kost, Kammer, Seng med videre, som en skikkelig Karl kan meritere, og tillige må han ikke de tvende første År, efter han sin Tjeneste hos mig kvitterer, nogen Tjeneste her i Byen ved nogen handlende antage, hvorunder jeg kan blive præjudiceret, uden samme Tjeneste vorder antaget med min Villie og Samtykkelse.

6te. Og er så tvende enslydende Kontrakter oprettet, af hvilket enhver af os en til sig haver annammet. Til Stadfæstelse underskriver vi med egen Hænder og forseglers, som og vi Sr Andreas Detlefsen Heggelund og Sr Anders Schandorph, begge Borger og Købmænd her i Aalborg, på Forlangende af velbemeldte Hr. Sørren Færsløuf i Worre og Hr. Thøger Uttermøhlen i Dahlsgaard Præstegård og på forbemeldte Drengs Vegne navnlig Olluf Christensen indstår, underskriver og forseglers som Drengens Forlover for denne imellem sin Husbond Jens Mogensen Schou her i Aalborg og hannem oprettede og sluttede Kontrakt.

Aalborg d. 8te Feb^r A^o 1760.

Jens Mogensen Schou.

Som Kautionist for Drengen
underskriver og forseglers

Andreas Detlefsen Heggelund. Anders Schandorph.

Denne Kontrakt haver jeg godvilligen
indgået og næst Gud skal holde og
efterkomme i alle sine Ord og Punkter, tilstår

Oluf Christensen.

Da denne Kontrakt ikke med en Stavelse omtaler Oluf Christensens Forældre, kan man vistnok gå ud fra, at hans Fader da har været død. At de 2 Ålborg-Borgere, der underskriver som Kautionister for Lærlingen, skulde have haft noget nærmere Bekendtskab til ham og hans Moder, vides der intet om, og det synes ikke udelukket, at de kan have gjort det blot som bekendte af de 2 i Kontrakten nævnte Landsbypræster. Derimod kan man sikkert anse det for givet, at der har været en eller anden Forbindelse mellem på den ene Side Oluf Christensen og hans Moder og på den anden Side de 2 Præster. Af disse var Søren Ferslev Præst i Vorde-Fiskbæk-Romlund Pastorat, der ligger i Nørlyng Herred Syd for Hjarbæk Fjord lige over for Oluf Christensens Fødesogn Lynderup på Fjordens Nordside, medens Thøger Uttermøhlen var Præst i Tårup-Kvols Pastorat, der ligger i Fjends Herred, men også ved Hjarbæk Fjord (nemlig ved dens Vestsiden) og støder op til Fiskbæk og Romlund Sogne. Formodningen om en Forbindelse mellem Oluf Christensen og den ene af Præsterne, Søren Ferslev (der døde 1775), stadfæstes også af, at det af Behandlingen af dennes Dødsbo ses, at han og hans Datter havde købt Varer hos Oluf Christensen¹, der dengang først for et Par År siden havde nedsat sig som Købmand i Ålborg. Måske er der ikke Grund til at lægge for stor Vægt på, at Præsten handlede i Ålborg i Stedet for i det meget nærmere liggende Viborg; thi den større Afstand er mulig for en ikke ringe Del bleven opvejet ved den forholdsvis lette Forbindelse til Vands ad Limfjorden. Derimod synes det lidet troligt, at Søren Ferslev, selv om han vilde handle i Ålborg, skulde unde en Begynder som Oluf Christensen sin Søgning, hvis der ikke havde været særlige Grunde dertil. Men af hvilken Art Forbindelsen mellem de 2 Præster og Oluf Christensen og hans Moder har været, om de 2 sidste har været i Familie med nogen af Præsterne eller mulig blot boet i et af deres Sogne, er det ikke lykkedes at udfinde².

Efter Udstedelsen af Lærekontrakten i 1760 går der igen en Årrække, hvor der intet høres om Oluf Christensen. Formodent-

¹ NLA., Nørlyng H. gejstl. Skifteprot. 1768-87 Bl. 146 b, 147 a.

² Det ligger nær at tænke sig den Mulighed, at Oluf Christensen er konfirmeret i et af de 2 Pastorater; men i Vorde Pastorat er det ikke sket, og for Tårup Pastorat findes der for det pågældende Tidsrum ingen Fortegnelse over Konfirmander.

lig har han, da hans Læreår var til Ende ved Mikkelsdag 1765, således som fastsat i Kontrakten fået »en skikkelig sort Æresklædning samt en dito affarvet Hædersklædning med behørig Lintøj eller og i Penger 60 Rdr. og mere, om han det fortjener«, og han har vel derefter tjent som Købmandskarl (som det dengang kaldtes) enten hos sin tidligere Husbonde eller anden Steds. Men der vides intet herom, og helt regelmæssig er det øjensynlig ikke gået til ved Ophøret af hans Læreår. Når Formerne skulde overholdes, blev der nemlig efter Læretidens Udløb holdt en Eksamen over Lærlingen, der derefter, hvis han bestod Prøven, blev indskreven som Karl, ved hvilken Lejlighed hans Principal betalte en Afgift af 2 Rd.; men Oluf Christensen findes ikke opført på den bevarede Fortegnelse over indskrevne Karle, og heller ikke ses det i Ålborg Købmandslavs Regnskabsbog, at der er betalt nogen Afgift for ham ved hans Læretids Tilendebringelse¹. Der er imidlertid ikke derfor nogen Grund til at antage, at han i denne Tid skulde have forladt Handelen eller være rejst fra Ålborg; thi hans Tilfælde var ingeniende enestående. Dette fremgår af, at der på Købmandslavets Lavssamling i Febr. 1773 — Året efter at han, som vi straks skal se, havde taget Borgerskab — forhandledes om, hvad man skulde gøre i Anledning af, at de indskrevne Dreng, som allerede for mange År siden havde udstået deres Læreår, ikke vilde lade sig eksaminere; man besluttede at pålægge dem at møde til Eksamen inden 2 Måneder, men det endte med, at Lavet måtte anlægge Sag ved Bytinget mod 10 Købmandskarle, og det vandt Sagerne².

Som vi nedenfor³ skal komme tilbage til, ser det ud til, at Oluf Christensen i alt Fald fra omtrent 1770 har boet i Jomfru Anne Gade i Ålborg. Hvis denne Antagelse er rigtig, har han sikkert på den Tid ikke længere stået i noget Tjenesteforhold til Jens Schou, da denne dengang boede ved Vesterå⁴, og det vel vanskelig kan tænkes,

¹ Se Listen over indskrevne Karle i det ovfr. S. 3 Note 2 nævnte Manuskript Nr. 227 Bl. 29 b-65 a samt det i samme Note anførte Manuskript Nr. 230 for det pågældende Tidsrum.

² Ålborg Købmandslavs Protokol Nr. 1, 1750-1840 Bl. 182 a (nu i ASB., Manuskript Nr. 226; jfr. Fabritius, anf. St. S. 14). Det ovfr. S. 3 Note 2 anførte Manuskript Nr. 230 Bl. 33 b, 34 b. Dommene, som blev afsagte 1774 ²⁴/₅, findes i ABA., Justitsprot. 1771-75 Bl. 489 a-490 a.

³ S. 13.

⁴ Han anføres med denne Bopæl (i Byens 2. Rode) i RA., Ålborg Bys

at en Købmandskarl i hine Dage havde Bopæl anden Steds end hos sin Principal. I 1771, om ikke før, er Oluf Christensen begyndt at drive nogen Handel på egen Hånd, idet han i det nævnte År modtager fra Bergen 16 Skippund 13 Lispund tør Fisk, 6 Lispund 12 Pund Talglys og 1 Tønde Smør¹.

I Begyndelsen af det følgende År 1772 har han derefter taget Borgerskab som Købmand, idet han dog først har måttet underkaste sig den herfor påbudte Eksamen, som afholdtes af Købmandslavet; ved denne Lejlighed har han øjensynlig ligeledes måttet betale de 2 Rd., som egentlig skulde have været betalte, da hans Læretid var forbi. Herom foreligger følgende Indførsel i Købmandslavets Protokol²:

Anno 1772 den 28 Januarii meldede sig på Aalborg Købmandskompanihus Messieurs Poul Engelstrup, Jens Hvidberg & Oluf Christensen og i Overværelse af Oberkøbmanden med sine Bisiddere samt så mange af de otte Mænd, som ellers ikke havde ladet sig lovlig undskyldte, og (!) begærede ifølge Hans Kongl. Majest^s allernådigst konfirmerede Laysartikler at eksamineres for derefter på Købmandshandel at vinde Borgerskab, og er til den Ende bleven kvæstioneret:

- 1) om Bogholderi
- 2) om Vekselhandel
- 3) om Pengenes Valeur
- 4) adskillige Vare af Vægt og Mål,

som de af den Erfarenhed, de har haft, alt sammen har besvaret vel. Og derefter betalte

Seig ^r Poul Engelstrup til Lavets Cassa	6 Rd.
til de fattige	1 Rdr.
Seig ^r Oluf Christensen som Udskrivning for Karl	2 Rd.
og Indskrivning som Borger	6 Rd.
og til de fattige	1 Rdr.

Ekstraskatsregnskaber fra 1762 af og endnu flere År efter, at Oluf Christensen havde taget Borgerskab (for så vidt Regnskaberne da angiver den Gade, som Skatteyderne boede i).

¹ ARA., Accisebog 1771 S. 80 (under ²⁴/₁₀). Sstds., Vejerbog 1771 S. 48 (under ²⁷/₁₂); det er ret betegnende for, hvor ukendt han endnu var som Handelsmand, at der her i Stedet for Oluf Christensen først fejlagtig har været skrevet Oluf Chr. Holt, Navnet på en ældre og dengang langt mere bekendt Ålborg-Købmand (der handlede med »Tømmer, Korn og grove Varer« ifølge Dannemarks HandelsSpeil for Aaret 1766 S. 204).

² Det ovfr. S. 6 Note 2 nævnte Manuskript Nr. 226 Bl. 180 b, jfr. Bl. 36 b og det ovfr. S. 3 Note 2 nævnte Manuskript Nr. 230 Bl. 33 a.

Seig^r Jens Hvidberg som Udskrivning for Karl..... 2 Rd.
 og Indskrivning som Borger..... 6 Rd.
 og til de fattige 1 Rdr.

Aalborg Købmands Komp. Hus ut supra.

Niels Thygesen. Eng. Brinck. And. Østrild.

3 Dage efter, den 31. Jan. 1772, har Oluf Christensen løst sit egentlige Borgerskabsbrev som Købmand, noget, som kun oplyses mere tilfældig ved senere Lejligheder¹, idet der for selve Årene omkring 1772 ikke er bevaret nogen Borgerskabsprotokol for Ålborg.

Da Oluf Christensen tog Borgerskab, var han endnu ugift; men kun et Par År efter, i Sommeren 1774, indgik han Ægteskab med Maren Berthelsdatter, der opgives at være født 4. Maj 1745², hvad der stemmer godt med, at hun ifølge Odense Vor Frue Kirkebog er døbt 12. Maj 1745. Hun var Datter af en Snedker Berthel Jenssøn³, der var født i Odense c. 1700 (uden at dog hans Forældre kendes)

¹ I ARA., Rådstuebog 1790-1824 nævnes Datoen adskillige Gange i Årene 1794-1803 i Anledning af Certifikater, som Oluf Christensen får udstedt for Skibe, således Bl. 77 a, 79 a, 84 b, 86 a, b osv. indtil Bl. 242 a. Allerede en Indførsel i ARA., Genpart af Kæmnerregnskab 1772 S. 8 gør det sandsynligt, at han har indbetalt sine Borgerskabspenge den 31. Jan., om end Indførselen ganske vist ikke er noget afgørende Bevis derfor.

² Ved hendes Død den 13. Juli 1825 angives hendes Alder til 80 År 2 Måneder 9 Dage både i NLA., Ålborg Vor Frue Kb. og i Sønnen Jacob Christensens Avertissement om Dødsfaldet i JE. 1825 Nr. 83.

³ FLA., Odense Vor Frue Kb. Identiteten af det her døbte Barn og af Oluf Christensens Hustru kan med Sikkerhed fastslås dels derved, at der foreligger en udtrykkelig Angivelse om, at hans Hustru var født i Odense (AAA., Pakken »Oplysninger om Indbyggerantallet i Amtet 1818-20«, Fortegnelse af 1818 $\frac{4}{5}$ over Ålborgs Indbyggere, under Nytorv Nr. 470), dels ved, hvad der fra Odense Vor Frue Kb. og Lumby Kb. kan oplyses om det den 12. Maj 1745 døbte Barns Forældre, sammenholdt med, hvad der anden Steds fra vides om Oluf Christensens Svigermoder. — Oluf Christensens Hustru har altså heddet Maren Berthelsdatter og betegnes f. Eks. stadig således i Ålborg Budolphi Kb. ved samtlige hendes dér anførte Børns Døb. Når både hun selv og andre til Tider bruger Navneformen Bertelsen, er dette formentlig et Udslag af en Slags honnet Ambition, der er bragt til Udvikling ved hendes Ophold først i Hovedstaden (jfr. nedfr.) og senere i Jyllands dengang største By Ålborg, i lang Tid under gode Kår. Hun kaldes Bertelsen (eller Berthelsen) allerede, da hendes Giftermål i 1774 indføres i Vor Frelsers Kb. i København (jfr. nedfr.); men især er det dog i en senere Tid, at denne Navneform forekommer, således i hendes Avertissement om Mandens Død (jfr. ovfr. S. 1 Note 1), i den ovfr. S. 1 Note 1 nævnte »Gravskrivt«, og da hendes egen Død anføres i Ålborg Vor Frue Kb. (under 1825 $\frac{13}{7}$) og ved Skiftet efter hende (i ABA., Skifteprot. 1819-32 Bl. 331 b).

og havde taget Borgerskab samme Steds 26. Septbr. 1736¹, og af hans Hustru Jacobina Christensdatter, hvem han ifølge Lumby Kirkebog² havde ægtet 18. Novbr. 1736. Jacobina Christensdatter var ifølge den sidstnævnte Kirkebog døbt 2. Juni 1709 og kan i sine yngre År findes kaldt Kornbech; hendes Forældre var nemlig en Skipper Christen Nielssøn Kornbech i Stige (ved Odense Fjord) og Maren Christensdatter³. Kårene i Maren Berthelsdatters Barndomshjem var kun ringe; da hendes Fader døde, blev han begravet (24. Jan. 1754) i de fattiges Jord⁴, og nogle År senere, formodentlig straks efter sin Konfirmation, har hun forladt Hjemmet, idet hun antagelig derefter har skullet sørge for sig selv. Det er muligt, at hun er rejst lige fra Odense til København⁵; men der vides intet bestemt derom, og hun er først fundet nævnt igen i 1772, da hun opholdt sig i Vor Frelsers Sogn på Christianshavn⁶.

Hendes Vielse er ligeledes indført i Vor Frelsers Sogns Kirkebog. Men uheldigvis findes der 2 Vielsesprotokoller for Sognet for det pågældende Tidsrum, og i den ene af disse nævnes den 5. Juli 1774 og i den anden den 6. Juli samme År som Vielsesdagen⁷; formodentlig er det dog den 6. Juli, der er det rigtige, idet denne Datum ved hendes

¹ Da han begravnes 24. Jan. 1754, siges han i Odense Vor Frue Kb. at være i sit 54. År; Fødestedet opgives, da han tager Borgerskab (OMA., Rådstueprot. 1732-60 Bl. 454 a). Fødselen er dog ikke funden i Odense Kirkebøger, der imidlertid kun er ufuldstændig bevarede for det pågældende Tidsrum.

² I FLA.

³ Se m. H. t., hvad der har kunnet oplyses om disse og deres Slægt, Ane-tavlen I nedfr. med tilhørende Bemærkninger.

⁴ FLA., Odense Vor Frue Kb.

⁵ I den ovfr. S. 8 Note 3 nævnte Fortegnelse af 1818 over Ålborgs Indbyggere angives det ganske vist, at hun har opholdt sig »her«, altså i Ålborg, i 58 År; men at dette er urigtigt, vil ses af, hvad der anføres nedfr. Derimod er det ret sandsynligt, at Angivelsen kan indeholde den Sandhed, at det i 1818 var 58 År, siden hun drog fra Odense, som hun altså i så Fald skulde have forladt omtrent i Konfirmationsalderen; at hun i alt Fald ikke var hjemme i Odense 1769, fremgår af Bindet »Mandtal og Forklaring over så vel Mænd som Kvinder udi Odense Købstad« 1769 ¹⁵/₈ (i OMA., Afdeling N; 3: den ellers ikke bevarede Folketælling af 1769) under Nr. 615. Om hun er blevet konfirmeret i sin Fødeby, kan ikke oplyses, da Odense Vor Frue Kb. ikke har Fortegnelse over Konfirmander i de pågældende År.

⁶ Jfr. nedfr.

⁷ SLA., Vor Frelsers Sogns Kirkebøger A. 7 og A. 30.

Mands Død angives af Familien selv som Bryllupsdagen¹. Heller ikke Vielsesstedet lader sig oplyse, idet Vielsen foregik »i Huset«, og i det Kongebrev (af 24. Juni 1774), hvorved Oluf Christensen og hun erholdt Tilladelse til at vies hjemme i Huset af uvedkommende Præst, kaldes hun »Maren Bertelsdatter af Nærum i Søllerød Sogn«². Forklaringen herpaa turde dog kunne findes, når man ser, hvem Kirkebogen³ angiver som hendes Forlover. Oluf Christensens Forlover var den senere ansete Boghandler Gyldendal (der dengang dog var en yngre Mand på 32 År) — et Tegn blandt flere på, at Oluf Christensen tidlig har haft Forbindelser uden for Bondestanden, uden at det imidlertid nu kan oplyses, hvilke Berøringer der har været mellem de 2 Mænd. Men Maren Berthelsdatters Forlover var en dengang betydelig mere kendt Mand, nemlig Agent Peter Borre, en af Hovedstadens aneligere Handelsmænd og Grosserersocietetets daværende Formand, til hvis Omgangskreds og Familie hun øjensynlig havde stået i Tjenesteforhold i de senere År. I Vor Frelses Sogns Kommunionbog, der ikke haves for 1774, men derimod for 1764 — Novbr. 1772⁴, nævnes i 1771—72 kun 2 Gange en Maren Berthelsdatter som kommunikerende, nemlig 1. Maj 1772 en Maren Berthelsdatter tjenende Hr. Fenger, og 16. Oktbr. 1772 en Maren Berthelsdatter tjenende Fru Bagger. Hr. Fenger er Peter Fenger, der en Tid lang var Borres Kompagnon på Christianshavn, og Fru Bagger er Borres unge Datter Elisabeth, der i 1770 havde ægtet Justitsråd Johan Poul Bagger⁵ og endnu i 1774 boede samme Steds som hendes Forældre, nemlig i Strandgade 45 på Christianshavn⁶. Maren Berthelsdatter er da sikkert gået over fra Borres Kompagnons til hans Datters Tjeneste; ved sin Vielse betegnes hun som »Mademoiselle« i den ene af Vor Frelses Sogns Vielsesprotokoller⁷, så at hun formodentlig har været en Slags Kammerpige eller lignende hos

¹ Den ovfr. S. 1 Note 1 nævnte »Gravskrivt«.

² RA., Sjæll. Reg. 1774 Nr. 321.

³ Den ovfr. S. 9 Note 7 nævnte Kb. A. 7.

⁴ I SLA.

⁵ Om Borre og Fenger jfr. de pågældende Artikler i Dansk biograf. Lexikon, om Borre som Formand i Grosserersocietetet: Schovelin, Fra den danske Handels Empire I. 192, 195, II. 220. Borres Datter var døbt 1752 ²⁷/₉ og viedes 1770 ⁷/₂ (SLA., Vor Frelses Sogns Kirkebøger).

⁶ Københavns Vejvisere 1772-74.

⁷ Den ovfr. S. 9 Note 7 nævnte Kb. A. 30.

Fru Bagger. Og da Børre på denne Tid ejede Lystgården Sophieshøj i Nærum, hvor han boede om Sommeren (og hvis Jorder er gåede op i det senere Nærumgård)¹, forklares heraf, hvorledes Maren Berthelsdatter i det ved Sommertid udstedte Vielsesbrev kan betegnes »af Nærum i Søllerød Sogn«. Men på den anden Side vil det ses, at der bliver en ret stor Sandsynlighed for, at den i Juli Måned stedfundne Vielse er foregået ikke i København, men på Gården i Nærum under Familiens Landophold dér².

Om Oluf Christensens Svigermoder Jacobina Christensdatter kan her med det samme anføres, at hun efter sin Mands Død i mange År er blevet boende i Odense³. Efter Juli 1780 vil hun imidlertid næppe kunne påvises dér⁴; og hermed stemmer det godt, at hun ifølge en Anmeldelse af Oluf Christensen af 7. Juli 1802 til Magistraten i Ålborg om hendes nylig indtrufne Død havde været i hans Hus i 22 År »for at nyde en moderlig Pleje og Omgang i sin høje Alderdom og Skrøbelighed« (hun nåede en Alder af 93 År). Hun havde intet medført til Ålborg og heller ikke efterladt det mindste og havde »på« 19 År været ganske blind⁵. Hendes Dødsdag kendes

¹ Nystrøm, Søllerød Sogn i Fortid og Nutid S. 70-71.

² Hvorledes Oluf Christensen har gjort sin Hustrus Bekendtskab, vides der intet om. Ligheden mellem på den ene Side hans og hans Faders Navne og på den anden Side de nedfr. på Anetavle I opførte Navne Oluf Christenssøn og Christen Olssøn i Stige i det 17. Århundrede kunde tyde på, at der har været et fjært Slægtskab mellem den yngre Oluf Christensen og hans Hustru; men der er intet positivt fundet til Støtte for en sådan Formodning. En anden Mulighed er, at Bekendtskabet mellem Oluf Christensen og Maren Berthelsdatter kan være knyttet gennem den daværende Amtsforvalter i Ålborg, Justitsråd Christen Christensen; denne, der tillige med en Datter stod Fadder ved Oluf Christensens ældste Barns Døb, angives nemlig at være født i Stige i det samme Sogn som Oluf Christensens Svigermoder og omtrent ved samme Tid som hun (A. H. Nielsen, Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg S. 194; hans Døb er dog ifølge velvillig Meddelelse fra Landsarkivet for Fyn ikke funden i Lumby Kb.).

³ Hun kan følges i en længere Årrække, om ikke lige fra 1754, så i alt Fald fra omtrent 1760, dels gennem Ligningerne over Skatteyderne i OMA.'s Fattigregnskaber, dels gennem Hussøgningsbøgerne i samme Arkivs Afdeling N og endelig gennem Odense Bys Ekstraskatsregnskaber i RA. I lang Tid opføres hun under Nr. 615; men fra 1776 af findes hun i Mandtallene til Ekstraskatsregnskaberne under vekslende Numre (602, 108, 89, 88, 513, 105).

⁴ Hun er fundet i RA., Odense Bys Ekstraskatsregnskab, Mandtallet for Juli 1780 under Nr. 105, men ikke i det følgende Mandtal.

⁵ ABA., Skifteprot. 1798-1821 Bl. 278 a. Når Oluf Christensen her opgiver, at hun er død i en Alder af 93 År og 12 Dage, er dette sikkert noget for lavt

ikke; men 8. Juli 1802 blev hun begravet i Ålborg Budolphi Kirke¹. Ved sin Trolovelse (7. Oktbr. 1736) og Vielse kaldes hun i Lumby Kirkebog² Jacobina Christensdatter Korenbech; men senere vil hun næppe findes betegnet med Navnet Kornbech. Under sin Enkestand i Odense kaldes hun vistnok udelukkende Berthel Snedkers Enke (eller Berthel Jenssøn Snedkers Enke); og de ganske enkelte Gange, da hun findes omtalt, efter at hun havde taget Ophold i Ålborg, benævnes hun kun Jacobine Christensdatter³.

angivet; thi som nævnt ovfr. S. 9, blev hun døbt 2. Juni 1709, og ganske vist kendes hendes Dødsdag ikke, men hun blev først begravet 8. Juli 1802.

¹ NLA., Ålborg Budolphi Kb.; jfr. NLA., Ålborg Budolphi Kirkes Ark., Begravelsesbog 1740 ff. S. 12.

² I FLA.

³ Se de ovfr. S. 11 Note 5 og S. 12 Note 1 anførte Steder; JE. 1802 Nr. 55; RA., Folketællinger for Ålborg 1787 ¹/₇ (Vesterå Nr. 124, 158. Familie) og 1801 ¹/₂ (2. Rode, 5. Familie).

II. GÅRDEN VED VESTERÅ.

I Begyndelsen af 1773 boede Oluf Christensen i Jomfru Anne Gade i Ålborg¹, hvad han vistnok har gjort også i det nærmest foregående Par År², og han blev boende på dette Sted ind i 1777, altså også i de første År efter sit Giftermål³. Han har her boet til Leje⁴, og Gården, som han har boet i, må antages at have været den endnu velbevarede store Gård, der ligger nordvestligst i Gaden, begrænset mod Syd af den nuværende Grotumsgade, mod Vest af Vesterågade og mod Nord af Mørups Plads, men dengang gik længere mod Nord

¹ Den første Gang, da han findes i Ålborg Bys Ekstraskatsregnskaber i RA., er på Tilgangslisten for Novbr. 1772 til 3. Rode; og at det her drejer sig om en Bopæl i Jomfru Anne Gade, fremgår af, at han derefter i det til Regnskabet for 1773 hørende Generalregister af 1773 $\frac{8}{2}$ anføres under samme Rode, Jomfru Anne Gade. At Opførelsen på Tilgangslisten i 1772 ikke skal forstås således, at han først da er flyttet til denne Rode, vil ses af det umiddelbart følgende.

² Han nævnes under 3. Rode (uden noget Gadenavn, men bestandig i omtrent de samme Omgivelser) i ARA., Skillingsstakster for 1772 (dateret 1772 $\frac{14}{2}$) og for 1773 (dateret 1773 $\frac{8}{3}$) under henholdsvis Nr. 77 og 73 (Årgangene 1767-71 mangler) og i ARA., de på Grundlag af Skillingsstaksterne forfattede »Repartitions-Mandtaller ov. de af Kæmnerne gjorde Forskud til Byens Udgifter« for 1770, 1771 og 1772 under henholdsvis Nr. 80, 81 og 77; derimod findes han overhovedet ikke i Repartitions-Mandtallene for 1768-69.

³ I RA., Ålborg Bys Ekstraskatsregnskaber opføres han med Bopæl i Jomfru Anne Gade i Årene 1773-77, sidste Gang i Generalregistret af 1777 $\frac{26}{7}$.

⁴ Dette fremgår af, at der i ARA., »Repartitioner af Udgifterne til Opfør. af et nyt Rådhus«, hvor Ligningen foretages både efter Skillingsstakst og efter Grundtakst, endnu i 1773 kun lignes på ham efter Skillingsstakst (under 3. Rode Nr. 92), og først i 1777, efter at han, som vi straks skal se, har købt Ejendom anden Steds lignes der på ham både efter Skillingsstakst og efter Grundtakst (under 2. Rode Nr. 5, 2: Vesterå; de mellemliggende År haves ikke). Ligeledes kan det anføres, at han endnu ikke forekommer i en 1776 $\frac{19}{7}$ dateret Brandstyers-Repartition, men først i en efterfølgende af 1777 $\frac{17}{10}$ (under Vesterås Gade Nr. 124; ARA., Brandstyers-Repartitioner 1762- $\frac{80}{81}$).

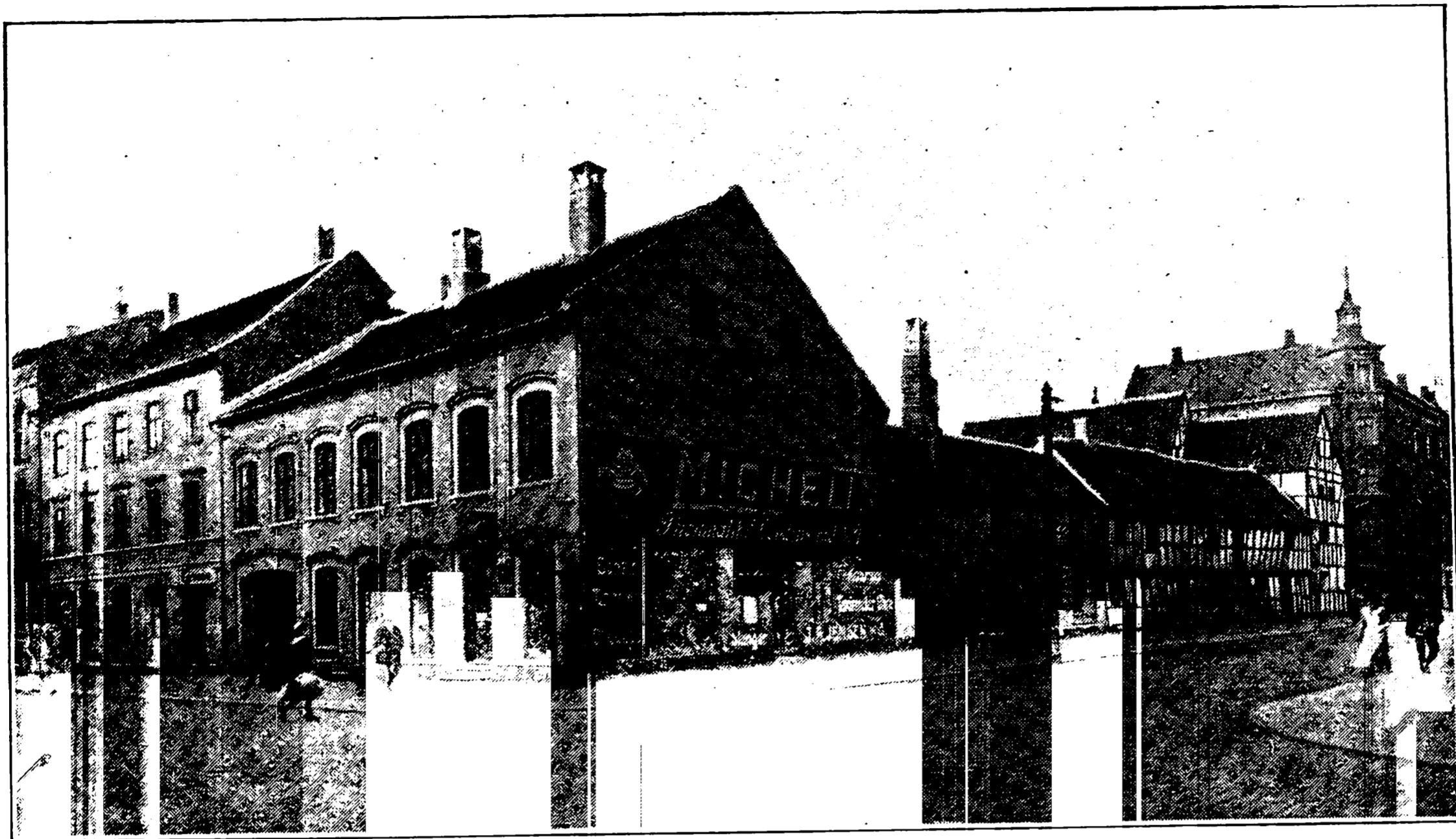
end nu; Gaarden tilhørte da Købmand Engelbreth Brinck, var senere (fra 1799 til 1831) i Købmand Jacob Kjellerups Besiddelse og ejes nu af Etatsråd H. Klingenberg¹. Men i 1777 købte Oluf Christensen sig selv en Gård; Købmand Knud Qvist (der handlede med »Landets Produkter, Specerier og grove Varer«²) tilskødede ham nemlig den 26. Apr. i dette År sin Gård i Ålborg ved Vesterå for 2070 Rd. (et Beløb, der kun udgjorde 60 Rd. mere end den Sum, Bygningerne var brandforsikrede for), således som det fremgår af nedenstående Skøde³:

Jeg underskrevne Knud Qvist, Borger og Købmand udi Aalborg, tilstår og hermed vitterlig gør at have solgt, ligesom jeg og hermed sælger

¹ Gården nævnes hos Trap, Danmark, 3. Udg. IV. 373 og omtales lidt nærmere hos N. K. Strøyberg, Jacob Kjellerup S. 32-34, hvor der også findes et Par Billeder fra den. At Oluf Christensen har boet i den, fremgår formentlig af følgende. Han opføres i samtlige Generalregistre til Ålborg Bys Ekstraskatsregnskaber for Årene 1773-77 (i RA.) mellem Engelbreth Brinck og Jens Schibbye, efter den første og før den sidste. Nu viser Ålborg Bys Brandtaksationsprotokoller både for 1771 og 1782 (i AAA.), at de nævnte 2 Mænd ejede hver den nordligste Gård i Jomfrú Anne Gade, Engelbreth Brinck Gården på Gadens vestlige og Jens Schibbye den på dens østlige Side. Oluf Christensen har efter den Plads, hvorpå han nævnes, utvivlsomt boet i en af de 2 Gårde, og da han var Lejer, er der en ganske overvejende Sandsynlighed for, at han nævnes efter og ikke før Ejeren af den Gård, hvori han boede. Når man allerede herved ledes til at antage, at det er Engelbreth Brinck, som han har boet hos, finder Formodningen herom også Bestyrkelse på anden Måde. Således var Engelbreth Brincks Gård langt større end Jens Schibbyes (i de nævnte 2 Brandtaksationsprotokoller vurderes Gårdene 1771 til henholdsvis 6000 og 1440 Rd. og 1782 til henholdsvis 6030 og 1460 Rd.), og der har selvfølgelig i den større Gård været betydelig bedre Plads til en anden Købmand som Lejer end i den mindre. Og endvidere har Oluf Christensen, så vidt det kan ses, stået i et betydelig nærmere Forhold til Engelbreth Brinck end til Jens Schibbye: blandt Fadderne til hans ældste Barn var Engelbreth Brincks Hustru, og han optræder et Par Gange som en Slags Fuldmægtig eller Kasserer for Engelbreth Brincks Arvinger (ABK., Pantebog 10 Bl. 327 b; JE. 1798 Nr. 44).

² Dannemarks Handels-Speil for Aaret 1766 S. 205.

³ ABK., Pantebog 7 Bl. 62 b. Samme Dag, som Skødet er dateret, udstedte Oluf Christensen en Obligation til den ovennævnte Købmand Oluf Christian Holt for et Lån på 1590 Rd. (altså over $\frac{3}{4}$ af Købesummen) til 4 % årlig Rente, hvorfor Kreditor fik 1. Prioritet i den købte Ejendom. Og efter at denne Obligation 1785 $\frac{2}{6}$ var kvitteret, idet Kapital og Renter var godtgjorte Kreditors Dødsbo (anf. St. Bl. 63 a), udstedte Oluf Christensen 2 Dage senere en ny Obligation for det samme Beløb, til den samme Rente og med den samme Panteret, til Hr. Nicolai Clausen, der betegnes som Kapellan til Frue Menighed i Ålborg (sstds., Pantebog 8 Bl. 215 a; RA., Ålborg Bys Ekstraskatsregnskab 1786, Bil. 15, Løbenummer 303).

Vesterågade Nr. 17 i Sommeren 1912.
Set fra Hjørnet af Vesterågade og Borgergade.

og aldeles afhænder fra mig og mine Arvinger til Borger og Købmand Oluf Christensen og hans Arvinger en mig tilhørende Gård og Ejendom beliggende ved Vesteraae imellem Sr Henrich Deichmanns på den søndre Side og den liden Gyde, som går ud til Cattesunds Gade, på den nordre Side og er bestående: til Vesteraaesgade et Sidehus af 7 Fag, 2 Loft høj med Gavl til Gyden, et Hus sønden i Gården med Gavl til Gaden, 22 Fag, 2 (?)¹ Loft høj, et Hus i Gården til Stald², 7 Fag, et Loft høj, et Hus vester i Gården ud til Cattesund, 10³ Fag, 3 Loft høj med Port og Portrum udi, og et lidet Hus norden i Gården langs med Gyden, 13⁴ Fag, et Loft høj, et åben Halvtag i Gården af 6 Fag, tillige med et til Gården hørende og næst ved samme i Cattesund beliggende Lejehus bestående af 7 Fag, 2 Loft høj, med et lidet Halvtag og Gårdsrum, der alt sammen er af Mur og Bindingsværk og i Brandkassen assureret for 2010 Rd. Hvilken Gård, Ejendom og Lejehus med de nu udi Værelserne stående 6 St. Jernkakkellovne (hvoraf en tre Etage, 1 to Etage, 1 med 12 St. Messingskruer), 1 Støbekar med Jernbånd, Krambod af Skuffer, Reoler, Disk, Hylder etc. så vel som alle andre mur- og nagelfaste Pertinentier, som nu derved ere og forefindes, med videre, som samme Gård med rette er tilliggende og tilhørende og mig er tilskødet efter Auktionsskødet af 22

¹ Ålborg Bys Brandtaksationsprot. af 1771 (i AAA.) under Nr. 124 har på dette Sted Tallet 2.

² Ifølge den i foregående Note anførte Brandtaksationsprotokol lå også dette Hus på den sydlige Side i Gården.

³ Den anførte Brandtaksationsprotokol har her: 9.

⁴ Brandtaksationsprotokollen har her: 14.

April 1754 og siden af mig forbyggt og forbedret, intet undtagen i nogen Måde, må fornævnte Købere Oluf Christensen nu straks tiltræde og det som sit eget eje, bruge, beholde og benytte sig af, som han bedst véd, vil og kan, og det med samme Ret og Rettigheder, som jeg det ejt og brugt haver. Og da han nu prompte har udbetalt mig den forommeldte Gård og Ejendom[s] Købesumma 2070 Rdr., så giver jeg ham ej alene fuldkommen Kvittering for bemeldte to Tusinde og halvfjerdsindstyve Rigsdaler, men endog forpligter jeg mig og mine Arvinger at fri, frelse, hjemle og fuldkommeligen tilstå ham og hans Arvinger berørte Hovedejendom til evindelig Arv og Eje for alle og enhvers Tiltale i alle Måder og holde ham fri for alle på Gården og Ejendommen hæftende Skatter og Restancer til dette Skødes Dato. Til Bekræftelse haver jeg dette mit udgivne Skøde egenhændig underskrevet og forseglet, men venligen ombedet velædle Hr. Oluf Christian Holt og Hr. Rasmus Mørck med mig til Vitterlighed at underskrive og forsegle. Aalborg den 26 April 1777. Knud Qvist (L. S.)

Til Vitterlighed efter Begæring underskriver og forsegler

Oluf Christian Holt (L. S.) Rasmus Mørck (L. S.)

At ingen Købekontrakt eller skriftlige Konditioner har imellem os været oprettet om det Køb, som dette Skøde formelder, dette kan edelig attesteres, når forlanges.

Knud Qvist. Oluf Christensen.

Salget er øjensynlig sket underhånden; Knud Qvist havde ganske vist søgt at sælge Gården ved en den 21. Jan. 1777 afholdt Auktion, men der var intet Bud sket på den¹. Formodentlig endnu i 1777, men i alt Fald straks i Begyndelsen af 1778 er Oluf Christensen flyttet hen i sin ny Ejendom², som forblev i Slægtens Eje i over 40 År, og hvor først Oluf Christensen boede til 1805³ og, efter at han var fraflyttet den, hans Søn Berthel Christensen indtil 1834, så at Gården blev Vidne både til Købmandsforretningens Opblomstring og til dens senere Tilbagegang og sørgelige Afslutning.

Gården lå altså ved Vesterå, i en Gade, hvor mange af Byens velstående Købmænd havde deres Gårde, som det henved 30 År se-

¹ ABA., Auktionsprot. 1771-79 Bl. 303.

² Jfr. ovfr. S. 13 Note 4 (den dér anførte Ligning af 1777 i Anledning af Rådhusets Opførelse er dateret 1777 ¹²/₁₂). I RA., Ålborg Bys Ekstraskatsregnskab 1778, Generalregister af 1778 ³⁰/₁ opføres han under 2. Rode, Vesterå.

³ ABK., Pantebog 12 Bl. 713.

ner udtrykkes i følgende Linier af et Mindedigt over en af disse Købmænd ved Navn Mikkel Jeeg¹:

I mine Ungdoms Venner, mange, mange,
af Lykkens Sønner dér ved Vesterå.

Oluf Christensens Gård, der er nuværende Gade-Nr. 17 i Vesterågade², betegnes i Byens Brandtaksationsprotokoller af 1771 og 1782³ og ligeledes ved Folketællingen af 1787⁴ som Nr. 124; i Brandtaksationsprotokollen af 1791⁵ har den fået Nr. 123, men i den tilsvarende Protokol af 1801⁵ har den Nr. 132, og dette sidste Nummer beholdt den også i al den Tid, Berthel Christensen beboede den, og endnu i en Årrække, efter at han havde forladt Byen. Den vendte ud mod Øst til Vesterågade, mod Vest til Kattesundet og mod Nord til »den liden Gyde, som går ud til Kattesundsgade« (som det hedder i Skødet af 1777), og som forbandt de nævnte 2 Gader. Denne Gyde kaldtes dog allerede dengang (således i Brandtaksationsprotokollen af 1771³) for Peder Pedersens Gyde, idet den havde Navn efter en Peder Pederssøn, der synes at have levet 1685⁶, og bar tillige den mere folkelige Betegnelse »den gloende Ovn«⁷. Den eksisterer imidlertid ikke mere, idet den nu er gået op i den c. 1897 anlagte brede Gade Borgergade, ved hvis Anlæg der måtte fjernes en til Gården Nr. 17 hørende Overbygning på 2 Etager, som dannede en Art Port over Gydens vestlige Ende ved Kattesundet⁸, og hvis Højde har rettet sig efter den Bygning, hvortil den hørte, nemlig den egentlige Hjørnebygning på Hjørnet af Peder Pedersens Gyde og Kattesundet, så at Overbygningen kun var på én Etage, så længe den nævnte Hjørnebygning kun havde 2 Etager (i Modsætning til dens nuværende 3). Men i øvrigt var det ved Anlægget af Borgergade den modsatte Husrække i Gyden, som blev rykket tilbage, så at den ny Gade ellers ikke har behøvet at medføre nogen Forandring for Gården Nr. 17. Som det vil ses af de her gengivne Fotografier,

¹ JE. 1805 Nr. 59.

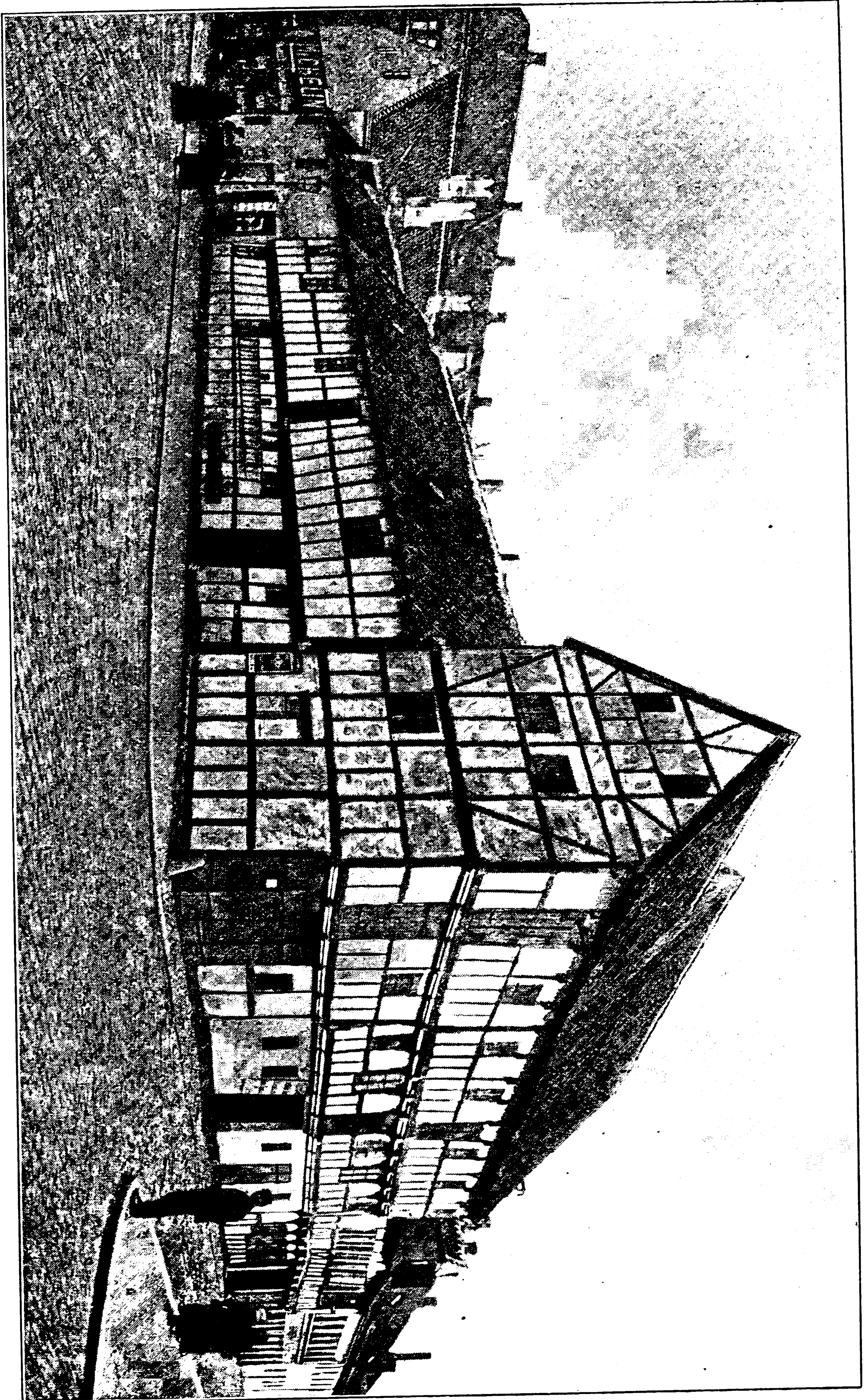
² Den ejes nu af Hr. Købmand M. F. Christensen, hvem jeg er megen Tak skyldig for den Velvilje, hvormed han har stillet sin Viden om dens Ejere efter c. 1843 og om de Ombygninger, den har været Genstand for i det samme Tidsrum, til min Rådighed.

³ I AAA. ⁴ I RA. ⁵ I ARA.

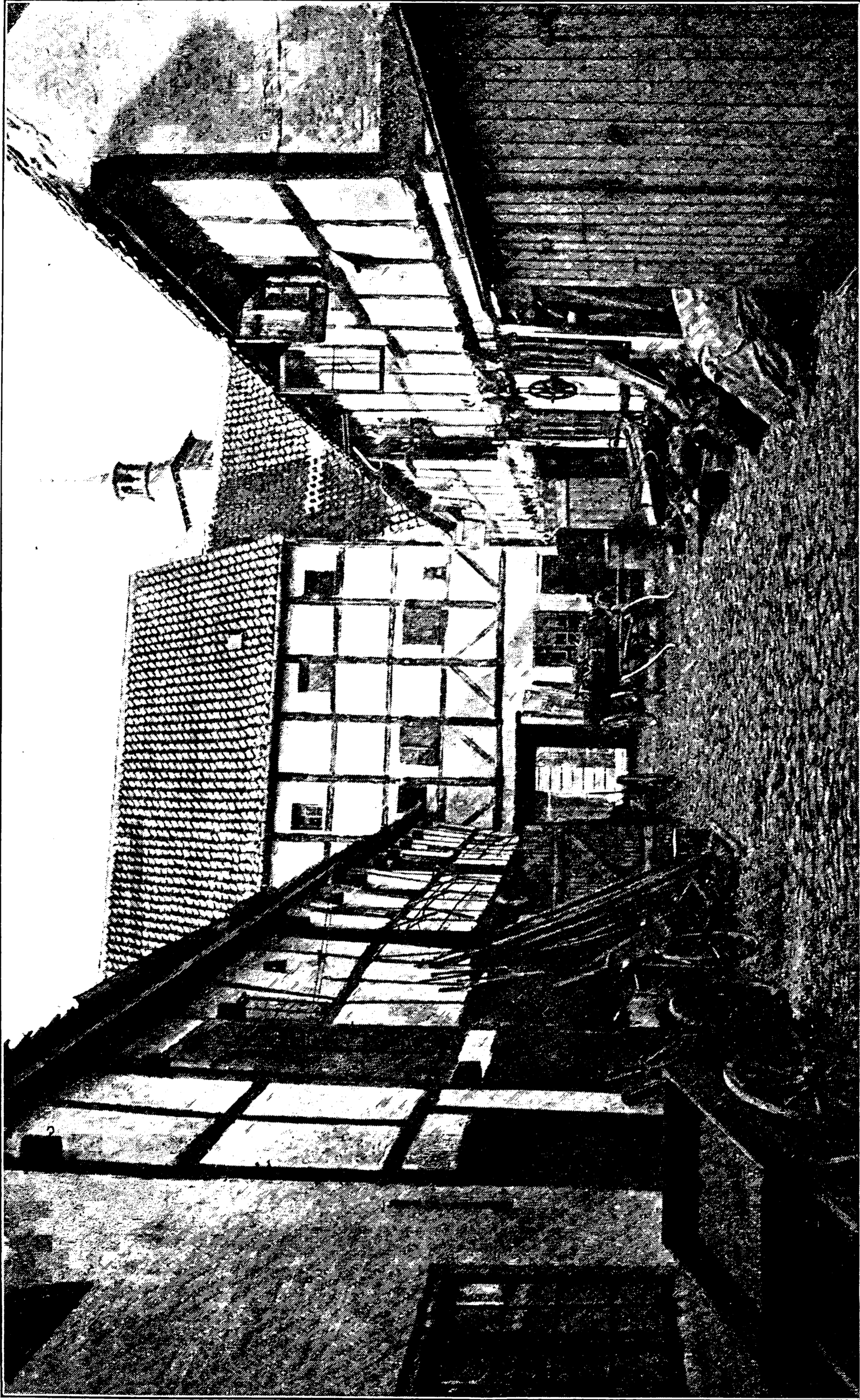
⁶ Saml. til jydsk Hist. I. 327.

⁷ Dette Navn forekommer i JE. 1798 Nr. 25.

⁸ Velvillig Meddelelse af Hr. Købmand M. F. Christensen.

Vesterågade Nr. 17 i Sommeren 1912.
Set fra Hjørnet af Borgergade og Kartesundet.

Vesterågade Nr. 17 i Sommeren 1912.
Gårdspladsen set hen imod Kattesundet.

har denne da også endnu delvis bevaret et ret gammelt Udseende. Medens den ud mod Vesterå vendende Side med den nærmest liggende Del af Sidebygningerne er bleven ombygget c. 1848¹ og siden yderligere er bleven forandret bl. a. ved Indsættelsen af store Butiksruder og ved et stort, ingenlunde forskønnende Reklameskilt, gør den af Bindingsværk opførte Del af Ejendommen, der danner Hjørnet af Kattesundet og Borgergade, og den tilsvarende, nærmest Kattesundet liggende Del af Gårdspladsen endnu et gammelt Indtryk. Ejendommen strækker sig ned i Kattesundet så langt, som Bygningen har en Højde af 3 Etager; men i øvrigt må det bemærkes, at selv Gårdens Bindingsværksbygninger nu langt fra alle står således som, da Oluf Christensen købte den. Af de forskellige Beskrivelser af Ejendommen, der haves fra Tiden omkring 1800, fremgår det, at den er undergået ikke få Forandringer siden 1777; selv Grunden var dengang ikke ganske som nu, idet Oluf Christensen 11. Decbr. 1783 af sin Nabo på den anden Side af Gyden, Købmand Christen Christensen, fik Skøde på et Stykke Jord, der forhen havde hørt til Husene på Gydens nordre Side, men lå på dens søndre Side, omgivet af Oluf Christensens Gård mod Øst, Syd og Vest, og i øvrigt næppe kan antages at have været af noget meget betydeligt Omfang, eftersom Køberen kun betalte 25 Rd. for det².

Af de nu stående Bindingsværksbygninger er de ældste formentlig den Bygning ud mod Kattesundet, hvori Porten findes, samt de 4 Fag Bindingsværk, der i Sidebygningen i Gårdens søndre Side ligger nærmest hen mod Vesterågade. Disse 2 Bygninger må vistnok antages at have eksisteret allerede, da Oluf Christensen købte Gården i 1777; men ganske vist er det meget muligt, at den nævnte Bygning ud mod Kattesundet, som nu har Mur i sin underste Etage, dengang har haft Bindingsværk også dér³. Og de 4 Fag Bindingsværk inde i Gården udgør formentlig den sidste Rest af den Bindingsværksbygning, der ifølge Skødet af 1777 da var på 22 Fag og strakte sig helt ud til Vesterågade med Gavl til denne, idet Bygningens øvrige 18 Fag i Tidernes Løb efterhånden er blevet forandrede til Grundmur.

¹ Velvillig Meddelelse af Hr. Købmand M. F. Christensen.

² ABK., Pantebog 8 Bl. 124 b.

³ Bygningen har nu 10 Fag, og det samme angives i Skødet af 1777; det er da vistnok en Unøjagtighed, når Brandtaksationsprotokollerne af 1771, 1782 og 1791 (alle i AAA.) under henholdsvis Nr. 124, 124 og 123 opgiver Tallet til 9.

Vest for den omtalte 22-Fags Sidebygning lå der i 1777 en anden Bindingsværksbygning på 7 Fag, men kun én Etage; men denne Bygning må ret hurtig være bleven ombygget af Oluf Christensen. Der nævnes nemlig i dens Sted allerede i den den 1. Febr. 1782 daterede Brandtaksationsprotokol¹ et Sidehus på 8 Fag og 2 Etager, der utvivlsomt er de endnu stående 8 Fag Bindingsværk, som i Fortsættelse af de omtalte 4 Fag strækker sig i Gårdens søndre Side hen mod Kattesundet. Mulig er det også Oluf Christensen, der i Fløjen ud mod Vesterå har indrettet en Karnap på 2 Fag; denne nævnes i alt Fald i Protokollen af 1782, men hverken i den tilsvarende af 1771 eller i Skødet af 1777.

I Gårdens nordre Side, med Langsiden ud mod Gyden, fandtes der i 1777 foruden et åbent Halvtag på 6 Fag kun »et lidet Hus« på én Etage, der i Skødet opgives til 13 Fag, men i Brandtaksationsprotokollen af 1771¹ til 14 Fag. Det sidstnævnte Antal Fag har denne Bygning også i Brandtaksationsprotokollen af 1782¹; men den er her bleven på 2 Etager, og i Brandtaksationsprotokollen af 1791¹ er den vokset til 29 Fags Længde (med en Højde af 2 Etager). Oluf Christensen har altså sat en Etage på Bygningen allerede i Tiden 1777—82, og han har udvidet den i væsentlig Grad i Tiden 1782—91 eller rettere øjensynlig først, efter at han havde fået Grunden afrundet på det pågældende Sted ved det ovennævnte Skøde af 11. Decbr. 1783. Medens de 14 Fag af denne Bygning, der lå nærmest hen mod Vesterå, i Tidens Løb er blevet afløste af Grundmur, er det utvivlsomt de øvrige 15 Fag, der endnu står som Sidehus ud mod Borgergade. Og når man inde i Gården ser, hvorledes den af Grundmur bestående Del af den nuværende nordre Sidebygning er smalere end den Del, der er af Bindingsværk, ligger det nær at antage, at de nu stående 15 Fag Bindingsværk netop er de ny af Oluf Christensen tilbyggede (som han altså rimeligvis har gjort bredere end de, der allerede stod ved Siden af), så at de tidligere stående 14 Fag formodentlig fandtes i den Halvdel af Grunden, der ligger hen ad Vesterå til, og ikke i den, der ligger nærmest ved Kattesundet. Dette bestyrkes også ved, at der i Skødet af 1777 foruden de »13« Fag Sidehus bl. a. nævnes et Lejehus i Kattesund »med et lidet Halvtag og Gårdsrum«; thi dette Lejehus har øjensynlig ligget på

¹ I AAA.

Hjørnet af Kattesundet og Gyden, og den tilhørende Gårdsplads har da formentlig strakt sig et Stykke bag ved Huset ned langs Gyden. Lejehuset opgives i Skødet at være 2 Loft højt og på 7 Fag, hvilket sikkert skal forstås således, at de 2 Fag har udgjort den ovenfor¹ omtalte Overbygning, der dannede en Port over Peder Pedersens Gydes vestlige Ende, medens den underste Etage altså kun var på 5 Fag² ligesom den nuværende 3-Etages Hjørnebygning, der er trådt i Stedet for Lejehuset. Dette har i lang Tid næppe undergået synderlige Forandringer i sine ydre Dimensioner; i alt Fald har det de samme 7 Fag og de samme 2 Lofters Højde endnu i Brandforsikringsprotokollen af 1801³. Men Huset må ganske vist på et eller andet Tidspunkt være blevet forandret indvendig, idet det i det mindste i 1802 anvendtes ikke som Lejehus, men dets underste Etage som Stald og den øverste som Foderloft⁴. Den Ombygning, der har givet denne Bygning i det væsentlige dens nuværende Udseende, (heri dog indbefattet den nu fjernede Overbygning over Gyden), har

Hvortil hver enkelt Bygning benyttes.

- a) Et Forhus til Gaden, 2 Loft højt, med Karnap, overalt til Beboelse.....
 Karnappet.....
- b) Et Sidehus sønden i Gården med Enden til Gaden, 2 Loft højt.
 1te Etage til Beboelse og Husholdning.....
 Af 2den Etage.....
 er 11¹/₂ Alens Længde og 9³/₄ Alens Bredde Værelser, Resten Kornlofter.

¹ S. 17.

² Sammenlign i så Henseende de afvigende Længdemål, der i den straks her nedfr. aftrykte Opmåling af 1802 anføres for den første og den anden Etage i den pågældende Bygning, der dér er betegnet som .

³ I ARA.

⁴ RA., Skattereguleringskommiss. af 1/10 1802, Skatteansætn. Kommiss. for Ålborg Amt 2. Pk., Kommissionsprot. ov. den ved Fdg. af 1/10 1802 påbudne Af-

vistnok fundet Sted i Vinterhalvåret 1813—14; i ethvert Fald er der på denne Tid foretaget en Omtaksation af den hele Ejendom, der foregik således, at samtlige Ejendommens øvrige 5 Bygninger ansattes til samme Værdi som ved den foregående Vurdering, hvorimod denne ene Bygning blev sat op fra 160 til 800 Rd. og derved blev den højest vurderede af dem alle ⁶. Forklaringen på denne høje Vurdering skal dog mulig for en Del søges i, at man ved den ene forandrede Vurderingssum har regnet efter Pengenes daværende ringe Værdi, medens man for de Bygninger, der ikke var blevet ombyggede, blot har gentaget de ældre Vurderingssummer, der formentlig har skrevet sig fra en Tid, da Kursforholdene var bedre.

Da der i Anledning af den ved Forordningen af 1. Oktbr. 1802 indførte Bygningsafgift foretoges en Opmåling af samtlige Ejendomme i Ålborg ligesom i Landets øvrige Købstæder, beskrives Gården Vesterås-Gade Nr. 132 (hvis Bygninger på denne Tid til Brandassurance var vurderede til 3800 Rd.) således²:

Hver særskilt				Hvor meget heraf bør svares pr. ☐ Alen.	Afgiftens fulde Beløb af alle Gårdens eller Husets Bygninger.			Bemærkninger eller Forklaringer til Oplysning.
Etages	Længde.	Bredde.	☐ Mål.		Skill.	Rdlr.	Sk.	
1 ^{te}	Alen	Alen	☐ Alen					
2 ^{den}	Alen	Alen	☐ Alen					
1 ^{te}	16 ¹ / ₄	11 ¹ / ₂	187					
2 ^{den}	16 ¹ / ₄	11 ¹ / ₂	187					
1 ^{te}	4 ³ / ₄	1 ¹ / ₂	7					
2 ^{den}	4 ³ / ₄	1 ¹ / ₂	7					
1 ^{te}	50 ¹ / ₂	9 ³ / ₄	492					
2 ^{den}	50 ¹ / ₂	9 ³ / ₄	492					

gift af Købstadsbygninger for Ålborg (under Nr. 132).

¹ RA., Ålborg Skatteregnskaber, Rgsk. for Bygningsafgift 1814, Bilag 1 med Underbilag A. I 1820 viser det sig da også, at Bygningen er på 3 Etager (JE. 1820 Nr. 132; Borchs Avis 1820 Nr. 137).

² RA., den ovfr. S. 22 Note 4 anførte Protokol. Opmålingen fandt for Nr. 132's Vedkommende Sted 1802 ²²/₁₂ ifølge den i RA., den tilsvarende 1. Pk. berørende »Opmålings-Forretning« for Ålborg.

 Hvortil hver enkelt Bygning benyttes.

c) Et dito i samme Side, 2 Loft højt.

Af 1te Etage.....
 er 7 Al. Længde og $9\frac{3}{4}$ Al. Bredde Vognhus, Resten til Pakbod.....
 2^{den} Etage Kornloft

d) Et Sidehus norden i Gården med Siden til Peder Pedersens Gyde, 2 Loft højt, samt en Udbygning i søndre Side af Huset, 2 Loft høj.

Af 1te Etage.....
 er $20\frac{3}{4}$ Al. Længde og $8\frac{1}{4}$ Al. Bredde Brændehus og Skarnkiste,
 19 Al. Længde og $8\frac{1}{4}$ Al. Bredde Pakboder.....
 24 Al. Længde og $6\frac{3}{4}$ Al. Bredde Pakboder.....
 2^{den} Etage Kornlofter.....
 Af Udbygningens 1te Etage.....
 er 3 Al. Længde og 5 Al. Bredde et Værelse.....
 Resten åben Rum.
 2^{den} Etage et Værelse

e) Et Tværhus vesten i Gården med Siden og Portrum til Kattesundsgade, 3 Loft højt.

1te Etage Pakboder.....
 hvoraf $3\frac{3}{4}$ Alens Bredde er Portrum.
 2^{den} Etage Kornloft

3^{die} Etage ligeledes

f) Et Hus vesten i Gården, 2 Loft højt.

1te Etage er Stald.....
 2^{den} Etage Foderlofter.....

Om Antallet og Størrelsen af de enkelte Rum i Ejendommen, for så vidt de var forsynede med Ildsteder, haves Oplysninger gennem en Opmåling, der foretoges i 1812 i Anledning af en ved Forordningen af 6. Maj 1812 påbudt Ildstedskat, hvis Størrelse afhang af Kubikindholdet af det Rum, hvori hvert Ildsted fandtes. For en Nutidsbetragter turde det mest påfaldende ved den Beskrivelse, som et i den Anledning affattet Oppebørselsregister for Ålborg giver

Hver særskilt				Hvor meget heraf bør svares pr. ☐ Alen.	Afgiftens fulde Beløb af alle Gårdens eller Husets Bygninger.			Bemærkninger eller Forklaringer til Oplysning.
Etages	Længde.	Bredde.	☐ Mål.		Skill.	Rdlr.	Sk.	
	Alen	Alen	☐ Alen					
1te	18 ³ / ₄	9 ³ / ₄						
	11 ³ / ₄	9 ³ / ₄	115	Til Pakbod; Resten, som er Vognhus, fri.	
2den	18 ³ / ₄	9 ³ / ₄	183					
1te	63 ³ / ₄	8 ¹ / ₄						
	19	8 ¹ / ₄	157	}.....			Til Pakboder; Resten til Brænde etc. fri.	
	24	6 ³ / ₄	162					
2den	63 ³ / ₄	8 ¹ / ₄	526					
1te	8 ³ / ₄	5						
	3	5	15	Til et Værelse; Resten er åben Rum.	
2den	8 ³ / ₄	5	44					
1te	20	11 ³ / ₄	235					
2den	20	11 ³ / ₄	235					
3die	20	11 ³ / ₄	235					
1te	10 ³ / ₄	8 ³ / ₄	} Er som Stald og Foderloft fri for Afgift.	
2den	14 ¹ / ₂	8 ³ / ₄		
Summa No.	132		3279	1 ³ / ₈	46	93		

af Værelserne i Nr. 132, være den ringe Loftshøjde, som de alle (højest med en enkelt Undtagelse) har, skønt ikke få af dem i øvrigt må kaldes rummelige. Beskrivelsen lyder således¹:

¹ Oppebørselsregistret er dateret 1813 ³¹/₃, selve Opmålingsforretningen 1812 ²¹/₁₂; begge findes i RA., Pakken: Ålborg Købstads Protokoller og Regnskaber ov. Ildstedskatten 1812-15 samt Mobilieskatten.

Etager	Værelser og Aflukker	Største Højde	Største Længde	Største Bredde	Kubik-indhold	Skattens Beløb	Anmærkninger	
Litr. a ¹ . 1. Etage	Kontorstue	3 ¹ / ₂	7	9	220	} 60 ²	Dette Kammer opvarmes ved Sidepladen af Vindovnen i Gæstekammeret.	
	Karnap	3 ¹ / ₂	4	1 ¹ / ₂	21			
	2. Etage	Karnapsal	3 ¹ / ₂	9	9	283		} 72 ²
		Karnap	3 ¹ / ₂	4	1 ¹ / ₂	21		
		Gæstekammer	3 ¹ / ₂	4	6 ¹ / ₂	91		} 47 ²
Pulterkammer	3 ¹ / ₂	7	3 ¹ / ₂	86	}			
Litr. b ¹ . 1. Etage	Storstue	4 ¹ / ₂	9 ¹ / ₂	8 ¹ / ₂	363	84		
	Dagligstue	3 ¹ / ₂	9	9	283	18		
	Sovekammer	3	5	6	90	30		
	Ammestue	3	4	6	72	26		
	Folkestue	3	5 ¹ / ₂	4 ¹ / ₂	74	26		
	Pigekammer	3	4	5	60	24		
	Køkken	3 ¹ / ₂	6	6 ¹ / ₂	136	39		
	Bryggers	3 ¹ / ₂	8	9 ¹ / ₂	266	65		
	2. Etage	1 Sal	3 ¹ / ₂	9	8	252	62	
		1 Gæstekammer	3	6	5	90	} 40 ²	
		1 dito	3	4	4 ¹ / ₂	54		
		1 dito	3	8	6	144		40
							7Rd. 11 S.	

Oluf Christensens Søn Berthel Christensen måtte den 3. Septbr. 1818 opgive sit Bo til Skifterettens Behandling, og i den Registrerings- og Forseglingforretning, som i den Anledning påbegyndtes samme Dag i Gården, nævnes ikke blot en Række Værelser, der imidlertid ikke alle kan identificeres med de i 1812 anførte, men også en Mængde Rum uden for selve Beboelseslejligheden. De ved denne Lejlighed opregnede Lokalteter er (fraregnet enkelte, der må søges helt uden for Ejendommen ved Vesterå) følgende: Butikken, det lille Kontor, det yderste Kontor, Jomfruens Sovekammer, Kamret under Trappen, »deres eget Sovekammer«, Børnestuen, Kamret indenfor, Dagligstuen, Spisekamret, Køkkenet, Bryggerset, Folkestuen, Pigernes Kammer, Informatorens Kammer, Stuen indenfor, Børnenes Kammer, Salen, den yderste Sal, Pulterkamret, Saltkælderen, Bygloftet, et Kammer, Fadeburet, Maltloftet, Pulterkamret ved Døren til

¹ Bogstaverne henviser øjensynlig til de med de tilsvarende Bogstaver betegnede Bygninger i den i Anledning af Bygningsafgiften af 1802 affattede Kommissionsprotokol.

² Når der kun anføres ét Skattebeløb for 2 Rum tilsammen, betegner dette åbenbart, at de 2 Rum kun har ét Ildsted.

Overloftet, Pakkamret, Bagboden, Drengenes Kammer, Tørveloftet, Hørloftet, Hørpakboden, Jernkamret, Rullestuen, Hestestalden, Pakboden ud til Gyden, Uldkamret, Pakboden ud til Simony (∴ Naboen på Gårdens søndre Side Købmand Frederik Simony, Fader til den senere Minister), Staldkamret, Saltpakboden, den nederste Pakbod, Gangen, Kornloftet, Mellemløftet, Skindloftet, Svalen, Pakboden i (?) Kostalden, Kamret ved Skarnkisten, Vognremisen, Soldaterkamret, det store Foderloft, Høloftet, Foderloftet over Stalden, det nordre Brændehus, Gården (∴ Gårdspladsen) og Hr. Allings (∴ Bogholderens) Kammer¹.

¹ ABA., Skifteprot. 1798-1821 Bl. 796 a-797 b. Jfr. ABA., Fogedprot. til Brug for Politiajutant Wølfherdt 1818-21 S. 77 og 81, hvor der af ikke tidligere nævnte Betegnelser forekommer: den inderste Sal i 2. Etage, den øverste eller yderste Sal og Kulpakboden.

III. FORHOLD TIL TOLDVÆSENET.

Der har således været Plads nok i den gamle Købmandsgård til en omfattende og flersidig Virksomhed, navnlig efter de af Oluf Christensen og hans Søn Berthel foretagne Ombygninger, og Oluf Christensen oparbejdede da også en Forretning, der efterhånden gjorde ham til en efter Ålborgs daværende Forhold meget velstående Mand. Uheldigvis eksisterer Forretningens Bøger ikke længere; i alt Fald en Del af dem (uden at det dog nu kan siges, hvor langt tilbage i Tiden denne Del har gået) opbevaredes endnu i 1860'erne hos Berthel Christensens næst yngste Søn i København, men sendtes (formentlig omtrent 1870) på Papirmøllen. Man kan således ikke ad denne Vej følge Virksomhedens Udvikling, og det er kun en ringe Erstatning herfor, der kan skaffes gennem Oplysninger hentede anden Steds fra. Blandt sådanne Oplysninger må i første Række nævnes de, der foreligger i Oluf Christensens gennem Årenes Løb ikke helt ubetydelige Korrespondance med Generaltoldkamret i København, en Korrespondance, der endnu findes i Rigsarkivet i Generaltoldkamrets Arkiv. Oluf Christensen har sikkert, i det mindste i sine yngre Dage, været i Besiddelse af en ikke ringe Sparsommelighed, da han uden den næppe vilde være nået så vidt, som han nåede¹; og hertil kom, i alt Fald i hans modne År, en stærk Hævdelse af, hvad han anså for sin Ret, en Hævdelse, der til Tider har givet sig ret karakteristiske Udslag. Han har øjensynlig søgt at undgå at betale det mindste

¹ Borgemesteren i Ålborg nævner da også i 1824, at han ved sin Død efterlod sig en ved hans og efterlevende Kones sjældne Virksomhed, Nøjagtighed og Tarvelighed forhvervet betydelig Formue« (RA., Aktivktr. J. 1824 Nr. 1652 (ved 1827 Nr. 2886)).

mere i Told, end han mente sig strengt forpligtet til; og det er ikke få Andragender, han har indgivet til Generaltoldkamret, når han efter sin Opfattelse enten var blevet ligefrem forurettet ved Toldens Beregning, eller når dog Billighed talte for en lempeligere Toldbehandling, f. Eks. hvis der, efter at han havde indkøbt Varer, men før deres Ankomst til Bestemmelsesstedet var blevet fastsat en højere Told for den pågældende Varesort eller måske endogså udstedt Forbud mod dens Indførsel. Selvfølgelig drejer det sig i sådanne Tilfælde ofte om ret ubetydelige Spørgsmål, der dog kan tjene til at oplyse, hvad, og jævnlig tillige, hvem han handlede med.

Hvad Oluf Christensens Forretningsforbindelser angår, er det allerede nævnt¹, at det første Vidnesbyrd, der er truffet om hans selvstændige Handelsvirksomhed, vedrører et fra Bergen indført mindre Vareparti. Den således indledede Forretning med Norge er øjensynlig stadig fortsat; i alt Fald har han i 1773 foretaget en Rejse til Bergen og i 1775 endogså 2 Rejser til Norge². Og da hans Søn Berthel i Året 1798 drog ud på en større Udenlandsrejse, var Norge det første Land uden for det egentlige Danmark, som han besøgte; Berthel Christensen var her i Bergen sammen med sin yngre Broder Jacob³, der en Del År senere endogså fandt en Hustru i denne By.

Men også anden Steds uden for Danmark end i Norge har Oluf Christensen snart knyttet Forretningsforbindelser. Den første Gang, da hans Navn er fundet i Generaltoldkamrets Journaler, i 1776, er det i Anledning af et Parti Jærngryder, som de 2 Ålborg-Købmænd Oluf Christian Holt og Lauritz Winde samt Oluf Christensen havde købt i Amsterdam, og hvoraf de 40 tilhørte Oluf Christensen. En Forordning af 13. Maj 1776 havde forbudt sådanne Gryders Indførsel; men da de 3 Købmænd erklærede, at de havde købt dem og fået dem indladet i Skibet, før de vidste noget om den ny Forordning, blev det på deres Ansøgning tilladt dem at indføre Gryderne⁴.

¹ Ovfr. S. 7.

² Ålborg Købmænds-Ligglavs Regnskabs- og Mandtals-Protokol 1754-1863 Bl. 190 b, 193 b (nu i ASB., Manuskript Nr. 223; jfr. Fabritius's ovfr. S. 3 Note 2 anførte Skrift S. 15).

³ Se den nedfr. i Afsnit XI omtalte Stambog, der har tilhørt Berthel Christensen, m. H. t. Opholdet i Bergen i 1798 Bl. 18 b, 22 b, 23 a, 25 a, 24 a.

⁴ RA., Fynske og jyske Toldktr. J. F (1775-76) Nr. 411.

3 År senere, 1. Febr. 1779, udkom en Plakat, der i Anledning af den herskende Kvægsyge forbød Indførsel af rå Huder til Norge. Oluf Christensen havde imidlertid allerede forinden sluttet Kontrakt med nogle Garvere og Skomagere i Bergen om at levere dem 120 Deger Fæhuder og ansøgte derfor nu om Tilladelse til at udføre dette Parti, idet han henviste dels til det tidlige Tidspunkt, da han havde indgået Kontrakten, og dels til, at der i mange År ikke havde været Kvægsyge i Ålborg, Århus og Viborg Stifter; og Tilladelsen blev da også givet ham på Betingelse af, at han beviste, at Huderne var jyske, og at Kontrakten var sluttet før Plakatens Publikation¹.

En Vare, som Oluf Christensen drev en ikke ubetydelig Forretning med, var Korn, og også i Anledning af sin Kornhandel måtte han et Par Gange henvende sig til Generaltoldkamret. Under Christian VI havde en Forordning af 16 Septbr. 1735 forbudt fremmed Korns Indførsel til Danmark; men denne Forordning blev dog af og til, når Høsten havde været dårlig, og der kunde befrygtes Kornmangel, midlertidig sat ud af Kraft, således ved en Plakat af 11. Novbr. 1785, der tillod fremmed Korns Indførsel indtil Udgangen af Juli 1786 mod en Told af 24 Skilling Tønden. I Foråret 1786 havde Oluf Christensen i den Anledning gennem Firmaet Dan. Gottl. Achenwall & Comp. i Elbing forskrevet et lille Parti Rug fra Elbing og Danzig; men Afsendelsen var bleven försinket ved ugunstig Vind, så at den sidste Del af Partiet, 16 Læster, først kom til Ålborg i August. Han måtte derfor 28. Aug. 1786 ansøge Generaltoldkamret om Tilladelse til at indføre Ladningen til den ved Plakaten af 1785 fastsatte Told, skønt den i Plakaten fastsatte Tidsfrist var udløben; og han fik Tilladelsen mod at bevise, til hvilken Tid Ladningen var indtagen. Ansøgningen, der er ganske betegnende for, hvor stor Kornmangelen kunde være på den Tid, inden Forordningen af 6. Juni 1788 helt forandrede Grundlaget for Kornhandelen i Danmark og Norge og bl. a. ophævede Forbudet mod fremmed Korns Indførsel til Danmark, lyder således²:

¹ Samme Kontors J. M (1779) Nr. 239 (med Nr. 206). Sammenlign m. H. t. hans Handel med Huder på et senere Tidspunkt JE. 1794 Nr. 1.

² RA., Fynske og jyske Toldktr. Kgl. Resol. 1787 ⁷/₃. I en sstds. liggende ny Skrivelse fra ham af 1786 ³¹/₈ angående samme Sag siger han, at han ikke har forskrevet Rugen »for at søge stor Gevinst derpå, men mere for at tjene mine fattige og trængende Medmennesker, som daglig gør Råb og Skrig efter Rug«. — 1786

Underdanigst Pro Memoria!

Formedelst den overmaade Trang, som overalt her i Provincen tegnede sig til paa Ruug, forskref ieg i For-Aaret fra Elbing og Dantzic en liden Parthie Ruug, som allerede i May og Junj Maaneder for min Reig. var indkiøbt og alleene laae og venttede efter Afhentelse, der og inden Julj Maanedes Udgang kunde have skeed, hvis icke de dette Aar næsten bestandig vestlige Vinde derudj havde været hinderlig. Den sidste Ræst af det indkiøbte har ieg i disse Dage d. 22de d. M. erholdet hertil fra Elbingen med Skipper Peder Gay af Aalborg; ved Andkomsten begierede ieg af Tolderen S. T. Hr Cammer Raad Oldenborg, at det maatte tillades mig samme at udlosse og fortolde imod den modererte Told 24 β p. T^{den}, hvilcken Begiering blef mig aldeles nægtet uagtet baade den stoere Mangel og Ruugens Indkiøb og Skibets Bestyrelse efter samme længe, før den allernaadigst bevilgede Tiid var udløben. Næppe var Tolder Oldenborg at formaae til at lade mig Forlov at opligge Ruugen, der alt hafde begyndt med Varme i Fartøyet, for at conservere den under det kongl. Told-Cammers andordnede kongl. Laasse, som blef mig dog endelig bevilget. Thi er min underdanige Begiering, at det naadigst maatte tillades mig disse 16 Læster Ruug at fortolde imod den forhen modererte Told 24 β T^{den}; thi Trangen er saa stor endnu her og i omliggende Kiøbstæder, at der icke for nogle Dage siden var Ruug for Penger at faae, før et lidet Fartøy fra Randers andkom med circa 200 T^{der}, ja Bønder maatte reise grædende bort uden at faae Ruug, og Byens Indvaaner laane sig frem den eene hos den anden, saa Trangen for Kiøbstæderne er og bliver almindelig til medio October, om enda nogen Tilførsel af den nye Afgrøde kand forventtes.

Om naadigst Bønhørelse beder

underdanigst
Oluf Christensen.

Aalborg d. 28 Aug. 1786.

Til
Det kongelig westjndiske-guinæisk
Rentte og General Told Cammer
i Kiøbenhafn.

Den ovennævnte Forordning af 6. Juni 1788, der tillod Indførsel af fremmed Korn i Danmark og Norge, fastsatte tillige, at Kornet i visse Købstæder, hvoriblandt Ålborg, ikke behøvede at fortoldes straks, men kunde, blot mod Erlæggelse af 1 % af dets Værdi, oplægges i 3 År således, at det i den Tid kunde udføres igen uden at være for-

⁴/₉ ansøger han om Tilladelse til atter at udføre 5 Læster Rug, som hans Skipper Lars Gay har købt i Riga for at komplettere sin af Hør og Blår bestående Ladning og for med større Sikkerhed at kunne gå til Søs med den vanskelige Ladning; Tilladelsen gives (samme Kontors J. A. (1786) Nr. 359 med Nr. 309). — I Efteråret 1788 averterer både Oluf Christensen og et Par andre Ålborg-Købmænd med Rug (JE. 1788 Nr. 43 («God ren og sund gammel Rug er for 3 Mark Skæppen at bekomme hos Oluf Christensen ved Vesterå i Ålborg»), 44, 48).

toldet. Med Arten af den Kontrol, som Toldvæsenet i dette Tilfælde måtte kræve Ret til at øve, var Oluf Christensen og et Par andre Ålborg-Købmænd, hvoriblandt den senere bekendte Jacob Kjellerup, imidlertid ikke tilfredse, som det fremgår af nedenstående Andragende, der, fraregnet de 2 Medunderskriveres Underskrifter, helt igennem er skrevet med Oluf Christensens egen Hånd og altså vel også, i alt Fald i Hovedsagen, konciperet af ham:

Underdanigst Pro Memoria!

Den allernaadigste Forordning om Korn Handelen af 6te Junj 1788 opmuntrede os til i sidst afvigte Octb^r Maaned, da vi erfahrede Formindskelse af gammel og Mangel eller dyr Tiid paa den nye Ruug, at forskrive et Quantum fremmed Ruug hertil for derved at biedrage, hvad vi kunde, til at opnaae Hans Majest^s allernaadigste og lands-faderlige Hensigt med allerhøistbe^{mte} allernaadigste Forordning, thi at tæncke at gjøre sig self Fordeel ved fremmed Korn Indførsel entten her i Landet eller hos fremmede er næsten umueligt, saa længe den fierte Part af Værdien bortgaar i een for Landet høist beklagelig overdreven Væxel Cours, hvorefter Kornet betales, ja næsten Synd at ønske, thi da blef det for kostbar for den fattige. Dette vores Foretagende hafde og den Virkning og Nytté for Almuen, at Ruug (før denne hiemkom) som kostede her i Byen 25 à 26 R^{den} , ja Hans Mayestet betalte her for T^{den} 25^{3/4} à 26 $\text{M}\text{R}^{\text{den}}$, strax nedfaldt til 24 à 23 R . Uagtet at icke 1 Skieppe af det fremmede blef soldt, saa var dog Virkningen det samme, og naar et Forraad entten venttes eller haves, standses begierlige Kornsælgeres Vinde Lyst, og Kornet holdes i en nogenlunde jævn og taalelig Priis.

Naadige Herrer! paa Grund af allerhøistbemelte Forordning, der tillader, efter 1 pC^{to} af Værdien er betalt, Kornet til de handlendes Raadighed, og inden 3 Aars Forløb at være giort Rigtighed derfor entten ved Fortoldning eller beviislig Udførsel, lod vi hidkomme det forom^{mte} Quantum Ruug og opligge paa vores egne Lofter, hvor det endnu ligger, men for nogle Dage siden har H^r Kammer Raad og Tolder Oldenburg ved de kongl. Controleurer og Wisiteurer efterseet Ruugen og forlangt at sætte Kongens Laasse for Lofterne og Packhuusdørrerne, hvorved vi ville betages Adgang til samme; vel siiger de at ville oplukke, saa ofte forlangtest, men da Ruugen, der icke er tørket, bestandig behøver Tilsyn med Kastning, foruden at det er en Høynødvændighed for Conservationen, at Luger og Dørre hver Morgen maae opluckles og om Aftenen igien tilluckles, og vi desuden har andre Vahre paa Lofterne og i Packhuusene samt tildeels Adgang igiennem disse til andre Lofter, saa er det for det første een Umuelighed der, hvor Rugen nu ligger, at lade os fralukke vores Vahre, og at lade det omflytte paa andre Steder ville foraarsage een stor og unyttig Bekostning. Vi ere desuden af den underdanige Formeening, at den allernaadigste Forordnings 4de § med sine 6 Poster dens Hensigt og Øyemeed, der tillader frie Raadighed m. v., icke opnaaes for det almindelige, saa længe der med Oplag af fremmed Korn efter Told-Rullen skulle forholdes, og da bestoed heele Friheden i

blot at kunde forskrive fremmed Korn uden først at søge Tilladelse dertil; men vi forstaar, at bemelte 4de § med sine 6 Poster først maae efterleves, og skulle da meere være at iagttage, saa blef siden Told-Rullens 14. Cap., som handler om Oplag i Almindelighed, en Regel for det øvrige.

Paa disse andbragte Grunde forhaabe vi underdanigst, at Kornoplag i Medhold af allerhøistbemelte Forordning vorder os til frie Raadighed, Conservation og Opsyn overladt imod, at vi, saa ofte af de kongl. Betientere forlanges, foreviiser det oplagde Quantum Ruug at være i Behold, saa og gjør tilbørlig Anmeldelse, naar vi finder Leilighed entten at sælge eller udskibe; thi uden dette vil sammes milde og naadige Hensigt vel aldrig naae den forønskede Virkning.

Aalborg d. 23de Febr 1789.

Herom andsøger

Til

Det kongelig westjndiske guineiske
Rentte og General-Told-Kammer

underdanigst

ⁱ Kiøbenhavn.

Eng. Brinck. Oluf Christensen. Jacob Kiellerup.

Men denne Gang frugtede Andragendet intet; Generaltoldkamret holdt fast ved, at Kornet skulde holdes låset, men at Købmændene kunde få gratis Adgang til det, så ofte de vilde. Låsningen fandt altså Sted, og det hjalp ikke, at Oluf Christensen og Jacob Kjellerup derefter i en ny Ansøgning fremstillede den store Ulejlighed, som det var for dem så hyppig at skulle løbe efter Toldbetjentene for at komme til deres andre Varer på de låsede Lofter, og tilbød eventuelt at deponere Tolden for den oplagte Rug mod, at de, hvis de udførte Kornet, fik Tolden tilbagebetalt. Generaltoldkamret svarede kun, at hvis Låsningen skulde fratages, måtte Kornet anses for bestemt til at blive i Landet og fortoldes efter 3 Måneders Forløb¹.

I 1789 stillede Staten 1000 Tønder Rug af Ålborg Magasins Beholdning til Auktion i Partier hvert på 10 Tønder. Ved Auktionen blev der budt forskellige Priser, varierende fra 16 Mk. 8 Skill. til 19 Mk. 3 Skill. pr. Tønde; Budene skulde imidlertid approberes af Rentekamret, og 2 Dage efter Auktionen indsendte Ålborg-Købmændene Jens Schibbye, Oluf Christensen og Mikkell Jeeg et Tilbud til det nævnte Kollegium om at overtage hele Partiet til en Pris af 3¹/₄

¹ RA., Fynske og jydsk Toldktr. J. F (1789) Nr. 453 (med Nr. 180). — I Efteråret 1788 sendte Oluf Christensen en Ladning Byg til Throndhjem (samme Kontors J. E (1788) Nr. 133 (med Nr. 72)).

Rd. Tønden. Følgen heraf blev dog kun, at Kollegiet berammede en ny Auktion, hvorved der blev budt 20 Mk. pr. Tønde for det hele Kvantum; men da nu en Randers-Købmand underhånden tilbød at give 21 Mk. for Tønden, blev der for 3. Gang holdt Auktion. Ved denne blev de 1000 Tønder opråbte i 2 Dele hver på 500 Tønder, og på den ene af disse Dele blev Oluf Christensen højestbydende med 21 Mk. pr. Tønde; men Budet fik ingen Betydning, thi da det hele Parti derefter blev opråbt under ét, gik Prisen langt højere op, idet Købmand Bertel Mørch af Ålborg blev højestbydende med 23 Mk. 15 Skill. Tønden¹.

Nogen Tid senere, i 1791, da der i Ålborg afholdtes en større Licitation over Leverance af Rug til Staten, var Oluf Christensen den, der overtog Leveringen af det største Parti, nemlig 2000 Tønder². Ved de i den efterfølgende Tid af Staten afholdte Korn-Licitationer synes han derimod ikke at have påtaget sig nogen Leverance, hvad der imidlertid ikke må opfattes, som om han havde opgivet Kornhandelen. I Foråret 1793, da Landet på Grund af en heldig Høst i det foregående År var i Stand til at udføre Korn, men Modvind hindrede Ankomsten til Ålborg af de dertil bestemte Skibe, havde han og 2 andre af Byens Købmænd, Niels Fr. Hillerup og Peder Borreschmith, så stor Mangel på Loftsrum, at de androg Rentekamret om Tilladelse til i nogle Måneder at benytte et Staten tilhørende Magasinhus, og Tilladelsen blev givet, da Staten selv i Øjeblikket kun havde Brug for en mindre Del af Magasinet³.

I den 2. Halvdel af 1790'erne havde Oluf Christensen et af sine langvarigste og mest karakteristiske Mellemværender med Generaltoldkamret, en Sag, der viser både den Hårdnakkethed, hvormed han

¹ RA., Jydske Stifters Rtskrkr. J. T (1789) Nr. 731.

² Hans Tilbud lød på en Pris af 17 Mk. 13 Skill. Tønden; Rentekamret erklærede imidlertid kun at ville give 17 Mk., hvad han gik ind på, men selv denne Pris er ret påfaldende i Betragtning af, at de, der påtog sig at levere den øvrige Del af det bortliciterede Parti, gjorde det til en Pris af fra 14 Mk. til 14 Mk. 12 Skill. Tønden (RA., Jydske Stifters Rtskrkr. J. 1791 Nr. 617 og 729 (med Nr. 637), jfr. Nr. 677 og 713).

³ Sidstanførte Kontors J. 1793 Nr. 682 (med Nr. 282). — 1796 ansøgte Oluf Christensen og hans Kollega Mikkil Jeeg Generaltoldkamret om Tilladelse til at lade 146 Tønder svensk Sildetran, som de havde købt af Ladningen på et strandet Skib, blive i Landet, men fik Afslag (RA., Jydske Toldkr. J. O Nr. 153).

kunde holde på, hvad han anså for sin Ret, og det ganske ejendommelige Sprog, hvori han til Tider vidste at hævde sit Standpunkt. Danmarks egne Undersætter var fra gammel Tid fri for Sund- og Bælttold; en Resolution af 11. Maj 1785 havde med Hensyn til Varer af fremmed Oprindelse, der fra Østersøen førtes til Danmark eller Norge og lossedes i indenrigske Havne, fastsat den forandrede Form for denne Toldfrihed, at Tolden herefter skulde betales i Sundet og siden på Losningsstedet godtgøres de danske Ejere, og i Henhold hertil havde også de handlende i Ålborg for Årene indtil 1794 incl. fået tilbagebetalt, hvad de havde erlagt i Strømtold. Nu havde imidlertid en Forordning af 31. Maj 1793 i høj Grad udvidet Området for Kreditoplagsretten, der i den nærmest foregående Tid slet ikke havde eksisteret for de fleste danske Provinsbyers Vedkommende; men dette bevirkede atter, at Generaltoldkamret bestemte, at Strømtolden ikke længere kunde godtgøres de handlende for Varer, der toges på Kreditoplag. Staten vilde jo nemlig ellers faktisk blive narret for Sundtold af Varer, der efter at have ligget på Kreditoplag udførtes igen og altså i Virkeligheden var førte fra én udenlandsk Havn til en anden, blot med et midlertidigt Ophold på et dansk Kreditoplag. Som en Følge heraf blev der for Året 1795 kun anvist Ålborg-Købmændene et forholdsvis ringe Beløb i Strømtoldgodtgørelse, hvad der foranledigede en Klage af 12. Aug. 1796 til Generaltoldkamret fra 12 af Byens handlende, deriblandt Oluf Christensen og en Række af de bekendteste Navne i dens daværende Forretningsverden såsom Agent Christopher Qvist, Mikkel Jeeg, Hans Wigelsen, Hans And. Sauerbier, Lauritz Kjellerup og Anders Østrilds Enke Johanne Arffmann. De klagende anmodede om den hele Strømtolds Tilbagebetaling, idet de udtalte, at den påberåbte Grund til, at så ringe et Beløb var anvist dem, »er for os et Phœnomen, som vi ikke begriber og i de forløbne Åringer ingen Sinde er indtruffen«, og at hvis de havde vidst, at de til Gængæld for Oplagskrediten skulde miste Strømtoldgodtgørelsen, vilde de ikke have benyttet Krediten, men hellere have betalt hele Tolden. Og da Generaltoldkamret svarede, at det ikke kunde bevilge dem anden Frihed end andre handlende i Rigerne, modtog det et nyt Andragende af 23. Novbr. 1796, denne Gang dog kun fra 7 af de 12 tidligere Underskrivere (hvoriblandt Oluf Christensen), der erklærede, at Afslaget »kom os meget underlig for«, da de ikke vidste af, at Reso-

lutionen af 1785, der bevilgede Strømtoldens Tilbagebetaling, når Varerne forblev i Landet, var ophævet. De bad derfor på ny om at få den hele Strømtold godtgjort, da det aldrig »kan komme i vore Tanker, at et så retfærdig Kollegium vil fornærme os«, og fremsendte en Attest fra Toldkassereren om de Varemængder, som enhver af dem havde fortoldet for det afvigte År, og hvoraf de ønskede Tolden godtgjort; for Oluf Christensens Vedkommende var det: godt 1177 Skippund Hør, godt 91 Skippund Hamp, godt 136 Skippund Blår, godt 28 Skippund Potaske, 20 Ruller Sejldug, 1900 Stykker Bastmætter og 2973 Pund Sålelæder. Generaltoldkamret lod sig dog nu bevæge så meget, at det indgik med en Forestilling til Kongen, hvori det udtalte, at efter Udstedelsen af Kreditoplags-Forordningen af 1793 kunde Regelen om Sundtoldgodtgørelsen ikke længere gælde for de østersøske Varer, der toges på Oplag, da der derved åbnedes Mulighed for Besvigelse, men at man på den anden Side ikke kunde nægte, at Billighed talte for de handlendes Andragende om Godtgørelse, da ellers Fordelen ved Oplagstagelsen vilde blive meget formindsket for dem og undertiden gå helt tabt. På Grund af Muligheden for Besvigelse indstillede Kollegiet imidlertid, at kun den halve Sundtold skulde godtgøres for østersøske Varer på Oplag, idet det mente, at Oplagshaverne kunde stå sig godt ved en sådan Bestemmelse; og denne Indstilling bifaldt så Kongen ved Resolution af 25. Jan. 1797.

Hvor stor en Andel Oluf Christensen har haft i Ålborg-Købmændenes Fællesoptræden og i Affattelsen af deres indsendte Andragender, lader sig nu ikke afgøre med Bestemthed; men den har næppe været ringe, hvis man skal slutte tilbage fra den Udholdenhed, hvormed han vedblev at forfølge Sagen, og det er i alt Fald ret betegnende, at begge de 2 Fællesandragender, både det af 12. Aug. og det af 23. Novbr. 1796, er forseglede blot med hans Segl. Efter den kongelige Resolution af 25. Jan. 1797, hvis Afgørelse jo i Virkeligheden var ganske irrationel, synes Gemytterne hos Oluf Christensens ålborgske Kolleger at være faldne nogenlunde til Ro. Ganske vist var der nogle Købmænd, der vægrede sig ved at modtage det tilbudte Beløb af Strømtoldgodtgørelse for 1795; men Oluf Christensen var ene om et Skridt, han foretog i Efteråret 1797. Han nægtede nemlig ligefrem at betale 2 Regninger til et Beløb af 1114 Rd. 3 Skill., som han var blevet Toldkassen skyldig for Told for Septbr. 1797, med mindre han heri kunde fradrage hele den Strøm-

toldgodtgørelse, som efter hans Beregning tilkom ham for Årene 1795—96, og som beløb sig til 1071 Rd. 1 Mk. 14 Skill. Da der imidlertid kun var anvist ham en Godtgørelse for de 2 År af tilsammen 530 Rd. 87 Skill., vægrede Toldkassereren sig ved at gå ind herpå, og Oluf Christensen henvendte sig så den 10. Oktbr. 1797 atter til Generaltoldkamret med Anmodning om at få hele den betalte Strømtold for 1795—96 godtgjort, da de pågældende Varer var blevet i Landet og blevet fortoldede. Men han modtog under 28. Oktbr. 1797 et Afslag, hvori Generaltoldkamret henviste til, at det først var den kongelige Resolution af 25. Jan. 1797, der havde indført en Godtgørelse, og det kun med Halvdelen, af Strømtolden for de østersøske Varer, der toges på Oplag; Kamret udtalte derfor Forventningen om, at han uopholdelig og uden Tvang betalte til Toldkassen i Ålborg, hvad han skyldte den, mod at få godtgjort det Beløb, der var anvist ham i Strømtoldgodtgørelse for 1795—96.

Men Oluf Christensen vilde foreløbig ikke betale. En skriftlig Anmodning herom fra Toldkassereren (der i en Indberetning om Sagen til Kollegiet kort i Forvejen havde betegnet ham »som største handlende«, uden at det er helt klart, om hermed menes Byens største Købmand i Almindelighed eller blot den, der drev størst Handel på Østersøen¹) forsynede han med følgende Påtegning:

Ærbødig Erklæring!

Med den helligste Forsickring, at Hans Majest. icke skal tabe 1 β af oven^{mte} 1114 Rd. 3 β , kand ieg dog icke nu paa det høye General Told Kammers Ordre betale disse Penger, før ieg nyder den Naade at erholde kongl. Resolution paa den Ansøgning og Forestilling, som ieg næste Post d. 6te Novbr. lader afgaae til Majesteten self. Formoder icke, den Henstand gjør nogen Defect i Kongens Casse, da ieg for 1 à 2 Aar og derover har ladet betale næsten samme Capital, den, ieg nu ansøger mig udbetalt igien. Aalborg d. 4 Novbr. 1797.

Oluf Christensen.

¹ At han allerede tidligere har været anset for at være en af de Købmænd i Byen, der kendte bedst til Østersøhandelen, fremgår af, at han i 1788 sammen med Lauritz Kjellerup udmeldtes af Retten til at afgive en Forklaring angående Forholdet mellem Hørvægten i Danmark og i Preussen (ARA., Rådstuebog 1772-90 Bl. 446 b).

Den her nævnte Ansøgning, som han den 6. Novbr. sendte Kongen, lyder således:

Til Kongen!

Aalborg

den 6te Novembr 1797.

Oluf Christensen Kiøbmand andsøger allerunderdanigst om at maae i Medfør af den kongelige Resolution af 11te Maj 1785 nyde tilbagebetalt den af ham i Aarene 1795 og 1796 erlagte Strømme Told, i alt den Summa 1071 Rd. 1 R 14 S uden Afkortning.

Ved Deres kongelige Majestæts allernaadigste Resolution under 11te Maji 1785 er det allernaadigst bevilget, at Strøm Tolden skulle gien-gives Deres Majestæts Undersaatter, hvilket og er skeet indtil 1795, da det kongelige General Toldkammer ikkuns anviiste lidet deraf og slet intet af det, som quartaliter var fortoldet for samme Aar, saa ieg ved at erfare dette strax fortoldede alle mine Vahre og fra den Dag af ej turde benytte mig af den kongelig Naade ved at tage Vahre paa Credit Oplag; thi naar ieg for Credit Oplag skulle miste Strømme Tolden, betalte ieg saadant for dyrt, og som den, der handlede i Øster, havde flere Udgifter end den, der handlede i Vester, som ingen Strømme Told betalte og kunde dog tage paa Credit Oplag, uden at hands Udgifter derved forøgedes; denne Uliighed har ieg ikke andseet at kunde være

overeensstemmende med allerhøistbemelte Deres kongelige Majestæts Bevilling, og af denne Aarsag har ieg ikke kundet beqvemme mig til at modtage det lidet af Strømme Tolden, som General Toldkammeret har fundet for godt at anvise mig, men det heele er bleven indestaaende i Deres Majestæts Casse uimodtagen.

Allernaadigste Konge! Af de Vahre, som ieg i disse toe Aar 1795 og 1796 til min Handel har ladet komme fra Østersøen, der her ved Toldstædet er fortoldet og i Landet afsadt, har ieg betalt i Strømme Told efter herved allerunderdanigst vedlagde Specification af, hvad ieg har betalt, i alt 1071 Rd. 1 R 14 S , ligesaa af hvormeget mig deraf igien er andviist. Ieg har troet, det heele skulle blive mig godtgiort i mine Told Udgifter ved Toldkammeret her; men da Deres Majestæts General Toldkammer har tilkiændegivet mig (hvoraf allerunderdanigst følger Copie), at ieg ikke kunde godtgøres meere, end de foregaaende Designationer ommeldte, saa ville det være mig et alt for stoer Tab for Credit Oplag at tabe desformedelst 531 Rd. 36 S , som har solgt mine Vahre uden at belegge samme med nogen Skilling af denne Afgift, hvorom ieg aldrig kunde gjøre mig mindste Tanke, saalænge allerhøistbemelte Deres Majestæts allernaadigste Resolution ikke i disse 2 Aar var tilbagekaldet. Af saadan Andledning finder ieg mig høilig nødsaget til allerunderdanigst at forestille dette for Deres kongelige Majestæt, hvis Retfærdighed ikke kan tillade, at nogen Undersaat lider U-ret, og derhos allerunderdanigst at bede om Deres Majestæts allernaadigste Resolution og Befalling til vedkommende at udbetale mig den fulde Summa 1071 Rd. 1 R 14 S , som af mig i Strømme Told for Aarene 1795 og 1796 er erlagt.

Allerunderdanigst af

Oluf Christensen.

zu mirin Carl August
Karl-August, Fürst
Prinzipal, von Fürst

Salzburg, 4. Sept. 1797.

Sei
Fürst von Salzburg, Wenzel
Prinzipal von Garmisch, Carl-August
in
Koblenz

Stundkundningens Memoirer

Det fornemste af det Kongelige Collegium i Historie og Geog-
rafie, som er indrettet ved det Kongelige Bibliothek, har
gjort mig kjend med det Kongelige Collegium og dens
Medlemmer, og som jeg har været i den Gadedør, som er
indrettet til den Gadedør, som er indrettet til den Gadedør,
som er indrettet til den Gadedør, som er indrettet til den Gadedør,
som er indrettet til den Gadedør, som er indrettet til den Gadedør,

men som jeg har været i den Gadedør, som er indrettet til den Gadedør,
som er indrettet til den Gadedør, som er indrettet til den Gadedør,
som er indrettet til den Gadedør, som er indrettet til den Gadedør,
som er indrettet til den Gadedør, som er indrettet til den Gadedør,
som er indrettet til den Gadedør, som er indrettet til den Gadedør,
som er indrettet til den Gadedør, som er indrettet til den Gadedør,

og som jeg har været i den Gadedør, som er indrettet til den Gadedør,
som er indrettet til den Gadedør, som er indrettet til den Gadedør,
som er indrettet til den Gadedør, som er indrettet til den Gadedør,
som er indrettet til den Gadedør, som er indrettet til den Gadedør,
som er indrettet til den Gadedør, som er indrettet til den Gadedør,
som er indrettet til den Gadedør, som er indrettet til den Gadedør,

No 529 de H. H. S.

de vobis Coli Angingaro et h. son inq. forhu pna,
Coli-Annunzio Jun, Jan. vobis subyit, hae hae
vobis vobis, vobis Junis forpitaro

Palborg. 4. Decbr. 1797.

subyit

~~Palborg~~

h. vobis
Subyit hae. vobis vobis
vobis vobis Coli-Annunzio
vobis vobis
vobis vobis.

was with some in London
in about 1840, the
was for some

London

London

with

was

7.

Denne Ansøgning blev under 9. Decbr. 1797 fra Danske Kancelli oversendt Generaltoldkamret til Afgørelse; men allerede forinden (25. Novbr.) havde dette sidste Kollegium pålagt Toldkassereren i Ålborg at indsende Specifikationer både over det Beløb, som Oluf Christensen skyldte Toldkassen, og over det, som var anvist ham i Strømtoldgodtgørelse, da man agtede at lade Kammeradvokaten anlægge Sag mod ham til Betaling. Om dette Pålæg har Toldkassereren øjensynlig underrettet Oluf Christensen, der i den Anledning den 4. Decbr. 1797 tilskrev Generaltoldkamret således¹:

Underdanigst Pro Memoria!

Ved Forrevisning af det høye Collegi Skrivelse under 25de sidste Maaned til H^r Kammer Raad og Told Casserer Winding har det giort mig grumme ondt, at det høye Collegium tager sig det saa ivrig og troer sig beføyet til at lade min Skyld til Hans Majestets Told-Casse ved Kammer-Advocaten paa lovlig Maade inddrive, hvilket ieg herved forsickrer, aldeles skal være og blive unødvændig, thi aldrig har ieg nægtet, ej heller skal nægte at give Gud det, Guds er, og Kongen det, Kongens er, og saaledes ej heller nægter at betale til Hans Majestets Casse, hvad ieg er pligtig;

Men da ieg baade veed og troer, at alle kongelige Resolutioner og Befallinger grunder sig paa Retfærdighed, saa har ieg stoed og endnu staar i den faste Formeening, at det er billigt, ieg maae nyde godt af den kongl. Resolution under Dato 11 May 1785 at faae min betalte Strømme Told for Aarene 1795 og 1796 tilbage betalt uden Afkortning ligesom de forrige Aare, indtil den seenere kongelige Resolution af 25 Janv. 1797 det anderledes befaler, som ved Stiftamtmanden er de handlende under Haanden bekiendtgiort. Det ville og som enckelt Mand være mig et aldt for stort Tab at miste 531 Rd. 36 ø foruden, hvad det koster at faae Penger betalt paa fremmede Steder.

I Andledning deraf har ieg under 6te Novbr. sidst giort allerunderdanigst Forrestilling derom til Hans Majestet Kongen, og at ieg i Medfør den kongelig allernaadigste Resolution af 11te May 1785 maae nyde den erlagte Strømme Told for Aarene 1795 og 1796 tilfulde udbetalt. Befaler da Hans Majestet, at ieg icke skal have den igien, adlyder ieg underdanigst, og da skal ieg villig lade mig den afkorte, og mine Told Regningers Ræst, som ieg forhen paa Told-Kammeret her har ladet anbyde, skal strax blive betalt, der herved forsickres

underdanigst

af

Oluf Christensen.

Aalborg d. 4 Decbr. 1797.

Til

Det høye kongl. vestjndiske guineiske
Rente og General Told-Kammer

ⁱ Kiøbenhafn.

¹ Brevet, der her gengives i Faksimile, findes i RA., Jydske Toldktr. J. P Nr. 529, der er samlet med Sagens øvrige Akter ved samme J. S Nr. 55.

Samme Dag (4. Decbr.) indsendte Toldkassereren i Ålborg den forlangte Specifikation over de 530 Rd. 87 Skill., som var anvist Oluf Christensen i Strømtoldgodtgørelse for 1795—96, og over de 1114 Rd. 3 Skill., som han skyldte Toldkassen. Dette sidste Beløb udgjorde den Told, som han skulde betale for 2 Skibsladninger, den ene ankommen fra St. Petersborg og bestående af Hamp, Hør, Potaske, hvid Sæbe, Talglys, Sejldug, Ravndug, flamsk Dug, Bastmætter, Hampeolie, Hørblår og uberedte Bjørnehuder, den anden ankommen fra Narva og bestående af Hør, Hamp og Hørblår.

Som allerede nævnt, oversendte Danske Kancelli 9. Decbr. 1797 til Generaltoldkamret Oluf Christensens Andragende til Kongen af 6. Novbr. Kancelliet pålagde Stiftamtmanden i Ålborg at underrette Andrageren herom; men det var ikke en sådan Afgørelse, denne havde ønsket, og sin Utilfredshed gav han Luft i følgende Henvendelse til Kancelliet:

Underdanigst Pro Memoria!

Paa min til Hans Majestet Kongen under 6te Novbr. sidst igiennem det danske Cancellie allerunderdanigste gjorde Forestilling og Ansøgning om, at ieg ifølge de kongelige allernaadigste Andordninger maatte nyde den af mig i Aarene 1795 og 1796 udbetalte Strømme-Told tilbage, har det behaget det høye Collegium ved H^r Kammer-Herre og Stift Amtmand Pentz at give mig tilkiende:

»Er sendt til General Told-Kammerets Afgiørelse«.

At dette henhører under General Told-Kammeret, derom har ieg icke været uvidende. Men at høybemelte Collegium icke i Overensstemmelse med den kongelig allernaadigste kundgiorte Resolution af 11te May 1785 har for ovenberørte 2de Aar ligesaa vel som i de forrige Aarringer villet anvise mig min Strømme Told tilfulde tilbage, dette har ieg icke troed og endnu ligesaa lidet troer at være rigtig, siden ieg ingen seenere kongelig Befalling veed, der for disse 2de Aar tilbage kalder denne kongl. Naade, og da General Told-Kammeret icke alleene vedbliver at nægte mig samme, men endog truer med Kammer Advocaten at paaføre mig en vidtløftig Process, saa har ieg icke vidst bedre end at indflye til Hans Majestet Kongen med oven^{mte} min allerunderdanigste Forestilling og Ansøgning, om det er Hans Majestets allernaadigste Villie, at General Told-Kammeret skal afkorte mig, hvad de behager, eller ieg skal have det udbetalte tilbage, da ieg derefter allerunderdanigst haver mig at rette.

Men Cancelliets Henviisning er mig utilfredsstillende. Ieg fordrister mig derfor atter til herved underdanigst at andmoede, det høye Cancellie Collegium vil have den Naade for mig, at min allerunderdanigste Forestilling og Andsøgning af 6te Novbr. sidst til Hans Majestet Kongen maae indkomme for Thronen og blive Hans Majestet forelagt, hvis allernaadigste

Villie og Befalling ieg derpaa tør vente og skal blive mig til allerunderdanigst Efterlevelse.

Aalborg d. 18ten Decbr. 1797.

Til
det høye kongl. danske Cancellie
i Kiøbenhafn.

Herom underdanigst
af
Oluf Christensen
Kiøbmand i Aalborg.

Men det gik ikke stort bedre med denne Henvendelse end med den forrige af 6. Novbr.: også denne oversendte Kancelliet (13. Jan. 1798) til Generaltoldkamret, men ganske vist denne Gang med Anmodning om, at det sidste vilde meddele Kancelliet sine »behagelige Tanker« om Andragendet. I Generaltoldkamret synes man på ny at have overvejet Sagen, og det skulde ikke tale til Fordel for Kollegiets hidtidige Standpunkt, at Toldkassereren i Ålborg på en Forespørgsel fra det meddelte, at der i 1797 af østersøske Varer kun var udført fra Byens Kreditoplag til fremmede Steder en Del Rug og Hvede fra en enkelt Købmands (ikke Oluf Christensens) Oplag. Resultatet af Overvejelsen blev imidlertid kun en Forestilling fra Generaltoldkamret til Kongen, hvori det indstilledes, at den Godtgørelse af Halvdelen af den erlagte Strømtold, som ved den kongelige Resolution af 25. Jan. 1797 var fastsat for Varer, der toges på Kreditoplag, også skulde gælde for de Varer af denne Art, for hvilke der var betalt Strømtold i 1795 (medens der for Varer på Kreditoplag tidligere kun var anvist til Godtgørelse Halvdelen af den i 1796, men ikke af den i 1795 betalte Strømtold); og denne Indstilling bifaldtes så ved kongelig Resolution af 23. Maj 1798. C. 14 Dage senere meddelte Generaltoldkamret den kongelige Resolution til Danske Kancelli, der derefter »henlagde« Sagen, og samme Dag anmodede Kamret Stiftamtmanden i Ålborg om underhånden at tilkendegive Resolutionen for Byens handlende; den fik den Betydning for Oluf Christensen, at den Strømtoldgodtgørelse, som man tilbød ham for Årene 1795—96, nu forøgedes fra 530 Rd. 87 Skill. til 671 Rd. 39^{1/2} Skill. Men han betalte endnu ikke sin Gæld fra Septbr. 1797; og da Toldkassereren i Ålborg i 1799 meddelte ham, at hvis han ikke betalte inden 14 Dage, vilde Gælden blive inddreven ved Kammeradvokaten, fremsatte han på ny sit tidligere Standpunkt i en Skrivelse til Generaltoldkamret, hvori han bl. a. hævdede, at han

ikke havde fået noget Svar på sit Andragende til Kancelliet af Decbr. 1797. Kamret anmodede nu Stiftamtmanden om at gøre Oluf Christensen bekendt med dets Opfattelse af Spørgsmålet, og der blev givet ham en forlænget Frist af 4 Uger til at betale Gælden fra 1797; men da han stadig ikke gjorde det, pålagde Kamret 21. Septbr. 1799 Kammeradvokat Schönheyder at lade de skyldige 1114 Rd. 3 Skill. indfordre på lovlig Måde. Forgæves søgte Oluf Christensen i den nu mod ham anlagte Retssag at få Tilladelse til at inddrage sit formentlige Krav på Toldvæsenet for de 1071 Rd. 30 Skill.; hans Andragende herom afslog Kancelliet efter at have hørt Generaltoldkamret, og 17. Marts 1800 faldt der ved Ålborg Byting Dom i Sagen, hvorved han dømtes til at betale de 1114 Rd. 3 Skill. med Renter fra Stævningens Datum, medens hans for Strømtolden anlagte Kontrasøgsmål afvistes. Nu endelig opgav Oluf Christensen videre Modstand og betalte Beløbet. Han havde ganske vist efterhånden opnået, at den Strømtoldgodtgørelse, som tilbødes fra Statens Side, var bleven forøget en Del; men hans principielle Krav, der jo, når Varerne blev i Landet, hvad der ifølge hans Andragender af 10. Oktbr. og 6. Novbr. 1797 var Tilfældet i den foreliggende Sag, må siges at være retfærdigt og at foretrække for Kollegiets irrationelle og i egentlig Forstand halve Standpunkt, var blevet underkendt, og han har derfor utvivlsomt måttet føle Afgørelsen som et Nederlag¹.

Bedre Held havde Oluf Christensen i en anden, heller ikke ganske kortvarig Sag, der endte med, at Generaltoldkamret måtte standse en Aktion, som det havde indledet mod ham, og endogså bekvemme sig til at søge kongelig Resolution på en Forandring af et Par af de ved Toldforordningen af 1. Febr. 1797 fastsatte Toldsatser. Det drejer sig her om Tolden på de forskellige Arter af Aske, som ved Toldforordningen var fastsat således, at der skulde svares en Indførselstold for Vedaske af 19 Skill., for Tangaske og Soda af 25 Skill., og for Potaske af 50 Skill., alt pr. 100 Pd.; men

¹ Den hele Sag vedrørende Strømtoldgodtgørelsen lige fra 1796 findes, som ovfr. nævnt, samlet ved RA., Jydske Toldktr. J. S Nr. 55; de 2 kongelige Resolutioner af 1797 ²⁵/₁ og 1798 ²³/₅ med tilhørende Forestillinger findes i RA., Generaltoldkamrets danske Resolutionsprot. 1797 Nr. 8 og 1798 Nr. 37. Sagens Behandling i Kancelliet ses af RA., Danske Kanc., Suppl. Prot. 8 O Nr. 4005, 8 P Nr. 92 og 8 S Nr. 3758.

uheldigvis var man ikke enig om, hvad der skulde forstås ved disse forskellige Benævnelser. Allerede i Slutningen af 1798 opstod der derfor som et Forspil til den senere Strid Uenighed mellem Toldinspektør Preetzmann i Ålborg og 3 af Byens Købmænd: Agent Qvist, L. Kjellerup og Oluf Christensen angående et ankommet Parti Aske, som Preetzmann erklærede for Potaske, men Købmændene for Vedaske. Begge Parter indberettede Sagen for Generaltoldkamret, og dette sendte en modtagen Prøve af Asken til den fra den kongelige Porcelænsfabriks ældste Historie bekendte Justitsråd Frantz Heinrich Müller med Anmodning om at undersøge, om Prøven var Potaske eller Vedaske, idet Kamret dog udtalte, at det ikke var i Tvivl om, at det var Potaske. Müller kom imidlertid til det modsatte Resultat, som det ses af hans den 30. Novbr. 1798 afgivne Erklæring. Han skrev heri om Prøven, der ved Renselse med koldt Vand havde afsat en Del kalkagtig Jord: »Til virkelig, i Handel gangbar Potaske, være sig bedste, middel eller ringeste Sort, kan denne grå Aske ej henføres; thi af hvad Slags Potasken end må være, da bør samme have en hvid Farve og være, i det mindste udi hed Vand, aldeles opløselig og udi kold Vand ej afsætte nogen grå eller hvidgrå Kalkjord, efterdi Potaskens Tilberedelse medfører, at Jorden formedelst Sining bliver aftaget og den rene Lud indkogt og stærk brændt«. Prøven betegnede Müller derfor som »en god almindelig Aske, enten af Bøg eller Birk, efter al Sandsynlighed af det sidste Ved-Slags«. I en udateret Tilføjelse har han modificeret sin Erklæring noget, for så vidt som han nu lægger Vægt på Opløseligheden som det væsentlige, således at virkelig Potaske godt delvis kan have en mørkere Farve. Men i ethvert Fald opgav Kollegiet at forfølge Sagen videre, og det tilskrev 22. Decbr. 1798 Toldinspektøren, at Asken ved Fortoldningen kunde anses for Vedaske, idet det samtidig kommunikerede ham Müllers Erklæring¹.

3 År senere indførte så Oluf Christensen et Parti Aske, hvoraf han angav en Del som Potaske, men 33 Fustager som Vedaske; Toldinspektør Preetzmann erklærede imidlertid også disse 33 Fustager for Potaske og indsendte en Prøve deraf til Generaltoldkamret med Forespørgsel, om ikke denne Oluf Christensens urigtige An-

¹ Den hele Sag, så vel denne Indledning som den senere Fortsættelse, ligger samlet ved RA., Jydske Toldktr. J. W Nr. 326.

givelse burde straffes efter Toldforordningen. Kollegiet kom ligeledes til det Resultat, at Prøven var Potaske, og tilskrev 17. Oktbr. 1801 Toldinspektøren, at Oluf Christensen efter Toldforordningen på Grund af sin urigtige Angivelse skulde betale, foruden Tolden, det femdobbelte af Forskellen mellem Tolden af Potaske og af Vedaske. Denne Afgørelse nægtede Oluf Christensen imidlertid at bøje sig for, og 31. Decbr. 1801 indsendte han en Skrivelse til Generaltoldkamret, der er betegnende for det meget spændte Forhold, som herskede mellem ham og Toldinspektøren. Skrivelsen, der er skrevet med Oluf Christensens egen Hånd og af ham undertegnet: Oluf Christensen & Sønner, et Firmanavn, som han allerede havde benyttet et Par År, således som vi senere¹ skal komme tilbage til, lyder således²:

Underdanigst Pro Memoria!

Næsten grændseløs ere de Beherskelser, som den her værende Told Inspecteur Hr Kammer Raad Pretzmann tillader sig at øve, og over hvis ubillige Behandling vi ofte har haft Aarsag at klage, men i Særdelighed i det afvigte Sommer. Da vi i Foraaret til vores Sæbe Fabriqv[e hafde] ladet komme et Quantum Aske fra Königsberg og hafde det [Uheld], at Skibet, som hafde samme inde, i Storm og Uvejr kom paa [Grund] og Fartøyet fuld af Vand, hvorved Asken hensmeltede og ble[f os] til liden eller ingen Nytte, maatte vi dog efter hans Forestilling til det høye General Told Kammer og derpaa fuldte Resolution adligelvel betale den fulde Told, extra Afgift og Sportler ligesom af goede Potaske, da vi dog ickuns havde Søe Vand og Aske Grus i Stædet, der næppe var $\frac{1}{16}$ Deel værd af, hvad det uskad havde kostet os. Vi taug og bar Tabet, som vi kunde, om endskiønt vi med Smerte føelede en stor Ubillighed derudj, og vort Tab formeredes ved Standsningen af vort Fabrick, inden vi med goede Aske kunde blive forsynet igien. Vi ordinerede atter fra Königsberg et Quantum Pot- og Vedaske, som blef hidbragt med Skipper Noack i Septbr Maaned sidst, men derved møder os nye Omstændigheder, thi hvad deraf var Potaske, melder vi derfor, og hvad som var Vedaske, ligeledes. Icke desmindre finder dog Told Inspecteuren for godt at paastaae, at Vedasken skulle fortoldes som Potaske. Vi hafde ordineret og kiøbt dem for Vedaske og derfor bad ham undersøge og prøve samme efter det høye kongl. General Told-Kammerets Forskrift og Efterretning af 22 Decbr. 1798, og i hvilcken Hensigt vi lod indbringe paa Told Kammeret et Foustagie af Vedasken og en anden Prøve af de stoere Foust. og rette Potaske, der endnu er under Toldopsynet beroende. Vi

¹ Nedfr. i Afsnit VIII.

² Den findes ved det i næstforrige Note nævnte Journalnummer, men er noget beskadiget, så at der flere Steder mangler en Del Bogstaver eller Ord.

stod i den Formeening, at Hr Told Inspekteuren var bleven overbeviist om Rigtigheden, og [at icke] videre var derved at erjndre, indtil vi i Novbr. Maaned b Reining over alt for Potaske og derhos den høye kongl. Collegi, at vi icke alleene skulle betale Vedasken for Potaske, men en Told, hvilcken Reig. vi icke kunde betale af paa-tegnede Aars[ager, men] nedsendte den igien. Til denne haarde Behandling vi ligesaa lidet som udj det høye Collegie Resolution kan udfinde Grund et Aarsag, thi har Hr Inspecteur Pretzmann indsendt Prøve af den ommeldte Vedaske, saa er det icke derved beviist, at det har været af vores her omhandlede Vedaske, og vi formeener, at vi burde have været overværende ved Prøvens Tagelse og sadt vores Seigl tillige derfor, førend samme afgick til Collegii Bedømmelse; thi skal blodt Inspecteurs Jndberetning være nock til at fælde Dom over os, saa Gud hielp baade os og enhver, som han faar Avind til, men vi haaber det icke og derfor tager vor Tilflugt til det høye Collegium med denne vor Klage og beder underdanigst, at høist samme vil lade os vederfahres Rett og naadigst tillade, at de omtvistede Vedaske lovlig maae blive undersøgt, prøvet og af kyndige bedømmet, hvad de er, da vi med vores Commissionairs Factura skal godtgjøre, at disse for Vedaske ere indkiøbte og os tilsendte, og alt-saa icke for andet har vi kundet andgive samme, og som en Følge deraf har vi icke handlet jmod den allernaadigste Told-Forordnings Bydende, jhvorledes endog Vahrene maae blive andseed og bedømmet, icke heller skyldig til at liide Mulckt.

Vi andholder underdanigst om det høye Collegii Besvaring herpaa, da vi frygter, at denne skadefroe Mand skulle udvirke Execution over os herfor, ligesom i disse Dage for nogle faae Baandstager fra Norge er skeed, og hvorover vi nærmere maae indkomme med vores Paa Ancke¹. Aalborg d. 31te Decbr. 1801.

Underdanigst
Oluf Christensen & Sønner.

Til

[Det] høye kongl. Vestjndiske Geuneiske
Rentte og General Told-Kammer
i Kiøbenhafn.

I Anledning af dennē Skrivelse lod Generaltoldkamret, for at Firmaet ikke skulde have Grund til at beklage sig over den Måde, hvorpå Prøven var tagen, under Iagttagelse af alle Forsigtighedsregler udtage ny Prøver af den Fustage Aske, der endnu stod på Toldboden i Ålborg; de andre 32 Fustager havde Preetzmann udleveret til Firmaet uden at tage Kaution for Tolden og Bøderne, »da man ingen sikrere Kautionist kunde få end Ole Christensen selv som den rigeste Mand i Byen«, som han skrev til Kollegiet 4. Jan. 1802. Den ene

¹ Jfr. om denne Sag nedfr. S. 49-50.

af de ny Prøver indsendtes til Kollegiet af Firmaet selv, der erklærede, at det havde prøvet Asken på den ved Kollegiets Skrivelse af 22. Decbr. 1798 foreskrevne Måde og derved fundet, at den satte grå og hvidgrå Kalkjord efter Opløsningen, hvad der var Kendetegn på Vedaske. Ligeledes fremsendte det en Faktura og et Brev fra sin Kommissionær i Königsberg Købmand Lauritz Cramer, hvoraf fremgik, at Firmaet ganske vist havde bestilt Potaske, men kun modtaget en Del Potaske og desuden 33 Fustager Vedaske, der imidlertid var »usædvanlig skøn og efter Askevragens mig givne Forsikring lidet forskellig fra ordinær Potaske«. Generaltoldkamret anmodede nu Justitsråd Frantz Heinrich Müller om at undersøge de ny Prøver, og Müller udtalte i en længere Erklæring af 3. Marts 1802, at de alle var Potaske, skønt af forskellig Renhed. I Henhold hertil fastholdt Kollegiet sin tidligere Afgørelse, at der skulde betales Told som af Potaske og desuden i Mulkt det femdobbelte af Forskellen mellem Tolden af Potaske og af Vedaske. Mulkten, der vilde udgøre et Beløb af 712 Rd. 63 Skill., vægrede Firmaet sig imidlertid fremdeles ved at betale under Påberåbelse af, at det ikke havde gjort nogen urigtig Angivelse; det ansøgte derfor, hvis det ikke kunde få Bøden eftergivet, om Tilladelse til ved Retten »at forsvare denne vor retfærdige Sag; thi den, som ikke synder, skal ej heller straffes«, og Generaltoldkamret gik så ind på at lade Sagen komme for Retten.

Firmaet fik nu ved Ålborg Bytingsret udmeldt Synsmænd til at syne Asken, nemlig Byens anden Sæbefabrikant Agent Christopher Qvist og dens Apoteker Christian Leonhard Rübner. Disse udtalte i deres Synsforretning af 12. Maj 1802, at de omhyggelig havde undersøgt Asken i Overensstemmelse med de af Kollegiet i 1798 fastsatte Regler, men at den hverken, når den blev behandlet med koldt eller med hedt Vand, viste de Kendetegn, som Kollegiet i 1798 havde angivet for Potaske, ligesom der også var en »kendelig stor« Forskel mellem den undersøgte Aske og nogle af Oluf Christensen ved Synsforretningen foreviste Prøver af almindelig (ingenlunde fineste Slags) Potaske. Synsmændene erklærede derfor den undersøgte Aske for Vedaske, idet de tilføjede, at der gives flere Slags både af Potaske og af Vedaske, og at der kan være så lille en Forskel mellem den ringeste Potaske og den fineste Vedaske, at næppe nogen kan kende dem fra hinanden.

Med denne Synsforretning var Toldinspektøren i Ålborg natur-

ligvis ikke fornøjet; han indstillede til Kollegiet at lade foranstalte et Oversyn, og Generaltoldkamret anmodede nu 25. Maj 1802 Kammeradvokat Schönheyder om i den af Oluf Christensen & Sønner rejste Sag at foretage det fornødne for at varetage Toldvæsenets Tarv. Kammeradvokaten fik så afholdt et Oversyn ved 4 københavnske sagkyndige: den fra Landmålingens Historie bekendte Professor Thomas Bugge og de 3 Apotekere Becker ved Hofapoteket på Købmagergade, Manthey ved Løveapoteket og Mühlenstedt ved Svaneapoteket, af hvilke Becker og Manthey tillige var Professorer i Kemi. Disse kom til det Resultat, at Asken var »rå uren Potaske og ikke simpel Vedaske, men tilberedet af samme«, og da Oluf Christensen & Sønner appellerede Oversynstingsvidnet til Højesteret, opnåede de kun, at det stadfæstedes ved Højesterets Dom af 14. Decbr. 1802. Firmaets Sag kunde således synes at stå dårlig nok; men det mødte nu også over for de 4 Oversynsmænd frem med Generaltoldkamrets Skrivelse af 22. Decbr. 1798 og de i den anførte Kendemærker og fik den 21. Febr. 1803 afholdt et nyt Vidneforhør over Oversynsmændene. Disse måtte heri udtale, at skønt de fastholdt, at Asken »ifølge chymiske Regler er Potaske«, så var den det ikke ifølge de i Skrivelsen af 1798, som de ikke tidligere havde kendt, opgivne Kendemærker, og de var endogså så respektstridige at tilføje, »at ingen Potaske er til, som kunde svare til disse Mærker«.

Nu opgav Kammeradvokaten ganske Ævred og indstillede 14. Marts 1803 til Generaltoldkamret helt at frafalde Processen, da Modparten altid havde det vigtige Argument for sig, at de ikke kunde gøre bedre end at følge Kollegiets Instruktion af 1798 til Toldboden; Kammeradvokaten indstillede derfor også at forandre denne Instruktion, med Hensyn til hvilken han brugte det Udtryk, at »Kollegium selv er bleven ført bag Lyset«. Generaltoldkamret henvendte sig derpå til Justitsråd Müller i Anledning af hans uheldige Erklæring af 1798, og Müller søgte at gøre Rede for sin Opfattelse i et Svar, der ganske vist ender med, at den af ham i 1798 givne Vejledning »ikke mangler i Tilstrækkelighed«, men unægtelig gør et ret uklart Indtryk. De 4 Oversynsmænd havde i Vidneforhøret af 21. Febr. 1803 udtalt, at der var en »himmelhøj« Forskel på Potaske og det, de forstod ved Vedaske, »nemlig simpel, men vel brændt Brændaske«, men at derimod det, som på Tysk kaldtes »Veedaske eller Waydaske«, var noget helt andet, som det var såre vanskeligt, om

ikke umuligt, at skelne fra Potaske. Og da Generaltoldkamret nu anmodede Oversynsmændene om at angive Kendemærkerne på Potaske og på Vedaske, erklærede de på tilsvarende Måde, at der kan være så slette Arter af Potaske og så gode Arter af Vedaske, at de vanskelig kan kendes fra hinanden. De gjorde i denne sidste Erklæring Forskel på de 2 tyske Ord Weidaske og Waydaske; men da de begyndte med at sige, at Weidaske i Almindelighed uden Vanskelighed kan skelnes fra Potaske, og derefter udtalte, at »Weidaske er den ringeste og sletteste Art af Potaske«, er det ikke at undres over, at Kollegiet opgav at følge med længere. Dets Overvejelser er mulig blevet fremskyndede af en Klage fra Toldinspektør Preetzmann af 17. Oktbr. 1803 over, at Kammeradvokatens Sagfører forhalede Sagen mod Oluf Christensen & Sønner på en ubegribelig Måde, skønt de førte Beviser »ere ganske tilstrækkelige, og Asken så kendelig Potaske, at den simpleste Bonde uden Prøve kan se det«. Vist er det, at Kollegiet 15. Novbr. 1803 indgik med en Forestilling til Kongen, hvori det indstillede at standse Sagen vedrørende det omhandlede Parti Aske og at lade det fortolde som Vedaske; men tillige foreslog det at forandre de i Toldforordningen af 1797 fastsatte forskellige Toldsatser for de forskellige Arter af Aske (19, 25 og 50 Skill. henholdsvis for Vedaske, for Tangaske og Soda, og for Potaske, alt pr. 100 Pd.) således, at der fremtidig af al Aske uden Forskel skulde betales en Indførselstold af 32 Skill. pr. 100 Pd. Og Kollegiets Forestilling approberedes derefter ved kongelig Resolution af 23. Novbr. 1803¹.

Oluf Christensen havde således i denne Sag ført sin Krig igennem og vundet en fuldstændig Sejr. Og hvad den ved den kongelige Resolution indførte Fællestold for al Aske angår, var den jo ganske vist fastsat omtrent til Middeltallet af de tidligere Positioner; men dels var det Beløb, hvormed den nedsatte Tolden for Potaske, dog noget større end det, hvormed den forhøjede Tolden for Vedaske, og dels må det vistnok antages at forholde sig således, som det udtaltes under Sagen i et Indlæg fra Kammeradvokatens befuld-

¹ Den hele Sag vedrørende Asken findes, som ovfr. anført, samlet ved RA., Jydske Toldktr. J. W. Nr. 326. Enkelte af de ovfr. benyttede Aktstykker vedligger dog ikke selvstændig, men er kun indførte i en sstds. beroende udførlig »Ekstrakt« af den ved den ovennævnte Højesteretsdom af 1802 ¹⁴/₁₂ pådømte Sag. Den kongelige Resolution af 1803 ²³/₁₁ med tilhørende Forestilling findes i RA.; Generaltoldkamrets danske Resolutionsprot. 1803 Nr. 54.

mægtigede, at Potaske brugtes langt mere end Vedaske ved Sæbefabrikation, og det var jo til denne sidste Anvendelse, at Oluf Christensen indførte Asken.

I den ret lange Tid, hvori Sagen om Asken havde stået på, havde Oluf Christensen & Sønner også haft andre Tvistigheder med Toldvæsenet. Som anført ovenfor i Firmaets Skrivelse af 31. Decbr. 1801, havde Toldinspektør Preetzmann endogså ladet gøre Eksekution hos det, rigtignok kun for et meget ringe Beløb, nemlig i alt 4 Rd. 56 Skill. I denne Anledning indsendte Firmaet følgende Klage til Generaltoldkamret:

Underdanigst Pro Memoria!

Hosfølgende Executions Forretning, som vi underdanigst tager os Frihed at indsende, der af Kongens Foged er holdt hos os sidstl. 2^{den} dette Maaned, bære Vidne om, hvad vi tilforn for det høye Collegium har indberettet, at det er H^r Told Inspecteur Kammerraad Pretzmanns inderste Hiertens Glæde at chicanere os, hvortil han og af forældede Ting tager Andledning. Som sees heraf. I Aaret 1799 i Julj Maaned tilbragte Skipp. Niels Møller os en Ladning norske Producter fra Kragerøe, for største Deelen af Bord, Lægter og Baandstager, hvoraf Træelast Tolden i Norge var betalt; denne Ladning bliver her under Toldvæsenets Opsigt udlosset, og vi ved inttet af noget førend lang Tiid derefter, vi faar Regning fra Toldboen paa Told eller Consumption og 5 Gange dobbelt paa Baandstagerne, hvilcken Regning vi icke saae os pligtig at betale, da vi ingen Forseelse hafde begaaed, men erbud at erlege Consumptionen af Baandstagerne, der blev nægtet at modtage, og derved blev det i fulde 2^{1/2} Aar, indtil denne høytidelig Executions Forretning foregaar. Var vi (som vi icke er) forfalden i Strafbøder, saa finder vi dog efter saa lang Tiids Forløb ingen Medhold for vedkommende til denne fornærmende Behandling, thi den allernaadigste Told-Forordnings 126 § siger, at Bøder, naar saadant finder Sted, strax skal kræves af vedkommende Oppebørsels Betient. Vi ere over slig ubillig Behandling beføyet til at klage for det høye Collegium og beder underdanigst, at den hos os skeedte Arrest maae blive tilbage kaldt, og vedkommende for sit urigtige Forhold andseet med en Mulckt til Kammerets Fattig Bøsse.

Aalborg d. 18. Janv. 1802.

Underdanigst
Oluf Christensen & Sønner.

Til
Det høy kongl. vestjndiske geuneiske
Rentte og General-Told-Kammer
i Kiøbenhafn.

Klagen angik altså en Mulkt, som Toldvæsenet krævede af Firmaet, fordi dette ikke havde betalt Konsumtion af nogle fra Norge indførte Båndstager, men som Firmaet nægtede at betale, fordi Ladningen var losset i Toldvæsenets Påsyn, hvorimod det var villigt til at betale selve Konsumtionen. Klagen sendtes af Generaltoldkamret til Preetzmans Erklæring, der gik ud på, at han lige så lidt havde vist Chikane mod dette Firma som mod andre handlende, og under Beklagelse over, »at man enten ikke kan eller ikke vil gøre Forskel på Embedspligter og Chikaner», udtalte, at det ikke var ham, men Toldkasserer Winding, der havde trukket Sagen i Langdrag, skønt Preetzmann idelig havde mindet ham om den. Generaltoldkamret gav ham derefter Medhold og fastsatte, at Firmaet skulde betale Regningens Beløb, da det ikke i anordnet Tid havde påtalt Sagen¹.

Senere i det samme År 1802 klagede Oluf Christensen & Sønner på ny over Preetzmann. En Skipper, der var kommet fra Lübeck med noget Stykgods bl. a. til Firmaet, var af Drivis blevet dreven på Grund ved Hals og havde derfor anmodet Toldinspektør Preetzmann om Tilladelse til at losse Ladningen på Stedet »under vedbørlig Opsigt«, hvorved efter Skipperens og Firmaets Udtalelse kun var tænkt på Opsigt af Inspektøren i Hals. Men Preetzmann sendte en særlig Underbetjent fra Ålborg til Hals for at have Opsyn med Losningen og lod derefter en Regning på Underbetjentens Udgifter i den Anledning præsentere for Firmaet. Dette nægtede imidlertid at betale, bl. a. under Påberåbelse af, at et Brev, som Kollegiet havde sendt Preetzmann om Sagen, havde talt om en Saltladning (hvad der selvfølgelig kun var en ren Fejltagelse) og derfor ikke kunde angå det foreliggende Spørgsmål, og at Firmaet ikke havde anmodet om Underbetjentens Udsendelse, der kun kunde være sket »for at sætte os i uvidende og unødvendig Bekostning, hvoraf vi desværre alt for ofte har Prøver af Toldinspektør Pretzmans vrang Forestillinger«. Kollegiet afæskede så Preetzmann en Erklæring, hvori han hævdede, at Oluf Christensen & Sønner's Indvending mod at betale Regningen »er lige så ubeføjet som disse Handelsmænds øvrige Modsigelser i så mange andre Tilfælde Toldvæsenet angående«; han havde ifølge Toldforordningen haft Ret til at udsende Betjenten og tilføjede i øvrigt

¹ RA., Jydske Toldktr. J. T Nr. 675 (med Nr. 560). Samme Kontors Kopib. 1802 13. Marts.

højmodig, at »ifald det høje Kammer ikke finder den Usandhed, som Ole Christensen og Sønner så dristig skriver, at jeg ofte gør vrang Forestillinger, fornærmeligt for Tjenesten, tilgiver jeg dem samme for denne Gang«. Og Generaltoldkamret gav ham Medhold, så at Firmaet ikke fik noget ud af sin Klage, men måtte betale Toldvæsenets Regning¹.

Som vi senere skal komme tilbage til, trak både Oluf Christensen og hans yngre Søn Jacob Christensen sig fra 1. Septbr. 1805 ud af Købmandsforretningen, som derefter fortsattes under det samme Firma Oluf Christensen & Sønner af den ældre Søn Berthel Christensen alene. Oluf Christensen fik naturligvis derved i visse Henseender mindre at gøre med Toldembedsmændene end tidligere; men da han, som det skal omtales nedenfor, vedblev selv at drive sin Sæbefabrik og tillige havde overtaget Bestyrelsen af en Tobaksfabrik, som han var Parthaver i, havde han frendeles Lejlighed til at komme i Berøring med Toldvæsenet. Forholdet mellem ham og det synes efterhånden at have bedret sig en Del; men han havde dog endnu ét ret alvorligt Sammenstød med Preetzmann, som vi straks skal se.

I 1807 havde han et mindre Mellemværende med Toldvæsenet, som dog ordnedes forholdsvis hurtig. Han havde til den nævnte Tobaksfabrik modtaget nogle Fustager Tobaksblade, som var komne fra London over København; men da 6 af disse Fustager vejede over 800 Pd. mere i Ålborg end de 6252 Pd., hvortil de var blevet vejede i København, var der blevet idømt ham en mindre Mulkt, som imidlertid blev eftergivet, da det viste sig, at Fejlen var sket på Københavns Toldbod; man havde nemlig dér nøjedes med at veje én Fustage og udregne det hele Partis Vægt derefter, da man gik ud fra, at det dog skulde eftervejes i Ålborg².

En nyindført Foranstaltning, som var til ikke ringe Ulempe for Salget af Tobak til udenbysboende, gav i 1811 Oluf Christensen Anledning til at indsende følgende Andragende til Generaltoldkamret:

Underdanigst P. Memoria.

Det høje Collegio, der stedse har viist besynderlig Godhed og Naade mod de indenlandske Fabriquer ved at ophielpe dem i alt mueligt, bruger

¹ RA., Jydske Toldktr. J. T Nr. 1010 (med Nr. 931).

² Samme Kontors J. Z Nr. 615 (med Nr. 419).

ieg underdanigst Frihed at andrage og forrestille for Dem min Tobacks Fabriqves Skade og Tab ved den nye Forandring, at ald den Toback, som udførres, skal være forsynet med Told-Kammerets Passeer Sædel herfra, i Steden for før at Fabriqven maatte give 2de Passeer Sædler under sit Nafn og Stempel, hvoraf den eene med Toldbetientens Paategning, som staar ved Porten, fulte med Vahrene, og den anden blef i hans Bevaring til Aflevering paa Toldkammeret.

Da nu for det meste ald Transport skeer til Vogns og her ofte om Aftenen fra de mindre Kiøbsteder kommer Ordre om nogle 100de R Tobacks Afsendelse om Morgenen tiilig med Retour Vogne længe før Toldboetiid, og altsaa icke kan faae Passeer Sædel, og om Skipp. eller andre har melt sig ved Tolden om Aftenen, vil de og først expederes om Morgenen, saaledes er det ofte hendet mig i denne Tiid, at mine Tobacker har maattet blive ligende, uagtet at Toldbetienterne har viist ald muelig Fliid, men Retour Vogne kan man et [!] opholde. Ieg kan vel i Forvejen have Tobacken færdig, men hielper ej, naar Passeer Sædel icke dermed kan følge. Underdanigst er ieg derfor bedende, at det høye Collegium tillader, at Fabriqven under sit sædvanlig Mærke og Stempel maatte ligesom forhen give Passeer Sædel med hvad som ordineres fra de andre Kiøbsteder i Landet, naar ej Passeer Sædel fra Toldkamret her kan erholdes, og denne da blive paategnet af Port Betienten.

Aalborg d. 15. Octbr 1811.

Til de høy kongelige
General-Told-Kammer
i Kiøbenhafn.

Underdanigst
af
Oluf Christensen.

Men skønt Andragendet anbefaledes af Toldvæsenet i Ålborg (nemlig Oluf Christensens gamle Kontrapart Toldinspektør Preetzmann og Toldkasserer Winding), blev det afslået af Kollegiet, fordi Tobak hørte til de Varer, hvis Udførsel fra Riget var forbudt. I Begyndelsen af 1812 indsendte så Firmaet N. C. Wedersø & Co. i København på Oluf Christensens Vegne et nyt Andragende om, at den søgte Tilladelse i alt Fald måtte blive bevilget ham for små Partier indtil 50 Pd., for at han derved kunde undgå det Besvær, som det var at skulle skaffe Toldpassérseddel for de mangfoldige små Kvantiteter Tobak, han solgte. Men det ny Andragende har næppe heller ført til noget; Kollegiet udsatte foreløbig Sagen, og det er ikke fundet, at den senere er blevet optagen igen¹.

¹ Samme Kontors J. 1812 Nr. 395 (med 1811 Nr. 1644). — En anden Sag, hvor det i Henhold til et Andragende fra ham af 29. Juli 1814 bevilges ham at få et Beløb tilbagebetalt, som han har betalt i Afgift af Tobak, findes ved samme Kontors J. 1815 Nr. 66.

I det samme År 1811, i hvilket Oluf Christensen indgav den ovenfor meddelte Ansøgning vedrørende Udførsel af Tobak fra Ålborg, havde han det sidste større Sammenstød med Toldinspektør Preetzmann, hvorom der er fundet Oplysning. Stridens Begyndelse fremstilles af Oluf Christensen i følgende Skrivelse til Generaltoldkammeret:

Underdanigst Pro Memoria!

Af Nødvendighed giver ieg mig den underdanigste Frihed at forestille og indsende til det høye Collegio Copie af en Told-Sædel paa 17 Foust. fra Kiel og 1 Passeer Sædel fra Aarhus paa 13 Foust. af samme over Land hertil med Rub eller Rap Olie og endnu 2de dito, som kom i gaar, som H^r Inspecteur og Just. Raad Prætsmann har efter disse Documenter behaget at fornægte mig, ieg troer mest efter hans Luner, thi da ieg forgiæves hafde søgt ham ved Toldboden for at andgive Olien, maatte mine Folck med Hæste og Vogn efter lang Tiids Ophold kiøre hiem igien uden at faae Olien, som ieg meget trænger til til mit Sæbe Fabriqve; ieg lod forhøre i Aarhus, om nogen Udgift hæftede paa Olien, men blef mig svaret Nej og sendt Copie af Kieler Told-Sædel.

Uagtet Olien er saa urimelig dyhre i Indkiøb og Transport, maae de dog icke desmindre lige hen i Toldboden for Stød og Lecage og uden Brug til sin Tid.

Min underdanigste Begiering er derfor til det høye Collegium, at H^r Justitz Raad Prætsmann maae tillægges Ordre at levere mig alle mine andholdte Olier udskad i alle Maader og ligesaa for Fremtiden efter medfølgende rigtige Told og Passeer Sædler uden Andholdelse.

Aalborg d. 10. Septbr 1811.

Derom beder underdanigst

Til

Det høy kongelige
General Told Kammer
i Kiøbenhafn.

Oluf Christensen.

Preetzmann udtalte derimod, at han anså Olien for fremmed, skønt den på Passersedlen var kaldt indenlandsk, og at han derfor, efter at Oluf Christensen havde bortført 1 Pibe og 2 Oksehoveder, havde fundet det nødvendigt indtil videre at tilbageholde de øvrige 2 Piber og 8 Oksehoveder. Århus Toldkammer afgav imidlertid en Erklæring, der gik ganske mod Preetzmann, og udtalte sig meget misfornøjet med hans Holdning i Sagen: Olien var tilvirket i Holsten af dette Lands Produkt og var derfor på den i Århus udstedte

Toldpassérseddel kaldt indenlandsk, da den ifølge en Plakat af 30. Decbr. 1797 var fri for al Afgift i de danske Provinser. Som en Følge heraf fik Oluf Christensen da også fuldstændig Medhold af Kollegiet, der allerede 5. Oktbr. 1811 pålagde Preetzmann at udlevere den anholdte Olie, som skulde indgå frit, da den var af Hertugdømmernes Produkt¹.

Hermed ender som sagt Rækken af de kendte større Sammenstød mellem Oluf Christensen og Preetzmann. Det er vanskeligt at fælde en fuldt retfærdig Dom om, hvem der har haft størst Skyld i det spændte Forhold mellem dem; men så vidt skønnes, har det været Toldinspektøren. Med de øvrige Toldembedsmænd, som Oluf Christensen kom i Berøring med, synes han dog at have stået på en ret tålelig Fod, selv om der af og til kunde forefalde Rivninger. Og af Byens handlende var det ikke ham alene, som Preetzmann havde lagt sig ud med; i et Indlæg i den ovenfor omtalte Sag angående Asken udtaler Oluf Christensens Sagfører i al Almindelighed, at »jeg véd med Vished, at Toldopsynet her ikke skal rose sig af Laurbær, fordi det haver bidraget til Handelens Flor og Fremme, men tværtimod ligegyldig betragtet, at den arbejdsomme, den flittige, den vindskibelige Borger bliver undergravet og forfulgt, så det ene sammenholdt med det andet omsider må svække Mod og Lyst hos de handlende udi en af Danmarks første Handelsstæder«². Men på den anden Side er det klart, at selve Toldinspektørens Embedsstilling meget let måtte bringe ham i Konflikt med Købmændene, særlig når han havde at gøre med en Mand, der var så selvstændig og holdt så stærkt på sin Ret som Oluf Christensen. Og Preetzmann havde flere gode Egenskaber; han roses både som en dygtig Embedsmand og for sin Godgørenhed³. Hvad særlig hans Forhold til Oluf

¹ Samme Kontors J. 1811 Nr. 1490. — Foruden de her ovfr. omtalte og de nedfr. S. 56 Note 4-5 og S. 57 Note 1 nævnte Generaltoldkammer-Journalsager kan endnu anføres følgende, som også vedrører Oluf Christensen, men frembyder mindre Interesse: RA., Jydske Toldktr. J. R (1799) Nr. 598, S (1801) Nr. 860, T (1802) Nr. 710 og 1811 Nr. 1588 (med Nr. 1458).

² RA., den ovfr. S. 48 Note 1 nævnte »Ekstrakt« S. 84-85. Klager over Preetzmann fra forskellige andre Ålborg-Købmænd anføres i RA., Jydske Toldktr. J. T (1802) Nr. 674, 676-78.

³ JE. 1827 Nr. 17; Borchs Avis 1827 Nr. 27; jfr. A. H. Nielsen, Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg S. 230.

Christensen angår, bør det bemærkes, at det ikke vides, at han skulde have overført sin Uvilje mod ham også på hans Sønner; ja da Oluf Christensens Søn Berthel gik fallit, og Gården ved Vesterå, som vi senere skal komme tilbage til, blev sat til Auktion og i 1821 tilslået et Interessentskab på 26 Personer, der øjensynlig købte den, for at Berthel Christensen kunde blive boende i den, var Preetzmann en af Deltagerne i dette Interessentskab.

IV.
ANDRE SIDER
AF OLUF CHRISTENSENS KØBMANDSVIRKSOMHED;
OFFENTLIGE HVERV M. M.

Oluf Christensens forskellige Andragender til Toldvæsenet vil have givet et Indtryk af i alt Fald en Del af de Varer, han handlede med. Vi har set ham indføre Gryder fra Amsterdam og sælge Huder til Bergen, indføre Korn fra Preussen og fra Riga og til andre Tider udføre Korn, handle med Tran, indføre Hør, Hamp, Blår, Potaske, Sejldug, Bastmætter, Sålelæder, hvid Sæbe, Talglys, Hampeolie og Bjørnehuder m. m. fra Rusland og Tømmer fra Norge. Hertil kom i hans ældre År Varer, som han hidførte til Brug for den Sæbefabrik, som han ejede, og for den Tobaksfabrik, som han bestyrede og var Parthaver i, således Ved- og Potaske fra Königsberg, Tobaksblade fra London og Roeolie fra Holsten. Også andre Varer omtales det lejlighedsvis, at han drev Forretning med. Til den tidligere¹ nævnte Præst Søren Ferslev i Vorde og dennes Datter havde han i de første År, da han var etableret, solgt Fyrrebrædder, en Jernplade, Kaffe, Sukker og Kandis². I 1781 sendte han Voks, Fjer og Svinehår til Amsterdam³; i Efteråret 1788 havde han påtænkt at lade hente en Ladning Tjære i Stockholm, men opgav det på Grund af de truende Krigsudsigter⁴; samme År køber han Humle og Linolie i Amsterdam⁵, og i Begyndelsen af 1802 får han en Saltladning

¹ S. 5. ² NLA., Nørlyng H. gejstl. Skifteprot. 1768-87 Bl. 146 b, 147 a.

³ ARA., Rådstuebog 1772-90 Bl. 280 b.

⁴ Sstds. Bl. 455 b. RA., Fynske og jydsk Toldktr. J. E (1788) Nr. 133 (med Nr. 72).

⁵ RA., samme Kontors J. F (1789) Nr. 461 (med E (1788) Nr. 380). — Om Varer, han i 1799 får fra Amsterdam, se RA., Jydsk Toldktr. J. R (1799) Nr. 354.

hjem fra Setúbal i Portugal¹. Af og til averterer han i Aviserne med en enkelt Varesort, som han har til Salg, således Sukker eller Kommen²; undertiden er det i sådanne Tilfælde Varer, som han har i Kommission: i 1785 Kalk fra Davbjerg, i 1795 Skaberakker, Ride-dækkener og Prøver af Gulvtæppetøj, i 1800 Støvleskafter og andet Læder, og i 1803 Kløverfrø. Og baade i 1795 og i 1803 hidrører disse Kommissionsartikler mærkelig nok fra Odense³, hvad der kan bero på, at Oluf Christensen mulig gennem sin Hustrus Familie⁴ har haft særlige Forbindelser i denne By.

Efter at Oluf Christensens Søn Berthel i 1805 var blevet Ene-Indehaver af Firmaet Oluf Christensen & Sønner ved Faderens og Broderen Jacobs Udtrædelse, haves der, som vi senere skal komme tilbage til, fra den derefter følgende Tid et Par mere detaljerede Angivelser af en Række Varesorter, som Forretningen omfattede. De i disse Angivelser opregnede Varer er formodentlig i det hele og store sådanne, som allerede Oluf Christensen selv havde ført, om end det måske kan være Tvivl underkastet, hvorvidt han har handlet med så mange forskellige Urtekram- og Farvevarer, som der opregnes i Berthel Christensens Tid.

Ved Siden af Købmandsforretningen drev Oluf Christensen også Rederivirksomhed; men om Omfanget af denne er det næppe muligt at komme til fuld Klarhed, idet en Hovedkilde til Oplysning om den er forskellige Søpasprotokoller, der imidlertid slet ikke vedrører Sejladsen på Østersøen og endvidere for de geografiske Områders Vedkommende, som de omfatter, til Dels mangler i adskillige År. Hertil kommer, at man, når en Mand anføres som Reder for et Skib, deraf ikke kan vide, hvor stor en Del af det han har ejet, ligesom der i forskellige År kan nævnes forskellige Redere for det samme Skib, uden at det derfor er givet, at den, der først nævnes, har afhændet sin Del i Skibet.

Således har Oluf Christensen og en Ålborg-Købmand Mads Mathiesen (og senere dennes Enke) i Forening ejet et Brigskib »Frisenborg«, for hvilket Oluf Christensen angives som Reder i 1784 og

¹ RA., Jydske Toldktr. J. T (1802) Nr. 883.

² JE. 1790 Nr. 4, 1792 Nr. 3.

³ JE. 1785 Nr. 18, 1795 Nr. 39, 1800 Nr. 33, 93, 1803 Nr. 16.

⁴ Jfr. ovfr. S. 8-9.

1785, men Mads Mathiesens Enke i 1787, medens Oluf Christensen i 1788 betegner det som tilhørende ham, og både han og Mads Mathiesens Enke på én Gang nævnes som dets Redere i 1789. Skibet var i 1784 nybygget og opgives da og i adskillige År senere til en Drægtighed af 53 Kommercelæster, hvorimod det i 1789 efter en ny Måling siges at være på 74 $\frac{1}{2}$ Kommercelæst. Det fik i 1784 og 1785 Søpas til Middelhavet; på Hjemvejen fra den sidste af disse Rejser led det vel ret betydelig Søskade, men i 1787 og 1789 fik det på ny Pas til Middelhavet¹. Endvidere har Oluf Christensen allerede i 1779 sammen med Mads Mathiesen ejet en Galease »Enigheden«, som i det nævnte År skulde til Bordeaux, men for hvilken vistnok Mads Mathiesen og ikke Oluf Christensen har været Reder². Denne Galease »Enigheden« må sikkert anses for forskellig fra en Jagt »Enigheden«, som Oluf Christensen selv havde ladet bygge hos en Skibsbygger i Hals, men som han i 1785 solgte for 390 Rd., idet han lovede at udstede Skøde på den, når Køberen ønskede det, et Løfte, som han indfrieede i 1794³.

2 andre Skibe, som Oluf Christensen var Reder for, hed »Jomfru Anna« og »Jomfru Christiane« (på henholdsvis 22 og 19 $\frac{1}{2}$ Kommercelæst) og har sandsynligvis været opkaldte efter hans 2 Døtre, der bar disse Navne⁴. Det første af dem, »Jomfru Anna«, er fundet nævnt første Gang i 1782, da det skulde til Norge⁵, men har måske været en Del ældre, da Barnet, som det mulig var opkaldt efter, døde allerede 1780. I 1791 har det bragt Hør til Oluf Christensen og andre Ålborg-Købmænd fra et Firma i Narva, der imidlertid påstod, at Ladningen havde været større, end Skipperen vilde indrømme; i 1793 skulde det på Rejser til Yarmouth i England og fra Århus til Montrose i Skotland og i 1794 på Rejse til London⁶. Det andet Skib, »Jomfru Christiane«, angives snart at ejes af Oluf Christensen alene og snart af ham i Forening med andre; det forekommer i

¹ RA., Algiersk Søpasprot. 1784 Nr. 100, 1785 Nr. 112, 1787 Nr. 110, 1789 Nr. 253. ARA., Rådstuebog 1772-90 Bl. 378 a, 392 b, 414 b, 431 a, b, 455 b, 466 a, 473 a. ABA., Notarialprot. for Ålborg By og Birk 1775-86 S. 856. RA., Fynske og jydsk Toldktr. J. E (1788) Nr. 72 (ved Nr. 133).

² ARA., Rådstuebog 1772-90 Bl. 219 a. ³ ABK., Pantebog 9 Bl. 503 b.

⁴ Jfr. Stamtavlen nedfr.

⁵ ARA., Rådstuebog 1772-90 Bl. 347 b.

⁶ Sstds. 1790-1824 Bl. 23 a, 53 b, 58 b, 67 a. RA., Latinsk Søpasprot. 1793 Nr. 484.

Årene 1787—97 på Rejser til Norge, England, Holland, Frankrig, Bremen og Hamburg¹.

I 1790'erne og de første År af det 19. Århundrede nævnes overhovedet et ret stort Antal Skibe, der havde Oluf Christensen til Reder, nemlig »Maria Magdalena« på 28¹/₂ Kommercelæst, »Fortuna« på 32¹/₂, »Resolutionen« på 39, »Ebenezer« på 9, »Rødkilde« på 31¹/₂, »Mercurius« på 32, »Providentia« på 29, »Maren Johanne« på 23 og »Frydensborg« eller »Frydensberg« på 26 Kommercelæster; men det er rigtignok ikke få af disse Skibe, for hvilke der kun er fundet omtalt en enkelt Rejse. »Maria Magdalena« fik i 1793 og 1795 Søpas til Rejser til Biscaya, Setúbal, Hamburg og Middelhavet². »Fortuna« skulde i 1793 til Leith og fik i 1794 3 Søpas til Rejser til Hamburg, Bremen, Amsterdam, London og franske Kanalhavne; men på den sidste af disse Rejser forliste Skibet i Vesterhavet, så at Mandskabet måtte forlade det den 6. Jan. 1795³. »Resolutionen« var en ved Hals strandet Brig, som Oluf Christensen i Forening med andre havde købt som Vrag i Foråret 1794 og efter en besværlig og bekostelig Bjærgning og Reparation atter fået bragt i sejlklar Stand, men som på den første Rejse, som Skibet derefter foretog, og som skulde gå til Bordeaux, på ny forfulgtes af Uheld, så at det for at reparere måtte søge Havn i det sydlige Norge, hvor det lå fra Novbr. 1794 til Febr. 1795. Oluf Christensen havde således slet ingen Indtægt haft af Skibet i 1794; men alligevel blev der for dette År afkrævet ham en ved en Forordning af 23. Juli 1794 indført Afgift af Skibe med latinske Søpas, og han måtte derfor indsende en Ansøgning om Fritagelse for denne Afgift af Skibet for 1794, hvad der også bevilgedes ham⁴. I Årene 1795—99 har det samme Skib »Re-

¹ RA., Jydske Stifters Rtskrtr. J. R (1787) Nr. 535 (med Nr. 413). ARA., Rådstuebog 1772-90 Bl. 433 b, 1790-1824 Bl. 53 b, 61 b, 75 a, 86 a, 95 a, 119 a, 134 b. RA., Latinsk Søpasprot. 1793 Nr. 486 (her fejlagtig Jomfru Christina), 1794 Nr. 589, 2342, 1795 Nr. 1165, 1796 Nr. 1430, 1797 Nr. 1054. Jfr. JE. 1797 Nr. 15.

² RA., Latinsk Søpasprot. 1793 Nr. 1357 (Rederen her fejlagtig kaldt O. Olufsen), 1795 Nr. 715. RA., Algiersk Søpasprot. 1793 Nr. 731, 1795 Nr. 924. ARA., Rådstuebog 1790-1824 Bl. 91 b, 109 b, 110 a.

³ ARA., Rådstuebog 1790-1824 Bl. 51 b, 77 a, 79 a, 86 b. RA., Latinsk Søpasprot. 1794 Nr. 934, 1629, 2397. RA., Komm. Koll., J. for indk. Pas-Sager 1795 Nr. 42. Sstds., Pas-Ekspeditionsprot. 1795 Nr. 70. ABA., Notarialprot. 1786-1836 S. 521.

⁴ RA., Jydske Toldktr. J. O (1796) Nr. 612 (med Nr. 520). ARA., Rådstuebog 1790-1824 Bl. 84 b. RA., Latinsk Søpasprot. 1794 Nr. 2278.

solutionen« fået Søpas til ikke få Rejser (til Middelhavet, Livorno, Hamburg og Lissabon)¹; men fra 1804 nævnes ikke længere Oluf Christensen, men Jacob Kjellerup (der allerede fra 1795 havde ejet en Femtedel i det) som dets Reder². Skibe, som Oluf Christensen har været Reder for, men som kun er påtrufne på en enkelt Rejse, er »Ebenezer«, »Rødkilde«, »Mercurius« og »Frydensborg« eller »Frydensberg«, der får Søpas henholdsvis 1796 til Amsterdam, 1799 til Göteborg, 1801 til Newcastle og 1807 til Frankrig³. Derimod har Skibet »Providentia«, som var bygget År 1800 på Godsæt Røst i Angel og købt 1801 af Oluf Christensen m. fl., og som i 1802—7 nævnes med ham som Reder, i 1802—5 dog foretaget nogle Rejser (til Oporto, én Gang helt fra Riga, og til Lissabon). I Aug. 1807 var det bestemt til at afgå til Corunna, men Rejsen kom ikke i Stand, utvivlsomt på Grund af de politiske Forhold⁴; og endnu i 1810, da det lå i Göteborg og skulde til Ålborg, ejedes det af Lauritz Kjellerup og Oluf Christensen i Forening, men Lauritz Kjellerup kan ved denne Lejlighed findes nævnt alene som dets Reder⁵. Skibet »Maren Johanne« fik i 1805 2 Søpas, det ene til Amsterdam og det andet til Antwerpen⁶. Endelig kan det anføres, at Oluf Christensen i 1797 for 290 Rd. solgte en ham tilhørende Tredjedel i en Chalup »Maria« (på 15½ Kommercelæst) til den Skipper, der havde ført

¹ ARA., Rådstuebog 1790-1824 Bl. 109 b, 110 a. RA., Algiersk Søpasprot. 1795 Nr. 925, 1798 Nr. 808. RA., Latinsk Søpasprot. 1797 Nr. 83, 1798 Nr. 770, 2450, 1799 Nr. 1850.

² RA., Latinsk Søpasprot. 1804 Nr. 934, 1806 Nr. 2887. RA., Algiersk Søpasprot. 1804 Nr. 317. N. K. Strøyberg, Jacob Kjellerup S. 31.

³ ARA., Rådstuebog 1790-1824 Bl. 122 a, 169 b, 209 a, 292 b (her »Frydensborg«). RA., Latinsk Søpasprot. 1796 Nr. 1823, 1799 Nr. 294, 1801 Nr. 1342, 1807 Nr. 823 (her »Frydensberg«).

⁴ ARA., Rådstuebog 1790-1824 Bl. 217 b, 242 a, 271 a, 296 b. RA., Algiersk Søpasprot. 1802 Nr. 347, 1803 Nr. 636, 1805 Nr. 379, 1807 Nr. 473. RA., Latinsk Søpasprot. 1803 Nr. 2113, 1805 Nr. 1242 og 1807 Nr. 2123. Skibets Drægtighed angives i 1802 til 31 Kommercelæster, men senere, efter en i 1803 foretagen Om-måling, kun til 29.

⁵ ARA., Rådstuebog 1790-1824 Bl. 313 a. RA., Komm. Koll., Protokoller ov. udstedte Søpas ifølge Fdg. 9/4 1810, 1810 Nr. 689. AAA., Prot. ov. Søpas udstedte eft. samme Fdg., 1810 Nr. 689.

⁶ ARA., Rådstuebog 1790-1824 Bl. 271 a, 272 a. RA., Latinsk Søpasprot. 1805 Nr. 1202, 2166 (Rederen er ved Udstedelsen af det første Pas: O. Christensen & Sønner, men ved Udstedelsen af det andet kun: O. Christensen).

den i det sidste År¹, og at han i Decbr. 1810 købte ved Auktion et opbragt amerikansk Skib ved Navn »Olive Branch«². På dette sidste Tidspunkt var han udtrådt af Købmandsforretningen, men tog, som vi senere skal komme tilbage til, ligesom Sønnen Berthel livlig Del i en anden Art Rederivirksomhed, nemlig den af Krigen med England fremkaldte Udrustning af Kaperskibe, og »Olive Branch« var netop opbragt af en Kaper, som Oluf Christensen selv var Reder for.

Om mange af de her nævnte Skibe gælder det, at de jævnlig har været bestemte til at bortfragtes til andre uden at bringe Varer til eller fra Oluf Christensen selv. Dette er øjensynlig Tilfældet, når det hedder om et Skib, at det skal til Middelhavet »på Fragt«³; og det fremgår endnu tydeligere af Vendinger som, at »Resolutionen« og »Maria Magdalena« i 1795 skal »med Ladning til Frankrig og derefter videre til Middelhavet på Fragt, så fremt Lejlighed dertil skulde gives«, eller at »Rødkilde« i 1799 skal til »Gothenborg og derfra videre, ligesom Omstændighederne og Handelens Fordel dertil giver Lejlighed samt Fragt er at bekomme«, osv.⁴.

Også Søassuranceagentur drev Oluf Christensen & Sønner, idet Firmaet i Juli 1804 bekendtgjorde, at samtlige Assurandører i Hamburg havde antaget det til deres Agent og Korrespondent ved alle forefaldende Strandinger »udi Ålborg Tolddistrikt, Fladstrand, Læsø, Hjørring og Skagen samt alle dertil grænsende Rede, Havne og Bugter«⁵.

På de forskellige Arter af Kommissioner, som Datidens Købmænd måtte påtage sig for deres Kunder, haves også Eksempler fra Oluf Christensens Forretningsvirksomhed, om end det ganske vist undertiden er vanskeligt at afgøre, hvorvidt det er for sig selv eller andre, at han optræder. Således averteres det i 1791, at »en Jomfru af honnet Familie, som forstår alle Fruentimmer-Netheder, vil og gerne gå med i Husholdning, ønsker sig en Kondition til

¹ ABK., Pantebog 10 Bl. 174 b.

² RA., Jydske Toldktr. J. 1811 Nr. 1588 (med Nr. 1458).

³ ARA., Rådstuebog 1772-90 Bl. 392 b, 473 a.

⁴ Sstds. 1790-1824 Bl. 110 a, 169 b, 217 b, 242 a, 271 a, 272 a, 292 b, 296 b.

⁵ JE. 1804 Nr. 57 Till., jfr. Nr. 63 og 1816 Nr. 84 (og mulig også 1815 Nr. 46) samt Borchs Avis 1816 Nr. 134.

Mikkelsdag eller Nyår enten hos et Herskab på Landet eller fornemme Folk i Købstæder. Anvisning gives i Nr. 124 ved Vesterå¹; men hvis Nr. 124 her betegner Oluf Christensens Gård, hvad der ikke er helt sikkert², er det måske snarere Oluf Christensens Hustru, der selv har interesseret sig for at skaffe et tidligere Tyende eller en af sine bekendte en Plads, siden der kun nævnes Husnumret og ikke Mandens Navn, således som det ellers er Tilfældet i hans Avertisser. Men til andre Tider anviser han en Postvogn eller Bøgebrænde til Salg³, eller han tager mod Besked, hvis nogen kan give Oplysning om en Æske, der er forsvunden på Vejen fra København til en jydsk Landsbypræstegård, hvortil den var bestemt⁴. Han anviser ledige Pladser både »på en Skriverstue ved et Jordegods« »for en Skriverkarl, der ikke måtte være ubevandret i Landvæsenet, eller og en god Dreng, som har haft nogen Øvelse ved Pennen samt skriver og regner vel«⁵ og »for en honnet og skikkelig Person af god Karakter, som vil og kan påtage sig at informere Børn fra 6 til 10 Års Alder så vel i Kristendoms Øvelse som og Regning og Skrivning«⁶; ja han giver Oplysning om, hvor »en skikkelig og duelig Skomagersvend« kan »nedsætte sig på Landet i en Egn, hvor han aldrig kan mangle Arbejde«⁷. Omvendt er han Mellemand for pladssøgende, således når »et ungt Menneske, som har været ved Pennen i 4 År, der skriver en meget god og hurtig Hånd, forstår og véd, hvad en Dreng bør, og er 18 År gammel, søger Kondition til Maji eller St. Hans Dag, helst på en Herregård for at lære Landvæsenet, i anden Fald på en Skriverstue i en af Landets Købstæder«, eller når »en Student, som har alle sine Examina, ønsker sig til førstkommende Nytår eller Påske en Prædikekondition hos en Præst på Landet«, og når en anden »Student, som haver overstået de 3de første akademiske Examina, søger Tjeneste som Informator hos en Proprietær eller i Mangel deraf hos en Præst, hvem han tillige vil assistere i Prædikeembedet«⁸. Han hjælper sine Kunder med at få

¹ JE. 1791 Nr. 33. ² Jfr. ovfr. S. 17.

³ JE. 1783 Nr. 16, 1796 Nr. 102, 1800 Nr. 46.

⁴ JE. 1802 Nr. 17. Jfr. JE. 1797 Nr. 53 og 1798 Nr. 46, hvor tabte Sager bedes afleverede til Oluf Christensen.

⁵ JE. 1790 Nr. 50; jfr. 1795 Nr. 101, 1797 Nr. 16, 60, 1800 Nr. 46.

⁶ JE. 1795 Nr. 9. ⁷ JE. 1797 Nr. 72.

⁸ JE. 1791 Nr. 11, 1793 Nr. 47, 1795 Nr. 5; se også sstds. 1797 Nr. 16.

Penge til Låns¹ eller med at få de Penge anbragt, som de har at låne ud, hvad enten det nu er deres egne eller, som det undertiden udtrykkelig angives, umyndiges Midler², så at det formodentlig i sidste Tilfælde har været Penge, som en Godsejer eller Provst har haft at bestyre i Egenskab af Overformynder. Han lader udenbys Retsbetjente som Herredsfogeden i Kær og Hvetbo Herreder og Birke-dommeren i Vorgårds Birk holde Kontor i sin Ejendom, når de i Anledning af Dødsboers Behandling har Terminsforretninger i Ålborg³. Og når Kunderne dør, hjælper han de efterladte, både når det drejer sig om Præster og om Landmænd, med at få dem begravede på en standsmæssig Måde, idet han mod Betaling til det Købmands-Liglav, som Ålborg Købmænd udgjorde, skaffer udlånt til de efterladte et Liglavet tilhørende Ligklæde⁴. Det er således et ganske mærkeligt Tillidsforhold, der har bestået mellem Oluf Christensen og hans Kunder; men selvfølgelig var dette for en overvejende Del et Træk, der var almindeligt for hele Tiden, selv om der naturligvis kunde være forskellige Grader af en sådan Tillid.

I Modsætning til dette Oluf Christensens gode Forhold til mange af Omegnens ansete Mænd både af Godsejerstanden og af den gejstlige og verdslige Embedsstand kan anføres et Sammenstød, han havde med den hovmodige og ilde lidte Bondeplager Brigadér Halling til Dronninglund⁵, et Sammenstød, hvori Oluf Christensen dog trak det korteste Strå, skønt heller ikke Halling fik sat sin Vilje igennem. Oluf Christensen havde i 1783 i Forening med 2 andre Ålborg-Købmænd (de tidligere⁶ nævnte Mikkel Jeeg og Mads Mathiesen) købt omtrent 11 Tønder Hartkorn af Byen Hov, som ligger i Hals Sogn Nord for Limfjorden ved Kattegat og i det hele omfattede godt 18 Tønder Hartkorn. De 3 Købmænd var derved i Forening blevet

¹ JE. 1796 Nr. 3, 15.

² JE. 1788 Nr. 15, 16, 1790 Nr. 50, 1792 Nr. 46, 1793 Nr. 1, 1798 Nr. 3, 1802 Nr. 102. Det er dog måske ikke ganske udelukket, at det i et eller andet af disse Tilfælde kan dreje sig om hans egne Penge, som han vil låne ud; men det er næppe meget sandsynligt.

³ JE. 1794 Nr. 44, 1795 Nr. 44, 1804 Nr. 42.

⁴ ASB., det ovfr. S. 29 Note 2 nævnte Manuskript Nr. 223 Bl. 212 b, 214 b, 221 b, 230 b.

⁵ Se om ham Dansk biograf. Lexikon VI. 518-19.

⁶ S. 17, 57.

»største Lodsejer« i Byen, og på deres Vegne optræder i den følgende Tid Oluf Christensen ofte alene, vel fordi de 2 andre (af hvilke Mads Mathiesen i øvrigt døde allerede 1785¹) ikke har interesseret sig så meget for Ejendommen som han. I det samme År 1783 købte imidlertid Halling en lille Ejendom i Hov på en knap halv Tønde Hartkorn, som det snart viste sig, for at få Jagtretten på hele Byens Marker. Da nemlig Oluf Christensen i Novbr. 1783 ansøgte Rentekamret om som største Lodsejer at få Bevilling på denne Jagt mod en årlig Afgift af 4 Rd. til Kongens Kasse, og da Rentekamret i den Anledning lod Jagtretten sætte til Auktion, sendte Halling Herredsfogeden en i en meget overlegen Tone holdt skriftlig Protest mod Auktionen. Han erklærer heri, at da en Forordning af 15. Maj 1761 fastsætter, at hvor der i en By ikke er nogen Lodsejer, der ejer 20 Tønder Hartkorn af Byen, må »den største (!) og til Jagtrettighed privilegerede Lodsejer« alene jage, var han som den eneste privilegerede af samtlige Byens Lodsejere eneberettiget til Jagten på alle dens Jorder. »Ja, hvo kan tvivle om andet? . . . Vel er jeg ikke største Lodsejere i Hov By, men her spørges: Er der nogle af de andre Lodsejere i samme By, som har mere Hartkorn end jeg, privilegerede og i så Fald til Jagten berettiget? . . . DH^{rer} Købmænd sc. Jeeg, Christensen og Mathiesen ere største Lodsejere. Privilegerede Købmænd ere disse, og des Årsage kan de med deres sædvanlige Skilte og Jægere jage i deres Fag, uden jeg derom bekymrer mig. Nok herom, da mig endnu er ubevidst, om de har villet eller endnu agter at gøre mig nogen Indgreb i denne mig tilkøbte og ved Lovene allernådigste forundte Jagtrettighed«.

Samtidig med, at Halling indsendte denne Protest, lod han dog ved den i Febr. 1784 afholdte Auktion byde på Jagtretten og blev højstbydende med 14 Rd. årlig Afgift. Men 2 Dage senere indsendte Oluf Christensen et nyt Andragende, hvori han bød 20 Rd. årlig for Jagten og anmodede om, at der eventuelt måtte blive holdt en ny Auktion, idet han udtalte, at det ikke var for Jagtens »Importance«, men for Bøndernes Skyld, at han ønskede den: »Sandelig, højstbydende Herrer! ikke så meget fordi at denne Herre trænger til Jagt, der desuden som bekendt har Jagt nok, men i mine Tanker

¹ Han døde 25. Oktbr., kun 43 År gammel (JE. 1785 Nr. 43; jfr. NLA., Ålborg Vor Frue Kb., Døde under 1785 1/11).

mere for at chikanere mig; og for at de fattige Beboere i Nærheden af ham ikke heller skulle have Rolighed, så er det, jeg af disse Stakjers Råb og Hysten overtalt jeg (!) langt hellere vil betale til Hans Majestæts Kasse noget anselig, end jeg vilde have dem ved fremmedes Overløb over deres Mark, Gærder og Enge given Skade«. Rentekamret lod nu Amtmanden tilkendegive Halling, at hans Protest ikke kunde tages til Følge, da ikke han var største Lodsejer, men en uprivilegeret, i hvis Sted Jagten tilfaldt Kongen, og lod afholde en ny Auktion. Ved denne blev de 3 Ålborg-Købmænd højestbydende med 19 Rd. 1 Mk. årlig, idet Halling i Henhold til sit principielle Standpunkt ikke lod byde. Men et Par Dage efter gentog han sin Protest over for Rentekamret selv og udtalte, at han vilde ansøge om Kommissærer til at få påkendt Spørgsmålet om sin Ret til Jagten; han tilføjede dog, at han, indtil Dommen var falden, vilde betale 20 Rd. årlig for den. Rentekamret tilbød ham så Jagten for den nævnte Afgift, og efter at han havde erklæret sig villig til at gå ind herpå, om end med Forbehold af at lade sin formentlige Rettighed til den påkende ved Lands Lov og Ret, udfærdigedes der 2. Juli 1784 en kongelig Bevilling for ham, hvorved Jagten overdroges ham i Forpagtning for 10 År mod en årlig Afgift af 20 Rd.¹ Det blev således ham og ikke Oluf Christensen, der kom i Besiddelse af Jagten; men han havde dog ikke fået den gratis, som han fra først af havde forlangt, men måtte betale det samme Beløb for den, som Modparten havde tilbudt.

Hvad Oluf Christensens Forhold til de øvrige Købmænd i Ålborg angår, er der ovenfor anført Eksempler på, hvorledes han til Tider optræder i Forening med andre. Dette er således Tilfældet den første Gang, da han henvender sig til Generaltoldkamret²; og medens han ved denne Lejlighed utvivlsomt har støttet sig til sine ældre Med-Andrageres større Anseelse, har det senere vistnok ikke sjældent været ham, der har været den ledende Ånd ved slige Fælles-Henvendelser. En sådan Antagelse stemmer i alt Fald godt med den Hårdnakkethed, hvormed han jævnlig forfægter sin Sag, når han optræder alene; og den støttes af, at et Par af de Andragender, som

¹ Den hele Sag findes i RA., Dokum. til Rentekamrets Eksp. Prot. 1784 Nr. 96.

² Ovfr. S. 29.

han indgiver sammen med andre, helt igennem er skrevne med hans Hånd¹. Ligeledes er det ovenfor² anført, at de 2 Henvendelser, som et større Antal af Ålborg Bys handlende i 1796 rettede til Generaltoldkamret i Anledning af Spørgsmålet om Strømtoldgørelsen, er forseglede med hans Segl. Og det er nylig omtalt, hvorledes det afgjort er ham, der spiller Hovedrollen i Striden med Brigadér Halling, skønt hans 2 Kolleger Mikkel Jeeg og Mads Mathiesen var Medejere af de pågældende Gårde.

Navnene på en Del af de Købmænd, der deltog i de 2 Henvendelser af 1796 til Generaltoldkamret, er anførte ovenfor, ligesom der tidligere lejlighedsvis er nævnt Ålborg-Købmænd, som Oluf Christensen til andre Tider optræder sammen med, således Oluf Christian Holt og Lauritz Winde 1776, Engelbreth Brinck og Jacob Kjellerup 1789, Jens Schibbye og Mikkel Jeeg i samme År, Niels Fr. Hillerup og Peder Borreschmith 1793, Mikkel Jeeg 1796, Agent Christopher Qvist og Lauritz Kjellerup 1798. Ved en tidligere omtalt Licitation, der i 1791 holdtes i Ålborg over en Rugleverance til Staten, var Lauritz og Jacob Kjellerup Kautionister for Oluf Christensens Bud, medens denne selv var Kautionist for Mikkel Jeeg³. Enkelte af de her anførte Navne vil der blive Lejlighed til at komme tilbage til nedenfor ved Omtalen af Oluf Christensens industrielle Virksomhed. Med Agent Qvist fik han en Del Berøringspunkter, fordi de ejede hver sit af Byens 2 Sæbesyderier; sammen med Jacob Kjellerup og Peder Borreschmith sad han en Årrække i Bestyrelsen for en Papirfabrik Godthåb, der lå i Hornum Herred Sydvest for Ålborg; og i den Tobaksfabrik, som han var Parthaver i og en Tid lang bestyredé, var Mikkel Jeeg og Lauritz Kjellerup ligeledes Parthavere, men det var Mikkel Jeeg, der oprindeligt havde fået Privilegium på Fabrikkens Anlæg, og den betegnedes også efter hans Død længe som Mikkel Jeegs Tobaksfabrik.

Vil man spørge, til hvilke af sine Kolleger Oluf Christensen, bortset fra det rent forretningsmæssige, har stået i et mere personligt Forhold, er det vanskeligt at udtale sig herom, da der kun vides lidt om denne Side af hans Liv. For så vidt man imidlertid vil

¹ Nemlig, foruden den ovfr. S. 32-33 meddelte Skrivelse, et Andragende fra ham, Agent Qvist og Joseph Nielsen af 1799 (RA., Jydske Toldktr. J. R. Nr. 598).

² S. 36.

³ RA., Jydske Stifters Rtskrktr. J. 1791 Nr. 617; jfr. her ovfr. S. 34.

regne det, at en Mand anmoder andre om at være Faddere for hans Børn, som et Tegn på et mere personligt Forhold mellem dem, kan det nævnes, at der i Ålborg Budolphi Kirkebog i Tiden 1775—84 anføres følgende mandlige Faddere for Oluf Christensens 5 levende-fødte Børn: Amtsforvalter Justitsråd Christen Christensen¹, Mester ved Byens Sukkerraffinaderi Barthold v. Spreckelsen, Købmændene Oluf Christian Holt, Christen Ryberg, Rasmus Mørck, Jens Lunøe, Niels Overvad, Niels Borup, Henrik Deichmann, Christen Ørsnes, Niels Hillerup, Johannes Arffmann og Christen Christensen, Justitsråd og Købmand Jens Thagaard og Bogholder ved Sukkerraffinaderiet Christopher Soetmann. Og af kvindelige Faddere kan nævnes: Engelbreth Brincks Hustru², Amtsforvalter Christensens Datter Claudiane, Købmand Mads Mathiesens Hustru Gertrud Hiort (for hvem Oluf Christensen nogle Aar senere, i 1786, var Lavværge³) og Købmand Mikkel Jeegs Hustru⁴.

I Forbindelse med Oluf Christensens Forhold til hans Kolleger kan omtales de forskellige offentlige Hverv, han har haft at røgte, dels i Byens Tjeneste, men nok så meget inden for sin særlige Stand, idet Ålborg Købmænd udgjorde et eget Lav, Købmandslavet, med Lavsartikler, som var givne det af Kongen 24. Marts 1750; ved Siden heraf havde de tillige dannet en Begravelsesforening, det såkaldte Købmands-Liglav, med særskilt Bestyrelse. Adskillige af de Hverv, som her er Tale om, må dog sikkert mindre betragtes som egentlige Tillidshverv end som borgerlige Ombud, som man ikke kunde undslå sig for. Det har således næppe været nogen særlig eftertragtet Post at være Taksérborger og i denne Egenskab skulle forfatte Skatteligningen, en Stilling, som Oluf Christensen beklædte i 1776 sammen med 2 andre for den af Byens Roder (den 3.), hvori han da boede, og i 1782 sammen med en anden for Byens 2. Rode, hvori hans Gård ved Vesterå lå⁵. I Decbr. 1783 var han endvidere en af de 6 Borgere, som Magistraten og Byens 2 Sognepræster årlig udtog,

¹ Jfr. om denne ovfr. S. 11 Note 2.

² Om Oluf Christensens Forhold til Engelbreth Brinck jfr. ovfr. S. 14.

³ JE. 1786 Nr. 8. Han er ligeledes senere Lavværge for Enken efter Postmesteren i Ålborg J. D. Frisch (JE. 1807 Nr. 3).

⁴ NLA., Ålborg Budolphi Kb., Døb under 1775 ²¹/₇, 1777 ²¹/₃, 1778 ¹/₆, 1779 ³⁰/₁₁ og 1784 ¹/₁₁.

⁵ ARA., Rådstuebog 1772-90 Bl. 106 a, 313 a.

for at Borgerskabet blandt dem kunde udnævne 3 til at fordele det Beløb af Ekstraskat, som de fattige skulde, men ikke kunde svare, blandt Byens øvrige Indbyggere. Men Borgerskabet valgte ikke ham, men 3 andre til dette Hverv for 1784; og det var først, da Magistraten og Sognepræsterne i Decbr. 1784 på ny udtog ham som et af de 6 Valgemner, at han kom med blandt de 3, som Borgerskabet valgte til den nævnte Bestilling for 1785¹. Af de forskellige Bestillinger ved Købmands-Liglavet (som alle kun beklædtes på et År) kan i alt Fald de lavere næppe antages at have været Målet for nogens Ærgerrighed; utvivlsomt har hverken det at være den 4. af Lavets 4 »Medhjælpere« eller den 2. af dets 2 »Indbydere«, hvad Oluf Christensen var henholdsvis 1776 og 1782², kunnet henregnes til de misundelsesværdige Stillinger, og det er måske tvivlsomt, hvor mange der har brudt sig om at være den 2. af Lavets 2 Bisiddere, som han var i 1785. Derimod har Posten som dets Oldemand mulig været en ikke helt uanselig Stilling; Oluf Christensen beklædte den i 1794³, men var netop samtidig Indehaver af andre Hverv, der sikkert har skaffet den, der udøvede dem, en væsentlig større Anseelse.

I Tiden 1792—96 var han den ene af Byens 2 Overformyndere. 20 Jan. 1792 beskikkedes han af Magistraten til 2. Overformynder fra Nytår 1792 at regne; Købmand Rasmus Mørck rykkede ved samme Lejlighed op fra 2. til 1. Overformynder, og da han efter 2 Aars Forløb gik af, blev Oluf Christensen 1. Overformynder og fik Mikkel Jeeg til Kollega. Og atter 2 År senere, 18. Jan. 1796, beskikkedes en ny 2. Overformynder, medens Mikkel Jeeg blev 1. Overformynder i Stedet for Oluf Christensen, der »nu ifølge Loven aftræder«⁴.

¹ Sstds. Bl. 370 b, 388 b.

² ASB., det ovfr. S. 29 Note 2 nævnte Manuskript Nr. 223 Bl. 384 a, 385 a. Om hans Indtrædelse i Købmands-Liglavet den 12. Jan. 1773 sammen med de ovfr. S. 7 nævnte Poul Engelstrup og Jens Hvidberg se det anførte Manuskript Bl. 14 a, 189 b, jfr. 192 b m. H. t. Oluf Christensens Hustru 1774.

³ Det anførte Manuskript Bl. 385 b, 387 b, jfr. Underskrifterne sstds. Bl. 220 a og i Ålborg Købmands-Liglavs Forretningsprotokol 1754-1862 Bl. 47 b-48 a og 55 a-b (nu i ASB., Manuskript Nr. 224; jfr. Fabritius's ovfr. S. 3 Note 2 anførte Skrift S. 15). Sammenlign også Liglavets endnu i Ålborg Handelsforening beroende Regnskaber for 1793 og 1794.

⁴ ARA., Rådstue-Kopibog 1785-1807 S. 572, 747. Oluf Christensens Navn findes da også under de Overformynderiregnskaber, der er bevarede for disse År i NLA. (s: 1793-95). Se ligeledes Bemærkninger vedrørende Dokumenters Tinglæsning i ABK., Pantebog 9 Bl. 288 b-Pantebog 10 Bl. 94 a.

Endvidere var han kommet ind i det egentlige Købmandslavs Bestyrelse. Denne bestod af en »Overkøbmand« og 2 Bisiddere, og Regelen var, at man rykkede op fra yngste til ældste Bisidder og fra ældste Bisidder til Overkøbmand, medens Besættelsen af den yngste Bisidderplads foregik således, at Lavets Medlemmer ved Stemmerflerhed udpegede 3 Kandidater, af hvilke så Magistraten beskikkede en¹. Og denne Magistratens Beskikkelse var ingenlunde nogen ren Formsag, hvad der viste sig netop, da Oluf Christensen kom ind i Bestyrelsen. Ved en på en Lavssamling den 12. Febr. 1784 foretagen Afstemning om Kandidater til Posten som yngste Bisidder fik Vinhandler Niels Hass (hvis Datter senere blev gift med Oluf Christensens Søn Berthel) 19 Stemmer, Købmand Niels Syndergaard 6 og Oluf Christensen også kun 6 Stemmer, og disse 3 »proponerede« Lavet derefter for Magistraten, for at den kunde vælge en af dem; men Magistraten valgte Oluf Christensen, som det fremgår af en Skrivelse fra den til Overkøbmanden af 20. Febr. 1784, uden at dog Grunden til dens Valg angives.

Oluf Christensen forekommer derefter 21. Apr. 1784² og i den følgende Tid som yngste Bisidder i Købmandslavet. Det sædvanlige var ellers, at man beklædte hver af de 3 Bestyrelsespladser i Lavet i 6 År; men allerede 13. Febr. 1786, da Pladsen som ældste Bisidder blev ledig ved den daværende ældste Bisidders (Jens Schibbyes) Beskikkelse til Overkøbmand, rykkede Oluf Christensen op i hans Plads³. Og da Jens Schibbye efter at have fungeret sine 6 År som Overkøbmand gik af 13. Febr. 1792, afløstes han af Oluf Christensen, der da allerede 14 Dage før, den 30. Jan., havde fået sin Beskikkelse som sådan af Magistraten⁴.

Men Oluf Christensen blev det ikke for 6 År. På det samme Møde af Lavsledlemmerne den 13. Febr. 1792, hvor han tiltrådte Stillingen, blev der vedtaget et Forslag om, »at da det anses at være for lang Tid og til for stor Byrde for en Lavbroder at betjene Lavets Embeder som Bisidder og Overkøbmand i alt sammenlagt

¹ Se Lavsartikler for Købmændene i Ålborg af 1750 ²⁴/₃ § 5 (i Kvartudgaven af Forordn. og aabne Breve for Aar 1750 S. 28).

² ASB., det ovfr. S. 6 Note 2 nævnte Manuskript Nr. 226 Bl. 226-27 a. ARA., Rådstue-Kopibog 1776-85 S. 984.

³ ASB., anf. St. Bl. 227 a-232 a.

⁴ Anf. St. Bl. 246 b. ARA., Rådstue-Kopibog 1785-1807 S. 573.

18 År, især da der ikke er Mangel i Lavet på duelige Lavsbrødre dertil«, skulde denne Tid herefter forkortes til det halve, nemlig i alt 9 År, således at Overkøbmanden skulde afgå efter 3 Års Forløb¹. Uheldigvis vides det ikke, hvem der stillede Forslaget, og heller ikke, hvad Oluf Christensen selv har ment om det. Det hedder senere, at Beslutningen var vedtagen »af samtlige tilstedeværende Lavsbrødre«², og der nævnes intet om, at nogen har bekæmpet den; Oluf Christensen sad også på den Tid i en omfattende Virksomhed, så at det vilde være forståeligt, om han har ment, at Embedsposterne i Købmandslavet kunde tage for meget af hans Tid. Men på den anden Side ser det dog nærmest ud til, at han har omfattet sin Stilling i Lavets Bestyrelse med Interesse, og Henvisningen i Forslaget til, at der ikke er Mangel på duelige Lavsbrødre til Embedsposterne, kunde tyde på, at det hidrørte fra ærgerrige Kandidater til Stillingerne, som har ønsket deres Udsigter forøgede ved Funktionstidens Forkortelse. Noget sikkert lader der sig dog uheldigvis ikke sige herom og endnu mindre om, hvorvidt Beslutningen kan have været påvirket af en mulig personlig Uvilje mod Oluf Christensen. Man kunde tænke sig, at der har været dem af hans Kolleger, der ikke har syntes om hans udprægede Karakter, men der foreligger intet som helst positivt i så Henseende, og vil man henvise til hans tidligere nævnte Tilnavn Wolle Skolemester som et Tegn på en måske for stærk Trang til at belære sine Kolleger, så kan dette Tilnavn jo også forklares på anden Måde³. Men der kan i alt Fald være Grund til at nævne, at Bestemmelsen om de 3-årige Perioder kun fik Gyldighed for Oluf Christensen og hans 2 Efterfølgere Niels Syndergaard og Mikkel Jeeg. Den sidste afløstes i 1801 som Overkøbmand af Lauritz Kjellerup, men da denne skulde gå af i 1804, undslog den daværende ældste Bisidder Hans Wigelsen sig på Grund af de militære Forretninger, han havde som Stadshauptmand, for at træde i Lauritz Kjellerups Sted, og Lavet bevægede så den fratrædende til at vedblive at fungere, hvad han gjorde til 1813⁴. Der har således på den Tid ikke været nogen stærk Lyst til at overtage Overkøbmands-Posten, og Lauritz Kjellerups Eftermand, hans yngre Broder Jacob Kjellerup, beklædte den endnu længere, nemlig fra 1813 til 1831; da han skulde være

¹ ASB., anf. St. Bl. 247 a. ² Anf. St. Bl. 250 a. ³ Ovfr. S. 3.

⁴ ASB., anf. St. Bl. 263 b, 268 b, 282 b-283 a.

gået af i 1816, anmodede Lavet ham enstemmig om at blive, og et af Medlemmerne holdt i den Anledning en smuk Tale til ham, som findes indført i Lavsprotokollen¹.

Oluf Christensen fratrådte altså på en Lavsforsamling den 12. Febr. 1795 sin Stilling som Overkøbmand og Kompagniusforstander, efter at Magistraten den 9. Febr. havde beskikket Købmand Niels Syndergaard til hans Efterfølger. I Egenskab af Kompagniusforstander aflagde Oluf Christensen på Lavsforsamlingen Regnskab for Kompagniusets Indtægter og Udgifter i de forløbne 3 År; Regnskabet godkendtes, og da han havde fået et Beløb på 515 Rd. 30 Skill. til gode, blev »med alles Bifald« hans Tilbud antaget om at lade Beløbet blive stående mod 4 0/0 Rente, indtil det kunde blive afbetalt af Kompagniusets Indtægter. Han var således ikke fuldt så uegenlyttig som den senere Overkøbmand Lauritz Kjellerup, der ligeledes efterhånden havde fået en Fordring på Kompagniuset, af hvilken det i 1810 hedder, at han ikke havde beregnet Renter, og som i 1812 (altså ganske vist under de ulykkelige Pengeforhold) var vokset til godt 1091 Rd.²

Under sin Virksomhed som Medlem af Købmandslavets Bestyrelse havde Oluf Christensen flere Gange fået Lejlighed til at lægge en ikke ringe Interesse for offentlige Anliggender, delvis af rent filantropisk Art, for Dagen. Dette har således vistnok været Tilfældet, da der, medens han var ældste Bisidder, fandt en stor Ildebrand Sted i Nørre Sundby i Maj 1791, og Overkøbmanden og de 2 Bisiddere derefter foranstaltede en Indsamling til Fordel for de brandlidte. De indkomne Penge blev »til de brandlidte uddelte og af dem modtaget med følsom Erkendtlighed og Taknemmelighed til alle Giverne, med de bedste Ønsker over dem alle i Almindelighed og hver i Særdeleshed«³; men om Størrelsen af Oluf Christensens eget Bidrag ved denne Lejlighed vides der ganske vist intet.

Herom haves der derimod Oplysning kort efter i den samme Sommer ved et andet filantropisk Foretagende. Ålborg har jo i Nutiden Ord for at være en livlig By, og at Forholdene allerede dengang ikke har været helt udadledige, fremgår af, at Købmandslavet i

¹ Anf. St. Bl. 316 a-317 a, 411-14.

² Anf. St. Bl. 250 a-b, 278 a, 280 a. ARA., Rådstue-Kopibog 1785-1807 S. 705.

³ JE. 1791 Nr. 25; jfr. om selve Branden sstds. Nr. 21.

Juli 1791 fandt sig foranlediget til at overveje den sørgelige Kendsgerning, at »Ørkesløshed og derpå følgende Betleri, ja andre deraf flydende onde og uanstændige Udøvelser jo her i Ålborg År for År så kendelig tiltager, at ingen veltænkende kan se derpå uden bitre Rørelser og det inderligste Ønske, at derpå dog engang måtte og kunde rådes Bod«. Som et Skridt i denne Retning påtænkte man Oprettelsen af et Arbejds- eller Spindehus, og til Indretning og Drift af et sådant tilbød en Række af Lavets Medlemmer at yde et årligt Bidrag i 4—6 År; Agent Qvist var den, der tilbød det største Bidrag, nemlig 100 Rd. om Året, men efter ham fulgte som den næststørste Bidragyder Oluf Christensen, der lovede 60 Rd. årlig i det anførte Tidsrum¹.

Medens Oluf Christensen var Overkøbmand, indtraf Christiansborg Slots Brand den 26. Febr. 1794, og om den Deltagelse, som denne Ulykke vakte rundt om i Landet, haves et særlig smukt Vidnesbyrd fra Ålborg. Allerede den 6. Marts, Dagen efter, at Posten havde bragt Efterretningen til Byen, blev nemlig »en med fælles Overlæg bestemt Samling holden på Ålborg Bys Købmænds Kompagnisal af Stiftamtmanden med de samtlige handlende og de formuende Borgere i Byen, hvor da enstemmig blev forenet, at enhver Borger, som besidder nogen Evne, vilde herpå tegne, hvad han vilde og kunde bidrage til at få igen en Residens opbygget til vor elskte Kongehus, og at denne Sum står til Udtælling på Ålborg Bys Amtstue parat så hastig, som påfordres. Og blev endvidere begært, at Stiftamtmanden med denne Dags Post vilde med sin Ratifikation nedsende denne allerunderdanigste Offerte, der sker af Ålborg Bys Indvånere, som højt elsker Kongehuset og ønsker at elskes igen.« De tegnede Bidrag udgjorde tilsammen et Beløb af over 7000 Rd.; Stiftamtmanden og mange andre gav hver 100 Rd., 3 hver 150 Rd., 3 hver 200 Rd., og 4, nemlig Oluf Christensen, Agent Qvist, Apoteker Rübner og Justitsråd Ryberg, hver 300 Rd., hvad der var det højeste Bidrag, der ydedes.

At Stiftamtmanden ikke har været ene om at tage Initiativet til det omtalte Mødes Afholdelse, må antages efter det her citerede Aktstykkets Ordlyd; og i alle Tilfælde har han næppe konciperet Aktstykket, da han i så Fald sikkert vilde have undgået Vendingen om

¹ ASB., anf. St. Bl. 243 a-244 b.

Byens »Indvånere, som højt elsker Kongehuset og ønsker at elskes igen«, en Vending, som med sin naive Antydning af, at man gerne ønsker noget for noget, passer langt mindre i Stiftamtmandens end i Borgernes Mund og synes at stemme godt med Oluf Christensens Stil. Men er det end tvivlsomt, om det er denne, der har konciperet det pågældende Aktstykke, og om han har haft nogen Del i Tankens første Opståen, så foreligger der i alt Fald en af ham underskreven Liste over Købmandskarlenes Bidrag til Slottets Genopførelse. Og ligesom der på Hovedlisten ikke var nogen, der gav større Bidrag end han, således gælder det samme på Købmandskarlenes Liste om hans da c. 17-årige Søn Berthel, idet denne og 8 andre Købmandskarle hver tegnede sig for 10 Rd., det højeste Beløb, som nogen ydede¹.

Året efter, da Kongens Fødselsdag fejredes den 29. Jan. 1795 (14 Dage før Oluf Christensens Afgang som Overkøbmand), bruges der om de i den Anledning i Ålborg afholdte Festligheder den uklare Vending, at det var af »Kammerherre og Stiftamtmand von Pentz ved Byens Oberkøbmand Hr. Oluf Christensen foranstaltet, at denne Dags Højtidelighed på Byens Vegne blev Folket og Almuen ved 27 Kanonskud om Morgenens imellem 9 og 10 slet bekendtgjort af Byens Kanoner, som på det store Torv var plantet Dagen forhen«. Derefter beskrives de øvrige Festligheder, hvormed Dagen højtideligholdtes, men uden at Oluf Christensens Navn nævnes, så at det ikke kan ses, om den Måde, hvorpå Dagen fejredes, for en Del skulde skyldes hans Initiativ. Og når det hedder, at »trende af Byens veltænkende Købmænd« til en Bispising af de fattige i Dagens Anledning havde skænket, den ene en Okse, den anden et stort Parti frisk Torsk, og den tredje 24 Flasker Vin, kan der naturligvis være en ikke ringe Sandsynlighed for, at Oluf Christensen har været den ene af disse veltænkende Købmænd; men da de ikke navngives, kan der heller ikke siges noget bestemt herom².

Også efter sin Fratræden som Overkøbmand vedblev Oluf Christensen at støtte almennyttige Foretagender. Efter A. P. Bernstorffs Død 1797 besluttede Ålborg Købmandslav i det samme År at stifte

¹ AAA., Pakken: Dokum. vedrørende: Frivillige Bidrag til Christiansborgs Genopfør. 1794, Græsning på Nibe Bys Fælleskær 1798 (osv.).

² JE. 1795 Nr. 10. Skulde de 3 Købmænd have været de 3 Medlemmer af Købmandslavets Bestyrelse?

et Legat til Minde om ham og til Fordel for fattige af Købmandsstanden. Til dette endnu eksisterende Legat blev der sammenskudt et Beløb af 1000 Rd., og når undtages, at selve Kompagnihuset (Lavets Bygning) blev sat for 60 Rd., var Oluf Christensen den største Bidragyder med 40 Rd.; den daværende Overkøbmand Niels Syndergaard gav 38 Rd., men ellers var intet Bidrag over 30 Rd.¹ Et Par Aar senere, da Købmandslavet i Året 1801 i Anledning af en Ombygning af Kompagnihuset måtte optage et Lån hos Lavets Medlemmer, var Agent Qvist den, der ydede det største Beløb (1000 Rd.); men efter ham fulgte »Oluf Christensen & Sønner« med den næststørste Sum (600 Rd.), hvortil Firmaet i 1803 endnu fjøede 100 Rd. Men ganske vist er der her ikke Tale om et egentlig godgørende Formål; Lånet forrentedes med 4 0/0 årlig og skulde efterhånden tilbagebetales, hvad der imidlertid endnu i 1821 kun var sket med 300 Rd. af de her omhandlede 700².

Som vi skal komme tilbage til nedenfor³, foreligger der også fra senere Tider Vidnesbyrd om Oluf Christensens Interesse for velgørende Øjemed. At han kunde følge denne Interesse i det Omfang, som vi har set, vidner jo om en efter Byens og Tidens Forhold betydelig Velstand. Og han har sandsynligvis straks fra først af haft Heldet med sig i sin Forretning; allerede i 1780, da han mister sit første Barn, anser han det i alt Fald for passende at købe et Gravsted (der ganske vist ikke var stort) i selve Budolphi Kirke, så at han altså ikke har villet nøjes med et Gravsted på Kirkegården⁴.

¹ Ålborg Handelsforenings Ark., »Protokol for Bernstorffs Minde stiftet År 1797« (3: Legatets endnu benyttede Regnskabsprotokol) Bl. 1 b-2 a. Jfr. om Legatet: Hiort-Lorenzen og Salicath, Repert. ov. Legater og milde Stiftelser V. 46. Sammenlign også JE. 1797 Nr. 56. — Ligeledes i 1797 indtrådte Oluf Christensen i et i Ålborg ikke længe i Forvejen oprettet Selskab for druknede Menneskers Redning (JE. 1797 Nr. 16).

² Fortegnelse over Kompagnihusets Kreditorer 1801 Bl. 2, jfr. Bl. 1, 30, 31 (nu i ASB., Manuskript Nr. 216; jfr. Fabritius's ovfr. S. 3 Note 2 anførte Skrift S. 14).

³ I Afsnit IX.

⁴ NLA., Ålborg Budolphi Kirkes Ark., Begravelsesbog 1740 ff. S. 12, jfr. S. 11, hvor det siges, at Gravstedet »i sig selv er meget knapt«. I Tidens Løb får Oluf Christensen 4 Børn (hvoraf det ældste dog kun var omtrent 6 År) og i 1802 sin gamle Svigermoder begravet her; derimod begravnes mærkelig nok hans Moder i 1788 i et andet Gravsted i Kirken med den vedkommende Ejers Tilladelse (sstds.

Men hvor stor en Formue han havde samlet sig i de gode Tider, vides ikke, og han har utvivlsomt efter Evne søgt at undgå, at nogen fik Besked herom. Ved en Forordning af 11. Marts 1789 påbødes en ekstraordinær Formueskat af $\frac{1}{2}$ 0/0, hvorved der brugtes Selvangivelse, og Regnskabet for denne Skat er bevaret¹; men uheldigvis var det ved Forordningens § 17 blevet tilladt enhver »Købmand, som driver anselig Handel, eller anden Mand, som har betydelig Formue eller Indkomst«, og som ønskede at holde sine Formuesforhold hemmelige, at indsende sin Opgivelse og Skattebeløbet under Forsegling til Rentekamret, og denne Udvej har Oluf Christensen benyttet sig af tillige med 9 andre af Byens Borgere, for største Delen henhørende til de velstillede Købmænd såsom Jens Jacob Overvad (hvis Enke senere ægtede Agent Qvist), Hans Wigelsen, Justitsråd Christen Ryberg og Rasmus Mørck². Og de pågældende Opgivelser er ikke fundne anden Steds i Rentekamrets Arkiv, hvad der ikke er til at undres over, da Kamret havde lovet at brænde dem³. Derimod indeholder Ålborg Ekstraskatsregnskaber⁴ Ligninger over dem af Byens nogenlunde heldigstillede Borgere, der ansås for at kunne svare det Beløb af Ekstraskatten, som egentlig skulde, men ikke kunde udredes af Byens fattige, og i disse Ligninger forekommer Oluf Christensen i en lang Årrække blandt dem, hvem der var pålignet et relativt stort Beløb. Men selv i hans Velmagtsdage er der i Ligningerne altid i alt Fald et Par Personer, der ansættes til et større Beløb end han, og nogle, der ansættes til det samme som han. Hvad dernæst den kommunale Skatteligning angår, der benævnes Skillingstaksten⁵, omfatter den øjensynlig kun de egentlige næringsdrivende og ikke Embedsmændene; men i hele det 18. Århundrede er der i det mindste et Par Personer, der ved denne Ligning takseres

S. 13; jfr. Kirkens Regnskabsprot. 1768-96 S. 1363). Og da Byen senere fik en ny Kirkegård, blev både Oluf Christensen selv og hans Hustru begravede på den og ikke i Kirken.

¹ I RA., Pakken: Ålborg Stifts Købstæders Formueskats-Rgsk. eft. Fdg. af 11. Marts 1789.

² RA., det anførte Regnskab under Nr. 49, 124, 211, 213-14, 253, 255, 257 og 421.

³ Rentekammer-Plakat af 1789 $\frac{7}{5}$ (Kvartudgaven af Forordn. og aabne Breve for Aar 1789 S. 89).

⁴ I RA.

⁵ I ARA. (den er dog gået tabt for adskillige af de År, da Oluf Christensen boede i Ålborg).

højere end Oluf Christensen. For Årene 1795—99 mangler Skillings-taksterne dog, og for Året 1800 er der kun én, der sættes højere end Oluf Christensen, nemlig Agent Qvist til 3 Skill. 1 Alb., medens Oluf Christensen selv og Lauritz Kjellerup hver sættes til 3 Skill.; hertil kommer så den såkaldte Mikkel Jeegs Tobaksfabrik, hvoraf Oluf Christensen ejede en Fjerdedel, og som i Året 1800 sættes til 1 Skill.¹; vil man da lægge $\frac{1}{4}$ Skill. til Oluf Christensens egentlige Skatteansættelse, vil det ses, at Forskellen på ham og Agent Qvist kun bliver meget ringe. Af Skillingstaksterne for de første 10 År af det 19. Århundrede (for så vidt de er bevarede) er det derimod ikke muligt at udfinde, hvor højt Oluf Christensen selv er sat i Skat; men de må vistnok nærmest opfattes således, at han heller ikke i disse År nogen Sinde har været den højest beskattede i Byen². Og det er i ethvert Fald givet, at der i Skillingstaksterne for Årene 1811—17 altid er nogle, der er sat højere i Skat end han³.

Et Par mere almindelige Opgivelser om Oluf Christensens Formuesforhold haves, som tidligere omtalt, fra Toldembedsmændene. Det er nævnt ovenfor, hvorledes Toldkassereren i Ålborg i 1797 betegner ham »søm største handlende«, uden at det dog er helt afgjort, om Kassereren hermed har ment Byens største Købmand i Almindelighed eller blot dens største Østersøhandlende, og hvorledes Toldinspektør Preetzmann i 1802 med al ønskelig Tydelighed kalder ham for »den rigeste Mand i Byen«, som det er ganske overflødigt at forlange Kaution af⁴. Men Toldembedsmændene har selvfølgelig

¹ ARA., Skillingstakst 1800, 1. Rode Nr. 38, 2. Nr. 5, 3. Nr. 31, 7. Nr. 25.

² Skillingstaksterne opfører for disse År (o: 1803-4, 1806 og 1808-10; de øvrige mangler) hverken Oluf Christensen personlig eller Berthel Christensen, men Oluf Christensen & Sønner, »deres« (senere: Oluf Christensens) Sæbefabrik og Mikkel Jeegs (senere: Oluf Christensens) Tobaksfabrik. Og lægger man disse 3 Poster sammen, vil man ganske vist, selv om man kun regner med $\frac{1}{4}$ af Tobaksfabrikkens Skatteansættelse, i alle de nævnte År nå til den højeste Skatteydelse i Byen; men trækker man så atter herfra det Beløb, hvortil Berthel Christensen er ansat i 1811 (det første År, da han nævnes personlig), vil man hvert År finde i det mindste et Par Personer, der er ansatte til en højere Skat.

³ Han nævnes i disse År slet ikke personlig, og heller ikke Oluf Christensen & Sønner, men derimod Oluf Christensens Tobaksfabrik (hvoraf han imidlertid kun ejede $\frac{1}{4}$) og Oluf Christensens Sæbefabrik; men selv når man lægger de fulde Ansættelser for disse 2 sammen, kommer man ikke så højt op som til adskillige andre enkelte Personers Skatteansættelse.

⁴ Ovfr. S. 37, 45.

hverken set Oluf Christensens eller Byens andre Borgeres Formueopgørelser, og ifølge deres Embedsstilling har de måske heller ikke taget tilstrækkeligt Hensyn til de Formuer, der mulig kunde findes i Byen uden for Købmandsstanden. På den anden Side har deres Stilling dog givet dem god Lejlighed til at bedømme Købmændenes Omsætning, og om end deres Mening altså næppe er helt rigtig, har den vel ikke fjernet sig alt for meget fra Sandheden.

En Mand, der har drevet det så vidt som Oluf Christensen, må utvivlsomt have været i Besiddelse af en ikke ringe Dygtighed, særlig da han må antages at være begyndt med omtrent tomme Hænder; i alt Fald hedder det senere i en Nekrolog over ham, at han havde arbejdet sig op »fra simpel Stand«¹. Men ganske vist må det ikke glemmes, at den Tid, hvori han drev sin Købmandsforretning, falder nogenlunde sammen med Landets såkaldte glimrende Handelsperiode. 2 År efter, at han i 1805 havde trukket sig ud af Forretningen, begyndte Krigen med England med alle de Ulykker, den havde i Følge, og som vi senere skal komme tilbage til, er det øjensynlig også gået tilbage for Oluf Christensen, i alt Fald relativt, således at han i sine sidste År ikke indtog den Stilling blandt sine Medborgere som i sine Velmagtsdage. Værre blev det dog efter hans Død i 1817. Hans Søn Berthel måtte Året efter opgive sit Bo til Skifterettens Behandling, og da hans Enke dør i 1825, 8 År efter Manden, og en af Ålborg-Aviserne omtaler hendes Død i Forbindelse med et Par andre mærkeligere Dødsfald i Byen, begynder den ganske vist med at sige, at »mange af vore første Familier« hat fået Sorg; men da den derefter nævner »Mad. sal. Oluf Christensen« som død, finder den fornødent at tilføje i en Parentes: »Oluf Christensen, hvis Handelsfirma: Oluf Christensen & Sønner er noksom bekendt, var i sin Tid en af de rigeste og mest ansete Købmænd«². Erindringen om hans Velmagtsdage har således åbenbart ikke været meget stærk hos den dalevende Slægt.

¹ Borchs Avis 1817 Nr. 16.

² JE. 1825 Nr. 83.

FASTE EJENDOMME I OG UDEN FOR ÅLBORG.

En Del af sin Formue har Oluf Christensen i Tidens Løb haft anbragt i forskellige faste Ejendomme i og uden for Ålborg; men da han ikke synes at have fået Skøde tinglæst på dem alle, og da i alt Fald det Skøde, som han fik på en af dem, viser sig at være udstedt længe efter, at han havde købt Ejendommen, er det ikke let at komme til fuld Klarhed med Hensyn til Omfanget af hans Besiddelser til enhver Tid.

Om Gården ved Vesterå, som Oluf Christensen købte i 1777, og hvor han boede i det meste af den Tid, da han levede i Ålborg som selvstændig næringsdrivende, er talt ovenfor¹. I 1805, samtidig med at han udtrådte af Købmandsforretningen, flyttede han fra Gården hen til en anden Ejendom, som han ejede på Nytorv, og hvori hans Sæbefabrik fandtes, og derefter (omtrent i Septbr. 1805) flyttede hans Søn Berthel ind i Gården ved Vesterå². 29. Novbr. 1814 fik Berthel Christensen Skøde på Gården af Faderen; men Sønnen synes dog allerede tidligere at have ejet den. Ganske vist

¹ S. 13-27.

² RA., Ålborg Bys Ekstraskatsregnskab 1805, Generalregister af 1805 ²³/₈ opfører endnu Oluf Christensen som boende i Vesterås-Gade 132 (og Berthel Christensen i Bispensgade); men i det følgende Generalregister af 1806 ²¹/₂ bor Berthel Christensen i Vesterås-Gade og Oluf Christensen på Nytorv. At Oluf Christensen indtil År 1805 har boet ved Vesterå, hvor Berthel Christensen »siden« har boet, siges i det straks herefter omtalte Skøde af 1814 ²⁹/₁₁ (jfr. også nedfr. S. 84). Og at Oluf Christensens Flytning fandt Sted samtidig med hans Udtrædelse af Firmaet, siges udtrykkelig af flere af Byens Købmænd i et i 1819 optaget Tingsvidne, der findes i Ekstrakt i NLA., Viborg Landsoverrets Ark., Pådømte Sager 1820 Pk. E, Dokum. til Sag Nr. ²¹/₁₈₁₉ (pådømt 1820 ¹⁵/₅).

udtaler Skødet, at der ingen skriftlig Kontrakt eksisterer om Købet; men når Ejendommen overdrages »for den i sin Tid anordnede og betalte Købesumma 6000 Rd. D. C. eller nu 1000 Rigsbankdaler N. V.«, er det klart, at i det mindste Aftalen om Købesummen er truffen, før Rigsbanken oprettedes ved Forordningen af 5. Jan. 1813, og Ordene synes også naturligst at måtte forstås således, at Pengene er betalte før Rigsbankens Oprettelse. Og i ethvert Fald Skatterne af Ejendommen havde Sønnen øjensynlig allerede i nogen Tid udredet, eftersom det i Skødet hedder, at han »fremdeles som hidindtil« skal svare dem; i en tidligere omtalt Opmålingsforretning, som foretoges i 1812 i Anledning af den i samme År påbudte Ildstedskat, nævnes Berthel Christensen da også som Ejer af Gården ved Vesterå og tilige af 2 Huse i Kattesundet, som der her skal siges et Par Ord om.

Skødet omfattede Gården ved Vesterå »samt tilhørende Pakhus og Lejehus på vestre Side af Kattesundsgade«, og den nævnte Købesum gjaldt for Gården og disse 2 Huse tilsammen¹. Disse Huse lå ikke på den Side af Kattesundet, hvortil Vesterå-Gården vendte ud, men på den modsatte og synes at være blevet regnede for en Slags Tilliggende til Gården, hvad der er ret forståeligt for Pakhusets Vedkommende, men mindre for Lejehusets. Pakhuset betegnes i Brandtaksationsprotokollen af 1782 1. Febr.² som Nr. 157. Det siges her at ejes af Niels Pedersen Bruun Skibsmand, hvad der dog vel næppe er rigtigt; thi 7. Oktbr. 1782 købte Oluf Christensen det på Auktion i Købmand Christen Larsen Ørsnes's og Hustrus Dødsbo for 120 Rd., ved hvilken Lejlighed Huset betegnes som en Lejevåning på 4 Fag og 1 Loft høj, beboet af Niels Bruun (selve Skødet til Oluf Christensen er dateret 19. Juni 1783)³. Den samme Udstrækning både i Længden og i Højden har Huset i Brandtaksationsprotokollen af 1782; men i den tilsvarende Protokol af 1791⁴, hvor det har Nummer 156 og betegnes som Pakhus, er det på 10 Fag og 2 Loft højt, så at Oluf Christensen altså også her (ligesom ved Vesterå-Gården) har foretaget en Ombygning. Senere havde Huset

¹ ABK., Pantebog 12 Bl. 713. RA., den ovfr. S. 25 Note 1 nævnte Opmålingsforretning under Nr. 132, 164 og 167; allerede i 1811 betegnes Nr. 164 som »Bertel Christensen Købmands Lejehus (tilforn Oluf Christensen Købmands)« (RA., Ålborg Skatteregnskaber, Bilag 2 til Rgsk. for Bygningsafgift 1811).

² I AAA.

³ ABK., Pantebog 8 Bl. 70 b; jfr. ABA., Auktionsprot. 1779-90 Bl. 128 b.

⁴ Begge i AAA.

Numret 167; dette er således Tilfældet i 1801¹, i 1802, da dets 1. Etage indeholdt et Vognskur og Pakboder, og 2. Etage Kornloft², og endnu efter at Berthel Christensen havde forladt Ålborg.

Når Oluf Christensen er kommet i Besiddelse af det i Skødet af 1814 omtalte Lejehus, kan næppe siges med Sikkerhed. I Brandtaksationsprotokollen af 1782³, hvor det har Numret 154 og kan ses at have ligget længere henne mod Urbangade end Nr. 157, anføres en Skibstømmermand Jens Jensen Nibe som dets Ejer; han nævnes som boende dér endnu i Febr. 1790, og hans Enke i August 1790⁴, men Brandtaksationsprotokollen af 1791³ opfører Oluf Christensen som Ejer af Huset (der her har Nummér 153), uden at der dog er fundet tinglæst noget Skøde til ham på det. En kostbar Ejendom var det ikke på denne Tid; medens det nysnævnte Pakhus dog i 1791, efter den af Oluf Christensen foretagne Ombygning, takseres til 300 Rd., takseres Lejehuset i 1782 og endnu i 1802 kun til 180 Rd.; så at det ikke engang bliver opmålt i Anledning af den i 1802 indførte Bygningsafgift, idet Bygninger, som ikke var brandforsikrede for 200 Rd., var fritagne for denne. Også her er der dog senere foretaget en Ombygning, idet Berthel Christensen i Sommeren 1810 lod Bygningerne nedbryde og andre opføre i Stedet for, som takseredes til 2000 Rd. i Stedet for de tidligere 180⁵. Fra 1801 forekommer Huset med Numret 164⁶, og det beholdt dette, så længe Berthel Christensen var i Ålborg.

Den næste Ejendom, som Oluf Christensen vides at have erhvervet i Ålborg efter Auktionen i 1782, var en Gård liggende på østre Side af Østerå, som i Brandtaksationsprotokollen af 1782 har Numret 422. Den ejedes dengang af Amtsforvalter og Kammerråd Claus Holmers Enke Fru Cecilia Schrøder og var vurderet til 920 Rd.; men da hendes Dødsbo satte den til Auktion, blev Oluf Christensen ved 4. Auktion den 31. Oktbr. 1783 højestbydende på den med kun 655 Rd., for hvilket Beløb den blev ham tilslået, efter

¹ ARA., Brandtaksationsprot. 1801.

² RA., den ovfr. S. 22 Note 4 anførte Prot. under Nr. 167.

³ I AAA.

⁴ RA., Ålborg Bys Ekstraskatsregnskab 1790, Generalregistre af 1790 ¹⁵/₂ og ²⁰/₈ under 2. Rode, Kattesundsgade.

⁵ RA., Ålborg Skatteregnskaber, Bil. 2 til Rgsk. for Bygningsafgift 1811.

⁶ Se de i det foregående anførte Protokoller fra 1782, 1791, 1801 og 1802.

at han allerede havde budt det samme ved 3. Auktion (selve Skødet til ham er dateret 1784 26. Juni)¹. Gården bestod af en Hovedbygning på 20 Fag og 2 Lofters Højde, liggende mod Syd i Gården med Enden til Østerå og Siden til en Gyde, og af et Tværhus på 8 Fag og 1 Loftes Højde, liggende mod Øst i Gården med Siden til Brødregyde. Den beskrives på denne Måde både i Brandtaksationsprotokollerne af 1782 og 1791² og er begge Steder takseret for det samme Beløb, 920 Rd.; men i 1791 siges det, at den er indrettet til Tobaksfabrik. Oluf Christensen har nemlig efter al Sandsynlighed købt den, for at den kunde blive benyttet til Lokale for den Tobaksfabrik, som han var Parthaver i, og der vil derfor blive Lejlighed til at komme tilbage til Gården nedenfor ved Omtalen af Fabrikken.

På en ikke helt lille Ejendom i Bispensgade Nr. 234, bestående af et Hus på 17 Fag og 2 Lofters Højde ud til Bispensgade og et Hus på 4 Fag og 2 Lofters Højde ud til Vesterå samt med Indkørsel fra Jomfru Anne Gade, fik Oluf Christensen Skøde 14. Maj 1790 af en Hans Hostrup, efter at denne allerede i Jan. 1789 havde måttet udstede en Obligation til Oluf Christensen, hvorved han gav ham Pant i Gården³. Købesummen var kun 880 Rd.⁴, skønt Gården i Brandtaksationsprotokollen af 1782² var vurderet til 970 Rd. Men Oluf Christensen beholdt ikke Ejendommen ret længe. Hans Hostrup havde i Apr. 1790 averteret den til Salg i Byens Avis med den Tilføjelse: »Om Købet behager Liebhaberne at akkordere med Købmand Hr. O. Christensen«, og allerede 21. Maj 1790 averterede Oluf Christensen den på ny til Salg eller til Leje⁵. Det varede da heller ikke længere end til 30. Juli samme År, før den ny Ejer bortskødede den, nemlig til Toldkontrollør Michael Fielsted Hviid. Købesummen var 960 Rd., foruden at Oluf Christensen øjensynlig har beholdt lidt Indbo, som han havde fået med ved Købet, så at han altså ikke satte Penge til ved Handelen⁶. Men også Køberen har vistnok gjort en ganske god Forretning, idet Gården allerede Året efter, i Brandtaksationsprotokollen af 1791² (hvor den har Numret 232), vurderes til 1400 Rd., uden at det kan ses, at den har under-

¹ ABK., Pantebog 8 Bl. 161 a; jfr. ABA., Auktionsprot. 1779-90 Bl. 192 a.

² I AAA.

³ RA., Ålborg Bys Ekstraskatsregnskab 1789, Bil. 16, Løbenummer 381.

⁴ ABK., Pantebog 9 Bl. 63 a. ⁵ JE. 1790 Nr. 14, 20.

⁶ ABK., Pantebog 9 Bl. 130 a.

gået Forandringer i Mellemtiden (bortset fra, at der ved Vurderingen 1791 i Modsætning til 1782 er medregnet Kakkellovne til en Værdi af 130 Rd.).

Af en Gård i Adelgade Nr. 190, på det vestre Hjørne af Cortesgyde, anføres Oluf Christensen som Ejer i Brandtaksationsprotokollen af 1791, medens den i Protokollen af 1782¹ (hvor den har Nummer 191) ejes af Værtshusmand Poul Wormslef og i Protokollen af 1801² (hvor den har Nummer 203) af Skipper Niels Sørensen Svenstrup. Nogen tinglæst Adkomst på Gården er ikke funden for Oluf Christensen, hvorimod der haves et Skøde, udstedt 14. Juni 1799 af Auktionsdirektørerne til Skipper Niels Sørensen Svenstrup på Nr. 190 i Adelgade; ifølge Skødet var nemlig Købmand Christen Christensen i Kommission for Skipperen bleven højestbydende på Gården ved en Auktion, der imidlertid var afholdt allerede 26. Marts 1788, da Poul Wormslef (som her kaldes Købmand) endnu ejede Gården. Hvad der ikke gør Sagen klarere, er, at medens Gården beskrives på én og samme Måde i de 2 Brandtaksationsprotokoller af 1782 og 1791, har den ifølge Auktionskonditionerne af 1788 haft et noget andet Udseende og en ikke så lidt højere Værdi. Ved selve Auktionen er den virkelige højestbydende imidlertid ikke navngiven; men det siges kun, at Budet er pr. Kommission, og at det ved Auktionsskødets Udstedelse skal blive angivet, hvem Køberen er³. Det er da sandsynligt, at Budet i Virkeligheden har været Oluf Christensens, men at han ikke har brudt sig om at få Skøde på Gården og senere har overdraget sin Ret til Niels Sørensen Svenstrup. For denne Forklaring taler ikke blot det, at Brandtaksationsprotokollen af 1791 anfører Oluf Christensen som Ejer, men også, at den bydende, Købmand Christen Christensen, som tidligere⁴ nævnt, var hans nærmeste Nabo ved Vesterå på den anden Side af Peder Pedersens Gyde. Når endvidere det nysnævnte Avertissement af 21. Maj 1790⁵, hvori Oluf Christensens daværende Ejendom Bispensgade Nr. 234 udbydes til Salg eller til Leje, også »på lige Vilkår« tilbyder et »godt bekvemt og nærsomt Sted midt i Byen, især for en Værtshusmand«, synes den naturligste Forklaring herpå at være, at Oluf Christensen på dette Tidspunkt har ejet Adelgade Nr. 190; og det er øjensynlig den

¹ Begge i AAA. ² I ARA.

³ ABK., Pantebog 10 Bl. 497 b. ABA., Auktionsprot. 1779-90 Bl. 408 a.

⁴ S. 20. ⁵ Ovfr. S. 81.

samme Gård, hvorom han i Jan. 1791 averterer, at »den Gård, Sr. Lars Christensen nu bebor, bag ved Rådhuset beliggende, er til førstkommende Påske at få til Købs eller til Leje på billige Konditioner, hvorom med Købmand Oluf Christensen kan akkorderes«. Men foreløbig lykkedes det ham ikke at blive af med Ejendommen, og et nyt Avertissement, hvori han i Juni 1792 udbød »den Gård bag Rådhuset, som Sr. Poul Wormslew forhen har ejet«, til Salg eller Leje på billige Vilkår, frugtede lige så lidt. Endnu i Septbr. 1796 nævnes »Hr. Oluf Christensens Lejegård« bag Rådhuset¹, og det er da øjensynlig først ved det ovennævnte Skøde af 14. Juni 1799 til Niels Sørensen Svenstrup, at han har fået Gården afhændet².

Den 3. Apr. 1799 blev der afholdt 3. Auktion over et Hus, som tilhørte Dødsboet efter den ovenfor³ nævnte Købmand Anders Ditlevsen Hegelunds Enke Anne Elisabeth Hauch og lå i Bispensgade på det østlige Hjørne af Jomfru Anne Gade, altså lige over for den Gård på Hjørnet af de samme Gader, som Oluf Christensen havde ejet et Par Måneder i 1790. Den Ejendom, som nu blev stillet til Auktion, bestod af et Forhus til Gaden på 5 Fag og 2 Lofters Højde, et Sidehus (mod Vest i Gården og med Siden til Jomfru Anne Gade) på 3 Fag og 2 Lofters Højde og et Halvtaghushus i den østlige Side af Gården på 2 Fag og 1 Loft Højde. Den var vurderet til 700 Rd., og en Murermeister blev højestbydende pr. Kommission med hele 1100 Rd.; men af Skødet, som er dateret 2. Juli 1800, fremgår, at den virkelige Køber var Oluf Christensen⁴. Ejendommen har i Brandtaksationsprotokollen af 1791⁵ Nummer 231, men i Protokollen af 1801⁶ Nummer 252, et Nummer, den beholdt, så længe den forblev i Familiens Eje. Oluf Christensen har utvivlsomt købt den til Bolig for sin Søn Berthel, der havde Bryllup 20. Novbr. 1799⁷ og i det nærmest derefter følgende Generalregister for Ekstraskatten i Ålborg (af 24. Febr. 1800)⁸ opføres med Bopæl i

¹ JE. 1791 Nr. 2, 1792 Nr. 26, 1796 Nr. 74.

² Sammenlign, hvorledes et »Brandstyrmandtal« af 1798 ³¹/₇ endnu anfører Oluf Christensen som Ejer, men et tilsvarende af 1799 ³¹/₇ derimod Niels Sørensen Svenstrup (begge i ARA., Pakken »Brandstys-Repertitioner« 17⁹²/₉₃—18¹⁸/₁₉).

³ S. 3.

⁴ ABK., Pantebog 10 Bl. 630 b; jfr. ABA., Auktionsprot. 1790-99 S. 818.

⁵ I AAA. ⁶ I ARA. ⁷ NLA., Ålborg Budolphi Kb.

⁸ I RA. Han nævnes allerede i RA., Ekstraskatsregnskabet for 1799, Bil. 3 på Tilgangslisten for Novbr., men uden Angivelse af Bopæl.

Bispensgade, men uden at der nævnes noget Nummer; derimod angives hans Bopæl som Nr. 231 ved Folketællingen af 1. Febr. 1801¹. Også i de nærmest følgende År bor Berthel Christensen i Bispensgade; Ekstraskatsregnskabet opfører ham her for sidste Gang i Generalregistret af 23. Aug. 1805², men i den følgende Måned bor han dér åbenbart ikke mere, eftersom det samme Regnskab blandt Tilgangen for Septbr. 1805 nævner hans yngre Broder Jacob Christensen med Hustru og et Tjenestetyende under Nr. 252³. Berthel Christensen er altså på denne Tid flyttet hen i Gården ved Vesterå⁴, medens Jacob Christensen øjensynlig er blevet boende i Huset i Bispensgade omtrent til sin Moders Død i 1825⁵. 20. Septbr. 1814 (altså et Par Måneder, før Oluf Christensen tilskødede Sønnen Berthel Gården ved Vesterå) fik Jacob Christensen af Faderen Skøde på Huset i Bispensgade for »den akkorderede og betalte Købesum« 200 Rbd. Navneværdi. Oluf Christensen udtaler ved denne Lejlighed, at han »har bekommet antagelig og fornøjelig Fyldestgørelse« af Jacob for de År, hvori den sidstnævnte havde boet dér⁶; men i øvrigt anføres Jacob Christensen som Husets Ejer allerede ved den i 1812 i Anledning af den nyindførte Ildstedskat foretagne Opmålingsforretning⁷. Ved den Opmåling, der fandt Sted som Følge af Forordningen om Bygningsafgift af 1. Oktbr. 1802, opgives Ejendommens Dimensioner for Forhusets Vedkommende til $11\frac{1}{2} \times 9\frac{1}{2}$ Alen og for det ud mod Jomfru Anne Gade vendende Sidehus til $7 \times 9\frac{1}{4}$ Alen; og da Bygningerne havde 2 Etager, og deres hele Areal siges anvendt til Beboelse og Husholdningsbrug⁸, skulde de synes at repræsentere en i det mindste for et Par nygifte ret rummelig Lejlighed. Men mulig har Jacob Christensen måttet anvende en Del af Huset til sin Forretning; da det blev opmålt i 1812 i Anledning af

¹ Ligeledes i RA.

² I RA. Husets Nummer, der på denne Tid ellers ikke angives i Ekstraskatsregnskaberne, betegnes her ved en Skrivfejl som 152 i Stedet for 252; det rigtige Nummer 252 findes i (P. F. Wandall,) Aalborgsk Lommebog for 1804 (Forerindringen dateret 12. Novbr. 1803) S. 34.

³ RA., Ålborg Bys Ekstraskatsregnskab 1805, Bil. 3. ⁴ Jfr. ovfr. S. 78.

⁵ Endnu 28. Maj 1825 bor han i Bispensgade (ABA., Dokum. til Skifteprot. 1827, Maren Bertelsens Bo Nr. 26 b).

⁶ ABK., Pantebog 12 Bl. 706 b.

⁷ RA., den ovfr. S. 25 Note 1 anførte Opmålingsforretning og Oppebørselsregister (under Nr. 252).

⁸ RA., den ovfr. S. 22 Note 4 anførte Prokokol (under Nr. 252).

den da indførte Ildstedskat, indeholdt det i alt Fald kun følgende 5 med Ildsted forsynede Rum: i 1. Etage en Dagligstue med $7\frac{1}{2} \times 6$ Alens Gulvflade, et Sovekammer på $9 \times 3\frac{1}{2}$ Alen, et Køkken på 6×7 Alen og et »Aflukke« på 3×3 Alen samt i 2. Etage en »Sal« på 9×7 Alen; Højden varierede fra $3\frac{1}{2}$ Alen (i Dagligstue og Sovekammer) til 4 Alen (i de øvrige Rum)¹. Da »Salen« næppe er bleven benyttet under almindelige Forhold, har Lejligheden således øjensynlig været alt andet end for stor til en Familie med et Par Børn, således som Jacob Christensen havde i 1812, og Forskellen på Størrelsen af denne Lejlighed og af den ældre Broders ved Vesterå² er i ethvert Tilfælde ret iøjnefaldende.

En af Oluf Christensens ålborgske Ejendomme, som endnu ikke er omtalt, er den Gård på Nytorv, hvori han havde sin Sæbefabrik, og hvor han boede i sine senere År, efter at han i 1805 var flyttet fra Vesterå. Han havde købt Gården på Nytorv tillige med et Hus i Nygade ved en i Købmand Anders Østrilds og dennes Hustru Johanne Arffmanns Dødsbo den 8. Juli 1800 afholdt Auktion; men i øvrigt vil der nedenfor ved Omtalen af Sæbefabrikken være Lejlighed til at komme tilbage til Gårdens og Husets Historie, medens de var i Familiens Besiddelse.

Også uden for Ålborg har Oluf Christensen til forskellige Tider haft Besiddelser. Ovenfor³ er det nævnt, hvorledes han og 2 andre Ålborg-Købmænd i Året 1783 havde tilkøbt sig over Halvdelen af Byen Hovs Hartkorn (ved Kattegattet, i den østlige Del af Kær Herred), og hvorledes han som en Følge af dette Køb kom i Strid med Brigadér Halling. De 3 Købmænd må i alt Fald fra først af have ejet deres Ejendom i Forening; men ud over det, at den ene af dem, Mads Mathiesen, døde allerede i 1785⁴, er der intet fundet til Oplysning om Konsortiets Historie. Det er omtalt, at det afgjort er Oluf Christensen, der tager mest Del i Striden med Halling, og det er vel ikke helt udelukket, at han har afkøbt de 2 andre Parthavere deres Andele i Ejendommene⁵, eller at de alle 3 har delt disse mellem sig. I Jan. 1792, efter at en Fæster i Hov er død, optræder

¹ RA., det i næstforrige Note anførte Sted.

² Jfr. ovfr. S. 24-27. ³ S. 63-65. ⁴ Jfr. ovfr. S. 64.

⁵ I 1790, da der er Tale om en Udskiftning af Byen Hov, finder man Erklæringer angående Udskiftningen afgivne af forskellige Lodsejere, hvoriblandt Oluf

Oluf Christensen i alt Fald alene som Skifteforvalter, idet han betegner sig som Ejer af den pågældende Gård¹; og også ved flere andre Lejligheder er det hans Navn alene, man møder, uden at man hører noget om de 2 andre Købmænd, som fra først af havde været Deltagere i Konsortiet². Endnu i 1796 kalder han sig største Lods-ejer i Hov³; men når han har afhændet sine Besiddelser i denne By, er ikke fundet oplyst, og i og for sig er det ikke udelukket, skønt måske ikke meget sandsynligt, at det først er hans Enke, der har skilt sig ved dem. Men at de i ethvert Fald er gået ud af Familiens Eje før hendes Død i 1825, fremgår af, at de aldeles ikke nævnes ved Behandlingen af hendes Bo.

En betydelig større Landejendom, som Oluf Christensen kom i Besiddelse af, men kun for en kortere Aarrække, var Lundergård i Jetsmark Sogn, Hvetbo Herred⁴. 16. Jan. 1797 havde en Bertel Møller for 53000 Rd. solgt Lundergård med Kaldsret til Saltum og Hune Kirker, 76 Tønder Hartkorn Tiender og knap 359 Tønder Hartkorn Bøndergods til Niels Vrigsted Møller, Forvalter på Birkelse og Birkedommer i Oksholm Birk. Men Køberen overdrog 18. Apr. samme År sin Ret til Oluf Christensen og Laurs Svendsen Hviid, Forpagter på Jegerum i Brovst Sogn, Ø.-Han Herred (med hvem Oluf Christensen allerede tidligere havde stået i Forbindelse⁵); og disse 2 Mænd fik så 19. Juni 1798 Skøde på Lundergård af Bertel Møller, der i Skødet erklærer, at de har betalt ham de 53000 Rd., uden at det vides, hvorvidt de yderligere har måttet betale Niels Vrigsted Møller noget for Retten til Gården. De 2 Købere lånte i

Christensen, medens Mikkel Jeeg ikke optræder ved denne Lejlighed (RA., Jydske Landvæs. Ktr. J. 1790 Nr. 1521 a (ved 1837 Nr. 592)).

¹ JE. 1792 Nr. 1.

² Forskellige Sager vedrørende Oluf Christensens Forhold til Hov, men uden større Interesse, findes i AAA., J. 1786 Nr. 172, 217, 450, 1787 Nr. 187, 385, 1789 Nr. 169, 1792 Nr. 772 og RA., Danske Kanc., Suppl. Prot. 7 R Nr. 2393. Jfr. et Avertissement i JE. 1796 Nr. 83 om »nogle tyvagtige Mennesker«, der fra Stranden ved Hov har stjålet en fladbundet Kåg, et Par ny blå Bukser m. m., og om hvis eventuelle Anholdelse Efterretning bedes meddelt Oluf Christensen.

³ RA., Jydske Stifters Rtskrtr. J. Ø (1796) Nr. 575.

⁴ Om hans Forhold til denne Gård se Klitgaard, Hvetbo Herred II. 454-56; jfr. Trap, Danmark, 3. Udg. IV. 162.

⁵ Se JE. 1797 Nr. 51 (og 1798 Nr. 51), hvor Laurs Svendsen Hviid averterer »Havre- og Rajgræsfrø« til Salg, som kan fås ved Henvendelse enten til ham selv eller til Oluf Christensen.

Forening 36000 Rd. mod 1. Prioritet i Lundergård af Ancher Jørgen Secher til Kærbygård; men tillige måtte Laurs Svendsen Hviid Dagen efter Skødet give Oluf Christensen 2. Prioritet i sin Halvdel af Gården for et Lån på 9433 Rd.¹

De ny Ejere påtænkte at bortsælge en meget stor Del af Godset, idet de i det følgende År bekendtgjorde, at de den 1. Juli 1799 vilde lade holde en Auktion i Blokhus, hvorved »det, som agtes bortsolgt, består af 94 Beboere, hvoraf 50 er kørende Beboere, og de øvrige 44 Beboere ere Husmænd, som kan holde fra 1 til 3 Køer og fra 6 til 10 à 16 Får«. Ejendommene, som alle lå i Hune Sogn i Hvetbo Herred, og som Ejerne roste i høje Toner, vilde blive opråbte dels særskilte og dels samlede og kunde også købes underhånden, ligesom Hune Kirke ligeledes var at få til Købs. Men dette store Salg kom slet ikke til at finde Sted; efter at Auktionen 2 Gange var bleven udsat i nogle Uger ad Gangen, blev den nemlig i Septbr. 1799 »formedelst dette Års sildige Korn-Indhøstning og andre Omstændigheder« udsat »indtil nærmere Bekendtgørelse«, uheldigvis uden at de »andre Omstændigheder« angives nøjere², og der høres derefter ikke mere til Auktionen, i det mindste ikke, så længe Oluf Christensen ejede Lundergård. Derimod er der dog i hans Ejertid blevet solgt en Del af Bøndergodset; dettes Hartkorn gik, som vi straks skal se, ikke så lidt ned i hans Tid, men Salget af det pågældende Gods har vistnok fundet Sted underhånden³.

Laurs Svendsen Hviid døde allerede 24. Septbr. 1800, og ikke et År efter, 11. Juni 1801, skødede hans Enke sin Halvdel af Gården og Godset til Oluf Christensen, der således blev Eneejer. Denne beholdt imidlertid kun Ejendommen kort Tid endnu, idet han 16. Juni 1803 i Henhold til Købekontrakt af 27. Decbr. 1802 skødede

¹ NLA., Viborg Landstings Skøde- og Panteprot. Bd. 51 Bl. 823 a, b, 825 a, b.

² JE. 1799 Nr. 10, 46, 56, 72.

³ I JE. 1799 Nr. 18 (jfr. 42), 1800 Nr. 51 (jfr. 26) averteres ganske vist et Par enkelte Gårde til Auktion; men disse Auktioner er ikke indførte i Kær-Hvetbo Herreders Auktionsprotokol (i NLA.). Ifølge den nævnte Protokol foretoges der i Tiden, indtil Oluf Christensen i 1803 solgte Lundergård, overhovedet kun Auktion over én Gård, der kan antages at have hørt til Bøndergodset, og som måske endda har været den anden Ejers Særejendom; og det ved denne Auktion gjorde højeste Bud blev tilmed ikke antaget (NLA., Kær-Hvetbo Herreders Auktionsprot. 1762-1804 Bl. 362 a, jfr. 362 b). Men ganske vist gør Protokollen i disse År af og til et Indtryk, som om det kunde tænkes, at den ikke var fuldstændig ført.

Lundergård med Kaldsret til de ovennævnte 2 Kirker Saltum og Hune, 76 Tønder Hartkorn Tiender og godt 301 Tønder Hartkorn Bøndergods til Severin Gleerup til Vang for 58000 Rd.¹. Medens således Bøndergodset var gået ned med c. 58 Tønder Hartkorn, siden Oluf Christensen og hans Medejer købte Gården, var den Pris, som han fik for den nu formindskede Ejendom, 5000 Rd. højere end den Pris, for hvilken Bertel Møller havde solgt den 6 År tidligere; men da det ikke nøjagtig vides, hvad Gården stod Oluf Christensen i, kan det ikke med Bestemthed angives, hvor stor Fordel han har haft af Handelen.

Oluf Christensen har, i alt Fald medens han havde Laurs Svendsen Hviid til Medejer, næppe boet meget på Lundergård², som jo også lå ret langt borte for den, der havde sin Virksomhed i Ålborg. Imidlertid vilde det ikke være mærkeligt, om Oluf Christensen, der selv var født på Landet, satte Pris på Landlivet, og man ser da også, at omtrent samtidig med, at han afhænder den større Ejendom Lundergård, erhverver han en langt mindre Gård i betydelig større Nærhed af Ålborg, nemlig Frederikshøj i Svenstrup Sogn, Hornum Herred. Denne Gård, som tidligere hed Svenstrupgård, fik først i 1802 sit nuværende Navn, idet Kronprinsen under et Besøg i det nordlige Jylland spiste til Middag den 20. Juli 1802 hos Gårdens daværende Ejer Generallieutenant Adam Ludvig Moltke og ved denne Lejlighed »beærede« den med Navnet Frederikshøj³. Et halvt År efter solgte Moltke imidlertid ved Købekontrakt af 27. Jan. 1803 Gården, som havde et Hartkorn af 13 Tdr. 2 Skpr. 1 Fjdr. 1 Alb., og som for c. 20 År siden havde kostet 1100 Rd. i Indkøb, men i Mellemtiden ganske vist var bleven lidt forstørret, for 8100 Rd. til Oluf Christensen, der 14. Juni samme År fik Skøde på den af Sælgeren⁴. Omtrent samtidig med Skødets Udstedelse tales der om Gården i en Korrespondance, som førtes mellem Skattereguleringskommissionen for Ålborg Amt og Rentekamret, og som var foranlediget af en Tvist mellem Kommissionen og Ejerne af denne og

¹ NLA., Viborg Landstings Skøde- og Panteprot. Bd. 52 Bl. 434 a, 722 b.

² Jfr. Klitgaard, anf. St. II. 454. Derimod bor Hviid her f. Eks. 11. Juni 1798 (JE. 1798 Nr. 51).

³ JE. 1802 Nr. 60.

⁴ Hornum Herreds Pantebog ved Herredsfogedembedet i Nibe (Skødet tinglæst 1803 ³⁰/₆). Jfr. JE. 1803 Nr. 8.

2 andre Gårde i Ålborgs Nærhed om, hvorledes den ved Forordningen af 1. Oktbr. 1802 påbudte ny Skat skulde beregnes af Gårdene. Kommissionen mente nemlig, at Gårdene burde anses for Lyststeder, og Afgiften af dem derfor beregnes efter Bygningernes Areal og ikke efter Hartkorn, skønt den indrømmede, at Bygningerne ikke var af den Slags, der kunde henregnes til Lyststeder, at Ejendommene kunde sælges til Landboere, og at Afgrøden ikke indbragtes til Købstaden. Men Ejerne, der alle 3 var Borgere i Ålborg, holdt på, at Gårdene var Bøndergårde, og at Afgiften derfor skulde beregnes efter Hartkorn, og heri gav Rentekamret dem Medhold. Stiftamtmanden havde nemlig stillet sig på deres Side, idet han lagde Vægten på, at Gårdene kunde afhændes til Landboere og heller ikke for Tiden brugtes anderledes end andre Bøndergårde, så at det efter hans Mening havde mindre at sige, at »Bygningerne ere mere suffisantere (!) og mere oppyntede end andre Bøndergårde«¹.

Det kan vistnok anses for givet, at Oluf Christensen har interesseret sig ikke lidt for sin ny Ejendoms Drift. Et Par Avertissementer peger i denne Retning, således når det hedder i Oktbr. 1803: »Finderen af en liden Vinranke-Stok med Messingbeslag og Pig nedeni, som er tabt i Går på Vejen imellem Hr. Sauerbiers Gård og Friderikshøj, bedes at levere den til Ejeren Oluf Christensen, som er villig at betale dens Værd«, eller 10 År senere: »Da der er på 2 à 4 Dage bleven 9 Stkr. af min Fåreflok borte ved Frederikshøi, Fårene er af spansk Art og mærket studsøret (!); hvem som kan opdage disse eller give nogen Oplysning derom, loves en passende Douceur. Aalborg d. 1. Nov. 1813. Oluf Christensen«². Imidlertid har Oluf Christensen ikke beholdt Gården længe efter dette sidste Tidspunkt; thi 31. Juli 1815 skødede han den for 18000 Rbd. til sin afdøde Datters Mand Købmand Niels Wigelsen³, uden at Grunden hertil vides.

¹ RA., Jydske Stifters Rtskrtr. J. GG (1803) Nr. 512 (med Nr. 424).

² JE. 1803 Nr. 85, 1813 Nr. 88.

³ Hornum Herreds Pantebog ved Herredsfogedembedet i Nibe (Skødét tinglæst 1815 ¹⁰/₈).

VI.
INDUSTRIELLE VIRKSOMHEDER.

De forskellige industrielle Virksomheder, som Oluf Christensen drev, fortsatte han uforandret også efter sin Udtrædelse af Købmands forretningen i 1805. Af disse var den Sæbefabrik, som han ejede, ikke grundlagt af ham selv, idet Købmand Anders Østrild, der var omtrent en halv Snes År ældre end Oluf Christensen¹, havde anlagt den i Henhold til et Privilegium, der var meddelt ham 2. Juni 1784². Den lå i en Gård på den sydlige Side af Nytorv, som i Brandtaksationsprotokollerne af 1782 og 1791 har Nummer 427³, men i Brandtaksationsprotokollen af 1801⁴ og derefter, så længe den forblev i Oluf Christensens og hans Slægts Eje, Nummer 470. Anders Østrild døde 12. Decbr. 1795⁵, og efter at også hans Enke Johanne Arffmann var død i 1797⁶, lod Boet Ejendommen, der var takseret for 11000 Rd., stille til Auktion. Ved de 2 første Auktioner skete intet Bud; men ved den 3., der afholdtes 8. Juli 1800, blev Oluf Christensen højestbydende med 11100 Rd., for hvilket Bud han fik Tilslag, og samtidig købte han for 350 Rd. et Boet tilhørende Lejehus på den nordlige Side af Store Nygade, som i de ovennævnte 2 Protokoller af 1782 og 1791 har Nummer 397, men i 1801 og senere, så længe det blev i hans og hans Families Eje, Nummer 438. Men

¹ Ved Folketællingen 1787 (i RA.) angives hans Alder (under Nytorv Nr. 426) til 58 År, men ved hans Død 1795 ¹²/₁₂ (i NLA., Ålborg Vor Frue Kb.) til 63 År.

² RA., Komm. Koll., Dansk Priv. Prot. 1782-85 S. 316.

³ I AAA. Ved Folketællingen 1787 har den derimod Nr. 426. ⁴ I ARA.

⁵ NLA., Ålborg Vor Frue Kb. JE. 1795 Nr. 100.

⁶ 1797 ¹⁴/₈ averteres hun som død, ¹⁸/₈ begravnes hun (JE. 1797 Nr. 65; NLA., Ålborg Vor Frue Kb.). Jfr. om hende ovfr. S. 35.

noget Skøde fik han foreløbig ikke udstedt på Gården, idet han, som vi senere skal se, opsatte dette, til han i 1815 atter bortskødede de købte Ejendomme¹.

Gården på Nytorv bestod, således som den beskrives, dels da den solgtes ved Auktionen, dels i Brandtaksationsprotokollen af 1801 og dels ved en Opmåling, der i Begyndelsen af 1803 foretoges i Anledning af den ved Forordningen af 1. Oktbr. 1802 indførte Bygningsafgift, af følgende Bygninger: a) et Forhus til Gaden med Portrum, 2 Loft højt, 22 Fag, $48\frac{1}{2}$ Alen langt og i 1. Etage (der brugtes til Beboelse og Sæbefabrik) 13 Alen bredt, men i 2. Etage (der indeholdt Værelser og Bødkerværksted) 11 Alen bredt, samt med Jordkælder under 4 Fag og med en til Fabrikken benyttet Tilbygning 1 Loft høj, $7\frac{1}{4}$ Alen lang og $2\frac{1}{2}$ Alen bred; b) et Sidehus vesten i Gården, 2 Loft højt, 15 Fag, $32\frac{1}{4}$ Alen langt og $10\frac{3}{4}$ Alen bredt, i 1. Etage anvendt til Beboelse og i 2. til Kornloft; c) et Halvtag østen i Gården, 2 Loft højt, 8 Fag, 18 Alen langt og 8 Alen bredt, i 2. Etage anvendt til Materialloft, medens 1. Etage indeholdt »den Boet tilhørende Sæbefabrik bestående af 9 dobbelte Bakker, som har kostet 3200 Rdr., en stor Oliebakke og en dito Ludebakke, har kostet 1000 Rdr., en stor Kobberkedel i Grue, hvorudi rummelig kan koges 34^{ve} Tønder Sæbe, som i alt med Grue og Tilbehør har kostet 2000 Rdr.«; d) et Tværhus sønden i Gården med Siden til Haven, 2 Loft højt, 18 Fag, $27\frac{1}{4}$ Alen langt og $10\frac{1}{2}$ Alen bredt, i 1. Etage anvendt til Pakboder og i 2. til Kornlofter; e) et Lysthus vesten i Haven, 1 Loft højt, 3 Fag, $5\frac{3}{4}$ Alen langt og $4\frac{3}{4}$ Alen bredt; f) et Halvtaghus i den østre Side af Gården, 1 Loft højt, 7 Fag, anvendt til Brændehus; g) et Heltaghus sønden i Gården, 1 Loft højt, 6 Fag, anvendt til Stald; h) et Heltaghus i Baggården, 1 Loft højt, 8 Fag, anvendt til Vognremise; og i) et Pakhus på den søndre Side i Bag-

¹ Om Købet se ABA., Auktionsprot. 1799-1801 Bl. 98 a ff. I et Andragende af 30. Decbr. 1799 omtaler Agent Qvist, Oluf Christensen & Sønner og Joseph Nielsen, at de i Juli havde befragtet en Skipper »til St. Petersborg efter en Ladning til et Sæbefabrik af Hampolie, Potaske og Vedaske m. m.« (RA., Jydske Toldktr. J. R Nr. 598); skulde de 3 Firmaer dengang have drevet Fabrikken for Arvingerne? På en nærmere Forbindelse mellem Oluf Christensen og Fabrikken allerede ved den Tid kunde det tyde, at han ifølge JE. 1799 Nr. 37 i Maj 1799 er Fadder ved en Barnedåb hos en Sæbekogermester, der utvivlsomt har været ansat ved Fabrikken på Nytorv, eftersom han ved Folketællingen 1801 (i RA.) bor i Store Nygade (i et Hus, der ved denne Lejlighed betegnes som Nr. 398).

gården, 1 Loft højt, 4 Fag, $8\frac{1}{2}$ Alen langt og $10\frac{3}{4}$ Alen bredt¹. Haven angaves at være »39 Alen i Længden og 38 Alen i Bredden, med mange frugtbærende Æble-, Pære-, Kirsebær- og Nøddetræer, med Stikkelsbær og Ribsrís«².

Ved Auktionen (ved hvilken der også solgtes en hel Del Løsøre, hvoraf Oluf Christensen købte næsten alt Inventariet i Sæbefabrikken samt en Mængde Olie og Potaske) opregnes en lang Række Lokalteter i Gården, nemlig: Storstuen, Dagligstuen, Kontoret, Grønstuen, Sengekamret, Folkenes Stue, Havestuen, Fabrikken, Salen, det store Gæstekammer og Hr. Østrilds Kammer, der alle var forsynede med Kakkelovne, fremdeles: det lidet Gæstekammer, Sukkerkamret, Jomfruernes Kammer, Vinterkamret, Kamret Nr. 8, Bødkerværkstedet, Kamret uden for Fadeburet, Fadeburet, Bygloftet, Overloftet til Gangen, Loftet ved Køllen, Loftet til Haven, Jordkælderens, Sæbepakboden, Køkkenet, Spisekamret, Bryggerset, Rullestuen, Saltkælderens, den lille Gård, Kalkhuset, Haven, Gårdskarls Kammer, Stalden, Vognhuset, Brændehuset, Rugloftet, Oliepakboden, Pakboden i Overgården og Bødkerloftet over Fabrikken³.

Som tidligere⁴ nævnt, flyttede Oluf Christensen i 1805 (omtrent i Septbr. Måned) fra Vesterå hen i Gården ved Nytorv; han blev boende her til sin Død i 1817, og efter ham hans Enke indtil hendes Død i 1825. Ved en Opmåling, der foretoges i 1812 som en Følge af den ved Forordning af 6. Maj 1812 indførte Ildstedskat, nævnes følgende med Ildsted forsynede Rum i Gården⁵:

Etager	Værelser og Aflukker	Største Højde	Største Længde	Største Brede	Kubik-indhold	Skattens Beløb	Anmærkninger
1 ^{ste} Etage	1 Værelse	Alen $3\frac{1}{2}$	Alen $6\frac{1}{2}$	Alen $10\frac{1}{2}$	Alen 239	59	
	1 dito	$3\frac{1}{2}$	9	$10\frac{1}{2}$	331	78	
	1 dito	$3\frac{1}{2}$	6	$5\frac{1}{2}$	115	35	
	1 dito	$3\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{2}$	$7\frac{1}{2}$	144	40	

¹ ABA., Auktionsprot. 1799-1801 Bl. 99 a-b. ARA., Brandtaksationsprot. af 1801 (under Nr. 470). RA., den ovfr. S. 22 Note 4 nævnte Prot. (under Nr. 470).

² JE. 1800 Nr. 18.

³ ABA., den nævnte Auktionsprot. Bl. 99 b-117 a.

⁴ S. 78.

⁵ RA., det ovfr. S. 25 Note 1 anførte Oppebørselsregister og Opmålingsforretning (under Nr. 470).

Etager	Værelser og Aflukker	Største Højde	Største Længde	Største Bredde	Kubik-indhold	Skattens Beløb	Anmærkninger	
		Alen	Alen	Alen	Alen			
1ste Etage	1 Værelse	3 ¹ / ₂	6 ¹ / ₂	4 ¹ / ₂	102	32		
	1 dito	3	5	7 ¹ / ₂	112	34		
	1 Bryggers	3 ¹ / ₂	9 ¹ / ₂	12	399	91		
	1 Køkken	3 ¹ / ₂	6 ¹ / ₂	4	91	30		
2den Etage	1 Værelse	3 ¹ / ₂	10 ¹ / ₂	11	404	92		
	1 dito	3 ¹ / ₂	4 ¹ / ₂	11	173	46		
	1 dito	3	4	6	72	42	Disse 2de Værelser varmes ved én Vindovn, hvoraf Endepladen går til det ene Værelse.	
	1 dito	3	4	6 ¹ / ₂	78			
I Sæbefabrikken i Gården	1 Aflukke	3 ¹ / ₂	18	7 ¹ / ₂	472	106		
	1 dito	3 ¹ / ₂	15 ¹ / ₂	11	597	131		
	Et Fyrrum til Bødkerværksted	3	2	3	18	fri		
						8 Rd. 48 S.		

Da Oluf Christensens Enke var død 1825, nævnes der ved Forseglingforretningen efter hende atter en Række Værelser m. m., nemlig: Stuen, Storstuen, Dagligstuen, Sovekamret, Pulterkamret, Kontoret, Kamret indenfor, Salen, 2 Kabinetter, Gangen, Køkkenet, Trappegangen, 2 Fadebure, Pulterkamret, Rugloftet, Mælkekamret, Bryggerset, Jomfruens Kammer, Havestuen, Rullestuen, Saltkælderen og Kohuset¹.

Hvad selve Sæbefabriksvirksomheden angår, har der ovenfor et Par Gange været Lejlighed til at berøre den. Således stammede jo den store Strid om Askefortoldningen fra, at Asken skulde bruges til Sæbefabrikken, og det nævnes ved denne Lejlighed i Forbigående, at Fabrikken i 1801 en Tid havde måttet stå stille af Mangel på Aske². Ligeledes er omtalt det Nederlag, som Toldinspektør Preetzmann led i 1811, da han krævede Told af et Parti i Holsten produceret Olie, som Oluf Christensen havde forskrevet til Fabrikken³.

Om Omfanget af Fabrikkens Produktion haves Oplysninger i en Række årlige Indberetninger til Kommercekollegiet, der foreligger for de År, i hvilke Fabrikken var i Oluf Christensens og hans Families Eje⁴. Det fremgår heraf, at Arbejdernes Tal ikke har været

¹ ABA., Skifteprot. 1819-32 Bl. 332 a-333 a. ² Ovfr. S. 44.

³ Ovfr. S. 53-54.

⁴ De til Kommercekollegiet indsendte Indberetninger, der omfatter samtlige Ålborg Bys Fabrikker, findes i Original i RA., Komm. Koll., Ind. Faget, Pakkerne: Tabellariske Indberetninger om Fabrikernes Tilstand; men Rækken er dog netop

stort; de bestod af 1 eller 2 Mestre samt et Par Bødkersvende og Arbejdskarle, og det hele Antal har i Oluf Christensens Tid svinget mellem 4 og 7. Om de producerede Varers Afsætning hedder det i de År, hvori den angives (hvad der kun er Tilfældet indtil 1808 incl.), at den finder Sted til Provinserne og København. For Årene 1801—6 opgives der en årlig Produktion af c. 1000 Tønder grøn Sæbe, ikke mindre, men af og til lidt mere; det højeste Tal, der forekommer, er 1150 Tønder i 1804. For 1807 er Tallet derimod gået ned til 880 Tønder, og det når i den følgende Tid aldrig højere, men synker derimod jævnlig betydelig lavere. For 1808, fra hvilket År der foreligger 2 Angivelser, nævnes både Tallet 600 og 700 Tønder, for 1809 og 1810 500 Tønder årlig, for 1811: 810, for 1812: 399, for 1814: 855, for 1815: 700 og for 1816: 400 Tønder, og efter Oluf Christensens Død går Tallene, som vi senere skal se, endnu længere ned. Fra 1808 incl. findes angivet både Fabrikatets omtrentlige Værdi og Råmaterialernes Værdi, under hvilken sidste i alt Fald til Tider også er indbefattet Arbejds løn. Differencen mellem de 2 opgivne Værdier er forskellig i de forskellige År; men der er næppe Grund til at antage, at Fabrikken i noget År i Oluf Christensens Levetid skulde have givet Underskud. Fabrikatets Værdi opgives nemlig i disse År altid højere end Råmaterialernes, blot med Undtagelse af Året 1809, hvor Fabrikatet sættes til 20000 Rd. og Råmaterialerne til 33000; men da det kun drejer sig om dette ene År, og da Forskellen her er så betydelig, er der en ret stor Sandsynlighed for, at der foreligger en Skrivfejl.

Efter Tronskiftet i 1808 havde Oluf Christensen søgt Anders Østrilds Privilegium af 1784 fornyet¹; men Sagen trak ud for dette som for flere andre Privilegiers Vedkommende, og først efter at han i Septbr. 1813 og i Marts 1814 havde ladet den bringe i Erindring², udfærdigedes Privilegiet 28. Marts 1814 for ham, lydende på Tilladelse til at anlægge (!) og drive et Sæbesyderi og derved tilvirke

for Ålborgs Vedkommende meget ufuldstændig, idet Indberetningerne herfra savnes for mange År. De suppleres ved en Pakke i ARA. med Titel: Koncepter til Indberetninger om Fabrikker 1797-1844 m. m., der for de manglende År indeholder Koncepter til Ålborg Magistrats Indberetninger til Kommercekollegiet eller den pågældende Ejers egen Angivelse til Magistraten eller begge Dele. — Jfr. også den ovfr. S. 84 Note 2 nævnte Aalborgsk Lommebog for 1804 S. 150-51.

¹ RA, Komm. Koll., Ind. Fagets J. M (1808) Nr. 665, 1119.

² Samme J. R (1813) Nr. 1115, S (1814) Nr. 191.

grøn og andre Sorter Sæbe, som han dog ikke måtte sælge i mindre Partier end Ottinger, med mindre han ved Borgerskab blev berettiget til Handel dermed en détail¹.

At Sæbefabrikken efter Udbrudet af Krigen med England, der bl. a. vanskeliggjorde Anskaffelsen af de til Fabrikationen anvendte Råstoffer, ikke var, hvad den havde været tidligere, fremgår ikke blot af de ovennævnte Tal, der viser Produktionens Nedgang i 1807 og de efterfølgende År. En Antydning i samme Retning er det, når Ålborg-Avisen i Oktbr. 1808 »iblandt de flere Sæbesurrogater, som anprises«, finder sig foranlediget til at nævne »det inderste af de gule modne Agurker«, hvormed man, når det kommes i kogende Vand, kan vaske lige så godt som med den bedste Sæbe². Hvad Oluf Christensens Fabrik angår, er tidligere³ anført en Ytring af ham i 1811 om, at »Olien er så urimelig dyr i Indkøb og Transport«; og det er en egen melankolsk Tone, der går igennem følgende Avertissement, som han under 7. Septbr. 1813 indrykker i Avisen: »At jeg nu har fået nogle af mine længe forventende Hampolier lykkelig her hjem, så jeg sidst i denne eller først i tilkommende Uge venter at kan tjene både inden- og udenbys Venner med lidt grøn Sæbe, der (!) meldes til behagelig Efterretning«⁴. I Febr. 1807 havde 5 af Byens Fabrikker (et Sukkerraffinaderi, 2 Sæbesyderier og 2 Tobaksfabrikker) i Forening bekendtgjort, at de »i disse pengeløse Tider« ikke kunde give længere Kredit end 3 Måneder, da de selv måtte betale alle Varer fra fremmede Steder kontant og undertiden før Modtagelsen⁵. Nogle År senere træffer man en Række Avertissementer, hvorved Oluf Christensen og Indehaveren af Byens andet, ældre Sæbesyderi (Christopher Qvist og senere dennes Enke) under de fortvivlede Pengeforhold Gang på Gang må sætte Prisen op på deres Vare. I Maj 1814 var Prisen for en Tønde grøn Sæbe, som i Maj 1806 kun havde været 27 Rd. dansk Kurant⁶, 100 Rbd. N. V. eller 600 Rd. dansk Kurant, og denne Pris noteredes endnu i Aug. 1815, da Fabrikanterne tillige bekendtgjorde, at de ikke kunde yde Købere af hele Tønder mere end 3 Måneders Kredit og overhovedet kun solgte enkelte Fjerdinger og Ottinger mod kontant Betaling. Men derefter forhøjedes Prisen i Oktbr. 1815 til 108, og i Decbr.

¹ RA., Komm. Koll., Ind. Fagets Priv. Prot. 1814-16 S. 17.

² JE. 1808 Nr. 87. ³ S. 53. ⁴ JE. 1813 Nr. 74. ⁵ JE. 1807 Nr. 15.

⁶ JE. 1806 Nr. 43.

til 120 Rbd. N. V. pr. Tønde; i Juni 1816 gik den op til 128 Rbd. pr. Tønde, og i Septbr. samme År først til 136 eller 132 Rbd. (henholdsvis med 2 Måneders Kredit eller kontant) og derefter til 144 eller 140 Rbd. pr. Tønde (på de samme Vilkår)¹.

Først den 1. Novbr. 1815 udstedte Auktionsretten Skøde til Oluf Christensen på Gården på Nytorv i Henhold til den 15 År tidligere stedfundne Auktion², idet han nu agtede at bortskøde Ejendommen. Dagen efter, den 2. Novbr. 1815, solgte og skødede han nemlig til sin Søn Jacob Gården på Nytorv Nr. 470 med den tilhørende Sæbefabrik og Huset i Store Nygade Nr. 438, dog således at Køberen først skulde tiltræde det købte, når Oluf Christensen og Hustru var døde, idet disse skulde have Ret til at bo frit i Gården i deres Livstid, ligesom Sæbefabrikken skulde drives af Forældrene, indtil Sønnen tiltrådte den og Gården. Købesummen var 30000 Rbd. N. V., som det angives, at Køberen har betalt³. I Henhold til Skødets Bestemmelser vedblev Forældrene altså at bo i Gården, og Fabrikken blev fremdeles dreven i Oluf Christensens Navn, om end han, som vi senere skal komme tilbage til, i Febr. 1816 bekendtgjorde, at han havde antaget Sønnen Jacob til at være ham behjælpelig ved hans Forretningers Bestyrelse således, at en Kvittering af Sønnen skulde have samme Gyldighed, som om den var udstedt af Oluf Christensen selv.

Det er tidligere nævnt, at Oluf Christensen var Parthaver i og en Tid lang bestyrede en Tobaksfabrik. Den pågældende Fabrik gik i mange År under Navnet Mikkel Jeegs Tobaksfabrik, selv efter Mikkel Jeegs Død⁴, idet den var grundlagt i Henhold til et Privilegium, der 7. Septbr. 1781 var meddelt denne Mand alene på at indrette og drive en sådan Fabrik i Ålborg⁵. Fabrikkens ældre Historie er dog lidet kendt. Den er i Gang 1788 (da Mikkel Jeeg nævnes som Entreprenør for den) og allerede 1786⁶; men det turde være

¹ JE. 1814 Nr. 39, 1815 Nr. 68, 85, 102, 1816 Nr. 52, 73, 79. Borchs Avis 1814 Nr. 57, 1816 Nr. 4, 85, 118, 125.

² ABK., Pantebog 13 Bl. 81 a. ³ Sstds. Bl. 81 b.

⁴ Ja endnu så sent som i 1830, da ingen af Oluf Christensens Familie længere havde Part i den (Ålborg Stiftstid. 1830 Nr. 82).

⁵ RA., Komm. Koll., Dansk Priv. Prot. 1779-81 S. 312.

⁶ RA., Komm. Koll., Dansk J. AA (1786) Nr. 99, FF (1788) Nr. 719, 811. Jfr. her nedfr. S. 97 Note 2.

tvivlsomt, om Mikkel Jeeg nogen Sinde har været alene om Foretagendet. Det er ovenfor¹ omtalt, at Oluf Christensen den 31. Oktbr. 1783 på Auktion i Amtsforvalter Claus Holmers Enke Fru Cecilia Schrøders Dødsbo havde købt Gården Nr. 422 »Østen for Østerå«, der gik ud til Brødregyde, for 655 Rd., og at Gården i Brandtaksationsprotokollen af 1791 siges at være indrettet til Tobaksfabrik. Da det nu øjensynlig er den samme Gård, der ved Folketællingen 1787 betegnes som Nr. 421 og da bebos af en Tobaksspindermester Johannes Augustinus², ligger den Formodning ret nær, at Oluf Christensen har købt Gården til Brug for Tobaksfabrikken, uden at der dog kan siges noget helt sikkert herom. Gården har Nummer 422 endnu i Brandtaksationsprotokollen af 1791³ og ved Folketællingen af 1. Febr. 1801⁴, men Nummer 464 i Brandtaksationsprotokollen af 1801⁵ og derefter, så længe den spiller nogen Rolle i Oluf Christensens og hans Slægts Historie, fraregnet det straks herefter omtalte Skøde af 1805. 14. Oktbr. 1816 skødede Oluf Christensen til »Tobaksentreprenør og Fabrikant« Peder Bønnelyche, Etatsråd Lauritz Kjellerup og Madame Jeeg hver en Fjerdedel af Gården⁶; men alligevel havde allerede 2. Novbr. 1805 den tidligere omtalte Købmand Niels Frederik Hillerup (som på denne Tid ejede Børglum Kloster) skødet »den mig tilhørende Fjerdepart af Gården Nr. 422 beliggende ved Østerå i Ålborg, med deri værende Tobaksfabrik Michel Jegs Tobaksfabrik kaldet, sammes Inventarium, Varelager forarbejdet og uforarbejdet samt Revenuerne af forbemeldte $\frac{1}{4}$ Part regnet fra 1ste Januarii 1804 efter Fradrag af Udgifterne derpå i bemeldte Tid« til den nysnævnte »Tobaksfabrikør« Bønnelyche for 3080 Rd.; og i en Påtegning af 7. Novbr. 1805 erklærer »Anna Maria sal. Jegs«, Oluf Christensen og Lauritz Kjellerup, at denne Handel »er med de øvrige Interessenteres Vilje og Vidende, så ingen af os have noget derimod«⁷. Da nu Oluf Christensen i sit Skøde af 14. Oktbr. 1816 til Peder Bønnelyche siger, at han for Købesummen »ved Hr. Justitsråd Hillerup til Børglum Kloster har erhholdet Valuta for bemeldte

¹ S. 80-81.

² RA., Folketælling for Ålborg 1787. Han bor åbenbart på samme Sted 1786 $\frac{11}{8}$, men derimod ikke 1786 $\frac{15}{2}$ (RA., Ålborg Bys Ekstraskatsregnskab 1786, Generalregistre af de anførte Datoer, 7. Rode; Gaden betegnes her som Nytorv).

³ I AAA. ⁴ I RA. ⁵ I ARA. ⁶ ABK., Pantebog 13 Bl. 224-25.

⁷ ABK., Pantebog 11 Bl. 488 b:

Hr. Bønnelykkes Regning«, og da endvidere Købesummen i hvert af de 3 Skøder af 1816 opgives til 163 Rd. 4 Mk. 8 Skill. dansk Kurant (eller det samme Beløb i Rbd. Sølvværdi eller 307 Rbd. 3 Skill. Navneværdi), altså nøjagtig $\frac{1}{4}$ af de 655 Rd., som Oluf Christensen havde givet for Gården ved Auktionen i 1783, så er Forholdet øjensynlig det, at han længe før 1816 (og også før 1805) har afstået de 3 Fjerdedele af Gården til andre, men at Oprettelsen af de lovformelige Dokumenter herom og Tinglæsningen af dem er bleven udsat i mange År. På samme Måde var der jo også gået en længere Årrække, før Oluf Christensen selv fik Skøde på Gården på Nytorv, hvor han havde sin Sæbefabrik.

»Mikkel Jeegs Tobaksfabrik« har altså i alt Fald i 1805 tilhørt et Konsortium på 4 Medlemmer, og det rimeligste er vel, at det samme har været Tilfældet fra først af¹. Mikkel Jeeg selv og også Oluf Christensen på Grund af hans Forhold til Gården har utvivlsomt været Medlemmer af Konsortiet, så længe det har eksisteret; om N. F. Hillerup og L. Kjellerup ligeledes har været det fra først af, vides ikke; men der foreligger ingen positiv Grund til at antage det modsatte². Heller ikke er der nogen Grund til at tro, at Konsortiets Medlemmer ikke fra først af skulde have været interesserede hver med en Fjerdedel i Foretagendet; men ganske vist vides der intet bestemt herom, før Hillerup i 1805 sælger sin Fjerdedel, og for de andres Vedkommende ikke før 1814, da Oluf Christensen erklærer, at Fabrikken er delt i 4 lige Dele, der tilhører Kjellerup, Madame Jeeg, Bønnelyche og ham³.

I det samme År 1805, da Hillerup solgte sin Andel, var der også indtruffet en anden Forandring med Hensyn til Fabrikken, idet Mikkel Jeeg (der øjensynlig har været en ret ejendommelig og på Grund af sin elskværdige Karakter afholdt Personlighed) døde 30.

¹ Der er selvfølgelig i denne Forbindelse ingen Grund til at lægge Vægt på, at den S. 84 Note 2 nævnte Aalborgsk Lommebog for 1804 omtaler den som »en Tobaksfabrikke, som tilhører Købmand Hr. Michel Jeeg« uden at nævne de andre Interessenter (S. 151); thi da Mikkel Jeeg var Indehaver af Privilegiet og den, der administrerede Fabrikken, måtte han jo stå for Offentligheden som Hovedmanden.

² Hillerup, der ved Folketællingen 1787 (i RA.; under Vesterå Nr. 128) angives at være 33 År, var ved Privilegiets Udstedelse 1781 altså kun c. 27 År, hvad der ganske vist er en ret ung Alder, men dog ikke så ung, at han ikke af den Grund skulde kunne være Medlem af Interessentskabet.

³ RA., Komm. Koll., Ind. Fagets J. S (1814) Nr. 282.

Juni 1805¹. Hans Enke Anne Marie, f. Kraft, beholdt hans Andel af Fabrikken; men som dens »Entreprenør eller Bestyrer« afløstes han af Oluf Christensen², der derefter et Par Gange i Andragender til Generaltoldkamret på en mindre heldig Måde taler om sin Tobaksfabrik, som om han var Eneejer³. Ligeledes kan man finde ham udtrykkelig betegnet som »Tobaksentreprenør«⁴; ja i et »Oppebørselsregister for Afgiften af Bygninger efter Forordningen af 1. Oktbr. 1802 for Købstaden Ålborg«⁵, hvori der er indført Forandringer indtrufne i de følgende År, er Ordet Købmand udstreget foran Oluf Christensens Navn ved de Ejendomme, for hvilke han opføres som Ejer, og for Nr. 464, selve Tobaksfabrikken, er »Købmand« ved hans Navn rettet til Tobaksfabrikør. Under Oluf Christensen, der sikkert hovedsagelig har varetaget den merkantile Side af Virksomheden, men i øvrigt må antages at have opgivet Bestyrelsen få Måneder før sin Død⁶, virkede den nævnte Peder Bønnelyche, for-

¹ JE. 1805 Nr. 53; sammenlign det sstds. Nr. 59 aftrykte Mindedigtt over ham, hvis første Vers lyder:

Han veg, vor Jeeg, i Gravens mørke Gemme;
hans Kreds led Tab — men Venskab tabte mer;
hans Folk — hans Kyndinge skal aldrig glemme
hans fri, hans muntre, åbne Karakter,
hans Lune, som naiv man kunde kalde,
hans vittig Spøg — hans Indfald uden Galde,
hans opvakt Ånd — hans dyrkede Forstand,
kort: alt det, som udgør den sande Gentleman.

² At Oluf Christensen er tiltrådt som Bestyrer på dette Tidspunkt, siges på det i næstforrige Note anførte Sted.

³ RA., Jydske Toldktr. J. Z Nr. 419 (ved Nr. 615), 1811 Nr. 1644 (ved 1812 Nr. 395); jfr. om de pågældende Andragender her ovfr. S. 51-52. Også Gr. Begtrup, Beskriv. ov. Agerdyrkningens Tilst. i Nørre-Jyll. II. 364 nævner (1810) »en Tobaksfabrik tilhørende bemeldte Købmand Oluf Christensen«; jfr. ligeledes JE. 1808 Nr. 98.

⁴ I en Skrivelse fra Ålborg Toldsted af 1811 7/11 (sidstnævnte Journal 1811 Nr. 1800 (ved 1812 Nr. 395)).

⁵ I RA. (blandt de i Vejled. Arkivreg. II. 82 anførte Pakker).

⁶ Dette siges i alt Fald i en Nekrolog over ham (Borchs Avis 1817 Nr. 16), og i den originale Indberetning om Fabrikens Virksomhed 1816 (jfr. her nedfr. og ovfr. S. 93 Note 4) anføres under Rubrikken »Entreprenør eller Ejer« for første Gang ikke Oluf Christensen, men »Peder Bønnelyche Ejer«. Men på den anden Side indeholder ganske vist den S. 93 Note 4 nævnte Pakke i ARA. en Opgivelse, der er underskrevet: Oluf Christensen (o: vistnok med Jacob Christensens Hånd) og dateret 1817 16. Jan. (kun 19 Dage før Oluf Christensens Død), vedrørende »mit entrepreurende Fabrik (Michel Jeegs Tobaksfabrik kaldet)«.

modentlig som Leder af den mere tekniske Side af Bedriften. Bønne-lyche havde i 1787 været som Læredreng på en anden Tobaksfabrik i Byen, Hans Andersens, men boede allerede i 1801 som Tobaksspindermester på Mikkel Jeegs Fabrik i Gården Nr. 422¹, hvor han vistnok vedblev at have Bopæl, så længe Gården var i Fabriks-Interessentskabets Eje; og som vi har set, blev han i 1805 selv Medlem af Interessentskabet.

Da Gården opmålte i Anledning af Forordningen om Bygningsafgift af 1. Oktbr. 1802, omtales følgende Dele af den som anvendte til Fabrikken. Af den tidligere² nævnte Hovedbygning med Enden til Østerå, der var 43½ Alen lang og 11½ Alen bred, brugtes 1. Etage til Beboelse og Pakboder, og 2. Etage til Tobaksfabrik (og der fandtes her, i alt Fald ved Opmålingen til Ildstedskatten i 1812, en »Tobaksfabrikstue« af 3½ Alens Højde, 30 Alens Længde og 11 Alens Bredde); den grundmurede Kælder, der var under Bygningen i hele dens Bredde og 15 Alens Længde, var i 1802 Pakkælder og til Husholdningsbrug. Det tidligere² nævnte Tværhus, der endnu i 1791 kun havde én Etage, havde i 1802 2³ og var 18¾ Alen langt og 10 Alen bredt; dets 1. Etage benyttedes kun til Husholdningsbrug og Brænde- og Tørvehus, men dets 2. Etage til Fabrikkens Brug. Og »et Fjæle-Halvtag norden i Gården, 1 Loft højt, til Appartement« er vel også blevet anvendt af Fabrikkens Arbejdere⁴.

Om Tobaksfabrikens Produktion foreligger der ligesom for Sæbefabrikken Oplysninger i en Række Indberetninger til Kommercekollegiet⁵. Det fremgår af disse, at Antallet af de ved Virksomheden beskæftigede var betydelig større for Tobaksfabrikens end for Sæbefabrikens Vedkommende, idet det for den førstnævnte varierer fra 31 til 42 i Tiden fra 1800 til Oluf Christensens Død⁶. Indberetningerne skelner i den første Tid mellem Svende og Dreng på den ene Side og »andre« Arbejdere på den anden, og senere mellem

¹ RA., Folketælling for Ålborg 1787 1/7 under Slotsgade Nr. 483; do 1801 1/2 under Østen for Østerå Nr. 422.

² S. 81.

³ Således allerede i Brandtaksationsprotokollen af 1801 (i ARA.) under Nr. 464.

⁴ RA., den ovfr. S. 22 Note 4 anførte Prot. og det ovfr. S. 25 Note 1 anførte Oppebørselsregister (og Opmålingsforretning), begge under Nr. 464.

⁵ Se ovfr. S. 93 Note 4.

⁶ I Årene 1797-99 var Tallet endda endnu større, nemlig i alt mellem 46 og 52, hvoraf 1 Mester, 4 Svende og Dreng og 41-47 »Arbejdere«.

»Fabrikarbejdere« på den ene Side og »Daglejere eller andre« på den anden, og det ses da, at de egentlige faglærte Arbejdere (selv heri medregnet en Mester og en Bogholder) aldrig overstiger Tallet 6, medens den anden Klasse udgør fra 25 til 38, og disse var for en stor Del Børn eller gamle Folk¹. Om Produktionen oplyses det indtil 1808, at den mest rettede sig efter hollandsk Smag og blev afsat i Ålborg og på Landet, hvorimod der efter den nævnte Tid intet meddeles om dette Spørgsmål. Den årlige Produktion beløb sig oftest til 100.000 Pund eller noget derover, men gik i enkelte År betydelig længere ned; den udgjorde nemlig i 1797—99 c. 120.000 Pd. årlig, 1800: c. 100.000, 1801: c. 110.000, 1802: c. 120.000, 1804 og 1805: c. 130.000 Pd. årlig, 1806: 124.000, 1807: 140.080, 1808: 130.000, 1809: 100.000, 1810: 124.000, 1811: 100.500, 1812: 109.177, 1813: kun 72.220, 1814: kun 79.733, men 1815: 100.000, 1816: 102.000 og 1817: 100.000 Pd. Råmaterialerne var for en mindre Del indenlandske Tobaksblade (fra Fredericia), men for største Delen udenlandske (fra Holland og Amerika). Og i de År (fra 1808 incl.), da både Fabrikatets omtrentlige Værdi og Råmaterialernes Værdi opgives, har Virksomheden altid givet Overskud (undertiden et stort og undertiden et mindre), når undtages Året 1810, da Fabrikatets Værdi opgives til 60.000 Rd. og Råmaterialernes til 85.000; men da det kun er ét År, der viser Underskud, og Forskellen her er så betydelig, skyldes Afvigelsen fra Regelen formodentlig blot en Skrivfejl i Indberetningen². I øvrigt vil det ses, at medens Sæbefabrikken's Produktion viser en væsentlig Tilbagegang fra 1807 af, stiller Forholdene for Tobaksfabrikken's Vedkommende sig ikke så lidt gunstigere, når undtages de 2 særlig uheldige År 1813 og 1814.

Ligesom for Sæbefabrikken søgte Oluf Christensen også Privilegiet for Tobaksfabrikken fornyet efter Frederik VI.s Tronbestigelse, og han ønskede, at det kom til at lyde på Mikkel Jeegs Enke og Interessenter. Men skønt han havde rejst Sagen i 1808, trak den ud ligesom for Sæbefabrikken's Vedkommende, så at han måtte lade den

¹ Kun for et enkelt År, 1812, opgives Tallet til 35 Fabrikarbejdere og ingen Daglejere eller andre (den ovfr. S. 93 Note 4 citerede Pakke i ARA.); men der kan formentlig ikke være Tvivl om, at dette blot skyldes en Unøjagtighed ved Skemaets Udfyldning.

² Jfr. m. H. t. Sæbefabrikken ovfr. S. 94.

bringe i Erindring i 1813 og 1814¹, og først 29. Apr. 1814 udstedtes Privilegiet, der meddelte »Købmand Oluf Christensen og Interessenter« Tilladelse til »under Firma Michel Jeeg« at anlægge (!) og drive en Tobaksfabrik for alle Slags Røg- og Snustobakker samt til at sælge alle fremmede Tobakker, hvis Indførsel var tilladt².

Endnu må nævnes et tredje industrielt Foretagende, som Oluf Christensen havde Andel i, nemlig den såkaldte Godthåbs Papirfabrik; men medens det vides, at han var Eneejer af Sæbefabrikken og ejede en Fjerdedel af Tobaksfabrikken, og at han beholdt begge disse Aktiver til sin Død, vides det hverken, hvor stor en Part han havde i Papirfabrikken, eller hvor længe han besad denne Part.

Den nævnte Fabrik, der lå i Hornum Herred c. 1½ Mil Sydsydvest for Ålborg og dengang sagdes at ligge i Hornum Sogn, medens Godthåb Hammerværk nu angives at ligge i Svenstrup Sogn, og dets tilliggende Jorder i Hornum Sogn, var oprettet i Henhold til et Privilegium, som 8. Febr. 1797 var meddelt Agent Christopher Qvist, fhv. Landinspektør Johan Christian Seip og Købmændene Mikkel Jeeg og Niels Hass (alle i Ålborg) til at anlægge og drive en Papirfabrik i Ålborg Amt, hvor de måtte lade forfærdige »alle Slags fine og grove Skriv- og andre Papirer«³. Allerede da de 4 Privilegiehavere søgte om Privilegiet, havde de erklæret, at de på Grund af Foretagendets Omfang måtte søge »Hjælp af andre gode Medborgere som Deltagere i samme for visse Lodder eller Aktier«⁴. Og da Niels Hass døde i 1801, nævnes der i hans Dødsbo 3 Aktier i Fabrikken, for hvilke han i Tiden indtil Sommeren 1801 i 3 Rater havde indbetalt i alt 750 Rd., altså 250 Rd. for hver⁵; derimod siges det i den tidligere nævnte, i Novbr. 1803 udkomne Aalborgsk Lommebog for 1804⁶, at Aktiekapitalen bestod af 168 Aktier à 125 Rd.

Hvor mange Aktier Oluf Christensen har haft i Fabrikken, når

¹ RA., Komm. Koll., Ind. Fagets J. M (1808) Nr. 665, 1119, R (1813) Nr. 1155, S (1814) Nr. 192, 282.

² RA., Komm. Koll., Ind. Fagets Priv. Prot. 1814-16 S. 26.

³ Privilegiet, der findes i RA., Komm. Koll., Ind. Fagets Priv. Prot. 1797-1803 S. 401, er trykt hos Nyrop, Strandmøllen S. 234 (jfr. sstds. S. 235 og 247).

⁴ RA., Komm. Koll., Dansk J. SS (1796) Nr. 793 (ved Ind. Fagets J. GG (1829) Nr. 157).

⁵ ABA., Skifteprot. 1798-1821 Bl. 223 b-224 a. Sstds. Bl. 571 b omtales derimod 6 Boet tilhørende Aktier, der havde en Værdi af 720 Rd. (jfr. JE. 1802 Nr. 66).

⁶ S. 155 (jvfr. her ovfr. S. 84 Note 2).

han har erhvervet dem, og hvor længe han har beholdt dem, vides altså ikke; efter det forholdsvis store Antal Aktier at dømme, har Aktiekapitalen sikkert været fordelt på adskillig flere Hænder, end Tilfældet var i »Mikkel Jeegs Tobaksfabrik« med dens 4 Interessenter. Men at Oluf Christensen har været Aktionær i Papirfabrikken, må anses for givet, eftersom den omtalte Aalborgsk Lommebog for 1804¹ som Fabrikens Direktører anfører Købmændene Oluf Christensen, Jacob Kjellerup og Peder Borreschmith. Der er altså her ikke Tale om nogen af de 4 oprindelige Privilegiehavere, af hvilke de 3 dengang endnu var i Live, medens den 4., Niels Hass, ganske vist var død. Efter Qvists Død hedder det dog i en Nekrolog over ham, at han »i en Del År som bestyrende Direktør« har »haft meget at bestille« med Fabrikens Indretning og Bestyrelse²; dette har imidlertid sagtens i Hovedsagen været før 1804, om end det efter Tronskiftet i 1808, da Aktieselskabet søger Privilegiet fornyet, er Qvist, Oluf Christensen, Jacob Kjellerup og Peder Borreschmith, der optræder på dets Vegne³. Men i Sommeren 1811 er det atter kun Oluf Christensen, Jacob Kjellerup og Peder Borreschmith, der nævner sig »som Bestyrere af« Fabrikken, da de ansøger om Tilladelse til at antage 3—4 værnepligtige unge Mennesker, som de kan lære Papirfabrikationen og så få Lov til at beholde, uden at de udskrives som Soldater, eftersom der for Tiden kun var én Svend og én Dreng ved hele Fabrikken⁴. I øvrigt har det øjensynlig ved denne Tid været den nævnte Peder Borreschmith, der har været »Entreprenør« eller Administrator for Fabrikken⁵. Om Oluf Christensen er udtrådt af Bestyrelsen før sin Død, og om han har skilt sig ved sin Andel af Aktiekapitalen, kan næppe oplyses; i så Tilfælde har han øjensynlig foreløbig ikke fået nogen Afløser i Bestyrelsen, thi i Sommeren 1819 er kun Jacob Kjellerup og Peder Borreschmith tilbage som Fabrikens Administratorer, i hvilken Egenskab de indsender et Andragende

¹ S. 27. ² JE. 1815 Nr. 43.

³ RA., Komm. Koll., Ind. Fagets Kopib. 1808 Juli-Decbr. Nr. 578, jfr. Ind. Fagets J. M (1808) Nr. 648, 1117.

⁴ RA., Komm. Koll., Ind. Fagets J. P (1811) Nr. 765.

⁵ Han forekommer som Entreprenør i de bevarede Indberetninger om Fabrikken for Tiden 1808-1812 og 1815-19 (i de ovfr. S. 93 Note 4 anførte Pakker). Se også RA., Komm. Koll., Ind. Fagets J. N (1809) Nr. 1086 (hvor det er ham, der besvarer en af Kollegiet til Fabrikken rettet Forespørgsel) og Avertissementer i JE. f. Eks. 1810 Nr. 63, 1811 Nr. 79, 1813 Nr. 47.

til Rentekamret om Fritagelse for Fabrikken for Nytte- og Brugsskattens Svarelse fra 1. Oktbr. 1818 at regne, idet Fabrikken siden dette Tidspunkt havde staaet helt stille¹. Men 7. Febr. 1820, da Aktieselskabet sælger Fabrikken til Frederik Pirtzel, der i en Del År havde været Mester på den, havde de 2 Administratorer af 1819 fået en Kollega, idet det var Jacob Kjellerup, Peder Borreschmith og den under Mikkel Jeegs Tobaksfabrik omtalte Peder Bønnelyche, der udstedte Skødet². Fabrikken var altså dermed gået ud af Aktieselskabets Besiddelse, og det er da let forståeligt, at den Andel, som Oluf Christensen i sin Tid har ejet af Aktiekapitalen, hvad enten han nu har beholdt den til sin Død eller ej, ikke med et Ord omtales ved Skiftet efter hans Enke, da hun dør 1825.

Fabrikken var kommen i Gang i 1799³ eller 1800⁴, og for Interessentskabet var der vedtaget en Konvention 3. Maj 1802⁵. Den bestod ved den sidstnævnte Tid, foruden af nogle til Landbrug bestemte Bygninger, af en til Papirfabrik benyttet Forbygning, 35 Alen lang og 12 Alen bred og i 2 Etager, og af en Fløjbygning til samme Brug, 12 Alen lang og 16 Alen bred og ligeledes i 2 Etager⁶. Det nævnes ved 1804, at den er i god Drift, kan afsætte alt, hvad den kan forarbejde, og har 16 Arbejdere⁷. Men i 1810 hedder det kun, at den er i temmelig god Drift, og der tales om »de Vanskeligheder, som møde ved et slikt nyt Anlæg«, men som ganske vist

¹ RA., Rentekamret, Ålborg og Viborg Stifters Ktr. J. XX Nr. 384 (ved J. 1828 Nr. 410).

² RA., Komm. Koll., Ind. Fagets J. GG (1829) Nr. 157 (med FF (1828) Nr. 917 og GG Nr. 101). Jfr. JE. 1820 Nr. 24 og Borchs Avis 1820 Nr. 25.

³ Således JE. 1808 Nr. 98, 1815 Nr. 43, 1827 Nr. 20; Borchs Avis 1827 Nr. 31; Gr. Begtrup, Beskriv. ov. Agerdyrkingens Tilst. i Nørre-Jyll. II (1810) S. 364 (jfr. F. Thaarup, Udførl. Vejledn. til det danske Monarkies Statistik II (1813) S. 357).

⁴ Således den ovfr. S. 93 Note 4 nævnte Pakke i ARA., Indberetninger for 1808 og 1809.

⁵ Aalborgsk Lommebog for 1804 S. 156.

⁶ RA., Skatterereguleringskommiss. af $\frac{1}{10}$ 1802, Skatteansætn. Kommiss. for Ålborg Amt 1. Pk., Kommissionsprot. ov. den ved Fdg. af $\frac{1}{10}$ 1802 påbudne Afgift af visse Bygninger på Landet und. Ålborg Amt S. 61-62. Jordtilliggendets Hartkorn udgjorde 4 Skpr. $1\frac{5}{6}$ Alb ifølge en Protokol i den tilsvarende 2. Pk. (betegnet: Nr. 3 Kommissionsprot. ov. den påbudne Afgift af Bondejord i Ålborg Amt) Bl. 21.

⁷ Aalborgsk Lommebog for 1804 S. 155-56.

nu siges at være overvundne¹. Vanskelighederne har imidlertid vistnok omtrent altid været til Stede, og det turde være overordentlig tvivlsomt, om Fabrikken nogen Sinde har været et virkelig indbringende Foretagende. Den manglede Vand, så at det i Indberetningerne om dens Virksomhed i 1808 og 1809 hedder, at dens Maleværk kun kan virke i 6 Timer og må samle Vand i 6 Timer, og den stod derfor i Fare for at blive nedlagt, ligesom det i Beretningen for 1809 udtrykkelig siges, at den bringer Interessentskabet Tab årlig. I Indberetningen for 1811 klages der over dens Mangel på Arbejdere², ligesom der, som vi nylig så', fra det samme År foreligger et Andragende, der viser, at Fabrikken ikke kunde skaffe sig sådanne uden ekstraordinære Begunstigelser for dem. Og i den ovennævnte Ansøgning af 1819 om Skattefritagelse udtaler Jacob Kjellerup og Peder Borreschmith, at man i de sidste 5 År har tabt »såre betydeligt årlig ved Fabrikkens Drift, ikke at tale om, at Ejerne i mange År forud ingen Renter har fået af den Kapital, der står i Anlægget, og da nu tilsidst al Afsætning af Papiret så godt som er standset, så har man også fra 1. Oktbr. 1818 set sig nødsaget til ganske at standse med Værket og at afskedige Folkene«³. Men i hvilket Omfang de uheldige Forhold ved Fabrikken har berørt Oluf Christensen (og mulig senere hans Enke), kan ikke oplyses, da det, som tidligere nævnt, hverken vides, hvor mange Aktier han har ejet i Fabrikken, eller hvor længe han har besiddet dem.

¹ Begtrup, anf. St. (gentaget hos Thaarup, anf. St.).

² Den S. 93 Note 4 nævnte Pakke i ARA. At Administrationen i 1810 forhøjede Prisen på Fabrikkens Papir »formedelst de stigende Priser på alt fornødent til Papirfabrikkens Drift« (JE. 1810 Nr. 80, Till.), er derimod måske mindre mærkeligt i Betragtning af Krigsforholdene.

³ RA., de ovfr. S. 103 Note 4 og S. 104 Note 1 anførte Steder.

OLUF CHRISTENSEN SOM KAPERREDER.

Ikke mange Dage efter Københavns Bombardement var der den 14. Septbr. 1807 blevet udstedt et Kaperreglement, der fastsatte nærmere Forskrifter for, på hvilken Måde Kaperiet måtte drives under Krigen med England. På Grund af den Uvilje, Kapervæsenet vakte i Udlandet, blev det ganske vist i Hovedsagen forbudt ved en Forordning af 2. Aug. 1809; men dette varede kun et halvt Års Tid, idet et nyt, ændret Kaperreglement af 28. Marts 1810 på ny tillod dets Udøvelse.

Motiverne til den Udrustning af Kaperskibe, som disse Kaperreglementer gav Anledning til, kunde være forskellige, og den enkelte Reder har måske ikke altid gjort sig klart, hvad der var hans egentlige Bevæggrund. Det kunde være patriotisk Forbitrelse over Fjendens Overfald, men har vistnok langt hyppigere været Håb om en let og hurtig Vinding, hvorved man vel i det første Øjeblik ikke altid har betænkt, hvor stor en Risiko der måtte være forbundet med det hele Kapervæsen som Forretning betragtet, når Kaperne i længere Tid var ude på Togt uden at kunne gøre nogen Prise¹ eller måske endogså selv blev tagne af Fjenden. I Udsendelsen af Kaperskibe har også Borgerne i Ålborg taget livlig Del, og blandt dem både Oluf Christensen og hans Søn Berthel; men om det nøjagtige Omfang af den enkelte Borgers Deltagelse er det vanskeligt at have nogen Mening, fordi der ved Kaperbrevens Udstedelse i Regelen kun nævnes én Mand som Reder for hvert Skib, medens det dog anden Steds kan findes oplyst, at den pågældende Reder har haft adskillige Medinteressenter.

¹ Sammenlign i så Henseende N. K. Strøyberg, Jacob Kjellerup S. 69.

Hvad Oluf Christensens Beskæftigelse med Kapervæsenet i Tiden før Forordningen af 2. Aug. 1809 angår, fik han den 16. Juli 1808 på egne og flere Interessenters Vegne udstedt Kaperbrev for »en liden Jagtskib« »Frederikshøj« på 7 Kommercelæster og 4 Kanoner, ført af Skipper Christen Larsen Holm; Skibet fik dog kort efter Navnet »Oprejsningen« og blev ved en Ommåling målt til 14 Kommercelæster¹. Dets Fører, den nævnte Skipper Holm, var ret heldig og har i sin Virksomhed et Par ikke helt ubetydelige Resultater at opvise. I Forening med en anden Kaperfører, Jess Christian Møller af Ålborg, hvis Reder var Købmand Peter Sødring samme Steds, tog han den 12. Novbr. 1808 mellem Anholt og Sverige en i Göteborg hjemmehørende Galease »Clara«, der havde været på Vejen fra Göteborg til Memel med en Ladning Vin, Rom, Porter, Jern, Sukker, Kaffe og Sildetran; ved Ålborg Stifts Priserets Dom af 28. Novbr. 1808 blev både Skibet (som svensk Ejendom) og Ladningen tilkendt Kaperførerne og deres Rederier som god Prise, og samme Dag og den 16. Decbr. blev henholdsvis Skibet og Ladningen solgte ved Auktion, Skibet for 4500 Rd.² Det følgende År, den 16. Juli 1809, opbragte Christen Holm, ligeledes i Forening med en anden Kaperfører, der denne Gang hed Conrad Sødring, Sydøst for Læsø et Skib »Two friends«, der gik under nordamerikansk Flag, hvad det imidlertid måtte anses for uberettiget til; da Skipperen gjorde sig skyldig i urigtige Forklaringer og fordulgte Omstændigheder, som senere blev oplyste, og da der ikke var forebragt sådanne Beviser for Skibets Neutralitet, som Kaperreglementet fordrede, blev det først ved den københavnske Priserets Dom af 9. Oktbr. 1809 tilkendt de 2 Kaperførere som god Prise, og da Skipperen appellerede Sagen, blev Priserettens Dom stadfæstet af Overadmiralitetetsretten ved dennes Dom af 6. Febr. 1810³. Skibet, der var et særdeles godt Fregatskib

¹ AAA., Pakken »Kapervæsenet angående 1808-13«: »Optegnelse på de Kaperbreve, som vare udstedte, da Forordningen af 2. August 1809 blev bekendtgjort«, Nr. 23 med vedliggende Dokum.

² ABA., Politiprot. 1808-13 Bl. 21 b. J. Bøggild, Saml. af de i Priseretten for Aalborg Stift afsagte Domme (Aalborg 1810) Nr. 36. RA., Søetatens Kommissariatsktr., Indk. Sager 1808 Nr. 5050, 5325; do, Kopib. 1808 Nr. 2409. ABA., Auktionsprot. 1805-17 Bl. 104 b, 106 a.

³ SLA., Kbhvns Sorets Prot. A (1807 ²¹/₁₁-1810 ¹¹/₄) Bl. 305 a, 306 b, 307 b, 309 b, 312 b, 313 a, 315 a. RA., Kbhvns Priserets Domprot. 1807-14 Bl. 94 a, b (Sagen angives at være foretagen og pådømt 10. Oktbr.; men hvor Dommen ind-

på 144 $\frac{1}{2}$ Kommercelæst, blev derefter solgt 28. Marts 1810 ved Auktion på Børsen i København for en Sum af 43.200 Rd.¹. Og endelig har Christen Holm den 17. Aug. 1809, altså ganske vist efter Udstedelsen af Forordningen af 2. Aug. 1809, men inden denne var ham bekendt, i Nærheden af Skagen opbragt et Kufskib »Pauline Sophie Wunderlich«. Det angaves at høre hjemme i Amsterdam; men da det havde brugt urigtige Skibspapirer og i Falmouth for engelsk Regning havde indtaget en Ladning Vine bestemt til Göteborg eller Stockholm, blev også dette Skib og dets Ladning ved Ålborg Stifts Priserets Dom af 28. Aug. 1809 tilkendt Opbringeren og hans Rederi, og Skib og Ladning blev derefter solgte ved Auktion i Ålborg 18. Septbr. 1809, Skibet for 17.000 Rd.².

Oluf Christensen forekommer endvidere før 2. Aug. 1809 som Reder for et Skib »Jageren« på 11 $\frac{1}{2}$ Kommercelæst og 5 Kanoner og med Niels Christensen Schou som Skipper; men da Kaperbrevet for dette Fartøj først er udstedt af den kommanderende General i Nørrejylland og Stiftamtmanden i Ålborg henholdsvis 31. Juli og 1. Aug. 1809³, har det næppe kunnet bringe Oluf Christensen noget Udbytte før 2. Aug. 1809.

Efter Udfærdigelsen af det ny Kaperreglement af 28. Marts 1810 blev der udstedt et nyt Kaperbrev af 12. Maj 1810 for det samme Skib »Jageren« under den samme Reder og den samme Skipper og med 24 Mands Besætning⁴; men den 30. Oktbr. samme År, efter at Skibets Antal af Kanoner var blevet forøget fra 5 til 6, og dets Besætning fra 24 til 30 Mand, blev Kaperbrevet ombyttet med et nyt, der nu lød på Styrmand Jørgen Nielsen som Fører i Stedet for Niels Christensen Schou⁵. Heller ikke Jørgen Nielsen blev dog længe i Oluf Christensens Tjeneste, idet han, som vi senere skal se, 20. Maj 1811 blev Fører af en af Sønnen Berthel Christensens Kapere. Og

føres fuldstændig, er den dateret 9. Oktbr.). RA., Overadmiralitetsrettens Domprot. 1809-11 S. 172.

¹ JE. 1810 Nr. 20, Till.; Borchs Avis 1810 Nr. 18. SLA., Auktionsprot. ov. faste Ejendomme m. m. for Kbhvns 1. Distrikt 1810 Bl. 28 a.

² ABA., Politiprot. 1808-13 Bl. 164 b. J. Bøggild, anf. St. Nr. 83. RA., Søetatens Kommissariatsktr., Indk. Sager 1809 Nr. 3679; do., Kopib. 1809 Nr. 1789. ABA., Auktionsprot. 1805-17 Bl. 123 a.

³ Det S. 107 Note 1 anførte Sted, Nr. 52 med vedliggende Dokum.

⁴ AAA., Prot. ov. udleverede Kaperbreve 1810-13 Nr. 1.

⁵ Anf. St. Nr. 36.

26. Septbr. 1811 blev Kaperkutteren »Jageren« sat til Auktion og solgt for 3010 Rd.; der nævnes ved denne Lejlighed Interessenter i den, så at Oluf Christensen altså heller ikke har været Eneejer af dette Fartøj¹.

Ombytningen af Skibets Fører og dets ikke meget senere stedfundne Salg tyder på, at dets Ejere ikke har været fornøjede med det Udbytte, det bragte dem, og det vides da heller ikke, at »Jageren« har taget noget fjendtligt Fartøj. Bedre Held havde i så Henseende et andet af de Kaperskibe, for hvilket Oluf Christensen i denne Periode opføres som Reder, men som han ligeledes kun var »Medreder og Bestyrer« for, nemlig det før nævnte »Oprejsningen«, der var på 14 Kommercelæster med en Bestykning af 5 Kanoner og andet Skyts og en Besætning af 24 Mand. 12. Maj 1810 (samme Dag, som et af Kaperbrevene for »Jageren« er udfærdiget) udstedtes der Kaperbrev for »Oprejsningen« under Førelse af Styrmand Rasmus Stougaard², og allerede 7 Dage efter tog denne Nordøst for Læsø et nordamerikansk Fregatskib »Olive Branch« på 237 Tons, som havde været på Rejse fra London med en Tobaksladning, der måtte antages at være engelsk Ejendom, bestemt til at indsmugles på Fastlandet. Da Skibet nu tilmed i Sheerness i England havde søgt engelsk Konvoj, ganske vist uden at opnå det, fordi der ingen var, og da det senere i Skagerrak havde fulgtes med et engelsk Orlogsskib, ligesom Skipperen var mistænkt for at have kastet Skibspapirer over Bord, blev Skibet med dets Ladning ved Århus Priserets Dom af 21. Juni 1810 tilkendt Opbringeren som god Prise. Og det hjalp ikke, at Skipperen på det opbragte Skib appellerede Sagen; thi ved Overadmiralitetsrettens Dom af 13. Novbr. 1810 blev Priserettens Dom stadfæstet. Skib og Ladning var i Ålborg blevet takserede til 112.400 Rd.³, en Sum, der dog på Grund af de slette Pengeforhold ikke betød så meget, som det så' ud til, ligesom der blandt

¹ JE. 1811 Nr. 78, Till. ABA., Auktionsprot. 1805-17 Bl. 174 b (Auktionskonditionerne er mærkelig nok underskrevne af Berthel Christensen).

² AAA., Prot. ov. udleverede Kaperbreve 1810-13 Nr. 2 (med Bilag i AAA., Pakken »Kapervæsenet angående 1808-13«).

³ ABA., Politiprot. 1808-13 Bl. 220 b. RA., Aflever. fra Marineministeriet, Århus Priserets Voteringsprot. Bl. 15 a. Sstds., Århus Prisesager 1810 Nr. 8. Sstds., Overadmiralitetsrettens Domprot. 1809-11 S. 411. RA., Århus Priserets Sportelrgsk. 1810-14, 1810 Nr. 8. RA., Søetatens Kommissariatsktr., Indk. Sager 1810 Nr. 4650; do, Kopib. 1810 Nr. 2243.

de Priser, hvis Sager skulde pådømmes ved Århus Priseret i Tiden 1810—14, var omtrent en Snes Stykker, der var takserede højere end »Olive Branch« (endogså helt op til godt 823.000 Rd.)¹. Endvidere må det erindres, at Rederne selv langt fra fik hele det ved Prisens Bortsalg indkomne Beløb, og at det end ikke vides, hvor stor en Andel Oluf Christensen ejede i »Oprejsningen«, der havde taget det amerikanske Skib. Men at Opbringelsen har repræsenteret en ganske antagelig Indtægt for ham, kan næppe betvivles, og han købte da også selv det tagne Skib for 26.800 Rd. på den Auktion, der holdtes over Skib og Ladning i Ålborg den 14. Decbr. 1810. Auktionen indbragte i alt 166.765 Rd. 67 Skill., hvoraf imidlertid i Henhold til en Plakat af 3. Novbr. 1810 de 64.500 Rd. indbetaltes i den kongelige Kasse, der skulde forrente dem med 4 %².

Men havde den nævnte Kaperfører Rasmus Stougaard således haft en heldig Begyndelse på sin Virksomhed under Oluf Christensen som Reder, skulde Fortsættelsen unægtelig ikke blive Begyndelsen lig. Han og hans Skib »Oprejsningen« var nemlig allerede 5. Juli 1810 (efter Oluf Christensens Sigende den 3. Dag efter, at de var gåede i Søen³) blevet tagne af Englænderne og opbragte til den af dem besatte Ø Anholt, og hans Tjeneste på Oluf Christensens Kapere var hermed forbi, idet han efter sin Tilbagekomst til Ålborg fik Kaperbrev 13. Septbr. 1810 som Fører af et Skib »Duen«, for hvilket Købmand Frantz Holm var Reder⁴.

For ét Kaperskib endnu anføres Oluf Christensen som Reder, nemlig for et, der bar Navnet »Snapop«, var på 21½ Kommerce-læst med 10 Kanoner og 30 Mands Besætning og førtes af Styrmand Søren Birch. Kaperbrevet for det er udstedt 22. Aug. 1810⁵, og også dette Skib fik en Del Udbytte af sine Togter. I Slutningen af Oktbr. 1810 var det ude sammen med et andet Fartøj ved Navn

¹ RA., Århus Priserets Sportelrgsk. 1810-14.

² RA., Komm. Koll., Hand. Faget, Indk. Br. fra Generaltoldkamret, J. 1811 Nr. 826. RA., Fin. Koll. J. 1811 Nr. 617, 1535¹² og 2027. ABA., Auktionsprot. 1805-17 Bl. 150 b med tilhørende Dokum.

³ RA., Fin. Koll. J. 1811 Nr. 617.

⁴ RA., Aflever. fra Marineministeriet, Rgsk. Løbenummer 1345, Undernummer 269 med Bilag (jfr. AAA., Prot. ov. udleverede Kaperbreve 1810-13 Nr. 31).

⁵ AAA., Prot. ov. udleverede Kaperbreve 1810-13 Nr. 26. Det er det næststørste af de Fartøjer, for hvilke der udleveredes Kaperbreve gennem Ålborg Amt; men det største er rigtignok på hele 60 Kommercelæster (anf. St. Nr. 41).

»Resolutionen«, der til Reder havde Ålborg-Købmanden Johannes Frisch og til Fører en Jørgen Torst, som ved den pågældende Lejlighed havde aftalt med Kaptajnen på »Snapop«, at de skulde dele de Priser, de blev i Stand til at tage. Og det lykkedes dem virkelig den 30. Oktbr. 1810 et Par Mil fra Nidingen (ved Halland) at fratage en engelsk Konvoj 3 Skibe ved Navn »Johanna & Elisabeth« på 45 Kommercelæster, »Louise« på 49 og »Der junge Johannes« på 60 Kommercelæster, som alle 3 ved Århus Priserets Domme af 18. Novbr. 1810 tilkendtes de 2 Opbringere som Priser til Deling. Skipperen på Louise har dog, så vidt det kan ses, appelleret Dommen for sit Skibs Vedkommende, men uden at det er lykkedes at finde nogen af Overadmiralitetensretten fældet Dom i Sagen. Appellinstansen har imidlertid i alt Fald ikke forandret Priserettens Afgørelse; thi alle 3 Skibe blev solgte ved Auktion i Ålborg til forskellige Tider i 1811 og indbragte tillige med deres Ladninger i alt et Beløb af 162.026 Rd. 25 Skill., hvoraf i Henhold til den ovennævnte Plakat af 3. Novbr. 1810 de 52.122 Rd. indbetalt i den kongelige Kasse, der skulde forrente dem med 4⁰/₁₀¹.

Men flere Priser ser det ikke ud til, at »Snapop« har gjort, og det er øjensynlig gået med den som med »Jageren«², at Rederiet er blevet ked af Skibet; i alt Fald blev det den 21. Febr. 1812 sat til Auktion i Ålborg og solgt for 9250 Rd.³. Og i det følgende År ønsker Oluf Christensen at få en endelig Afslutning på sin Virksomhed som Kaperreder: 24. Marts 1813 averterer han, at han har haft med Bestyrelsen af adskillige Kapere at gøre »som Frederikshøj, Oprejsningen, Jageren, Snapop etc.«, for hvilke der er aflagt Rigtighed til Dels for længst og til Dels for kortere Tid siden; men da alle Aktiebrevene endnu ikke er tilbagegivne, anmoder han Indehavere af sådanne eller af andre Beviser vedkommende disse

¹ RA., Aflever. fra Marineministeriet, Århus Priserets Voteringsprot. Bl. 97 b, 98 a, 99 a. Sstds., Århus Prisesager 1810 Nr. 61-63. RA., Århus Priserets Sportelrgsk. 1810-14, 1810 Nr. 61-63. RA., Fin. Koll. J. A, 1812 Nr. 39¹. ABA., Auktionsprot. 1805-17 Bl. 152 a, b (Auktion 1811 ¹⁵/₁ over »Johanna & Elisabeth«, der her kun angives til c. 30 Kommercelæster), 155 b (1811 ¹²/₂ over »Der junge Johannes«), 162 a (1811 ¹⁹/₃ over »Louise«).

² Ovfr. S. 109.

³ ABA., Auktionsprot. 1805-17 Bl. 182 a; jfr. JE. 1812 Nr. 10.

Kapere om at indlevere dem inden April Måneds Udgang, »da jeg efter den Tid intet modtager eller vedkender mig i nogen Måde«¹.

Om de her nævnte Kapere, tagne under ét, har bragt deres Redere Fortjeneste eller Tab, vides ikke. Hertil kommer, at det jo ikke er udelukket, at Oluf Christensen kan have været Interessent i andre Kapere, for hvilke ikke han, men en anden anføres som Reder², og det er således umuligt at afgøre, hvorvidt hans Beskæftigelse med Kapervæsenet har bragt ham Fordel eller det modsatte. Det første er dog måske det sandsynligste, og i alt Fald må det siges, at de Skibe, for hvilke han står som Reder, har fået udrettet adskillig mere end de, som hans Søn Berthel var Reder for; men ganske vist har en medvirkende Grund hertil utvivlsomt været, at Sønnens Kaperskibe, som vi senere skal komme tilbage til, var langt mindre end Faderens.

¹ JE. 1813 Nr. 25.

² Dette bliver til en vis Grad sandsynligt, når man ser, at der 15. Jan. 1811 holdes Auktion ikke blot over det ovennævnte Skib »Johanna & Elisabeth«, men over 2 andre prisdømte Skibe »Superbe« og »Fanny Sewel«, og at Auktionskonditionerne, der under ét omfatter Salget af alle 3 Fartøjer, er undertegnede »Oluf Christensen. Frantz Holm«, skønt de 2 sidstnævnte Skibe ikke vides at være tagne af noget af de Kaperskibe, for hvilke Oluf Christensen anføres som Reder (ABA., Auktionsprot. 1805-17 Bl. 152 a, b, med tilhørende Dokum.).

VIII.
FIRMANAVNET
»OLUF CHRISTENSEN & SØNNER«.

Det er ovenfor¹ anført, at Oluf Christensen i de senere År, da han drev Købmandsforretning, havde antaget Betegnelsen »Oluf Christensen & Sønner« som Firmanavn for Forretningen. Hvem der menes med disse »Sønner«, kan der ikke være Tvivl om; thi efter at Oluf Christensen i 1781 havde mistet sin førstefødte Søn Christen i en Alder af omtrent 6 År, har han, bortset fra en dødfødt Søn, som kom til Verden i 1789, kun haft 2 Sønner, nemlig Berthel, der var født 15. Marts 1777, og Jacob, der døbt 1. Juni 1778². Derimod kan det nøjagtige Tidspunkt, fra hvilket Navnet »Oluf Christensen & Sønner« skriver sig, ikke angives. Der er ikke Tale om, at der dengang kendtes noget Firmaregister, til hvilket en sådan Betegnelse skulde anmeldes; og heller ikke den Tid, da Sønnerne tog Borgerskab, kan give nogen Vejledning, idet dette først skete 1810, for den ældres Vedkommende 22. Oktbr. og for den yngres 26. Oktbr.³, altså flere År efter, at den ældre, som tidligere berørt, var bleven Ene-Indehaver af Firmaet.

Man har da med Hensyn til det Tidspunkt, da Firmanavnet opstår, ikke stort andet at holde sig til end, hvad de bevarede Aktstykker til Forretningens Historie oplyser. Og dette Materiale er i så Henseende mindre tilfredsstillende, dels fordi det ikke er særlig omfattende, og dels fordi det viser nogen Vilkaarlighed i Brugen af Navnet, hvad der unægtelig giver en det Indtryk, at man ikke skal tillægge Navnet for stor Betydning i den første Tid, da det forekommer. Den første Gang, da det er påtruffet, er således i en Skrivelse af 15. Oktbr. 1799, der ganske vist er underskrevet af

¹ S. 44. ² Jfr. Stamtavlen nedfr.

³ ARA., Borgerskabsprot. 1777-1825 Bl. 109 a, b.

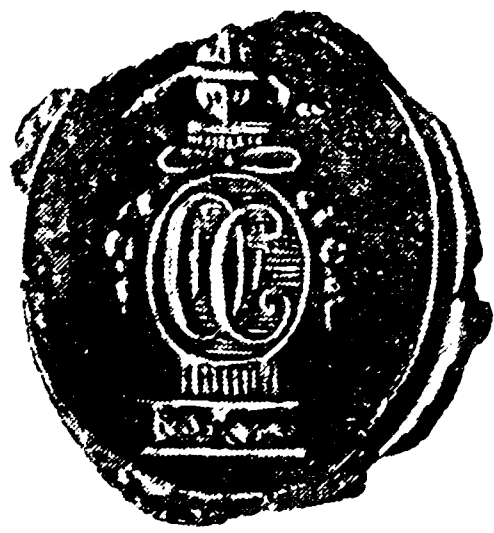
Oluf Christensen kun med hans eget Navn, men forseglet med et Segl, der indeholder Bogstaverne O. C. & S.; det fuldstændige »Oluf Christensen & Sønner« som Underskrift er derimod ikke fundet før 30. Decbr. 1799¹. Naturligvis er det muligt, at Navnet har været brugt tidligere i Breve, der nu ikke kendes; men det kan dog anføres, at der haves et Brev af 2. Juli 1799, som ikke alene er underskrevet af Oluf Christensen blot med hans eget Navn, men også forseglet med et Segl, der indeholder Bogstaverne O. C. uden noget: & S.². Og der må siges at være nogen Rimelighed for, at Firmanavnet er opstået omtrent samtidig med, at den ældste Søn, der i øvrigt på denne Tid kun var 22 År, satte Bo ved sit den 20. Novbr. 1799 stedfundne Bryllup; han betegnes som Købmand i det for ham og hans senere Hustru den 1. Novbr. 1799 udfærdigede Vielsesbrev³ og for den Sags Skyld i Byens Avis allerede den 30. Septbr. 1799, hvorimod Avisen kun kalder ham Købmandskarl den 11. Juli samme År⁴.

¹ RA., Jydske Toldktr. J. R Nr. 354 (Seglet er det, som på den modstående Side er betegnet som III), 598.

² Sstds., Brevet R Nr. 48 (ved S Nr. 55) (Seglet er det, som på den modstående Side er betegnet som II). — På den modstående Side findes gengivne 7 Segl, som har været benyttede af Oluf Christensen og af Firmaet Oluf Christensen & Sønner eller af dettes senere Indehaver Berthel Christensen. Seglet I forekommer i Årene 1784-89 og er her nærmest afbildet efter et Eksemplar, der findes i RA., Fynske og jydske Toldktr. J. A (1786) Nr. 278 (ved Kontorets kgl. Resol. 1787 7/3). Seglet II forekommer i Årene 1796-99; men da Signetet endnu er bevaret (det tilhører Grosserer N. O. Christensen), hidrører den her meddelte Afbildning fra et moderne Aftryk af dette. Seglet III er kun fundet én Gang, nemlig i 1799, se foregående Note. Seglet IV forekommer i 1801-2 og er gengivet efter et Eksemplar i RA., Jydske Toldktr. J. T Nr. 500 (ved W Nr. 326). Seglet V er gengivet efter det eneste Eksemplar, der er fundet af det, nemlig i samme Kontors J. T Nr. 827 (År 1802; ligeledes ved W Nr. 326). Seglet VI forekommer i Årene 1807-11 (trods dets Indskrift kun i Breve fra Oluf Christensen personlig; jfr. nedfr. S. 122 Note 5) og er her gengivet efter et Eksemplar i det nævnte Kontors J. Z Nr. 419 (ved Nr. 615). Seglet VII endelig forekommer i Årene 1808-17 i Breve underskrevne af Berthel Christensen enten med Firmanavnet Oluf Christensen & Sønner eller med hans eget Navn; det er her gengivet efter et Eksemplar i RA., Jydske Toldktr. J. 1811 Nr. 398 (ved Nr. 1401). (2 andre af Berthel Christensen benyttede Segl findes gengivne nedfr. i Afsnit XI).

³ SLA. Hof- og StR. Skiftekom. 1840-41, Prot. 2 Nr. 175, Underbilag Nr. 1 til Regnskabets Bil. Nr. 6.

⁴ JE. 1799 Nr. 55, 79. I begge Tilfælde anfører Bladet ham som Fadder; men Kirkebogen (Ålborg Vor Frue Sogns) nævner ham ikke ved nogen af de pågældende Døbshandlinger.

I

II

III

IV

V

VI

VII

Segl benyttede af
 Oluf Christensen
 og
 Oluf Christensen & Sønner
 eller Berthel Christensen.

(Se S. 114 Note 2).

Et andet Spørgsmål bliver det, hvilken Betydning man skal tillægge Firmabetegnelsen, eller med andre Ord, hvilken Indflydelse Sønnerne har haft. Noget sikkert kan der ikke siges herom; men det synes lidet troligt, at en Mand af Oluf Christensens Karakter skulde have givet stort af sin Myndighed fra sig, så længe han endnu stod i sin fulde Kraft; og at dette var Tilfældet på den Tid, da Firmanavnet dukker op, fremgår formentlig af, at hans Strid med Generaltoldkamret om Askefortoldningen¹ dengang endnu næppe kan siges at være begyndt². Sønnerne var jo dengang også kun unge, og vel synes Oluf Christensen at have haft en ikke ringe Tiltro til Sønnen Berthels Modenhed, idet han i Foråret 1798, kort efter at denne var fyldt 21 År, sendte ham ud på en længere Rejse, der gik til Norge, England, Skotland, Frankrig, Holland og Nordtyskland og øjensynlig har strakt sig over i alt Fald et halvt Års Tid³, ligesom han lod Sønnen gifte sig allerede i det følgende År 1799. Men om den yngre Søn Jacob vides der intet tilsvarende, bortset fra, at han i Maj 1798 var i Bergen sammen med Broderen⁴. Og medens Berthel Christensen dog kaldes Købmand 1799, som nylig nævnt, og ligeledes ved Folketællingen 1801⁵, da han bor i Bispensgade, betegnes Jacob Christensen blot som Købmandskarl ved den samme Folketælling, da han endnu som ugift bor hos Faderen ved Vesterå. Et Par År senere, i Novbr. 1803, udkom der en »Aalborgsk Lommebog for 1804, som henviser til Embedsmænds og Indbyggeres Boepæl samt indeholder adskillige Taxter og andre Underretninger«, altså en Slags »Vejviser«, der blandt andet opregner alle Købmændenes Navne; men medens den blandt disse anfører både »O. Christensen & Sønner« og Berthel Christensen (henholdsvis under Vesteråsgade 132 og Bispensgade 252), forekommer Jacob Christensen ikke på dens Fortegnelse⁶, hvorimod man ganske vist i Begyndelsen af 1804 kan finde den sidstnævnte kaldt Købmand⁷.

¹ Ovfr. S. 42-49.

² Sammenlign også, hvorledes Oluf Christensen alene endnu 10. Febr. 1800 slutter og underskriver en Lærekontrakt om en Lærling, der trådte i hans Tjeneste; derimod er en tilsvarende Kontrakt af 19. Septbr. 1800 sluttet og underskrevet af Oluf Christensen et Sønner (ASB., det ovfr. S. 3 Note 2 nævnte Manuskript Nr. 227 Bl. 263 a, 264 a).

³ Jfr. nedfr. i Afsnit XI. ⁴ Jfr. ovfr. S. 29. ⁵ I RA. Jfr. her ovfr. S. 84.

⁶ Den nævnte Bog S. 33, 34 (den averteres til Salg i JE. 1803 Nr. 94 for 25. Novbr.; jfr. i øvrigt ovfr. S. 84 Note 2).

⁷ JE. 1804 Nr. 6 (han anføres på dette Sted som Fadder ved en Døb i Ål.

Og dog varede det ikke 2 År, efter at »Lommebog«en var udkommen, før både Oluf og Jacob Christensen den 1. Septbr. 1805 udtrådte af Firmaet. Der haves angående denne deres Udtrædelse 2 forskellige Aktstykker, af hvilke det ældste, der, så vidt vides, aldrig er blevet tinglæst, dog først er udstedt 8. Jan. 1814 og forsynet med en udateret Efterskrift, medens det yngste endda er dateret 18. Jan. 1815 og ganske vist tinglæst, men først i 1822. Det første af disse Aktstykker har følgende Ordlyd¹:

Jeg Oluf Christensen, Borger og Købmand i Aalborg, tilstaar herved, at min Søn Bertel Christensen har gjort mig god Rede og Rigtighed for alt, hvad vores forhen førte Fælleshandel angik, være sig Ind- og Udgæld, Varelager eller andet, af hvad Navn nævnes kan, så at jeg intet hos ham, ligesom han ej heller hos mig, har noget i den Henseende at fordre. Min Sæbefabrikshandel og min Tobaksfabrikshandel har stedse været bemeldte min Søn uvedkommende. Skønt først bemeldte Handel har været ført under Firma Oluf Christensen & Sønner, har den dog siden Året 1805 September 1ste været bemeldte min Søn Bertel Christensen alene vedkommende, og hverken jeg eller min yngre Søn Jacob Christensen har siden den Tid haft nogen Andel derudi. Følgelig forbindes min Søn B. Christensen at tilsvare alle de dette Firma vedkommende eller påliggende Forpligtelser, som af mig egenhændig eller ham selv egenhændig er underskrevet, undtagen de Gældsbreve og Dokumenter, jeg siden 1ste September 1805 selv egenhændig under Firmaet har udstedt, hvilke ere og skal blive mig selv alene vedkommende, og ligeså de Gældsbreve og Dokumenter, som jeg før 1ste September 1805 egenhændig har under Firmaet udstedt, som ikke ere bemeldte min Søn anført eller beregnet til Last i de ham ved min Fratrædelse overleverede Bøger og Fortegnelser, skal ligeledes være og blive mig alene vedkommende.

Denne Tilståelse, som in duplo udstedes, haver vi begge sat vore Hænder og Segl under.

Aalborg den 8de Januar 1814.

Oluf Christensen.
(L. S.)

Bertel Christensen.
(L. S.)

I forommeldte min Søn Bertel Christensen pålagte Forpligtelser undtages en Selvskyldnerkaution, som under vores Fællesfirma er stillet den 28de December 1812 for Grosserer Joh. Tønder i Kiøbenhavn til afgangne Købmand H. N. Lunds Enke og C. Sødring her i Byen.

borg Vor Frue Sogn 1804 18/1; men der gælder her det samme, som er omtalt ovfr. S. 114 Note 4 om hans Broder, at Kirkebogen slet ikke nævner ham ved den pågældende Lejlighed).

¹ En bekræftet Afskrift af det findes i NLA., Viborg Landsoverrets Ark., Pådømte Sager 1820 Pk. E, Dokum. til Sag Nr. 21/1819 (på dømt 1820 15/5).

Denne Selvskyldnerkautions Opfyldelse skal, om samme imod Formodning skulde falde os til Last, udredes forlods af min Bo, ligesom det behandles, der er passeret forinden Året 1805.

Oluf Christensen.

Denne Deklaration angår, som det vil ses, så at sige kun Forholdet mellem Oluf Christensen og hans ældste Søn og nævner kun i Forbigående Jacob Christensen. Den sidstnævnte har da åbenbart ønsket en større Betyggelse mod de Krav, der mulig kunde rejses mod ham som tidligere Deltager i Firmaet; i alt Fald er det øjensynlig ham, der har foranlediget Udstedelsen af den anden Deklaration, der lyder således¹:

Jeg Oluf Christensen, Borger og Købmand i Aalborg, tilstår herved, at min Søn Jacob Christensen aldeles ingen Del har haft i den under Firma Oluf Christensen & Sønner her i Aalborg førte Handel siden 1ste September 1805, hvorimod samme Handel fra den Tid af har under bemeldte Firma været ført af min Søn Bertel Christensen alene og for hans egen Regning, uden at enten jeg eller benævnte min Søn Jacob Christensen deri har haft mindste Andel, alt således som den af mig og Bertel Christensen hinanden under 8. Januarii f. A. givne skriftlige Tilstæelse udviser. Følgelig ere alle de dette Firma fra 1ste Septbr. 1805 påliggende Forpligtelser eller under samme indgangne Forbindelser i ingen som helst navnlig Henseende forpligtende eller retsvirkende mod atternævnte min Søn Jacob Christensen, ligesom han i øvrigt i enhver Henseende har aflagt fuldkommen Rede og Rigtighed for al den Andel, han indtil forbemeldte Tid havde i denne Handel. Til Bekræftelse haver jeg denne min Tilstæelse egenhændig underskrevet og forseglet. Aalborg den 18. Janv. 1815.

Oluf Chrisensen (L. S.).

At hvad forestående min Fader Oluf Christensens Tilstæelse indeholder, er aldeles rigtig og overensstemmende med Sandhed, det bliver herved af mig under Hånd og Segl erkendt og bekræftet. Aalborg datum ut supra.

Bertel Christensen (L. S.).

Hvad der har foranlediget Faderens og den yngre Søns Udtrædelse i 1805, vides der intet som helst positivt om, og for Jacob Christensens Vedkommende forekommer Sagen lidet forklarlig. Han var på dette Tidspunkt nylig blevet gift, og det skulde synes, at en Forbliven i den gamle Forretning, for hvilken der på dette Tidspunkt endnu intet forlyder om nogen Tilbagegang, måtte byde ham tryggere Fremtidsudsigter end en Udtrædelse. Man kunde til Forklaring

¹ ABK., Pantebog 14 Bl. 372 a.

gætte på et mindre godt Forhold mellem de 2 Brødre; men der vides intet som helst herom. Eller man kunde tænke sig, at Faderen havde budt ham en Stilling ved de industrielle Virksomheder, som han havde at røgte; men heller ikke herom forlyder der noget på dette Tidspunkt, skønt Jacob Christensen ganske vist en Del År senere viser sig i et nært Forhold til Faderens Sæbefabrik.

Heller ikke om Grundene til Oluf Christensens Udtrædelse vides der noget sikkert; men for hans Vedkommende er Sagen dog lettere forståelig. Det er nævnt tidligere¹, at han i 1805, samtidig med, at han udtrådte af Forretningen, flyttede hen i den Gård, som han ejede på Nytorv, og hvor han havde sin Sæbefabrik; han vilde altså i Fremtiden kunne føre et betydelig mere effektivt Tilsyn med denne end tidligere. Men mere afgørende har ikke usandsynlig et andet Hensyn været; som ovenfor² omtalt, døde nemlig i Sommeren 1805 hans Kollega Mikkel Jeeg, og Oluf Christensen overtog derefter Administrationen af den Tobaksfabrik, som Mikkel Jeeg havde haft Privilegium på, og som Oluf Christensen selv havde Part i³. Formodentlig har han da også efter 1805 haft tilstrækkelig Beskæftigelse til at udfylde sin Tid.

Hvad disse industrielle Virksomheder angår, nævnes »Oluf Christensen & Sønner« som Indehavere af Sæbefabrikken adskillige Gange før 1805⁴, ligesom det formelt stadig er Firmaet, der optræder i den tidligere omtalte, fra Sæbefabriks-Virksomheden hidrørende Strid om Askefortoldningen. Derimod siger Oluf Christensen i den ovenfor⁵ meddelte Deklaration af 8. Jan. 1814, at hans Sæbefabrikshandel og hans Tobaksfabrikshandel stedse har været Berthel Christensen uvedkommende, og det er da øjensynlig en Fejltagelse, når efter 1805 Firmaet og ikke Oluf Christensen personlig anføres som den, der driver Sæbefabrikken; men ganske vist er det en Fejl, der forekom-

¹ S. 78, 92. ² S. 98-99.

³ Sammenlign et senere Brev af Jacob Kjellerup, hvori dog Forandringen af Firmanavnet henføres til et urigtigt Tidspunkt, idet det hedder, at »O. Christensen selv forandrede Firma til O. Christensen & Sønner, og da flyttede han selv til Sæbefabrikken for at betjene denne og Tobaksfabrikken« (N. K. Strøyberg, Jacob Kjellerup S. 108).

⁴ Se således ovfr. S. 44; den ovfr. S. 116 nævnte Aalborgsk Lommebog for 1804 S. 46, 150.

⁵ S. 117.

mer ikke helt sjældent¹. Og at ligeledes Andelen i Tobaksfabrikken har været Oluf Christensens personlige Ejendom, som »Oluf Christensen & Sønner« i alt Fald efter 1805 intet har haft at gøre med, ses ikke blot af Deklarationen af 1814, men også af, at Fabrikken i 1818 optræder som Kreditor i Berthel Christensens Opbudsbo², og af, at Andelen efter Oluf Christensens Død er tilfalden hans Enke, hvad vi vil komme tilbage til nedenfor.

Oluf Christensen udtaler altså i 1814 og 1815, at han og hans yngste Søn fra 1. Septbr. 1805 var udtrådt af Firmaet Oluf Christensen & Sønner. Hermed har Handelsstanden i Ålborg også været på det rene. I et i Året 1819 optaget Tingsvidne erklærer en Række af Byens næringsdrivende (hvoriblandt adskillige af de mest ansete), at siden Oluf Christensen flyttede fra Vesterå, har, så vidt de véd, alene Berthel Christensen ført Handel under Firmaet Oluf Christensen & Sønner, og ligeledes han alene tegnet dette Firma. Tillige udtalte Vidnerne, at når de senere havde gjort Forretninger med »Oluf Christensen & Sønner«, havde de kun haft med Berthel Christensen at gøre, hvorimod de havde bogført deres Forretninger med Oluf Christensen eller med Jacob Christensen under disses egne Navne; og et af Vidnerne meddelte, at han flere Gange i dette Tidsrum havde hørt Oluf Christensen afvise Breve, som bragtes ham, og som var adresserede til »Oluf Christensen & Sønner«. Men intet af Vidnerne vidste, at der var blevet udstedt nogen offentlig Bekendtgørelse om Firmaets Overdragelse til Berthel Christensen, og fraregnet de enkelte, der havde deres Viden om Overdragelsen fra Firmadeltagerne selv, kunde de kun sige, at det var »et almindeligt Sagn«, at Forandringen havde fundet Sted på det anførte Tidspunkt³.

Denne Undladelse af at bekendtgøre Overdragelsen har da sikkert bevirket, at medens Handelsstanden vidste Besked om Forholdet, har mange andre intet vidst, eller man har, for så vidt man stod de pågældende lidt fjernere, måske overhovedet ikke brudt sig om at gøre Forskel på Firmaet »Oluf Christensen & Sønner« og Oluf

¹ Således ARA., Koncepter til Indberetn. om Fabrikker 1797-1844 (for Årene 1805-6); RA., Komm. Koll., Ind. Fagets J. M (1808) Nr. 665, 1119, R (1813) Nr. 1155; F. Thaarup, Udførlig Vejledn. til det Danske Monarkies Statistik II. 401 (1813).

² RA., Danske Kanc., Indl. til 3. Dept. Registr. 1818 Nr. 1149.

³ Tingsvidnet findes indført i ABA., Justitsprot. 1819-26 Bl. 48 a, 53 a, 56 b; en Ekstrakt af det findes på det ovfr. S. 117 Note 1 anførte Sted.

Christensen personlig, hvilken sidste man fra tidligere Tid var vant til at betragte som det vigtigste Medlem af Firmaet. Tidens Mangel af en Fimalovgivning har utvivlsomt her spillet ind og hindret, at en skarpere Distinktion gjorde sig gældende; et ganske kuriøst Eksempel på, hvor vanskeligt selve Byens Magistrat har haft ved at skelne mellem Firmaet og Personen, kan man således finde i en Indførsel i Rådstuebogen nogle Måneder før Oluf Christensens Udtrædelse. I April 1805 mødte nemlig ifølge den nævnte Protokol »Borger og Indvåner her i Byen Købmand Oluf Christensen & Sønner« for at erhverve et Certifikat »for et ham og Medredere tilhørende Galeaseskib Maren Johanne«, og i den Anledning »aflagde Hovedrederen, Handelshuset Oluf Christensen & Sønner, den befalede Ed« (!)¹.

En sådan Sammenblanding havde jo mindre Betydning, så længe Oluf Christensen endnu var Medlem af Firmaet; men også efter hans Udtrædelse kan man finde noget tilsvarende. Således opfører de tidligere omtalte Skatteligninger, der benævnes Skillingstakster², i Årene 1803-4, 1806 og 1808-10 (de mellemliggende År mangler) under Gården ved Vesterå bestandig »Oluf Christensen & Sønner« og fra 1804 stadig med én og samme, høje Skatteansættelse, skønt det i de første af de nævnte År er Oluf Christensen og i de senere Berthel Christensen, der bebor Gården. Og ganske vist opfører Ligningerne desuden den Sæbefabrik, som Oluf Christensen ejede, og den Tobaksfabrik, som han havde Part i; men de nævner hverken Oluf eller Berthel Christensen personlig i disse År. Det er først for Året 1811, da Berthel Christensen selv er blevet Taksérborger og egenhændig skriver Årets Skillingstakst, at hans eget Navn træder i Stedet for »Oluf Christensen & Sønner«s; samtidig ansættes han til en Skat, der kun er halv så stor som den, hvortil »Oluf Christensen & Sønner« i de foregående År havde været sat, men der er ikke Tale om, at til Gengæld enten det Beløb, hvortil »Oluf

¹ ARA., Rådstuebog 1790-1824 Bl. 271 a (betegnende for den Ligegyldighed, som Oluf Christensen selv også før Udtrædelsen i 1805 har vist for en Adskillelse mellem sin Person og Firmaet, er det, at det første af de 2 Søpas for »Maren Johanne« lyder på O. Christensen & Sønner som Redere, og det andet kun på O. Christensen (jfr. ovfr. S. 60), skønt de begge er udstedte før 1. Septbr. 1805). I 1806 aflægges derimod »Købmand Bertel Christensen på hele Firmaets Ole Christensen & Sønners Vegne« en Ed (anf. St. Bl. 281 b).

² I ARA.

Christensens Tobaksfabrik« og »Oluf Christensens Sæbefabrik« ansættes, forhøjes, eller at Oluf Christensen personlig overhovedet sættes i Skat.

Endvidere kan det nævnes som Tegn på en manglende Evne til at skelne mellem Oluf Christensen og Firmaet, at da der, som vi senere skal se¹, efter Flådens Bortførelse i 1807 indsamledes frivillige Bidrag til en ny Flåde, forekommer der blandt de i Ålborg ydede Bidrag et, som én Gang siges givet af Oluf Christensen, men en anden Gang af »Købmand Oluf Christensen et Sønner«². Uklarheden kan måske ved denne Lejlighed skyldes selve Giveren (eller Giverne, hvis Sønnerne virkelig har deltaget i Gaven); men man kan i alt Fald ikke lægge Skylden hos dem, når Byens Auktionsprotokol i 1809 og 1811 et Par Gange taler om Auktionskonditioner underskrevne af Oluf Christensen & Sønner, medens Konditionerne i Virkeligheden kun er underskrevne af Oluf Christensen³.

Men det var ikke blot udenforstående, der ikke altid gjorde Forskel på Oluf Christensen & Sønner og Oluf Christensen personlig; det samme var endogså Tilfældet med Oluf Christensen selv. Der er i så Henseende næppe Grund til at opholde sig ved, at det er ham, der i Marts 1806, altså 1/2 Års Tid efter hans Udtrædelse af Firmaet, møder på Rådstuen på egne og Sønners Vegne og aflægger Ed på, hvad han og Sønner har til Gode hos en falleret Købmand i Marstrand; thi denne Fordring siges udtrykkelig at skrive sig fra det foregående År⁴ (og altså formodentlig fra Tiden før hans Udtrædelse), så at hans Optræden i 1806 ikke usandsynlig står i Forbindelse med Opgørelsen mellem ham og Sønnerne i Anledning af Udtrædelsen. Derimod er det allerede et ret betegnende lille Træk, at han stadig vedbliver at forsegle sine Skrivelser med et Signet indeholdende Bogstaverne O. C. & S.⁵ Endvidere må jo den ovenfor

¹ I Afsnit IX.

² RA., Søetatens Kommissariatsktr., Indk. Sager 1808 Nr. 163, 468.

³ ABA., Auktionsprot. 1805-17 Bl. 123 a, 152 a (jfr. 152 b); sammenlign også de til de vedkommende Auktioner hørende Dokumenter.

⁴ ARA., Rådstuebog 1790-1824 Bl. 275 a.

⁵ RA., Jydske Toldktr. J. Z (1807) Nr. 419 (ved Nr. 615), 1811 Nr. 1644 (ved 1812 Nr. 395); RA., Komm. Koll., Hand. Faget, Indk. Br. fra Gen. Toldkamm., J. 1811 Nr. 826 (Seglet er afbildet ovfr. S. 115 som Nr. VI). Formodentlig er det dette Signet, der i 1820 er blevet stjålet ved Indbrud hos hans Enke, der beskriver det som »et Signet med rød Agatsten, så vidt erindres, hvori står: O. C. S., ind-

meddelte Deklaration af 8. Jan. 1814 forstås således, at Oluf Christensen også efter 1. Septbr. 1805 har anvendt Firmanavnet som Underskrift under »Gældsbreve og Dokumenter« (som han altså ifølge Deklarationen alene skal hæfte for), selv om sådanne »Gældsbreve og Dokumenter« måske ikke har eksisteret i noget stort Antal¹. Og endelig nævner han jo i denne Deklarations Efterskrift som en Undtagelse en Kaution af 1812, som han forpligter sig til at indestå for, skønt den må antages underskrevet af Berthel Christensen, da det ellers ikke havde været nødvendigt at anføre den som en Undtagelse.

Den pågældende Kaution af 1812 blev virkelig gjort gældende over for Oluf Christensens Enke og yngre Søn og fik væsentlig Indflydelse på deres økonomiske Forhold. Men det var ikke blot, fordi den var anført særskilt i Deklarationen, at Maren Berthelsdatter og Jacob Christensen måtte svare til den; og ikke heller var det den eneste af »Oluf Christensen & Sønner« efter 1805 udstedte Kaution, som Enken og den yngre Søn kom til at hæfte for. Den Formløshed, som på flere Punkter har præget Brugen af Firmabetegnelsen efter 1805, og ganske særlig den Omstændighed, at der ikke var udstedt nogen offentlig Bekendtgørelse om den i 1805 stedfundne Forandring, skulde i så Henseende få skæbnesvanger Betydning; og de almindelige Betragtninger om et Firmas Karakter, som Domstolene i Mangel af en særlig Fimalovgivning gjorde gældende, gik afgjort Enken og Jacob Christensen imod.

Kautionen af 28. Decbr. 1812 var den, der først skulde få praktisk Betydning. Den var udstedt af »Oluf Christensen & Sønner« som Sikkerhed for Krav, som Købmand H. N. Lunds Enke og Købmand Christen H. Sødring, begge i Ålborg, havde til en Johannes Tønder i Anledning af, at 2 Kaperbåde, for hvilke Lund og Sødring var Redere, i Maj 1811 havde bjærget et med Salt ladet Skib »Tøndersfryd«, der ejedes af Johannes Tønder og var kommet på Grund ved Læsø, men ikke længe efter kommet flot igen. Om Bjærgelønnen førtes der en vidtløftig Proces, og det har sikkert været Jacob Christensens Frygt for Følgerne af den den 28. Decbr. 1812 indgæede Kaution, der har bevirket, at han fik sin Fader og Broder

fattet i Sølv, og Indfatningen ej rettere erindres end udarbejdet i en Elefants Skabning, og var indlagt i en liden Skindpung« (JE. 1820 Nr. 136).

¹ Jeg mindes i alt Fald ikke at have set noget.

til at udfærdige Deklarationen af 18. Jan. 1815. Den 4. Septbr. 1815 faldt der ved Ålborg Byting Dom i Bjærgningsagen; Dommen pålagde »Oluf Christensen & Sønner« som Kautionister for Skibets Ejer at betale en betydelig Bjærgeløn af nærmere angiven Størrelse til Købmændene Sødring og Jens Rasch (hvilken sidste i Mellemtiden havde ægtet H. N. Lunds Enke) og deres Medredere. Firmaet appellerede imidlertid Bytingets Afgørelse, og ved Viborg Overrets Dom af 25. Novbr. 1816 blev Bjærgelønnen meget væsentlig nedsat. Men Sagen blev derefter bragt for Højesteret, som i sin Dom af 9. Juni 1818 atter kom til et forskelligt Resultat. At de, der skulde udrede Erstatningen, af Højesteret udtrykkelig angives som både Christian Tønder (der var Søn af den i 1814 afdøde Johannes Tønder) og Oluf Christensen & Sønner, fik mindre Betydning, da Dommen tilføjede: én for alle og alle for én, og Sødring og Rasch holdt sig til »Oluf Christensen & Sønner« og dem, som de anså for dette Firmas Indehavere. Væsentligere var det derimod, at Højesteret atter satte Bjærgelønnen betydelig op; den kom vel ikke til at nå den ved Bytingsdommen bestemte Størrelse, men blev dog fastsat til et Beløb af over 8000 Rbd. med Renter¹.

Højesteretsdommen blev i Juli 1818 forkyndt for Oluf Christensens Enke samt Jacob og Berthel Christensen; men da ingen af dem betalte, anmodede Sødring og Rasch Kongens Foged om at gøre Udlæg hos Oluf Christensens Enke for Beløbet og, hvis der ikke kunde erholdes Sikkerhed nok hos hende, da hos Jacob Christensen. Deres Rekvisition er dateret 4. Septbr. 1818 eller Dagen efter, at Berthel Christensen, som vi senere skal komme tilbage til, havde måttet opgive sit Bo til Skifterettens Behandling; måske er Rekvisitionen i Virkeligheden noget ældre, hvad der jo imidlertid ikke udelukker, at de har kendt Berthel Christensens økonomiske Forhold tilstrækkelig til, at de har foretrukket at begynde med at søge Fyldestgørelse dér, hvor de mente at kunne få noget. Men da den konstituerede Kongens Foged Politiajutant Wølfferdt den 4. Septbr. 1818 krævede Pengene betalte af Oluf Christensens Enke og Jacob Christensen, protesterede disses Sagfører under Henvisning til Deklarationen af 18. Jan. 1815, ifølge hvilken kun Berthel Christensen skulde

¹ Højesteretsdommen er tillige med de 2 lavere Instansers Domme trykt i de særlige Tillæg til Berl. Tid., der indeholder »Højesterets paadømte Sager som Tillæg til den danske Statstidende«, Till. til 1818 Nr. 97.

være ansvarlig for Firmaet efter 1. Septbr. 1805. Modpartens Sagsfører indtog imidlertid det Standpunkt, at da en sådan Forandring aldrig havde været offentlig bekendtgjort, måtte både Enken (der sad i uskiftet Bo) og Jacob Christensen hæfte for de under Firmaets Navn indgæede Forpligtelser. Og Wølfferdt sluttede sig i sin den 9. Septbr. afsagte Kendelse til denne sidste Opfattelse, idet han hævdede, at »en imellem Interessentskabet selv indgæet Forening vel« kan »forpligte Interessenterne indbyrdes, men ej forbinde de Personer uden for Interessentskabet, til hvem samme in corpore måtte anses at stå i et forpligtende Forhold, med mindre en sådan Konvention har på lovlige Måde været offentliggjort og således må anses at være kommet til Almenkundskab«. I Henhold hertil blev der da gjort Udlæg i Gården Nr. 470 på Nytorv, hvor den af Oluf Christensens Enke drevne Sæbefabrik var, men som den 2. Novbr. 1815 af Oluf Christensen var skødet til Jacob Christensen, om end med meget væsentlige Indskrænkninger, som det ovenfor¹ er omtalt. Og ligeledes blev der gjort Udlæg i en Obligation, som Jacob Christensen overleverede til Modparten, og som var udstedt den 10. Juli 1815 af Skipper Lars Nisted til Oluf Christensen og lød på 6000 Rbd. N. V. med 1. Prioritet i Debtors Hus Kattesundsgade 155. Det nævnes ikke ved denne Lejlighed, at Obligationen var overdraget til nogen anden², og den har da utvivlsomt tilhørt Oluf Christensens Enke og ikke, således som man ganske vist også kan finde anført, Jacob Christensen³.

Maren Berthelsdatter og Jacob Christensen appellerede imidlertid Udlægsforretningen til Viborg Overret. Det var i Anledning af denne Overretssag, at det tidligere⁴ omtalte Tingsvidne blev optaget, hvori Medlemmer af Ålborgs Handelsstand udtaler sig om deres Viden om Firmaets Medlemmer og om den i 1805 stedfundne Forandring. Og det er ligeledes først i denne Sag, at Deklarationen af 8. Jan. 1814 med dens Efterskrift angående Kautionen af 1812

¹ S. 96.

² ABA., Fogedprot. til Brug for Politiadjutant Wølfferdt 1818-21 S. 10, 25. ABA., Dokum. til Fogedprot. 1818⁴⁻⁹/₉.

³ Dette siges i den nedfr. S. 126 nævnte Højesteretsdom af 1821 ²⁹/₆; derimod hedder det i ABA., Dokum. til Auktionsprot., Auktion 1821 ²¹/₈, at Obligationen sælges »med de samme Rettigheder, som den har tilhørt afdøde Købmand Oluf Christensen og senere hans Enke«.

⁴ S. 120.

forelægges. Retten; medens Tingsvidnet naturligvis fremlagdes af Oluf Christensens Families Sagfører, er det lige så selvfølgelig, at det ikke kunde være i dennes Interesse at gøre Deklarationen af 1814 bekendt, og det var da også Modparten, der fremlagde den. Overretsdømmen, der faldt den 15. Maj 1820, stadfæstede Udlægsforretningen; den påberåber sig, som rimeligt er, Deklarationen af 1814 med dens Efterskrift, men gør tillige den mere almindelige Betragtning gældende, at »Naturen af et sådant Handelsinteressentskab medfører, at forinden samme kan med Virkning mod dem, der have handlet med Interessentskabet, hæves og enhver Interessent erholde sin Andel af Interessentskabets fælles Ejendomme, må alle de Forpligtelser, der hviler på hele Interessentskabet, være fyldestgjorte samt derefter offentlig bekendtgøres, at den under sådant Firma førte Handel for Fremtiden føres for en eller nogle af Interessenternes Regning og Ansvar alene. De, der forinden et sådant Handelsinteressentskabs Ophævelse have indladt sig i Handel med det, kan have gjort det i Tillid til samtlige Interessenters fælles Ejendommens Værd; de kan således ikke være tjent med, at Ejendommene deles og Forpligtelserne, hvilende på det hele Interessentskab, pådrages enkelt Medlem deraf«¹.

Men Maren Berthelsdatter og Jacob Christensen havde øjensynlig endnu ikke opgivet Håbet om et andet Udfald af Sagen, idet de appellerede Overretsdømmen til Højesteret. Højesteret stadfæstede imidlertid ved sin Dom af 29. Juni 1821 Overretsdømmen, og det Beløb, hvorfor Udlægget gjordes, angives endda nu til over 10.000 Rbd., mest i rede Sølv, men delvis i Sedler og Tegn². Den tidligere nævnte, af Skipper Lars Nisted til Oluf Christensen udstedte Obligation, hvori der var blevet gjort Udlæg i 1818, blev da nu i i Aug. 1821 sat til Auktion og solgt for kun 1600 Rbd. Sedler, skønt den lød på 6000³. Men endvidere trådte Købmandslavet i Byen hjælpende til; »for at redde en Lavsbroder og den værdige afg. Oluf Christensens Enke fra Følgerne af en Højesteretsdom« forstrakte det ud på Sommeren 1821 Maren Berthelsdatter og Jacob Christensen med 2500 Rbd. Sedler på følgende Måde. Lavet indfrie 400

¹ NLA., Viborg Landsoverrets Ark., Domprot. 1817-20 Bl. 811 a. Sstds., Pådømte Sager 1820 Pk. E, Dokum. til Sag Nr. 21/1819 (pådømt 1820 15/5).

² »Højesterets paadømte Sager som Tillæg til den danske Statstidende« (jfr. ovfr. S. 124 Note 1), Till. til 1821 Nr. 68.

³ ABA., Auktionsprot. 1818-26 Bl. 227 a.

Rbd., der endnu var tilbage af et Lån, som »Oluf Christensen & Sønner« ved Århundredets Begyndelse havde ydet det¹, og det udbetalte Enken Beløbet med 500 Rbd. Sedler; endvidere lånte det hende andre 500 Rbd. Sedler mod Sikkerhed i en Bondegård og i en kongelig Obligation, og endelig lånte det Jacob Christensen 1500 Rbd. Sedler mod 1. Prioritet i Gården på Nytorv Nr. 470. På denne Måde lykkedes det Jacob Christensen at beholde Gården; men Prioriteten i den blev stående, til hans Enke solgte Gården i 1827; derimod kunde Maren Berthelsdatter i Juni 1823 betale de Penge tilbage, som hun havde fået til Låns af Lavet².

At »Oluf Christensen & Sønner«s Kaution af 1812 for Johannes Tønder blev gjort gældende også over for Maren Berthelsdatter, er ikke til at undres over i Betragtning af Oluf Christensens Påtegning om den på Deklarationen af 8. Jan. 1814. Imidlertid havde jo denne Påtegning ingen Betydning over for Jacob Christensen; og at den overhovedet ikke var det alene afgørende, fremgår af de almindelige Betragtninger om Forholdet mellem Deltagerne i et Firma, der fremsættes så vel i Fogedkendelsen af 9. Septbr. 1818 som i Overretsdømmen af 15. Maj 1820. Som allerede berørt, blev Kautionen af 1812 da heller ikke den eneste, som Maren Berthelsdatter måtte svare til. En Købmand Niels Andersen Færch i Nibe havde 24. Maj 1810 udstedt en Panteobligation til Industrifonden og fået den forsynet med »Oluf Christensen & Sønner«s Selvskyldnerkaution; der forlyder ikke det mindste om, at Oluf Christensen selv har påtaget sig nogen som helst Garanti for denne Kaution, men da Debitor senere ikke kunde betale, blev Stævningen i en mod ham anlagt Retssag alligevel i Maj 1824 forkyndt også for Oluf Christensens Enke og begge hans Sønner³. I det følgende År, i Apr. 1825, lod Kammeradvokaten Obligationen anmelde for Oluf Christensens Enke og 2 Sønner; Enken og Jacob Christensen erklærede imidlertid, at Obligationen »var dem uvedkommende«, og Berthel Christensen udtalte i Overensstemmelse hermed, »at Kautionen alene hvilede på ham«, og påberåbte sig til Bevis herfor Deklarationen af 8. Jan. 1814.

¹ Jfr. ovfr. S. 74.

² ASB., de tidligere nævnte Manuskripter Nr. 216 Bl. 30, 31; Nr. 226 Bl. 357 b, 363 a, 366 b, 379 a, 386 a, 395 a; Nr. 230 Bl. 99 a, 101 a, 102 a, 104 a, 107 a, 109 a, 111 a.

³ RA., Aktivktr. J. 1824 Nr. 2214, Bilag a (ved 1843 Nr. 1866).

Men Kammeradvokaten tog ikke ringeste Hensyn til dette Dokument, »hvilket jeg dog ikke kan skønne at kunne vedkomme de Kreditorer, der have modtaget Selvskyldnerkautionen«, som han uden nærmere Motivering skrev til Statsgældsdirektionen. Og denne erklærede sig, ligeledes uden nogen Begrundelse, »aldeles enig« heri, og da Oluf Christensens Enke imidlertid var død, pålagde den Kammeradvokaten i Overensstemmelse med hans egen Indstilling at anmelde Kautionen i hendes Bo. Dette skete så, og der forlyder intet om, at Skifteretten vægrede sig ved at godkende Fordringen; men da hendes Bo ikke var solvent, kunde det ikke betale Statskassens hele Tilgodehavende, men kun en Del deraf. Som en Følge heraf blev den resterende Fordrings Beløb atter anmeldt i Berthel Christensens Dødsbo, da han døde i 1841; men da heller ikke dette Bo var solvent, måtte Staten også her nøjes med en Del af sit Tilgodehavende¹.

¹ Se den hele ved RA., Aktivktr. J. 1843 Nr. 1866 samlede Sag. Jfr. ABA., Skifteprot. 1820-37 Bl. 254 b; do, Skifteslutninger 1820-37 S. 199; SLA., Hof- og StR. Skiftekomm. 1840-41 Prot. 2 Nr. 175, Gældbog og Rgsk. med Bil. Nr. 28.

IX.
OLUF CHRISTENSENS SIDSTE ÅR;
HANS DØD OG EFTERMÆLE.

En af Følgerne af Udbrudet af Krigen med England var, at den danske Stat beslaglagde alle udestående Fordringer, som engelske Undersætter havde på danske. Heriblandt var også et Beløb af 546 £ eller 3281 Rd. 66 Skill. dansk Kurant, som Oluf Christensen skyldte Handelshuset Boulton & Baker i London; men i Stedet for at indbetale Pengene kontant til Staten nøjedes han med den 12. Apr. 1808 at udstede en Obligation til den for Beløbet med Lauritz Kjellerup som Selvskyldner. Det har altså i det mindste på dette Tidspunkt ikke været ham bekvemt at afse et sådant Beløb i rede Penge; men ganske det samme var i øvrigt Tilfældet med de andre Ålborg-Købmænd, hvis Gæld til Englænderne blev beslaglagt ved samme Lejlighed. Da Forandringen i Pengevæsenet indtrådte i 1813, blev Oluf Christensens Obligation omskrevet til 2789 Rbd. 41 Skill. Sølv¹; men der blev ikke afbetalt noget på den i hans Levetid.

Forvirringen i Pengevæsenet under Krigen ytrede sig bl. a. i en følelig Mangel på Skillemønt, hvad der bevirkede, at ikke få Privatmænd udstedte Pengesedler, der lød på mindre Beløb og brugtes som Betalingsmiddel, formodentlig hovedsagelig inden for og i Nærheden af den By, hvor Seddelen var udstedt, og hvor man kunde danne sig en Mening om Ustederens Soliditet. Af sådanne private Sedler kendes nu c. 30 fra Ålborg, der lyder på Beløb fra 3 Mark

¹ RA., Kommissionen for Overtilsynet med konfiskeret fjendtl. Ejendom, Forklar. ov. konfiskeret fjendtl. Ejendom i Danm., Løbenummer 233. RA., Aktivktr. Kopib. 1823 ⁷/₁₀ Nr. 1798. ABA., Dokum. til Skifteprot. 1827, Maren Bertelsens Bo Nr. 26, 65 og (uden Nr.) en orig. Obligation af 1824 ³⁰/₁₀.

helt ned til 1 Skilling og, for så vidt de er daterede, tilhører Årene 1809—15. En af disse Sedler, der findes gengiven her, er udstedt af Oluf Christensen; den lyder på 16 Skilling, men er uheldigvis ikke dateret. Nogen Slutning om Udstederens økonomiske Forhold kan man næppe drage af en sådan Seddel. Ganske vist er der, så vidt vides, nu ikke bevaret Sedler udstedte af andre af Byens mest ansete Købmænd; men dette kan bero på Tilfældigheder, idet det ad anden Vej kan påvises, at f. Eks. den ansete Agent Qvist også har udfærdiget Pengesedler. Og Forholdet har utvivlsomt været det, at

Pengeseddel udstedt af Oluf Christensen.

de, der har udstedt Sedlerne, først og fremmest har været sådanne, der har skullet udbetale mange Småbeløb. Man finder derfor blandt Udstederne i Ålborg Byens Fattigvæsenkommission og endvidere adskillige Arbejdsgivere, og den sandsynligste Grund til, at Oluf Christensen har udstedt sine Sedler, turde da være, at han ikke har kunnet komme i Besiddelse af den nødvendige Småmønt til at udbetale Arbejds løn til Arbejderne på hans Sæbefabrik og på Tobaksfabrikken; det samme har da formodentlig været Tilfældet med Agent Qvist, der jo ligeledes ejede en Sæbefabrik¹.

¹ En Fortegnelse over de i Ålborg udstedte Privatsedler findes hos C. T. Jørgensen, Beskriv. ov. Danske Mønter 1448-1888 S. 154-55; jeg skylder Hr. Postekspedient C. Klitgaard i Ålborg Tak for denne Henvi sning. Oluf Christensens

Ved Forordning af 8. Febr. 1810 blev der indført en Indkomstskat, som atter afskaffedes i Året 1815; men for Ålborg By vides der kun at være bevaret Regnskab for denne Skat for 2 År, nemlig 1810 og 1813. Oluf Christensen findes i begge År anført med en efter Forholdene ikke ubetydelig Indtægt: i 1810 1700 og i 1813 1600 Rd.; men der er dog i 1810 14, der har over 1700 Rd. i Indtægt, og 1 til, der har netop 1700, og i 1813 er der endogså 22, der har over 1600 Rd. Blandt disse større Skatteydere er Embedsstanden i begge År forholdsvis talrig repræsenteret. Den, der har den største Indtægt i 1810, er en Embedsmand, nemlig Byfoged Bøggild, der har 5650 Rd.; efter ham følger Agent Qvist med 4850, og som Nr. 3 og 4 Agent Wigelsen og Lauritz Kjellerup hver med 4500 Rd. Og i 1813 er både den største og den næststørste Skatteyder Embedsmænd, nemlig Biskop Jansen med en Indtægt af 8300 Rd. og Oluf Christensens gamle Modstander Toldinspektør Preetzmann med 6751; først efter dem kommer som Nr. 3 »Justitsråd Wigelsen & Sønner« med 6450 Rd. Men i øvrigt findes der i 1813 blandt de næringsdrivende, hvis Indkomster overstiger Oluf Christensens, ikke blot Navne som de her anførte, der havde Anseelse allerede før År 1800, men også adskillige, der før den Tid næppe har spillet nogen større Rolle¹.

Når Oluf Christensen således ikke indtog så fremtrædende en Stilling blandt sine Medborgere, som han havde gjort en Del År tidligere, har han dog øjensynlig bevaret sin Interesse for efter Evne at støtte, hvad han anså for samfundsnyttige Formål. Da der efter det engelske Overfald i 1807 indsamledes frivillige Bidrag Landet over til en ny Flåde, tegnede Borgerne i Ålborg sig i Slutningen af 1807 for

Seddelen er allerede reproduceret hos Johannes Madsen, Dansk Portrætgalleri II. Danmarks Industri og Haandværk, Indledning S. 199; Hr. Konferensråd J. W. Mørch har velvilligst gjort mig opmærksom herpå og tillige på, at det eneste Eksempplar, der kendes af den, nu ejes af Hr. Fabrikant Joh. G. Guildal, hvem jeg er Tak skyldig, fordi han har tilladt, at Seddelen måtte reproduceres i nærværende Arbejde. — Om Qvists Sedler se JE. 1809 Nr. 54.

¹ Opgivelserne for hvert År hidrører fra en »Mandtals- og Skatte-Protokol for Ålborg Købstad, indrettet og ført for Året 1810« (henholdsvis 1813) »efter Forordningen af 8de Februari 1810«. Protokollen for 1810 findes i ARA., Konceptregnskaber ov. Ekstra- og Rangskat osv. 1810-14; den for 1813 findes i RA., Ålborg Skatteregnskab 1813 (den opgiver endnu Beløbene i Rd. dansk Kurant, ikke i Rbd., og jeg har ikke her foretaget nogen Reduktion). Oluf Christensen opføres begge Steder under Nr. 470.

et Beløb af noget over 3000 Rd., og blandt Bidragyderne var også Oluf Christensen (eller, som det engang hedder, »Købmand Oluf Christensen et Sønner«, så at det er muligt, at Sønnerne også har været med¹), der tilbød 75 Stykker Egetømmer eller i Stedet derfor 150 Rd. Tømmeret var imidlertid tilbudt under Forudsætning af, at der byggedes en Kanonbåd i Ålborg, og da dette ikke blev Tilfældet, og Træerne endnu stod på Roden i Skoven, blev Tømmeret ikke leveret, men Oluf Christensen betalte Pengene i Stedet². Bidraget var jo ikke ubetydeligt; men nogle havde dog ydet mere: Wigelsen & Sønner 500 Rd., Lauritz Kjellerup lige så meget, og Apoteker Rübner og Byfoged Bøggild hver 200 Rd.³

Et Års Tid senere, da der i Anledning af den med Sverige udbrudte Krig var dannet en Komité »for frivillige Bidrag til Opmuntring for de norske Krigere og til Understøttelse for disses Enker og Børn«, var »Købmand Oluf Christensen et Sønner« også blandt de ålborgske Bidragydere til dette Formål, nemlig med et Beløb af 100 Rd. Men ligeledes ved denne Lejlighed var der nogle enkelte, der ydede mere, nemlig Agent Qvist og (nogle Måneder senere) Købmand Frantz Holm, der hver gav 200 Rd.; Byens borgerlige Jægerkorps (der dog må antages at have repræsenteret adskillige Bidragydere) gav 122 Rd., og Købmand Lars Nørgaard 50 Tønder Byg, medens Lauritz Kjellerup og Amtsforvalter Svanholm hver ydede 100 Rd.⁴

Også til Grundfonden for det i 1810 oprettede økonomiske Selskab for Ålborg Stift og Amt har Oluf Christensen bidraget, men kun med 50 Rd., medens der alene i Ålborg By var 3, der hver gav lige så meget, 1, der gav 200, og 4, der hver gav 100 Rd.⁵

Da 3 Borgere i Ålborg Budolphi Sogn havde stiftet et Legat til

¹ Jfr. ovfr. S. 122.

² En anden Ålborg-Købmand, Peter Sødring, der havde tilbudt 100 Stykker Egeskibstømmer, havde derimod kun gjort det for det Tilfælde, at der blev bygget en Kanonbåd på hans Værft; og da denne Forudsætning ikke indtraf, leverede han hverken Tømmer eller Penge til Erstatning (RA., Søetatens Kommissariatsktr., Indk. Sager 1808 Nr. 163).

³ RA., Søetatens Kommissariatsktr., Indk. Sager 1807 Nr. 3027, 1808 Nr. 163, 468, 1111; do, Kopib. 1808 Nr. 19.

⁴ JE. 1809 Nr. 12, 13, 15, 58. Berl. Tid. 1809 Nr. 7.

⁵ JE. 1810 Nr. 67; Borchs Avis 1810 Nr. 69. Om en Indsamling til Fordel for brandlidte Tjenestefolk på Vesterladegård ved Ålborg se JE. 1810 Nr. 91.

at afholde en Aftensangsgudstjeneste i Budolphi Kirke hvert Års 31. Decbr.¹, stiftede 5 Købmænd i Frue Sogn, nemlig Oluf Christensen, Joseph Nielsen, Chr. Thygesen, Niels Borup og Lauritz Christensen Nørgaard et tilsvarende Aftensangslegat for Frue Kirke til Afholdelse af en Aftensangsprædiken i Frue Kirke ligeledes hver 31. Decbr. Den af de 5 Stiftere forfattede Fundats er udateret, men må være ældre end 10. Oktbr. 1812 (på hvilken Dag den af Kirkens Sognepræst sendtes til Stiftamtmanden og Biskoppen), og den fik kongelig Konfirmation 29. Jan. 1813. Legatkapitalen var 1000 Rd. og skulde ifølge Fundatsen betales i Juni Termin 1813, og dette er øjensynlig også sket, idet Kirken selv i den nævnte Termin udsatte Kapitalen på Rente, medens dog samtidig (den 14. Juni) en af Stifterne på disses Vegne indbetalte til Kirken et Års Rente af Kapitalen. Men som en Følge af den i Mellemtiden udkomne Forordning om Pengevæsenet af 5. Jan. 1813 kom Legatet i Stedet for de 1000 Rd. kun til at udgøre 166 Rbd. 4 Mk., hvad der ikke var noget stort Beløb, hverken når henses til, at der var 5 Personer om at yde det, eller til, at Renten, der således kun blev 6 Rbd. 4 Mk. årlig, skulde anvendes både til at lønne Præsten (Kirkens daværende Præster havde dog lovet at besørge Gudstjenesten gratis, og det samme var Tilfældet endnu 1841), Organisten, Klokkeren, Forsangeren, Kirkeværgen, Bælgetræderen og Graveren og til at betale Kirkens Belysning².

¹ Hiort-Lorenzen og Salicath, Repert. ov. Legater og milde Stiftelser V. 19.

² RA., Danske Kanc., 1. Dept. Registr. 1813 ²⁹/₁ Nr. 42 med Indlæg. Fundatsen findes ikke ved Kancellisagen, men en Kopi af den er indført i Registranten; i Original findes den i NLA., Ålborg Bispeark., Pk. 403 (»Fundatser og Gavebreve siden 1805«), og den er trykt i Reskriptsaml. 1813 S. 62, men ikke helt fejlfrit, idet der bl. a. S. 63 L. 4 skal læses 1813 i Stedet for 1812. Selve Fundatsen er imidlertid ikke blot, som allerede nævnt, udateret, men også anonym, idet Stifterne ikke navngiver sig, og heller ikke i den hele Kancellisag anføres deres Navne. Derimod findes i NLA., Ålborg Vor Frue Kirkes Ark., i en Pakke »Skrivelser m. m. mærkede Nr. 1-36« under Nr. 11 en Genpart af Fundatsen med en original Påtegning af 1813 ¹⁵/₃ samt derunder originale Påtegninger, der er nogle Dage yngre og underskrevne af hver af de 5 Givere, om, at de ikke ønsker selv at hæve Renterne og uddele »Lønnene«, men anmoder om, at Kirkeværgen vil påtage sig det. Det er øjensynlig fra disse Påtegninger, at C. Bruun, Oplysninger om de Frue Kirke i Aalborg tilhørende Kapitaler (Ålborg uden År; Forordet er dateret Ålborg December 1841) S. 27 har sin Viden om Givernes Navne. Men når han sstds. siger, at Fundatsen findes som Bilag til Kirkeregnskabet for 1813 (nu i NLA., Ålborg Bispeark., Pk. 218), ligger der på det angivne Sted blot en Afskrift af den nysnævnte Genpart og af dens Påtegninger. Og at Pengene skulde være »givne d.

I det følgende År 1814 blev 18 af Købmandslavets Medlemmer enige om til velgørende Øjemed at sammenskyde et Beløb på 4000 Rbd. af Taknemlighed over, at Byen ved Fredsslutningen var bleven forskånet for fjendtligt Overfald og Indkvartering. Bidragyderne var: Christopher Qvist og Lauritz Kjellerup hver med 500 Rbd. N. V., Jacob Kjellerup med 400, Wigelsen & Sønner, Niels Borup, Laur. Chr. Nørgaard, Joseph Nielsen og Frantz Holm hver med 300, Joh. G. Galster og Oluf Christensen hver med 200, Peder Borreschmith, Søren Winkel, Niels Syndergaard, Lars P. Kjeldberg, Berthel Christensen og Matth. Hoffmann hver med 100, og Jonas Borup og Stadshauptmand Jørgen Kruise hver med 50 Rbd. N. V. Det er således et ret betydeligt Antal, der har ydet et større Bidrag end Oluf Christensen, og endda skulde hans og hans Søns Forhold til Legatet komme til at stille sig langt uheldigere, end det så' ud efter denne Bidragsliste. Pengene, der var blevet indbetalte i Juni Termin 1814, havde oprindelig været tænkt anvendte til Oprettelse af et Sygehus, og en Del af Renterne var også i de følgende År bleven brugt til syges Pleje; men efterhånden opgav man Tanken om Sygehuset. Og som et sørgeligt Vidnesbyrd om den store almindelige Tilbagegang i Ålborg efter Fredsslutningen var der samtidig ikke mindre end 10 af Bidragyderne, der, som det senere udtryktes, kom »i forknyt Tilstand, begærede deres Indskud tilbage«, fordi de var sat tilbage i deres Virksomhed. I den Anledning blev der holdt et Møde den 25. Maj 1826, hvor alle Stifterne eller for de afdødes Vedkommende deres Arvinger og Enker ved Lavværger var til Stede, og hvor det blev besluttet at efterkomme Anmodningen om Tilbagebetaling, så snart denne kunde ske af de allerede opsparede og senere forfaldende Renter. I 1828 tilendebragtes Tilbagebetalingen, og den 7. Oktbr. samme År affattedes en Fundats, der blev konfirmeret 27. Jan. 1829, og ifølge hvilken Renterne af de 4000 Rbd. skulde uddeles til fattige Købmænd og deres Enker. Legatet, som endnu består, bærer Navn af 8 Købmænds Stiftelse, idet

15de Marts 1813«, som Bruun ligeledes siger sstds., kan ikke bevises af den nysnævnte Påtegning af denne Datum, der øjensynlig er Bruuns Kilde; Forholdet m. H. t. Indbetalingen må, som omtalt ovfr., være noget anderledes, se NLA., Ålborg Vor Frue Kirkes Ark., Regnskabsbog 1782-1830 S. 1030, 1038. Det kan tilføjes, at Bruun, anf. St. siger, at de 166 Rbd. 4 Mk. dengang (i 1841) endnu var i Behold, og at Gudstjenesten stadig var bleven holdt. (Jfr. også Hiort-Lorenzen og Salicath, Repert. ov. Legater og milde Stiftelser V. 26.)

der altså af de oprindelige Stiftere kun var blevet 8 tilbage, nemlig Qvist, de 2 Kjellerup'er, Borreschmith, Winkel, Syndergaard, Kjeldberg og J. Borup¹. Både Oluf og Berthel Christensen var således blandt dem, hvis Bidrag blev tilbagebetalt; men når det siges, at 10 af Bidragyderne har begæret deres Indskud tilbage, er dette dog ganske sikkert urigtigt for Oluf Christensens eget Vedkommende. Han døde nemlig allerede 4. Febr. 1817, så at det utvivlsomt først har været hans Arvinger, der er fremkommet med den nævnte Begæring; Borgemesteren i Byen udtaler da også nogle År senere, at han ved sin Død efterlod en betydelig Formue².

Oluf Christensen var på den Tid, da han ydede sit Bidrag til det nævnte Legat af 1814, en gammel Mand. Endnu i Sommeren 1813 kan man finde hans Underskrift skreven med en god Hånd³; men et År senere bærer Hånden ret kendelige Spor af Alderen⁴, og ved et Møde, som i Sommeren 1815 afholdtes angående det påtænkte Sygehus, udeblev 4 af Bidragyderne, hvoriblandt Oluf Christensen, »som lovlige undskyldt formedelst Alderdom og Upasselighed«⁵. Det skyldes da utvivlsomt et Ønske hos ham om så vidt muligt at ordne sine Anliggender før sin Død, når han, som vi har set, i Årene 1814—15 bortskødte de fleste af sine Ejendomme, nemlig Vesterågade Nr. 132 og Kattesundet Nr. 164 og 167 i 1814 til Sønnen Berthel, Bispensgade Nr. 252 i 1814 til Sønnen Jacob, Nytorv Nr. 470 (om end med stærke Forbehold) i 1815 til den samme og Frederikshøj i 1815 til den afdøde Datters Mand Niels Wigelsen⁶. Og formodentlig er det af samme Grund, at han i 1816 udsteder Skøde til hver af sine 3 Medinteressenter i Tobaksfabrikken på en Fjerdedel af Gården Nr. 464 Østen for Østerå, skønt Medinteressenterne utvivlsomt faktisk havde ejet disse 3 Fjerdedele længe før 1816⁷.

¹ RA., Danske Kanc., 3. Dept. Registr. 1829 ²⁷/₁ Nr. 731 (selve Fundatsen er meddelt i Reskriptsaml. 1829 S. 34). Jfr. ASB., det ovfr. S. 6 Note 2 nævnte Manuskript Nr. 226 Bl. 294 b.

² RA., Aktivktr. J. 1824 Nr. 1652 (ved 1827 Nr. 2886).

³ ASB., det ovfr. S. 6 Note 2 nævnte Manuskript Nr. 226 Bl. 289 b.

⁴ RA., Jydske Toldktr. J. 1814 Nr. 1275 (ved 1815 Nr. 66).

⁵ ASB., Manuskript Nr. 226 Bl. 307 b.

⁶ Ovfr. S. 78-79, 84, 96, 89.

⁷ Ovfr. S. 97-98.

Hans Arbejdsevne er øjensynlig tagen af, og den 19. Febr. 1816 udstedte han følgende Bekendtgørelse, hvorved han befuldmægtigede sin Søn Jacob til at varetage sine Forretninger¹:

For mine respektive og ærede Venner bekendtgøres herved: Da jeg formedelst min tiltagende Alderdom og Svaghed har antaget min Søn Købmand Jacob Christensen her i Byen til at være mig behjælpelig ved mine Affærs og Forretningers Bestyrelse, så ville enhver, der måtte have noget med mig at afgøre, behagentlig henvende sig til ham i min iboende Gård på Ny Torv, hvor han daglig er at træffe fra Kl. 9 til 11 Formiddag og fra Kl. 3 til 5 Eftermiddag. Ligesom og enhver Kvittering af ham i så Henseende er lige så gyldig og kraftfuld, som den af mig selv var sket.

Aalborg den 19de Februari 1816.

Oluf Christensen.

Ikke et År efter denne Bekendtgørelse døde Oluf Christensen efter en langvarig Sygdom den 4. Febr. 1817, som det ses af Enkens sålydende Avertissement om Dødsfaldet²:

Denne Aften Kl. 9 slet behagede det den gode Gud ved en stille og rolig Død at kalde til sig min inderlig elskede og retskafne Mand, ømme og tro Ledsager Købmand Oluf Christensen efter en langvarig Sygdom og 3 Ugers smertelige Lidelser i sit Alders 78 År og 3 Måneder og vores 42 lykkelige Ægteskabs År. Dette bekendtgøres vemodigst Slægt og Venner, frabedende mig al Bevidnelse om Deltagelse i min og efterladte Børns Sorg.

Aalborg den 4de Februar 1817.

M. Christensen,
født Bertelsen.

Dødsfaldet har øjensynlig vakt en ikke ringe Opsigt; allerede 2 Dage, efter at det havde fundet Sted, læstes i en af Ålborgs Aviser følgende³:

Nekrolog.

Den 4de Februari mistede Aalborg en af sine fortrinligste Borgere, da Oldingen Hr. Oluf Christensen endte sin virksomme Vandel her nede. Han var født den 6te November 1737⁴. Ved ufortrøden Flid arbejdede han sig op fra simpel Stand til en velhavende Købmand, og hans ubegrænsede Redelighed og Punktighed forskaffede ham en sådan Kredit alle Vegne, som få eller ingen før ham havde nydt, og Navnet Oluf Christen-

¹ JE. 1816 Nr. 16. Borchs Avis 1816 Nr. 23.

² JE. 1817 Nr. 11-13. Borchs Avis 1817 Nr. 16 (her med den unøjagtige Tidsangivelse: »vores 42de lykkelige Ægteskabsår«). Berl. Tid. 1817 Nr. 12-14 (her: »vores lykkelige 42de Ægteskabsår«). Se også NLA., Ålborg Vor Frue Kb., Døde.

³ Borchs Avis 1817 Nr. 16. ⁴ Om denne Dato se ovfr. S. 1 Note 1.

sen blev stedse nævnet med Højagtelse ikke blot i Fædrenelandet, men over hele Europa, hvor Danmarks Handel nåede hen; thi hans Virksomhed var utrættelig. Vedholdende redelig Flid, begunstiget af Lykken, hævede hans Hus, som siden tog Navn af »Oluf Christensen & Sønner«, til den første Rang blandt Aalborgs Handelshuse, og efter at han i sin Alderdom overdrog dets Bestyrelse til en værdig Søn, vedblev han alligevel at virke og arbejde, så længe han levede, og det var først få Måneder, siden han frasagde sig Bestyrelsen af den Jeegske Tobaksfabrik. Om hans private Karakter er kuns én Stemme: han var en i alle Henseender såre retskaffen Mand, og Dadel kunde ikke nå ham. Misundelse og Brødnid vare ham fremmede. Ikke få yngre handlende have haft hans hjælpsomme Bistand at takke for deres Opkomst. Hans mangeårige Medvandrerske på Livets Bane overleverer (!) ham. De, som kendte ham, og de ere mange, ville ved Tidenden om hans Død fælde en Vemodstære og sukke:

Ak! Oluf Christensen er borte!

Også i jyske Blade uden for Ålborg omtales Dødsfaldet. Således hedder det i Århus-Avisen¹, der dog øjensynlig kun har sin Viden fra den ovenstående Nekrolog:

Den 4de Februar mistede Aalborg en af sine fortrinligste Borgere, Købmand Oluf Christensen; over hele Europa, hvor Danmarks Handel nåede hen, kendtes hans Navn.

Og Viborg-Avisen² skriver følgende, der ganske vist også er stærkt påvirket af den nævnte Nekrolog, men i alt Fald har en anden Aldersangivelse:

Aalborg har mistet en af sine fortrinlige Borgere, Oldingen og Købmanden Oluf Christensen, der bortkaldtes 78 År gl. d. 4de Februar. Ved Punktighed og Redelighed i alle sine Handlinger erhvervede han sig Handelsmandens og Borgerens største Tillid og Højagtelse, og da hans Privatliv aldeles svarede til hans Karakter som handlende, så er hans Savn desto mere føleligt for den By, hvori han så gavnrigt virkede.

I 1808 havde Oluf Christensen og hans 2 Sønner købt et Gravsted på Ålborg ny Kirkegård (den nu såkaldte Almenkirkegård), hvori der i 1808 og senere var blevet begravet flere i en ganske ung Alder døde Børn af de 2 Sønner³; og i dette Gravsted (der endnu delvis er i Familiens Eje) begravedes Oluf Christensen den 11. Febr. 1817. Om Begravelsen, der foregik fra Frue Kirke, idet hans sidste

¹ Aarhus Stifts Adresse-Contoirs Tidende 1817 Nr. 19.

² Den Viborger Samler 1817 Nr. 18.

³ Protokol i Kirkegårdens Arkiv i Ålborg.

Bolig, Gården på Nytorv, hørte til Frue Sogn, hedder det i Datidens ene Ålborg-Avis¹:

I Tirsdags jordedes med megen Højtidelighed den almenagtede og fortrinlige Borger Oldingen Købmand Hr. Oluf Christensen; på hans Ligplade læstes følgende:

Esaiæ 57 Cap. 2 Vers.

Den retskafne han samles fra det onde,
han skal gå ind med Fred og Hvile
i sit Sovekammer,

hver den som vandrer for Herren.

Til denne evige kvægende Hvile
indgik hedenfarne retskafne Mand,
den salige Hr. Oluf Christensen.

Han var født i Lynderup den 5 Novbr. 1739.

Gift med hans efterladte Mage

Mad. Maren Bertelsen

den 6 Juli 1774.

Med hende Fader til 4 Sønner og 3 Døtre.

Døtrene og de tvende Sønner
modtager ham hisset i det bedre,
medens deres dybtsørgende Moder og Brødre
her beklage Tabet af den huldeste Mand,
den bedste Fader.

Træt af Verdens Møje, mæt af Livets Dage
endte denne ædle Mand den Bane,

han med Hæder til grå Hår bevandrede.

Som Religions og Dyds uforfalskede Ven,
som trofast Ægtemage,

omhyggelig og kærlig Fader,

som dådfuld Borger, driftig Købmand,

oprigtig i Hjerte, trofast i Ord,

kærlig i Gerning,

den armes Ven, den unges Fremhjælper
og virksomme Befordrer,

kort:

som den retskafne Mand levede han,

som den retskafne bortvandrede han

med Fred til salig Hvile.

Som sådan

var han kendt, agtet og elsket af alle gode.

Vi velsigne hans hæderfulde Minde

og yde ham således her vor sidste Skyld.

¹ JE. 1817 Nr. 13. Indskriften på Ligpladen findes ligeledes meddelt som »Gravskrivt« bag i et trykt Hæfte »Liig-Psalmer, afsiungne da forhen Kiøbmand Hr. Oluf Christensen høitideligen bisattes i Frue Kirke, Tirsdagen den 11te Februari 1817. Aalborg. Trykt hos Peder Friis Wandall, Kongelig privilegeret Bogtrykker«.

At Begravelsen har fundet Sted under en betydelig Deltagelse, fremgår af den Tak, som Sønnerne få Dage efter indrykkede i Aviserne¹:

Inderlig rørte erkende vi på vor gode Moders og egne Vegne det talende Bevis på Agtelse og Hengivenhed, de højagtede Embedsmænd og mange af vore øvrige ærede Medborgere i Dag have vist vor inderlig elskede og retskafne Faders Minde ved uindbuden at hembære og ledsage hans Lig til sit Hvilested. Vi yde enhver, der har hædret denne ædles Støv, vor hjerteligste og forbindtligste Tak, idet vi føle dybt, hvad han var som Menneske og Fader.

Aalborg den 11 Februar 1817.

B. Christensen.

J. Christensen.

Få Dage efter Begravelsen fandtes i Berlingske Tidende indrykket følgende, uheldigvis anonyme Digt, der som Poesi betragtet ganske vist kunde være mere fuldendt, men i alt Fald intet lader tilbage at ønske, hvad Følelsens Varme angår²:

Ved Købmand Oluf Christensens Grav.

Min elskede Velgører,
du nedlagt har din Stav!
Fra Himmelen du hører
min Klage ved din Grav!

Så er det Hjerte bristet,
der ligned' Himmelen,
og trøstløs har jeg mistet
min faderlige Ven.

Kun med en Vemodståre
jeg dig genkalde kan!
Den triller ved din Båre,
henfarne gode Mand! .

Fra Livets spæde Alder
du elsked', leded' mig;
omsonst på Jord jeg kalder
en Ven, som ligner dig!

A. B.

Og på den samme Dag indeholdt den ene Ålborg-Avis et indsendt Stykke, skrevet af den da 63-årige Sognepræst i Vrejlev Sogn Hans Jacob Blichfeldt, der havde beklædt dette Embede siden 1784 og mulig var en af Oluf Christensens gamle Kunder³:

¹ JE. 1817 Nr. 13. Borchs Avis 1817 Nr. 19.

² Berl. Tid. 1817 Nr. 15.

³ JE. 1817 Nr. 15.

I Anledning af salig Oluf Christensens Død den 4de Februari d. A. i Aalborg.

Så gå vi herfra en efter en anden; så skilles Venner og Bekendtere fra hinanden; så mister Aalborg By nu en, nu en anden af sine gamle jævne redelige og retskafne Mænd og Borgere! — En Olding og Senior iblandt de handlende, en ved Flid og Retskaffenhed til Velstand forfremmet Niels Borup gik som en tro Tjener for nogle År siden ind i sin Herres Glæde.

Og nu atter en bedaget, en anden Senior; den duelige og driftige, den retsindige og — endog med egen Skade — behjælpssomme Oluf Christensen, i hvis Hjerte der ikke var Svig, også han er hensovet i Herren og hviler nu af sit Arbejde og Møje på Jorden. O du gode Sjæl! ikke ses vi nu mere her, og det kunde jeg formode, da jeg sidst så' dig og talte med dig; men Gud været lovet! alt Håb er derfor ikke forsvunden. Blot for dette Liv håbe vi ikke på Kristum: var dette, da vare vi de elendigste af alle.

Dit og mit Ønske: Gud lad os ses i en glad Evighed, når vi ikke skal ses længere her, vil Håbets Gud vist engang opfylde. Velsignet være imidlertid dit Minde i mit Hjerte! Varig og velsignet være Erindringen om dig hos din efterladte trofaste Ægtefælle, dine Børn og Børnebørn. Og så længe Ålborg By har handlende, blive dit Navn og din Adfærd en virksom Tilskyndelse til at træde i dine Fodspor! — En retfærdig går hen og bort i sin Retfærdighed, vel hans Børn efter ham. Hans Ihukommelse er til Velsignelse. Salomon.

Lund Præstegård i Wreilef Sogn den 13de Febr. 1817.

Hans Jacob Blichfelt.

7 År senere, i 1824, da Byens Borgemester, som vi senere skal se, giver et Andragende fra Maren Berthelsdatter til Statsgælds-direktionen sin anbefaling, omtaler han Oluf Christensen som »en af Byens driftigste, redeligste og i alle Henseender agtværdigste Købmænd, der ved sin Død for ikke mange År siden efterlod sig en ved hans og efterlevende Kones sjældne Virksomhed, Nøjagtighed og Tarvelighed forhvervet betydelig Formue«¹.

Her kan endnu anføres et indsendt Stykke i Årgangen 1825 af den ene Ålborg-Avis, hvori det om Byens Købmandsstand i Almindelighed bl. a. hedder²:

Købmandsstanden i Aalborg var for få År siden rigere og aneligere end i nogen anden By i Jylland. Hvo mindes ej de almindeligen bekendte solide Handelshuse: Lauritz Kjellerups, Wigelsens, Qvist's, Oluf Christensens og mange flere? Men uagtet Købmændenes Rigdom og Anseelse iagttog de dog stedse en vislig Simpelhed, som man måtte ønske,

¹ RA., Aktivktr. J. 1824 Nr. 1652 (ved 1827 Nr. 2886).

² JE. 1825 Nr. 128, Till.

deres Efterkommere vilde følge. En Bonde, der ærlig og redelig betalte sine Vare, var en lige så velkommen Gæst som Statsmanden. Man opfyldte ikke Tiden med unyttige og skadelige Sysler: Baller, Gæstebude, Spillepartier etc. Kontoret var Centrummet for al Beskæftigelse; her fandtes Købmændene i den tidlige Morgenstund og i den sildige Aften. Nu er det ikke ganske således. Tiderne have forandret sig; Handelen aftaget. Men endnu stedse udgør Købmandsstanden Pluraliteten af Aalborgs anselige Familier. Navnet »Købmand« er endnu stedse i største Agtelse især hos Håndværksklassen. I hin gyldne Tid var det naturligt, at en Stand, som var den rigeste, også havde de fleste Byrder. Nu burde der tages Hensyn på Omstændighederne; at ikke alene Navnet Købmand formår at fylde Pungen, når i øvrigt Mandens Virksomhed og Handelsforretninger ere standsede som en Følge af Tiderne.

Når her tales om den ældre Slægts »vislige Simpelhed«, må det dog, for så vidt derved også tænkes på dens Forbrug, bemærkes, at Ytringen for Oluf Christensens Vedkommende ganske vist stemmer med den nys anførte Udtalelse af Borgemesteren i 1824; men i Oluf Christensens Velmagtstid spores der i alt Fald i hans Holdning over for almennyttige og filantropiske Formål langt fra nogen Påholdenhed, således som vi tidligere har set¹, og han roses jo også i denne Henseende fra alle Sider ved sin Død. Hvordan hans personlige Forbrug har været i de gode Dage, vides der så at sige intet om, bortset fra en i ganske almindelige Udtryk holdt Dom som Borgemesterens. Når Sønnen Berthel på sin Udenlandsrejse i 1798 har anvendt Penge i Paris til sådanne Udgifter som at lade sit Portræt både male og stikke i Kobber, er det jo ikke givet, at dette har været med Faderens Billigelse. Men selve den Omstændighed, at Faderen sendte Sønnen ud på den lange Rejse, vidner om et vist stort Syn, og i det hele har man nærmest Indtryk af, at Oluf Christensen i sine Velmagtsdage ikke har været bange for at give Penge ud, når han fandt det nødvendigt. Som vi snart skal se, var hans Enke i alt Fald i Besiddelse af adskillige Pretiosa, om hvis Kostbarhed det ganske vist nu ikke er muligt at have nogen Mening. Og i Boet efter hende og Manden nævnes dog nogle Genstande, der ikke kan siges at høre til Livets første Fornødenheder. At der fandtes en Karet, er måske mindre mærkeligt, når man betænker Datidens Måde at rejse på og, at Oluf Christensen til Tider havde en Del af sin Formue stående i Landejendomme; men et hvidt Bjørneskind til en Kane synes alle-

¹ Ovfr. S. 71-74, jfr. S. 131-35.

rede noget mindre nødvendigt, og når der tillige opføres 10 Champagneglas, vidner dette, selv om Antallet ikke er stort, om, at Leve-måden i Huset ikke altid har været helt spartansk. Og ligeledes kan det i denne Sammenhæng anføres, at Oluf Christensen havde været Medlem af Ålborg Skydeselskab (hvor han ved andres Skud vandt en første Præmie i 1806 og en fjerde Præmie i 1809)¹.

Et smukt Eftermæle får Oluf Christensen jo ved sin Død. Ganske vist falder den i Tidens blomstrende Sprog holdte, ordrige Indskrift på Ligpladen en Smule for Brystet for vor mere nøgterne Tid, så at man uvilkårlig fristes til at slå noget af på Udtrykkene, så meget mere som de selvfølgelig er påvirkede, om ikke ligefrem affattede, af de sørgende efterladte. Men en Kærne bliver der dog i ethvert Fald tilbage, og med den stemmer de øvrige Udtalelser ved Døds-faldet. Vi hører om hans Retskaffenhed, hans Godgørenhed og hans Købmandsdygtighed; i den sidste Henseende hedder det jo i den udførlige Nekrolog over ham i Byens ene Avis, at han selv havde arbejdet sig op »fra simpel Stand«; men unægtelig var det i en for Handelen særlig gunstig Periode, at han virkede. På et andet frem-trædende Træk hos ham, hans til Tider ret hårdnakkede Hævdelse af, hvad han mente var hans Ret, har vi tidligere set Eksempler ligesom på det karakteristiske Sprog, som han kunde iklæde sit Standpunkt.

Hvorledes det vilde være gået, hvis han havde været yngre, så at han havde oplevet de værste Nedgangstider for sin Bys Handel, medens han endnu stod i sin kraftigste Alder og i sin egentlige Købmandsvirksomhed, er det selvfølgelig nu umuligt at sige. Så vidt det kan skønnes, har han vistnok været en større Begavelse end Sønnerne; og da hans Forældres økonomiske Kår øjensynlig ikke har været glimrende, og det var ham selv, der havde arbejdet Forretningen frem, har han utvivlsomt været nøjsommere vant og vilde vel derfor have haft lettere ved atter at finde sig til Rette i mindre Forhold end Sønnerne, der havde tilbragt deres Barndom eller i det mindste deres Ungdom i Velstand. På den anden Side skyldtes Tilbagegangen for Ålborgs Købmandsstand jo for en meget stor Del Forhold, som den enkelte stod ganske magtesløs overfor; vi har i så Henseende set², hvorledes Oluf Christensen i alt Fald ikke var i

¹ JE. 1806 Nr. 58, 1809 Nr. 65. ² Ovfr. S. 94-96.

Stand til at bevare Produktionen på sin Sæbefabrik fra Nedgang i Tiden fra 1807 af. Hertil kom, at han, som det fremgår af hans ikke ringe Beskæftigelse med det højst risikable Kapervæsen, ikke var bange for at indlade sig på vovelige Foretagender, der, når de gik galt, kunde bringe betydelige Tab. Og endvidere vil vi snart få at se, at når der efter hans Enkes Død anmeldtes så store Fordringer i hendes Bo, at dette viste sig at være insolvent, hidrørte en meget betydelig Del af disse Fordringer fra Kautioner, som Oluf Christensen selv havde påtaget sig for Folk, der senere ikke var i Stand til at betale, hvad de skulde, så at Enken eller efter hendes Død Boet kom til at hæfte som Kautionist i Stedet for Manden. Om det har været aldeles nødvendigt for Oluf Christensen som Forretningsmand at påtage sig disse Kautioner, kan selvfølgelig nu ikke afgøres; men man kan dog dårlig værges sig mod en vis Følelse af, at han har været mere villig til at træde til som Kautionist, end det strengt behøvedes. På den anden Side er det muligt, at de Kautioner, hvor den egentlige Debitor selv havde givet Pant i sin Landejendom, ikke vilde have fået Betydning for Kautionisten, hvis den alvorlige Landbrugskrise i 1820'erne ikke var indtruffen; men i alt Fald vilde Oluf Christensen jo i de foreliggende Tilfælde, hvis han havde levet, også selv være kommet til at hæfte for Kautionerne. Og i og for sig er det ikke udelukket, at han kan have haft et og andet Tab af noget lignende Art før sin Død, uden at vi nu véd noget derom, så at det mulig kunde være hertil, at Pastor Blichfeldts Ord¹ om den »endog med egen Skade behjælpssomme Oluf Christensen« sigtede. I ethvert Fald synes Udtrykket at passe bedre om en Kaution, hvis Følger man, når man én Gang har påtaget sig den, ikke vil kunne unddrage sig, og ved hvilken det oftest vil dreje sig om en ikke helt ubetydelig Sum, end om en noget for vidtdreven Godgørenhed, som man jo i en ganske anden Grad er i Stand til selv at regulere, når det gøres nødvendigt.

¹ Ovfr. S. 140.

MAREN BERTHELSDATTER SOM ENKE

1817—25.

X.

Den 26. Oktbr. 1810 var der gennem Ålborg Amt blevet udfærdiget kongelig Bevilling for Oluf Christensen og Hustru til, at den længstlevende af dem måtte sidde i uskiftet Bo, så længe vedkommende forblev ugift og de myndige Børn var tilfredse dermed; og den 20. Decbr. 1814 havde Købmand Niels Wigelsen, der havde været gift med Ægteparrets afdøde Datter Christiane, på den i dette Ægteskab fødte Datter Marie Antoinettes Vegne samt Berthel Christensen og Jacob Christensen på egne Vegne erklæret, at de ikke havde noget imod en sådan Hensiddens i uskiftet Bo¹.

I Henhold hertil blev der da intet Skifte holdt efter Oluf Christensen, og et halvt Års Tid efter hans Død stadfæstede hans Enke den Fuldmagt, som han i Febr. 1816 havde givet Sønnen Jacob², ved følgende Bekendtgørelse (som hun imidlertid 2¹/₂ År senere på ny måtte indrykke i Aviserne, »da Erfarenhed har lært mig, at samme ej af vedkommende tages til Erindring«)³:

Ligesom min Søn Købmand Jacob Christensen i min salig Mands, Købmand Oluf Christensen, levende Live var af ham antaget til at bestyre den os tilhørende Sæbefabrik så vel som bemeldte afdødes øvrige Affærer, så undlader jeg ikke herved offentlig at bekendtgøre, at benævnte min Søn fremdeles efter min Begæring vedbliver denne Bestyrelse, og beder

¹ ABA., Dokum. til Skifteprot. 1827, Maren Bertelsens Bo Nr. 5-6; jfr. ABA., Skifteprot. 1807-21 Bl. 711 a.

² Ovfr. S. 136.

³ JE. 1817 Nr. 81, 1820 Nr. 38. Borchs Avis 1817 Nr. 122, 1820 Nr. 41.

derfor enhver, der måtte have noget med mig at afhandle, behagentlig at henvende sig til ham, hvis Handlinger på mine Vegne skal have fuldkommen Gyldighed.

Aalborg den 24 Septbr. 1817.

M. B. sal. O. Christensen.

Foruden denne, som det må opfattes, mere private Ordning mellem Maren Berthelsdatter og Sønnen betegnes Jacob Christensen til Tider også ligefrem som hendes Lavværge, i alt Fald fra 1819 af og lige til hendes Død¹, men ganske vist således, at hvor det drejer sig om Aftaler mellem ham og Moderen, nævnes andre som hendes Lavværge (i Febr. 1818 Niels Borup, og i 1821 Prokurator Jens Brix)².

Blandt Oluf Christensens »Affærer«, som var gåede over til hans Enke, var også hans industrielle Virksomheder. Det er nævnt tidligere³, at det ikke vides, om han har beholdt sine Aktier i Papirfabrikken »Godthåb« til sin Død, og at det pågældende Interessentskab i alt Fald solgte Fabrikken i Begyndelsen af 1820. I »Mikkel Jeegs Tobaksfabrik« havde Maren Berthelsdatter overtaget den Fjerdedel, som Manden havde ejet, og Administrationen af den kunde ikke volde hende stort Bryderi, da den tidligere nævnte Peder Bønnelyche efter Oluf Christensen var bleven Fabrikkens Entreprenør⁴. Få Måneder efter Oluf Christensens Død købte Fabriksinteressentskabet en ny Ejendom, idet Købmand Erik Møller den 20. Juni 1817 for 20.000 Rd. tilskødede Peder Bønnelyche, Lauritz Kjellerup, Oluf Christensens Enke og Mikkel Jeegs Enke, hver for en Fjerdedel, sin Gård på den østre Side af Slotsgade, der gik ud til Fjordgyden og havde Numrene 532 og 555⁵. Fabrikken flyttedes derefter hen i den ny Ejendom, der var den samme som den, hvori den tidligere⁶ nævnte To-

¹ Således ABK., Pantebog 13 Bl. 560 a (1819 ¹⁵/₄), 14 Bl. 621 b (1824 ¹⁴/₈); ABA., Dokum. til Skifteprot. 1827, Maren Bertelsens Bo Nr. 7 (1822 ¹⁷/₁₂), 25-26 (1822 ²/₈), 26 b (1825 ²⁸/₅), 30 (1825 ²/₇).

² Sidst anførte Sted Nr. 2 (1818 ²/₂), 3-4 (1821 ¹/₉ og ³/₁₂) (jfr. om de pågældende Aktstykker nedfr. S. 147-48).

³ Ovfr. S. 102-5.

⁴ Jfr. ovfr. S. 99 Note 6. I de S. 93 Note 4 omtalte årlige Indberetninger nævnes for Årene fra 1816 og i alt Fald til Maren Berthelsdatters Død i Rubrikken »Entreprenør eller Ejer« Peder Bønnelyche, i Begyndelsen med den udtrykkelige Betegnelse: Ejer; men i de til Grund liggende Opgivelser fra ham selv kalder han sig i disse År i Regelen med mere passende Benævnelser som »Entreprenør og Mester« eller »Medinteressent og Bestyrer«.

⁵ ABK., Pantebog 13 Bl. 304 b. ⁶ S. 100.

baksfabrikant Hans Andersen havde haft sin Virksomhed, og Ejerne udbød Gården Østen for Østerå til Salg¹; men først 15. Apr. 1819 fik de den solgt, idet de på denne Dag skødede den for 3600 Rbd. Sølv til Prokurator Jens Brix². Men de måtte lade 2800 Rbd. Sølv blive stående på 1. Prioritet i Gården, og Køberen kunde som så mange andre ikke klare sig i de vanskelige Tider. Da han døde i 1823, havde han, så vidt det kan ses, ikke betalt Skatter af Gården efter Juli 1821, ligesom der af Prioriteten resterede 1 Års Rente. Hans Bo var insolvent og kunde intet betale af Gælden, og Interessentskabet (af hvis Medlemmer Lauritz Kjellerup imidlertid var død 2. Maj 1823, så at i hans Sted var trådt Skiftekommissærerne i hans og hans efterlevende Enkes Bo) satte da Gården til Auktion. Der blev imidlertid ved 3 i Febr. og Marts 1824 afholdte Auktioner ikke budt på den, så at Interessentskabet ved en 4. Auktion den 16. Marts 1824 selv købte Gården tilbage for 515 Rbd. Sølv »foruden Renter og Skatter m. v.«. 26. Maj 1824 fik det Skøde på Gården³, men det har vistnok omtrent samtidig solgt den igen; i ethvert Fald bortskødede det den på ny den 14. Aug. 1824, denne Gang til en Premierlieutenant i Marinen J. P. Bluhme, der allerede et Par Måneder tidligere havde flyttet det af ham bestyrede Indrullerings-Kontor i Byen til »min Gård ved Østerå«, og Købesummen angives nu til kun 1200 Rbd. Sedler⁴.

Hvad i øvrigt selve Tobaksfabrikkens Drift angår, hedder det i Indberetningen om den for Året 1818, at den »formedelst Tidernes og Pengevæsenets Forandring« er gået tilbage i dette År, og Produktionen når i Årene 1818—25 ikke til eller over 100.000 Pd. årlig, således som det tidligere havde været Tilfældet⁵. Men den udgør dog i 1818: 83.700 Pd., 1819: 76.700, 1820: 90.000, 1821: 89.000, 1822: 75.000, 1823: 75.500, 1824: 80.000 og 1825: 82.400 Pd.; og Antallet af de på Fabrikken beskæftigede er i det her nævnte Tidsrum 5—6 (i 1825 dog kun 4) »Fabrikarbejdere« og 20—30 »Dag-

¹ JE. 1817 Nr. 83 og Borchs Avis 1817 Nr. 127 (Avertissement af P. Bønne-lyche 1817 8/10, at »jeg« har flyttet Fabrikken til den nykøbte Ejendom og dér åbner »min« Tobaksbutik). JE. 1817 Nr. 104 og Borchs Avis 1817 Nr. 156.

² ABK., Pantebog 13 Bl. 560 a. Få Dage senere averterer Brix, at han nu bor i Gården (JE. 1819 Nr. 48; Borchs Avis 1819 Nr. 51).

³ ABA., Auktionsprot. 1818-26 Bl. 378 a, 381 b, 383 a, 385 b med tilhørende Dokum. (jfr. JE. 1824 Nr. 34). ABA., Skifteslutninger for Ålborg By 1820-37 S. 109.

⁴ ABK., Pantebog 14 Bl. 621 b. Borchs Avis 1824 Nr. 82. ⁵ Ovfr. S. 101.

lejere eller andre«¹. Fabrikken har da utvivlsomt stadig været et godt Aktiv. Det kan i så Henseende nævnes, at det i nogle Ord, som den ene af Ålborg-Aviserne i 1824 skrev om Byens Fabrikker, hedder, at »Tobaksfabrikkerne ere de, der bedst have holdt sig«, og at de vil »nok være de sidste, som undergå. Man træffer jo ikke engang en Håndværksdreng, uden han har Pibe i Munden, og Tobak er som bekendt en af Bondens som den simplere Almues første Fornødenheder«². Som vi snart skal komme tilbage til, kunde Maren Berthelsdatter, da det begyndte at gå tilbage for hende, benytte sin Fjerdedel af Fabrikken som Pantesikkerhed; i 1824 nævner hun, at Fabrikken i de senere År har givet et Udbytte for hendes Part af 4 à 500 Rbd. Sedler, hvorfor hun »så nødig« vil miste den, og at den i det sidste År endogså har givet hende 600 Rbd. Sedler³; og endnu i 1831 taler Stiftamtmanden i Ålborg om »Fabrikkens hidtil gode Drift«⁴.

Langt uheldigere var det gået med Sæbefabrikken. Det er tidligere⁵ nævnt, at Oluf Christensen den 2. Novbr. 1815 havde skødet Gården Nytorv Nr. 470 med den tilhørende Sæbefabrik og Støre Nygade Nr. 438 til Sønnen Jacob, der dog først skulde tiltræde det købte (selve Sæbefabriks-Virksomheden derunder indbefattet) efter Forældrenes Død, idet disse skulde have Ret til at bo frit i Gården, så længe de levede. Fabrikken blev altså dreven i Oluf Christensens Navn, indtil han døde, og i hans Enkes i den første Tid derefter. Maren Berthelsdatter udstedte 2. Febr. 1818 en Erklæring om, at da hendes Mand og Søn sluttede Handelen om Gården den 2. Novbr. 1815, var det blevet fastsat, at Sønnen skulde have en Del nærmere specificeret Løsøre med i Købet efter begge Forældres Død; da det imidlertid ikke var blevet omtalt i Skødet, overdrog hun ham nu de pågældende Genstande, men rigtignok således, at hun beholdt Brugen af dem til sin Død⁶. Denne Erklæring fik således foreløbig ingen Betydning; og det samme synes at gælde en Indrømmelse af tilsyneladende større Rækkevidde, som hun gjorde noget senere. Hun for-

¹ De ovfr. S. 93 Note 4 nævnte årlige Indberetninger. ² JE. 1824 Nr. 31.

³ RA., Aktivktr. J. 1824 Nr. 1652 og Bilag til Nr. 2113 (begge ved 1827 Nr. 2886).

⁴ RA., Komm. Koll., Ind. Fagets J. II (1831) Nr. 166 (ved 1843 Nr. 1025).

⁵ S. 96.

⁶ ABA., Dokum. til Skifteprot. 1827, Maren Bertelsens Bo Nr. 2.

synede nemlig den 1. Septbr. 1821 Skødet af 1815 med en Påtegning om, at hun »på Grund af anden truffen Overenskomst med min Søn Jacob Christensen« frafaldt den Ret, hun havde til at afbenytte Gården i sin Livstid¹; men ikke desto mindre blev hun boende i Gården til sin Død (og det siges i alt Fald intet Steds, at hun, som man måske kunde tænke sig, for den følgende Tid har betalt Sønnen Leje af Boligen), ligesom det tidligere² er nævnt, at Jacob Christensen endnu i Maj 1825 boede i Bispensgade.

Den 3. Decbr. 1821 har Moderen udstedt en Deklaration om, at Sæbefabrikken »i den senere Tid« har været dreven for Jacob Christensens Regning, og at derfor »både Gård, Fabrik og alt dertil hørende« er »i enhver Henseende mig aldeles uvedkommende«³; formodentlig skyldes så vel den nylig nævnte Påtegning af 1. Septbr. 1821 som denne Deklaration den Omstændighed, at Jacob Christensen som Følge af den tidligere⁴ omtalte Højesteretsdom af 29. Juni 1821 måtte søge et Lån i Gården. Den i Deklarationen omtalte væsentlige Forandring må imidlertid have været af ret ny Dato. Thi ikke blot finder man, som vi snart⁵ skal se, endnu den 7. Aug. 1821 et i Maren Berthelsdatters Navn udgæet Avertissement vedrørende Sæbefabrikken; men af de årlige Indberetninger fra Fabrikens Ejer om dens Drift⁶ er endnu den for Året 1821 (som er dateret 8. Febr. 1822) underskreven: »pr. M. B. sal. Oluf Christensens Jacob Christensen«, ligesom Tilfældet havde været med de tilsvarende Indberetninger for Årene 1817—20, for så vidt de er bevarede; det er først Beretningen for 1822, der underskrives slet og ret »Jacob Christensen«.

Det er gennemgående alt andet end glædelige Oplysninger, som de nævnte Indberetninger om Fabrikken giver om dens Virksomhed i Årene 1817—21. I Arbejdernes Antal, der jo selv under en heldig Drift ikke var stort⁷, spores ganske vist ikke synderlig Nædgang; et enkelt År, i 1818, er det gået så lavt ned som til 3, men i de øvrige År af den nævnte Periode har det været 6. Produktionen er derimod allerede i 1817 så langt nede, som den ikke havde været i den Tid, da Oluf Christensen havde drevet Fabrikken et helt År

¹ ABK, Pantebog 14 Bl. 229 b. ² S. 84.

³ Det ovfr. S. 147 Note 6 anførte Sted, Nr. 4. ⁴ S. 126.

⁵ S. 149. ⁶ Se ovfr. S. 93 Note 4. ⁷ Jfr. ovfr. S. 93-94.

igennem, nemlig på 350 Tønder. Og i 1818 er den kun 160 Tønder, i 1819 ganske vist 342 og i 1820 304 Tønder, men i 1821 kun 216 Tønder. Endnu værre end en sådan ringe Produktion var det dog, at Fabrikken i de fleste af disse År blev dreven med ligefremt Tab. Dette synes at have været Tilfældet allerede i 1818, skønt de for det nævnte År opgivne Tal for Fabrikatets og Råmaterialernes Værdi ikke ser helt pålidelige ud; men i de 3 følgende År er det i alt Fald sikkert nok, idet der for dem alle 3 foruden de tabellariske Indberetningers Tal haves længere Udtalelser af Jacob Christensen på Moderens Vegne¹. Han opgør her Underskudet for 1819 til 891 Rbd. (Fabrikarbejdernes Lønninger ikke medregnede) samt for 1820 og 1821 (disse Lønninger medregnede) til henholdsvis over 4000 og over 2000 Rbd. Og han klager bittert over dette slette Resultat, der efter hans Angivelse hidrører dels fra Pengekursens Ubestandighed og dels fra Indførelsen af fremmed grøn Sæbe, som på Grund af sin ringere Kvalitet og Vægt kan sælges billigere end den i Byen fabrikerede og derfor tvinger Byens Fabrikker til at sælge med Tab. Han foreslår i den Anledning en Nedsættelse af Tolden for den til Fabrikationen benyttede fremmede Hampeolie og ligeledes Indskrænkninger i Indførelsen af den fremmede slette Sæbe, men uden at Forslaget har frugtet noget. Karakteristisk er også et den 7. Aug. 1821 dateret Avertissement, som er udfærdiget i Maren Berthelsdatters Navn, men utvivlsomt affattet af Sønnen, og hvori det først hedder, at et udbredt Rygte om, at der ikke skulde kunne fås grøn Sæbe på hendes Fabrik, er falsk, hvorefter der fortsættes: »tillige må jeg og gøre enhver opmærksom på, at min Sæbe er ikke af den Slags som det hertil ankomne ildelugtende Hamborg Sæbe, og at mine Fjerdinger og Ottinger holder den befalede Vægt 56 Pd. netto pr. Fjerding og 28 Pd. netto pr. Otting, og at ingen derved skal blive fornærmet, men erholde god frisk og vellugtende Sæbe«². Hvad Pengekursens Forandringer angår, som Jacob Christensen også havde klaget over, er det utvivlsomt i første Række dem, der har bevirket de hyppige Ændringer, som Sæbepriserne undergik i disse År. Forskellen var så væsentlig, at den Pris af 144 eller 140 Rbd. pr. Tønde (henholdsvis med 2 Måneders Kredit eller kontant), som noteredes i Septbr.

¹ I den ovfr. S. 93 Note 4 nævnte Pakke i ARA.

² JE. 1821 Nr. 95. Borchs Avis 1821 Nr. 102.

1816¹, efter mange gradvise Nedsættelser, der kun i Slutningen af 1819 var blevet afløste af en mindre Stigning, i Oktbr. 1821 var gået ned til 41 Rbd. pr. Tønde mod kontant Betaling². Men ganske vist har jo den fremmede Konkurrence efter, hvad Jacob Christensen udtaler, også spillet en Rolle ved Prisnedsættelsen³.

Trods de nævnte uheldige Forhold kan man dog i de første År efter Oluf Christensens Død træffe Vidnesbyrd om de ret gode Kår, som hans Enke endnu levede under. I 1818 holdt hun af Tjenestefolk 2 Dreng og 3 Piger⁴, af hvilke Drengene dog måske har gjort Tjeneste på Sæbefabrikken. Og 3. Apr. 1820 udsteder hendes afdøde Datters Mand Niels Wigelsen en Obligation til hende lydende på 9000 Rbd. Sølv, hvorfor han giver hende 1. Prioritet i sin Gård Frederikshøj i Svenstrup Sogn, Hornum Herred. Selv om det måske er tvivlsomt, om det er i Anledning af et på dette Tidspunkt ydet kontant Lån, at Obligationen er udstedt til hende, er den fastsatte Rente af Summen (2%) i alt Fald så lav, at Transaktionen vel nærmest måtte opfattes som en Måde, hvorpå hun vilde hjælpe Svigersønnen. Men ganske vist var der ikke gået 3 Måneder, før hun den 1. Juli 1820 transporterede Obligationen til en Købmand Niels Nielsen Færch i Nibe med Angivelse af, at denne havde givet hende fuld Valuta for den⁵.

I Novbr. i det samme År 1820 ramtes hun af et selv for en velstående ret betydeligt Uheld, idet der blev begået Indbrud i hendes Boplig på Nytorv, hvor Tyven fra et Chatol stjal ikke blot et ikke ringe Pengebeløb, men også forskellige Smykker m. m., der, ganske bort-

¹ Ovfr. S. 96.

² JE. 1817 Nr. 28, 68, 90; 1818 Nr. 20 (allerede her »bemærkes, at Fabrikkerne er ansvarlig for rigtig Vægt ved Salget, 56 Pd. netto pr. Fjerdings og 28 Pd. netto pr. Otting«), 39, 48, 70; 1819 Nr. 1, 37, 57, 135, 153; 1820 Nr. 41, 67; 1821 Nr. 95, 125. Borchs Avis 1817 Nr. 44, 103, 136; 1818 Nr. 32, 67, 76, 105; 1819 Nr. 1, 39, 61, 141, 161; 1820 Nr. 43, 70; 1821 Nr. 102, 132.

³ Det er øjensynlig fremmed Sæbe, der er Tale om, når Firmaet Henningsen & Rybsahm i 1820 averterer »bedste grøn Sæbe« »til meget billig Pris« (Borchs Avis 1820 Nr. 64). — En Dom af Viborg Overret i en Sag mellem Oluf Christensens Enke og Købmand Jens Olesen i Nibe vedrørende Sæbe, som hun havde leveret ham, anføres i Borchs Avis 1820 Nr. 137 (jfr. 1821 Nr. 19, hvor Nibe-Købmanden ses at være gået fallit).

⁴ AAA., den ovfr. S. 8 Note 3 nævnte Fortegnelse af 1818 ⁴/₅ under Nytorv Nr. 470.

⁵ ABA., Dokum. til Skifteprot. 1827, Maren Bertelsens Bo Nr. 22.

set fra deres Handelsværdi, vel tillige har haft en forholdsvis stor Affektionsværdi for Ejerinden. Tyvens Udbytte var »1160 Rbd. i Nationalsedler fra 100 til 1 Rbd. Sedler. 40 Rbd. i Marks Kobbertegn. Et lidet Guldur med Porcelænsskive, noget i Nøglehullet beskadiget, med grøn Varekasse og en hårflettet Kæde med Guldklemmer, Dupper og Urnøgle. En Fruentimmer-Guldkæde i 2de Dele. Nogle Guldringe, hvoriblandt en Signetring med Agatsten. Et Guld-Brystspænde, hvortil Mage haves at forevise. En Guld-Halsknap og 2de dito Ærme knapper. Et Par Bandelokker med sorte Stene, indfattet i Guld. Nogle Sølv-Lænkeknapper. 2de Sølv-Fingerbøller. Et Par Sølv-Knæspænder med Sølvhager. En liden kruset og oval Glasflaske i »Ravcouleur«¹ med sølvbeslagen Hals og Sølvprop, udarbejdet i en Mandslignelse, med ihæftet Søvlænke. Et Signet med rød Agatsten, så vidt erindres, hvori står: O. C. S., indfattet i Sølv, og Indfatningen ej rettere erindres end udarbejdet i en Elefants Skabning, og var indlagt i en liden Skindpung. Og muligvis mere, som ej endnu erindres«².

M. B. Berthelsdatters

Maren Berthelsdatters Underskrift og Segl³.

Efter 1820 er det, ganske bortset fra den uheldige Drift af Sæbefabrikken, omtrent kun Tilbagegang, som man hører om for Maren Berthelsdatter — en Tilbagegang, der i Hovedsagen (foruden fra det ved Sæbefabrikken forvoldte Tab) hidrører fra de ikke få Kautions-

¹ Således det nedfr. nævnte Aftryk i Borchs Avis; Aftrykket i JE. har: »Rascouleur«.

² JE. 1820 Nr. 136. Borchs Avis 1820 Nr. 141.

³ Underskriften er gengiven efter RA., Aktivktr. J. 1824 Nr. 1652 (ved 1827 Nr. 2886), Seglet efter ABA., Dokum. til Skifteprot. 1827, Maren Bertelsens Bo Nr. 66.

forpligtelser, som Oluf Christensen havde påtaget sig, og som nu efterhånden fik praktisk Betydning, i Forbindelse med, at Domstolene ikke anerkendte Forskellen mellem Firmaet »Oluf Christensen & Sønner« og Oluf Christensen personlig eller nu hans Enke. Vistnok i 1821 søger Maren Berthelsdatter et Lån gennem Firmaet Sundorphs Enke & Søn i København¹. Og den 29. Juni 1821 faldt Højesteretsdommen i den tidligere² omtalte Sag vedrørende »Oluf Christensen & Sønner«s Kautions af 28. Decbr. 1812 for Johannes Tønder, en Sag, der, som vi har set, fik meget stor Betydning for Maren Berthelsdatters og Jacob Christensens økonomiske Forhold.

I 1822 havde Maren Berthelsdatter måttet overtage et Hus i Skomagergaden Nr. 306, som hun som Udlægshaver havde ladet stille til Auktion, ved hvilken hun selv havde budt Vurderingssummen og fået Hammerslag derfor³. Men senere i det samme År 1822 måtte hun på én og samme Dag, den 2. Aug., udstede 2 forskellige Obligationer med Sikkerhed i sin Fjerdedelaf Tobaksfabrikken. Den første var til Mikkel Jeegs Enke, der fik 1. Prioritet i den nævnte Fjerdedel for et Lån på 3000 Rbd. Sølv⁴. Og den anden var til Lauritz Kjellerup, der fik 2. Prioritet deri til Sikkerhed for en Selvskyldnerkaution, som han havde påtaget sig for Oluf Christensen i Anledning af en tidligere nævnt Obligation, som denne i 1808 havde udstedt til den kongelige Kasse⁵. Ja i Decbr. 1822 måtte Maren Berthelsdatter udstede endnu en Obligation på 1600 Rbd. Sølv til Købmand Jørgen Schaltz i Ålborg, der til Sikkerhed fik 1. Prioritet i alt hendes Ind- og Udbo og i det nysnævnte Hus i Skomagergaden Nr. 306 samt, hvis dette ikke strakte til, 3. Prioritet i hendes Fjerdedel i Mikkel Jeegs Tobaksfabrik; men denne sidste Gæld har hun dog fået tilbagebetalt før sin Død⁶.

I 1824 hører man atter om Maren Berthelsdatters Pengeforhold,

¹ ABA., Dokum. til Skifteprot. 1827, Maren Bertelsens Bo Nr. 38.

² S. 123-27.

³ ABA., Auktionsprot. 1818-26 Bl. 249 a, b, 251 b; ABK., Pantebog 14 Bl. 302 b (den 3. Auktion fandt Sted 1822 ¹⁴/₂; Auktionsrettens Skøde til hende er af 1822 ⁸/₅). Jfr. JE. 1824 Nr. 14 og Borchs Avis 1824 Nr. 17 (hvor Sønnen Jacob averterer Huset til Salg eller Leje) og JE. 1825 Nr. 77 og 78 og Borchs Avis 1825 Nr. 98 (hvor han ikke mange Dage før Moderens Død averterer det til Leje).

⁴ ABA., Dokum. til Skifteprot. 1827, Maren Bertelsens Bo Nr. 25, 66.

⁵ Sstds. Nr. 26, 65; jfr. her ovfr. S. 129.

⁶ Sstds. Nr. 7, 43.

og nu begynder de Kautitioner, som hendes afdøde Mand personlig havde påtaget sig, at få Betydning for hende. Han havde således som Selvskyldner underskrevet en Obligation, hvorved Ejeren af en Gård Grønlandslykke i Hals Sogn den 18. Juni 1806 havde givet en Landinspektør Jens Rønnov i Hals 1. Prioritet i sin Gård for et Lån på 7000 Rd.; og da Pantet nu viste sig ikke at være så meget værd, blev Maren Berthelsdatter ved Ålborg Bytingsdom af 20. Juni 1824 dømt til at tilsvare det manglende. Hun appellerede ganske vist Dommen; men den stadfæstedes ved Viborg Overrets Dom af 7. Marts 1825, og da Fordringen i dette sidste År anmeldtes i hendes Dødsbo, udgjorde den med Renter til Juni Termin 1825 over 2983 Rbd. Sølv¹.

Fremdeles måtte hun i 1824 forhandle med Statskassen om en ny Ordning i Anledning af Oluf Christensens Obligation til denne af 12. April 1808². Lauritz Kjellerup, der havde været Kautionist for den nævnte Obligation, var nemlig død i 1823, og da Staten derfor anmeldte Kautionen som Fordring i hans Bo, forlangte Boet, at Maren Berthelsdatter skulde berigtige Sagen med Statskassen. Hun tilbød da Statsgældsdirektionen at betale kontant 789 Rbd. 41 Skill. Sølv; der vilde derved blive 2000 Rbd. tilbage af Gælden, og for dette Beløb vilde hun give Staten 2. Prioritet i sin Fjerdedel af Tobaksfabrikken næst efter de 3000 Rbd., som Mikkel Jeegs Enke nu havde stående i den på 1. Prioritet. Obligationens hele Beløb erklærede hun sig ude af Stand til at betale, hvis hun da skulde beholde sin Part i Fabrikken; det er ved denne Lejlighed, at hun, som tidligere³ nævnt, siger, at hun så nødvendig vilde miste Fabriksparten, fordi den var så godt et Aktiv. Byens Borgemester, Etatsråd D. Hornsyld, medgav hendes Andragende en varm anbefaling, hvori han udtalte, at »det vilde være alt for tungt, om den gamle værdige Supplikantinde som Enke efter en af Byens driftigste, redeligste og i alle Henseender agtværdigste Købmænd, der ved sin Død for ikke mange År siden efterlod sig en ved hans og efterlevende Kones sjældne Virksomhed, Nøjagtighed og Tarvelighed forhvervet betydelig Formue, som nu ved siden tilstødte mange Tab og Uheld er nedsjunket til Supplikantindens nu ejende $\frac{1}{4}$ i forbemeldte Tobaksfabrik, også nu skulde berøves denne og derved den deraf havende

¹ Sstds. Nr. 26 b-28. ² Ovfr. S. 129. ³ S. 147.

gode årlige Indtægt, hvorefter hun har sit tarvelige Udkomme uden i hendes høje Alder og Svagelighed at udsættes for Mangel«. Statsgældsdirektionen vilde dog først kun tage Prioriteten som Sikkerhed for 1400 Rbd. Sølv, således at Maren Berthelsdatter skulde betale 1389 Rbd. 41 Skill. kontant; men da hun erklærede, at hun ikke formåede dette, hvorimod hun tilbød at betale 989 Rbd. 41 Skill., når Staten så vilde tage Prioriteten i Fabrikken som Sikkerhed for de resterende 1800 Rbd., gik Statsgældsdirektionen ind derpå, dog således at hun tillige skulde afbetale Gælden med 100 Rbd. årlig. Hun betalte derefter de 989 Rbd. 41 Skill. og udstedte 30. Oktbr. 1824 for Restbeløbet en Obligation af det aftalte Indhold. Men da Staten havde gjort det til Betingelse for en endelig Ordning, at den ny Obligation blev tinglæst uden nogen for den kongelige Kasse skadelig Anmærkning, og da dette ikke kunde ske, idet »en hende overgangen og tinglæst Dom« var til Hinder derfor, blev Sagen foreløbig slet ikke endelig afgjort, så at Kjellerups Bo fremdeles stod over for Statskassen som Kautionsist for den gamle Obligation af 1808¹.

Henimod Slutningen af 1824, den 24. Decbr., blev Maren Berthelsdatter ved Dom af Ålborg Byting atter tilpligtet at svare til en af hendes Mand indgået Kautionsist; hun blev nemlig dømt til at betale Ålborg Stiftsøvrighed 2113 Rbd. 2 Mk. 4 Skill. Sølv med Renter fra Juni Termin 1823, fordi Oluf Christensen havde forpligtet sig som Kautionsist ved en Obligation, som Købmand Hans Hass havde udstedt den 14. Juni 1808 for et Lån, der var ydet ham af Stiftsøvrighedens Midler mod Pant i hans Gård i Bredegade i Ålborg². Også denne Dom appellerede Maren Berthelsdatter, men ligeledes uden Resultat; Viborg Overret stadfæstede den, men ganske vist først den 19. Decbr. 1825³, da hun allerede havde været død i adskillige Måneder.

Det er tidligere⁴ nævnt, at også en Obligation, som en Købmand Færch i Nibe havde udstedt til Staten i 1810, ikke med Oluf Christensens, men med »Oluf Christensen & Sønner«s Selvskyldnerkautionsist, blev anmeldt både i 1824 og 1825 for Maren Berthelsdatter og begge hendes Sønner, men at hun og Jacob Christensen i 1825

¹ RA, Aktivktr. J. 1827 Nr. 2886 (bl. a. med 1824 Nr. 1652). ABA., den ovfr. S. 129 Note 1 nævnte Obligation af 1824 ³⁰/₁₀.

² ABA., Dokum. til Skifteprot. 1827, Maren Bertelsens Bo Nr. 23-24.

³ Sstds. Nr. 49. ⁴ S. 127.

udtalte, at Obligationen var dem »aldeles uvedkommende«. Sagen blev foreløbig ikke forfulgt videre, så at hun undgik dette ny Krav; men det skulde ikke bidrage til at gøre hendes økonomiske Stilling tryggere, og det kom da også, som allerede berørt, frem igen efter hendes Død. Hun havde nu ikke lang Tid tilbage at leve i; men omtrent det sidste, der høres om hende før hendes Død, er et nyt Gældsforhold, idet hun den 2. Juli 1825 lånte 200 Rbd. af Bestyreren af Mikkel Jeegs Tobaksfabrik Peder Bønnelyche. I og for sig kunde dette Lån måske skyldes en øjeblikkelig Forlegenhed, og hun var i alt Fald i Stand til at give Sikkerhed nok for Pengene, da de kunde betragtes blot som et Forskud på det løbende Års Udbytte af Tobaksfabrikken; de blev da også tilbageholdte, da det nævnte Udbytte udbetaltes hendes Dødsbo af Fabrikken¹. Men set i Belysning af alle hendes økonomiske Vanskeligheder i de senere År gør dette Lån af 200 Rigsdaler alligevel et ret ejendommeligt Indtryk som Modsætning til de Forhold, hvorunder hun havde levet i sin Mands Glansperiode, og som et Varsel om, hvorledes det skulde gå hendes Bo.

Maren Berthelsdatter var blevet gammel og svagelig. Over et År havde hun været sengeliggende, og hun havde lidt meget, da hun den 13. Juli 1825 afgang ved Døden i Gården på Nytorv, 80 År 2 Måneder 9 Dage gammel, som det siges i hendes yngste Søns sålydende Bekendtgørelse om Dødsfaldet²:

At min Moder, M. B. sal. Oluf Christensens, den 13de Juli om Aftenen omskiftede Tiden med Evigheden i sit Alders 80 År 2 Måneder 9 Dage, bekendtgøres sørgeligst på min Broders, Svogers og egne Vegne.

Aalborg den 15de Juli 1825.

Jacob Christensen.

Den 20. Juli blev hun begravet i Familiegravstedet på Ålborg Kirkegård, ifølge den ene Ålborg-Avis ledsaget af et talrigt Følge³.

¹ ABA., Dokum. til Skifteprot. 1827, Maren Bertelsens Bo Nr. 29-30.

² JE. 1825 Nr. 83. Den nøjagtige Aldersangivelse findes ligeledes i NLA., Ålborg Vor Frue Kb.; derimod har et ellers med Bekendtgørelsen i JE. stemmende Avertissement i Borchs Avis 1825 Nr. 107 i Stedet for 80 det urigtige: 80de. En i min Besiddelse værende Koncept til et andet Avertissement, skreven med Berthel Christensens Hånd og dateret Ålborg 14. Juli 1825, nævner, at hun døde »efter langvarige Lidelser og over et Års Sygeleje i Går Aftes ved en rolig Død«.

³ JE. 1825 Nr. 85: »Tre Dage i Rad, i Forgårs, i Går og i Dag ere tre af

I Anledning af Dødsfaldet skrev den samme Avis de tidligere¹ anførte Ord om »mange af vore første Familier«, der har fået Sorg, og om Oluf Christensen, der »var i sin Tid en af de rigeste og mest ansete Købmænd«. Men i øvrigt er Dødsfaldet utvivlsomt gået langt mere upåagtet hen end Oluf Christensens; og en hertil medvirkende Omstændighed var sikkert den økonomiske Tilbagegang, der havde ramt både hende selv og hendes Slægt, selv om Hovedgrunden måske må søges i, at den afdøde denne Gang var en gammel Enke, hvis Navn aldrig havde været så bekendt som Mandens².

Den ordinære Skifteret i Ålborg tog nu Maren Berthelsdatters og hendes afdøde Mands fælles Bo under Behandling³. Proklama var allerede udstedt inden Begravelsen⁴, og efterhånden meldte der sig ikke få Kreditorer. Aktiverne forslog derimod ikke så meget. Det væsentligste var Andelen i Tobaksfabrikken; den blev solgt ved Auktion den 27. Juni 1826 og købt af Peder Bønnelyche, men han betalte kun 4800 Rbd. Sølv for den, altså ikke mere end nøjagtig, hvad der behøvedes for at ordne Forholdene med Hensyn til de 2 Prioriteter, som var givne i den henholdsvis til Mikkel Jeegs Enke den 2. Aug. 1822 for 3000 Rbd. Sølv og til den kongelige Kasse den 30. Oktbr. 1824 for 1800 Rbd. Sølv⁵. Hertil kom så af andre større Aktiver nogle Værdipapirer, som Maren Berthelsdatter havde deponeret hos Sundorps Enke & Søn i København til Sikkerhed for et Lån, som dette Firma havde skaffet hende. Papirerne blev nu solgte ved Auktion, hvorved de ud over, hvad der gik med til

vore agtværdigste Enker (Fru Etatsrådinde Qwist, Mad. Schandorph og Mad. Oluf Christensen) blevne jordede. Et talrigt Følge har ledsaget dem alle til deres Hvilested« (forhåbentlig behøver man ikke at mistænke Datidens Journalistik for, at den skulde have skrevet Notitsen om Deltagelsen ved Maren Berthelsdatters »i Dag« stedfundne Begravelse, før denne i Virkeligheden havde fundet Sted).

¹ S. 77.

² Der er ikke ved denne Lejlighed, således som Tilfældet var ved Oluf Christensens Død, fundet noget indsendt Stykke enten i Ålborg-Aviserne eller i Berlingske Tidende. Dødsfaldet er end ikke fundet averteret i det sidstnævnte Blad, og der er i alt Fald nu ikke bevaret nogen Ligsalmer fra hendes Begravelse således som fra hendes Mands.

³ Skiftet findes i ABA., Skifteprot. 1819-32 Bl. 331 b, 345 b og 1820-37 Bl. 239 a ff.; de tilhørende Dokumenter i ABA., den flere Gange citerede Pakke: Dokum. til Skifteprot. 1827, Maren Bertelsens Bo; og Skifteslutningen (der giver den bedste Oversigt over Boets hele Status) i ABA., Skifteslutninger for Ålborg By 1820-37 S. 198.

⁴ JE. 1825 Nr. 84. ⁵ Ovfr. S. 152, 154.

Dækning af Lånet, indbragte Boet et Beløb af godt 2141 Rbd. Sedler og Tegn. Det af Maren Berthelsdatter i 1822 overtagne Hus i Skomagergaden Nr. 306 eller, som det også kaldtes, i Brandstrupgaden indbragte derimod, da det blev sat til Auktion, kun 215 Rbd. Sedler og Tegn.

En noget større Indtægt gav Boets Løsøre, da det blev solgt ved Auktion, nemlig godt 1509 Rbd. Sedler og Tegn, hvorfra ganske vist gik forskellige Omkostninger. Blandt det solgte nævnes slet intet Smykke og kun lidt Sølvtoj (6 Spiseskeer, 6 Theskeer, 1 Potageske og 1 Sukkerbøsse), medens den Genstand, som var bleven vurderet højest af Løsøret, var en til 80 Rbd. vurderet Karet med Lygter. I øvrigt kan nævnes (øjensynlig ligeledes som Levninger fra de gode Dage i Mandens Levetid) noget Seletøj, nemlig et Sæt pletteret Bringetøj og 2 Sæt Bringetøj med Messingbeslag, samt et Kanetæppe og -net, et hvidt Bjørneskind til en Kane, 10 Champagne-glas, en Del Mandsklæder og 3 Barberknive i Foderal, medens det kan være tvivlsomt, om et Par Stangbriller og et Par Sølvbriller, der ligeledes forekommer, har været brugte af Oluf Christensen eller af Maren Berthelsdatter, og de 10 Fag »Sørgegardiner«, der anføres, vel er anskaffede i Anledning af Oluf Christensens Død. Endvidere fandtes der 2 Køer (en sortbroget og en gråbroget) samt en Plov og en Harve m. m., der vel har været anvendte til at drive de af Enken benyttede Jordlodder på Byens Mark. Af Bøger fandtes ikke mange, men dog foruden Bibelen og 2 Salmebøger en Del andre religiøse Skrifter og Andagtsbøger, Danske Lov, nogle Forordninger, nogle geografiske og topografiske samt enkelte historiske Arbejder, et Par Lærebøger for Købmænd, en fransk Grammatik m. m.

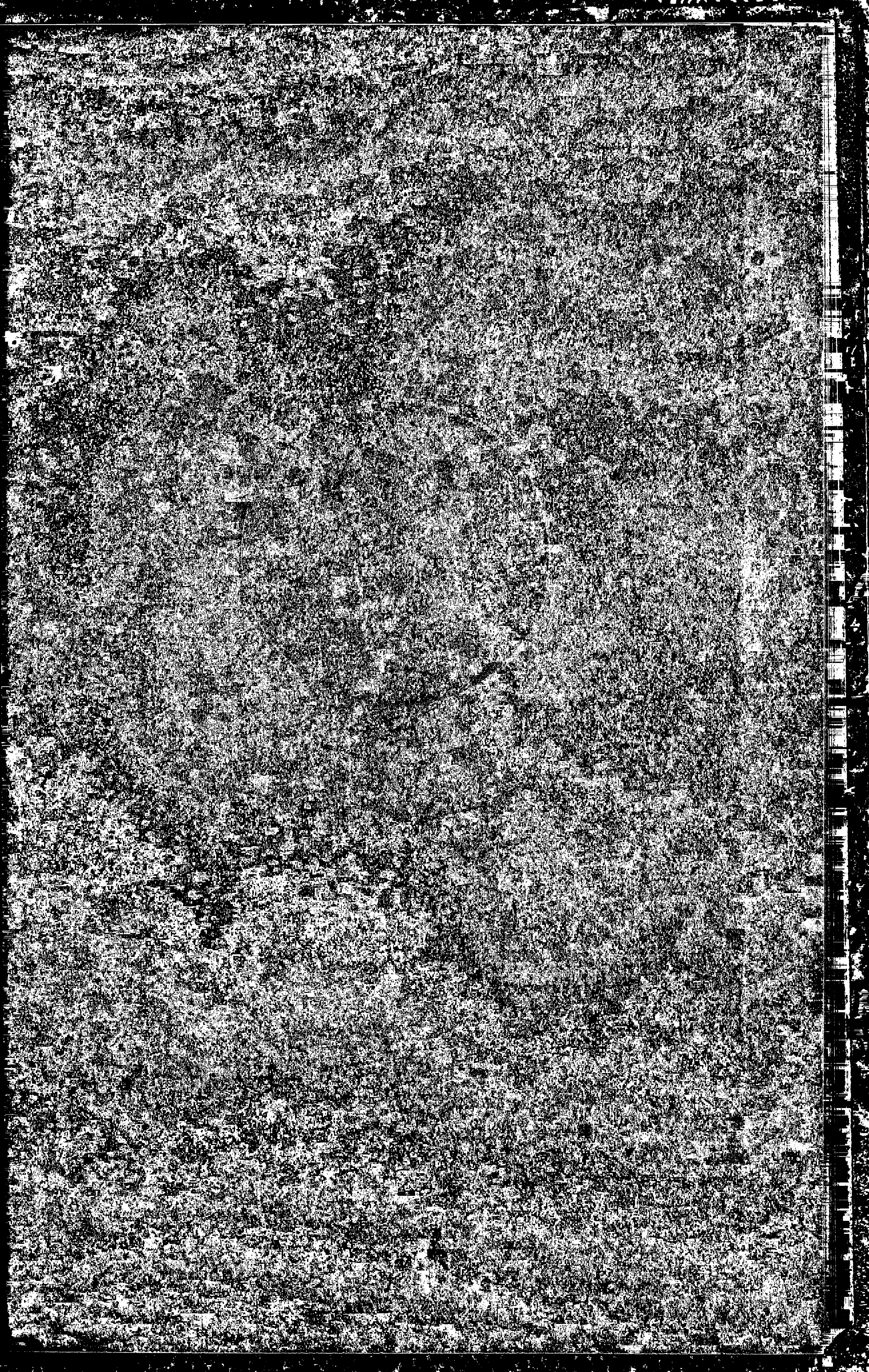
I alt udgjorde Boets Indtægter godt 10.043 Rbd. Sedler og Tegn. Herfra gik imidlertid Boets egentlige Udgifter med godt 6140 Rbd. Sedler og Tegn (langt den væsentligste Post var her de til Ordningen af Prioritetsforholdene i Andelen i Tobaksfabrikken medgåede 4800 Rbd. Sølv eller 5400 Rbd. Sedler og Tegn), Skifteomkostninger med godt 263 Rbd. og nogle mindre, privilegerede Fordringer med godt 31 Rbd. Der blev derefter kun 3607 Rbd. 4 Mk. 11¹/₄ Skill. Sedler og Tegn til Rest, et Beløb, der langt fra forslog til at fyldestgøre de i Boet anmeldte øvrige Fordringer. Af disse er tidligere¹ nævnt

¹ Ovfr. S. 153, 154.

et Par, der allerede var fremsatte i Maren Berthelsdatters Levetid, nemlig en fra Landinspektør Jens Rønnovs Bo og en fra Ålborg Stiftsøvrighed, der nu med Renter udgjorde henholdsvis godt 3221 og godt 2305 Rbd. Sølv. Hertil kom så Statskassens Fordring for det resterende Beløb af den tidligere¹ omtalte, af Købmand Niels Andersen Færch i Nibe den 24. Maj 1810 udstedte Obligation; skønt denne Obligation var forsynet ikke med Oluf Christensens, men med »Oluf Christensen & Sønner«s Selvskyldnerkaution, blev den dog anmeldt i Ægteparrets Bo, og der høres intet om, at Skifteretten nærede nogen Betænkelighed ved at godkende Fordringen, der lød på et Beløb i Kapital og Renter tilsammen af godt 1897 Rbd. Sølv. Endvidere anmeldte Dødsboet efter en Md. Billeschou, der tidligere havde ejet Linderumgård i Vennebjerg Herred, en Obligation, som en Kaptajn Schiern 12. Juni 1803 havde udstedt til Md. Billeschou for 10.000 Rd. med 1. Prioritet i Linderumgård, og som var forsynet med Oluf Christensens Selvskyldnerkaution; da Pantet kun var udbragt til 3300 Rbd. Sølv, udgjorde den af Md. Billeschous Bo anmeldte Fordring 6700 Rbd. Sølv. Endelig havde Ålborg Bys Kæmnerkasse anmeldt et mindre Beløb (godt 48 Rbd. Sølv) for tilgodehavende Jordleje. I alt udgjorde disse 5 Fordringer en Sum af 14.172 Rbd. 2 Mk. 1 Skill. Sølv eller efter den gældende Kurs 15.943 Rbd. 5 Mk. 5 Skill. Sedler og Tegn; og da der til Fyldestgørelse heraf, som nylig nævnt, kun havdes godt 3607 Rbd., fik de upriviligerede Kreditorer kun Dækning for mellem $\frac{1}{4}$ og $\frac{1}{5}$ af deres Tilgodehavende.

Boet, der ikke alene var Maren Berthelsdatters, men også Oluf Christensens, var altså insolvent, da det sluttedes 31. Marts 1827. Det var en sørgelig Vending, det havde taget for det engang så velstående Hjem; og når vi nu skal gå over til at omtale Ægteparrets Sønner nærmere, vil vi få at se, at det var gået den ældste endnu ulykkeligere, idet han allerede inden Moderens Død og som en forholdsvis yngre Mand havde måttet opgive sit Bo til Skifterettens Behandling.

¹ S. 127-28, 154-55.

Bertel Christensen.

Født 1777, død 1841.

BERTHEL CHRISTENSEN¹
1777—1841
OG
CATHRINE AAGAARD HASS
1780—1821.

XI.
UNGDOM; KØBMANDSFORRETNING.

I Oluf Christensens og Maren Berthelsdatters Ægteskab var der født 7 Børn, hvoraf imidlertid 2 var dødfødte og 2 var døde som Børn (et c. 6 År og et kun et Par Måneder gammelt)²; der var således kun 3, der blev voksne, nemlig 2 Sønner og 1 Datter. Den ældste af disse 3 var Sønnen Berthel³, der er født 15. Marts 1777⁴ og ifølge Ålborg Budolphi Kirkebog døbt 21. Marts samme År. Om hans Barndom vides intet, end ikke, når han er bleven konfirmeret, da der for den pågældende Tid ingen Fortegnelse findes over Konfirmander i Ålborg Budolphi Kirke. Derimod er det tidligere⁵ omtalt, at han i 1794 som Købmandskarl har tegnet et Bidrag på 10 Rd. til Christiansborg Slots Genopførelse.

4 År efter, i 1798, sendte hans Fader ham for hans Uddannelses

¹ Underskriften under det hosstående Portræt er gengiven efter RA., Den norske Providerings- og Regulerings-Administrat., Indk. Br. Nr. 10146 (År 1814).

² Se Stamtavlen nedfr.

³ Således staves hans Navn i Ålborg Budolphi Kirkebog både ved hans Døb, hans Vielse og de fleste af hans Børns Døb, medens det dog ved 2 af Børnenes Døb (under 1804 ²⁹/₁₀ og 1806 ¹⁷/₃) og ligeledes ved en dødfødt Søns Begravelse 1802 ²⁹/₃ er stavet Bertel. Selv skriver han det vistnok så godt som altid Bertel.

⁴ Fødselsdagen er angivet på et Kors, der findes på hans Grav på Ålborg Kirkegård; og med dettes Angivelse stemmer 3 endnu eksisterende, delvis kolorede Småtegninger, der øjensynlig er Fødselsdagsgaver til ham fra hans Børn, idet de har Påskrifterne: »Den 15 Marts 1810 — forsmåa ikke dette lille Stykke af din ærbødig Søn Oluf Christensen«, »Den 15 Marts 1810. Vilhelm Christensen« og »Minde af d 15 Marts 1812. Tegnet af Oluf Christensen«.

⁵ S. 73.

Skyld ud på en længere Udenlandsrejse, hvortil Faderen skaffede ham et gennem Danske Kancelli udfærdiget Rejsepas. Oluf Christensens Ansøgning om dette Pas haves ikke mere; men den er ifølge et endnu bevaret Referat af den gået ud på, at der til Sønnen, »der som Handelsbetjent agter at rejse til Skotland, igennem hele England, Holland, Frankerig og måske endnu flere Lande, måtte blive meddelt et Pas, på det han ved sammes Forevisning og Påtegning for vedkommende danske Ministre og Konsuler kan ubehindret fortsætte sin Rejse til alle de Steder, han attrår«¹. Oluf Christensen har således ikke været bange for at tage Munden fuld med Hensyn til Rejsens Udstrækning; men de her ved Navn opregnede Lande kom Rejsen dog til at omfatte. Den kan følges nogenlunde gennem en endnu bevaret Stambog², som Sønnen ikke usandsynlig har anskaffet netop i Anledning af Rejsen, idet de ældste daterede Indførsler i den er af 22. og 23. Apr. 1798, og der i et Par af dem bruges Udtryk, der tyder på en umiddelbart forestående Afrejse³. I Dagene 24.—27. Maj træffer man ham dernæst i Bergen (den 26. sammen med Broderen Jacob, der i Stambogen indfører følgende, øjensynlig som Vers tænkte Linier: »Som Broder siger jeg Farvel, Gid vi må samles snart igen«)⁴; den 19. Juni er han i Newcastle, den 24. i Leith, den 25. Juni i Edinburgh og den 23. Aug. i Gravelines⁵. Derefter er han rejst til Paris, hvor han var den 29. og 30. Septbr. 1798⁶ og vist-

¹ RA., Jydske Reg. 1798 18/5 Nr. 377. RA., Danske Kanc., Suppl. Prot. 8 P Nr. 3962. Passet er udfærdiget så sent (18. Maj), at det vistnok må antages at være sendt efter ham, efter at han er rejst fra Ålborg.

² Den tilhører nu Grosserer N. O. Christensen og indeholder bl. a. en hel Del med Berthel Christensens Hånd skrevne Navne på Konsuler, Firmaer og enkelte Forretningsfolk, delvis i Byer, hvor det er sikkert eller meget sandsynligt, at han har været, men f. Eks. også i Danzig (Stambogens Bl. 6 a), som han næppe har besøgt på denne Rejse. Når han ikke har dateret sådanne Indførsler, så at man deraf kan se, at han har været på de pågældende Steder, er der derfor ovfr. ikke taget Hensyn til dem. De således forbigåede Byer er: London, Dover, Le Havre de Grâce, Danzig, Antwerpen, Dordrecht (Adresserne for denne By er dog ikke skrevne med Berthel Christensens egen Hånd), Lyon, Reims, Épernay, Rotterdam, Bremen, Altona, Lübeck, Christiansfeld og Haderslev.

³ Stambogens Bl. 8 b, 9 a, 11 a, 14 a, 17 a, 21 b, 29 a.

⁴ Sstds. Bl. 18 b, 22 b, 23 a, 24 a, 25 a.

⁵ Sstds. Bl. 26 a, 10 a, 9 b, 12 a (Datoen kun angivet som: 6 fructidor an 6eme).

⁶ Sstds. Bl. 27 a, b, jfr. 31 b og 32 a. Berthel Christensen nævner her adskillige Landsmænd, som han har truffet i Paris, hvoriblandt den ansete Astronom og

nok har opholdt sig ikke så kort; i alt Fald er det her foran afbildede Miniaturmaleri af ham (som endnu findes i Familiens Besiddelse) malet i Paris efter, hvad hans næst yngste Søn i sin Tid har udtalt, og den ligeledes endnu eksisterende originale Kobberplade til det hestående Stik af ham er også graveret i Paris. Fra Frankrig har

Berthel Christensen.

han atter begivet sig nordpå; den 25. og 26. Oktbr. er han i Amsterdam, og den 12. og 15. Novbr. 1798 i Hamburg¹. Formodentlig er han herfra vendt tilbage til Ålborg²; men i Slutningen af Maj

Landmåler Professor Thomas Bugge (jfr. ovfr. S. 47); derimod var det selvfølgelig ikke at vente, at Bugge i den Beskrivelse, som han har udgivet af sin Rejse («Thomas Bugge's Reise til Paris i Aarene 1798 og 1799. Kiøbenhavn 1800») skulde omtale den ganske unge Købmandssøn, hvor han S. 603 anfører en Del Danske, som han har været sammen med.

¹ Stambogens Bl. 28 a, 30 a, 38 a, 20 a.

² Da der ingen Indførsler findes i Stambogen mellem 15. Novbr. 1798, da Berthel Christensen er i Hamburg, og 25. Maj 1799, da han er i Københav (Bl. 42 b), kunde man tænke sig Muligheden af, at han fra Hamburg var rejst f. Eks. til det østlige Tyskland, derfra til Københav og først derefter hjem til Ålborg; et i Stambogen (Bl. 41 a) indført Vers, som er dateret Københav 26. Maj 1799 og begynder: »Fra Rejser nu du søger Havn for dér at høste Frugt og Gavn«, kunde antages at tyde på, at han først nu var ved at vende hjem fra sin lange Udenlandsrejse. Men en sådan Antagelse er dog lidet rimelig; netop den Omstændighed, at Stambogen mangler Indførsler i det anførte Tidsrum, gør det ret usandsynligt, at dens Ejer på denne Tid skulde have været i Udlandet, når henses til den Interesse, som han, så vidt det kan skønnes, i det foregående Tidsrum har

Indførsel af Cathrine Aagaard Hass i Berthel Christensens Stambog.

Ålborg 22 April 1798.

C. A. H. . . s

Du vil bort - men evig skal dit Minde blive tilbage
 P. A. Budolphi Kb. i Ålborg

1799, i den følgende Måned og i den største Del af Juli har han, som det kan ses af Stambogen, været i København¹.

Ikke længe efter sin Hjemkomst til Ålborg holdt Berthel Christensen den 20. Novbr. 1799 i denne By Bryllup med Cathrine Aagaard Hass². Under hans Ophold i København i Sommeren 1799 finder man jævnlig Hentydninger til hans Forlovelse³, som i øvrigt synes at være kommen i Stand allerede før hans Udenlandsrejse; i alt Fald er i Stambogen⁴ indført den her gengivne Linie: »Du iler bort — men evig skal dit Minde blive tilbage«, underskreven: C. A. H. . . s og dateret: Aalborg 22. Apr. 1798. Vielsen foregik »i Huset«⁵, hvad enten nu herved skal forstås Brudens eller Brudgommens Hjem eller måske snarere Kompagnihuset; på dette sidste Sted har i ethvert Fald øjensynlig det i Anledning af Vielsen holdte Bryllupsgilde fundet Sted⁶.

vist for at få de Personer, som han var sammen med på sin Rejse, til at skrive i Bogen. Og når man ser, hvorledes »Jomfru Hass« og han forekommer som Faddere ved en Døb i Ålborg Frue Kirke 20. Marts 1799 (NLA., Ålborg Vor Frue Kb.), bliver det endnu mindre troligt, at han da skulde være fraværende i Udlandet.

¹ Se Indførsler af 1799 25. og 26. Maj, 14.-16., 18.-21. Juni og 1., 20. og 22. Juli i Stambogen Bl. 42 b, 41 a, 43 a, 34 a, 18 a, 33 a, 44 a, 45 a, 42 a, 8 a, 46 a og 48 a, 54 b. Det må herefter vel nærmest anses for en Fejltagelse, når en anden Indførsel (Bl. 47 a) er dateret Ålborg 1799 12. Juni.

² NLA., Ålborg Budolphi Kb.

³ Stambogens Bl. 8 a, 41 a, 42 a, 43 a, 45 a, 54 b.

⁴ Bl. 29 a.

⁵ 1. Novbr. 1799 havde Parret fået Bevilling hertil (SLA., Hof- og StR. Skiftekom. 1840-41, Prot. 2 Nr. 175, Underbilag Nr. 1 til Regnskabets Bil. Nr. 6).

⁶ Dette fremgår af en Bekendtgørelse om, at der »formedelst indtræffende Bryllupshøjtidelighed« »ingen Koncert eller Assemblé« bliver på Kompagnihuset den 20. Novbr. (JE. 1799 Nr. 91, jfr. et lignende Avertissement i Nr. 103); der blev nemlig på den Dag kun viet dette ene Par i Ålborg.

Det var et ungt Ægtepar; Brudgommen var ved Vielsen kun 22, og Bruden kun 19 År gammel, idet hun var født 13. Maj 1780¹ og ifølge Ålborg Budolphi Kirkebog hjemmedøbt 19. Maj og fremstillet i Kirken 29. Maj samme År.

Hendes Forældre var Vinhandler Niels Hass i Ålborg, der er nævnt tidligere², bl. a. som en af dem, der i 1797 havde fået Privilegium på at anlægge en Papirfabrik i Ålborg Amt, og hans anden Hustru Helvig Kirstine Krog. Niels Hass var jævnaldrende med Oluf Christensen og var ligesom denne født uden for Ålborg. Han var Søn af Degnen i Holme og Tranbjærg (i Ning Herred, tæt Syd for Århus) Melchior Hass og dennes 2. Hustru Anne Pedersdatter og er vistnok født 23. Marts 1739³; i ethvert Fald er han ifølge Holme Kirkebog døbt 31. Marts 1739 og konfirmeret 6. April 1755. I 1771 tog han Borgerskab i Ålborg⁴, og ved sin Vinhandel, som han omtrent fra 2. Halvår af 1776 havde i Bispensgade⁵, blev han efterhånden en velstående Mand. Han havde den 1. Juli 1772 ægtet Cathrine Aagaard, Datter af Sognepræsten til Årestrup, Buderup og Gravlev i Hornum Herred Laurids Aagaard⁶, og fik med hende 3 Børn, gennem hvem han blev Stamfader til en talrig Efterslægt⁷. Hun døde imidlertid allerede 18. Jan. 1776⁸, og han blev derefter gift 2. Gang 29. Jan. 1777 på Lengsholm i Lendum Sogn (Horns

¹ Fødselsdagen angives i: »Liigsange afsjungne da Madame Cathrine Aagaard Christensen, fød Hass, hæderligen jordedes paa Aalborg Kirkegaard, Løverdagen den 1ste December 1821. Aalborg. Trykt hos Peder Friis Wandall«. Jfr. JE. 1822 Nr. 12, hvor hun angives død (25. Novbr. 1821) i en Alder af 41 År 6 Måneder 12 Dage.

² S. 69, 102.

³ I »Liig-Psalmer ved afgangne Hr. Niels Hasses hæderlige Jordefærd, paa Hospitals Kirkegaarden, Fredagen den 2. October 1801. Aalborg. Trykt hos Peder Friis Wandall, Kongelig privilegered Bogtrykker« angives hans Fødselsdag som 23. Marts 1738. At dette År er urigtigt, fremgår af hans Dåbsdag; men derfor kan den opgivne Dag 23. Marts jo godt være rigtig.

⁴ 1771 ¹⁸/₁ betaler han Borgerskabspenge (ARA., Kæmnerrgsk. 1771).

⁵ I RA., Ålborg Bys Ekstraskatsregnskaber opføres han med Bopæl i denne Gade i Generalregistret af 1777 ²⁶/₇, og han bor øjensynlig på samme Sted i Generalregistret af 1777 ²⁷/₁, skønt Gadenavnet her er glemt; i Generalregistrene for 1771-76 bor han derimod ved Vesterå, sidste Gang i det af 1776 ²⁰/₇.

⁶ NLA., Buderup Kb.

⁷ Den anføres hos Lengnick, Legatfamilien Aagaard fra Juelstrup Præstegaard S. 11-14, Grohshennig, Legatfamilien Aagaard fra Juelstrup Præstegaard S. 45-64 og Grandjean, Stamtavle ov. Peder Jacobsen Deichmanns Efterkommere S. 70-82.

⁸ JE. 1776 Nr. 2.

Herred i Jylland) med Helvig Kirstine Krog¹, der var Datter af den afdøde Forpagter på Lengsholm Laurids Krog og hans Hustru Magdalene Andrup og selv født på Lengsholm 3. Novbr. 1748². I dette Niels Hass's 2. Ægteskab fødtes 8 Børn, nemlig 3 Sønner og 5 Døtre³, af hvilke sidste Berthel Christensens Hustru Cathrine Aagaard

Niels Hass.
Født 1739, død 1801.

Helvig Kirstine Krog.
(Niels Hass's 2. Hustru.)
Født 1748, død 1827.

Hass, der var opkaldt efter sin afdøde Stifmoder, var den ældste. Men kun 5 af de 8 Børn blev voksne, nemlig 2 Sønner og 3 Døtre, og ingen af Sønnerne⁴ efterlod sig Børn.

Niels Hass, der efter Udstedelsen af Forordningen af 10. Juli

¹ NLA., Lendum Kb. Navnet staves snart Helvig (således ved hendes Vielses Indførelse i Kirkebogen) og snart Hedevig (således i NLA., Sulsted Kirkebog ved hendes Død, som dér henføres til 31. (!) Apr. 1827). Hun var opkaldt efter sin Mormoder Helvig Kirstine Hjardemål (se Anetavle II nedfr.), hvis Navn vistnok altid staves Helvig af hendes Samtid.

² Lendum Kirkebog haves ikke for denne Tid; men Fødestedet angives i den ovfr. S. 8 Note 3 nævnte Fortegnelse af 1818 ⁴/₅ i AAA., og Fødselsdagen i Lengnicks Stamtavle over Familien Krog (fra Birsted Krog).

³ Deres Døb findes i NLA., Ålborg Budolphi Kb. i Tiden 1778 ²⁹/₁-1790 ¹⁹/₆ (jfr. Lengnicks nysnævnte Stamtavle over Familien Krog).

⁴ De hed: Frederik Hass, hjemmedøbt 1779 ²⁶/₅, i Kirken ¹⁴/₆ (NLA., Ålborg Budolphi Kb.), Købmandskarl, † 1804 ²²/₅ i Ålborg (ABA., Skifteprot. 1796-1819 Bl. 513 a), og Laurids Krog Hass, hjemmedøbt 1788 ¹⁶/₆, i Kirken ³⁰/₆ (NLA., Ålborg Budolphi Kb.), † 1827 ²⁸/₁₀ som Gartner på Vang (NLA., Sulsted Kb.).

1795 om Forligelseskommissioner var blevet Forligskommissær i Ålborg¹, døde 24. Septbr. 1801². Skiftet efter ham sluttedes først 1807 og viste en endelig Beholdning af godt 14332 Rd.; men da Enken heraf fik Halvdelen, blev der kun godt 7166 Rd. til Deling mellem de 4 Sønner og 4 Døtre, der havde overlevet Faderen, og da hver Søn skulde have dobbelt så meget som hver Datter, blev en Søsterlod kun på 597 Rd. 1 Mk. $\frac{71}{120}$ Skill. Men denne Sum fik Berthel Christensens Hustru ikke engang; man gik nemlig ud fra, at det Udstyr, som hun havde fået ved sit Bryllup, og for hvilket der kun forelå Regninger på Møbler til et Beløb af 480 Rd. 5 Mk. 8 Skill., men derimod ikke på Linned, Dækketøj og Sengeklæder, havde været ikke så lidt mere værd end Arvelodden, og hun fik derfor ingen Arv udbetalt, men fritoges til Gengæld for at tilsvare det overskydende³.

Niels Hass's Enke, der i 1803 var flyttet fra Bispensgade til Kattesundet⁴, tog i 1812 (eller måske 1813) Ophold hos Berthel Christensen og hans Hustru⁵, der, som vi straks skal se, på den Tid boede i Gården ved Vesterå. Hun opholdt sig hos Datteren og Svigersønnen endnu i 1821⁶, men er senere atter flyttet, formodentlig som en Følge af Gårdens Salg, og boede ved sin Død 1827 i Sulsted Præstegård hos en anden Datter Magdalena Hass, der var gift med Præsten i Sulsted Poul Roth.

Som tidligere⁷ nævnt, har Berthel Christensen utvivlsomt allerede fra sit Bryllup og i alt Fald fra År 1800 boet i en hans Fader til-

¹ ARA., Rådstuebog 1790-1824 Bl. 103 b; jfr. JE. 1795 Nr. 67.

² De ovfr. S. 163 Note 3 nævnte »Liig-Psalmer«.

³ ABA., Skifteprot. 1798-1821 Bl. 572 b-573 a, jfr. 225 b.

⁴ RA., Ålborg Bys Ekstraskatsregnskaber, Generalregistre af 1803 $\frac{18}{2}$ (under 3. Rode, Bispensgade) og 1803 $\frac{15}{8}$ (under 2. Rode, Kattesundsgade). I den ovfr. S. 116 nævnte »Aalborgsk Lommebog for 1804« S. 50 bor hun i Kattesundsgade 178.

⁵ I Generalregistret af 1812 $\frac{7}{2}$ (i RA., Ålborg Bys Ekstraskatsregnskaber) bor hun i Kattesundsgade; i den ovfr. S. 131 Note 1 omtalte »Mandtals- og Skatte-Protokol« for 1813, der er dateret 1813 $\frac{25}{8}$, (i RA., Ålborg Skatteregnskab 1813) opføres hun derimod sammen med Berthel Christensen under Nr. 132. En Auktion, som hun påtænkte at lade afholde den 8. Apr. 1812 over en Del af sit Indbo (JE. 1812 Nr. 21; Auktionen er ikke funden indført i den pågældende Auktionsprotokol i ABA.), har efter al Sandsynlighed stået i Forbindelse med den forestående Flytning.

⁶ I alt Fald forekommer Betegnelsen Madame Hass's Værelse i en 1821 $\frac{17}{1}$ dateret Vurderingsforretning over Gården ved Vesterå (ABA., Dokum. til Auktionsprot. 1821).

⁷ S. 83-84, jfr. 78.

hørende Ejendom i Bispensgade, der betegnes først Nr. 231, siden Nr. 252 og lå på det østlige Hjørne af Jomfru Anne Gade; men omtrent i Septbr. 1805, ved samme Tid som han blev Eneindehaver af Firmaet Oluf Christensen & Sønner, flyttede han ind i Faderens Gård ved Vesterå (daværende Nr. 132). I den mindre Lejlighed i Bispensgade og i den større ved Vesterå opvoksede efterhånden en ret stor Børneflokk. Ægteparret fik i alt 11 Børn, som fødtes i Tiden

Cathrine Aagaard Hass.
(Berthel Christensens Hustru.)
Født 1780, død 1821.

Berthel Christensen.
Født 1777, død 1841.

18. Oktbr. 1800—13. Jan. 1821; men af disse var 1 dødfødt, og 3 døde som Børn (det af de 3, som blev ældst, nåede en Alder af blot lidt over 2 År), så at kun 7 af Børnene blev voksne¹. Blandt deres Faddere finder man, foruden Forældrenes mandlige og kvindelige Slægtninge, især i den første halve Snes År af Ægteskabet ikke få Navne henhørende til Byens ansete Købmandsfamilier såsom Mikkel Malling, Agent Qvist, Lauritz og Jacob Kjellerup, Mikkel Jeeg, Niels Wigelsen og hans Fader Stadshauptmand Hans Wigelsen, Niels Borup, Mads Bang, Md. Borreschmith og Søren Winkel; også

¹ Se Stamtavlen nedfr.

Oluf Christensens gamle bekendt, Kammerråd og Toldkasserer Winding, forekommer engang blandt Fadderne¹.

Af Personer uden for Ålborg, som Berthel Christensen og hans Hustru har kendt, kan nævnes Familien Sundorph i København². Og med Nordjyllands Godsejerfamilier har Ægteparret ligeledes haft Forbindelser. En Frøken M. Sophia v. Arenstorff på Visborggård (Datter af Kammerherre Frederik v. Arenstorff til Visborggård og senere gift med Kaptajn Gerhard de Lichtenberg til Bidstrup) betegner sig i 1802 som Berthel Christensens Hustrus Veninde³, uden at der dog synes Grund til at antage, at Venskabet har været særlig nært. En nøjere Forbindelse har der sandsynligvis været mellem Ægteparret og en Proprietær C. Lyche til Kølskegård (i Dronninglund Herred) og hans Hustru⁴; men navnlig har et virkeligt Venskab vistnok bestået mellem Berthel Christensen og hans Hustru og forskellige Medlemmer af den i Nordjylland dengang udbredte Familie Gleerup. Både i Berthel Christensens og hans Hustrus Stambøger findes ikke få Indførsler af Gleerup'er (i Hustruens af hele 5 forskellige); flere Gange har Ægteparret øjensynlig været på Besøg på Vang i Kær Herred og på Knudseje i Dronninglund Herred, Gårde, der dengang ejedes af Slægten Gleerup⁵, og som vi senere skal komme tilbage til, glemte Familien ikke Berthel Christensen, da de ulykkelige Tider kom.

Vi vil få Lejlighed til at se, at også andre ydede deres Bistand, da det gik tilbage for Berthel Christensen, og at Ægteparret i det

¹ NLA., Ålborg Budolphi Kb., Døb under 1800 ²⁸/₁₁, 1803 ⁷/₅, 1804 ²⁹/₁₀, 1806 ¹⁷/₃, 1809 ²⁹/₅.

² 3 Medlemmer af Familien har i Sommeren 1799 gjort Indførsler i Berthel Christensens ovfr. S. 160 nævnte Stambog (Bl. 18 a, 33 a, 34 a); og i en Stambog, som Cathrine Aagaard Christensen har fået i 1802 (og som nu tilhører Grosserer N. O. Christensen), har endogså 5 Sundorph'er skrevet i Septbr.-Oktbr. 1802, da hun øjensynlig har været i København (Bl. 37 a, 68 a, 104 a, 125 a, 136 a).

³ Se sidstnævnte Stambog Bl. 90 a. ⁴ Sstds. Bl. 83 a.

⁵ Den S. 160 nævnte Stambog Bl. 48 b, 49 b, 50 a, 51 b (jfr. Bl. 51 a, 52 a, 53 a); Cathrine Christensens her Note 2 nævnte Stambog Bl. 41 a, 49 a, 77 b, 78 a, 122 b (jfr. Bl. 96 a, 106 b). I 1809 døde en Grev Christian Fædder til Baggesvogn, som var gift med en Søster til Ejerne af Knudseje, Jens Gleerup, og af Dybvad, Lauritz Gleerup, og hvis Grevetitel i øvrigt var af tysk Oprindelse (Thiset og Wittrup, Nyt dansk Adelslexikon S. 88); da de efterladte søgte Ålborg Købmands-Ligglavs Medvirksomhed for at skaffe ham en passende Begravelse, var Berthel Christensen Mellemand mellem dem og Liglavet (ASB., det ovfr. S. 29 Note 2 nævnte Manuskript Nr. 223 Bl. 237 b).

hele må antages at have været meget afholdt. Mand og Hustru levede, så vidt det kan ses, i et særdeles lykkeligt Ægteskab, og der lyder mange rosende Ord om Hustruen, ikke blot ved hendes tidlige Død, men også i hendes yngre År; selv om det er i hendes Stambog, at man træffer Udtalelserne fra den sidstnævnte Periode¹, er det dog sikkert derfor ingenlunde alt sammen at betragte som Stambogs-Lyrik. Også om Manden høres der mange deltagende Ytringer, da det går ham uheldig; men man er dog dårlig i Stand til helt at værges sig mod en Følelse af, at han i sine unge Dage har haft en ret stærk Lyst til at spille en Rolle som den velhavende Mands Søn; herpå tyder i alt Fald den før nævnte Kendsgerning, at han under sit Ophold i Paris fik sit Portræt både malet og stukket i Kobber.

Måske kunde man mene, at det pegede i samme Retning, når Berthel Christensen i Begyndelsen af det 19. Århundrede i en Årække forekommer som Kaptajn (o: øverste Officer) ved Byens frivillige Jægerkorps. For en sådan Opfattelse kunde det synes at tale, at en kongelig Resolution af 13. Novbr. 1801 selv giver Anvisning på, at når Overøvrigheden ansætter Officerer og Underofficerer ved disse Korps i de jyske Købstæder, bør det især »påses, at Lyst, Kundskab og nogen Formue så meget muligt findes forenede hos dem, som dertil vælges«². Imidlertid er det dog vistnok meget tvivlsomt, om der er Grund til at bebrejde Berthel Christensen, at han blev Kaptajn for Jægerkorpset. Korpset er oprettet i 1801, og dets Dannelse står i Forbindelse med den nationale Bevægelse, der gik over Landet samtidig med Slaget på Reden. Man kan blandt Breve fra 1801 finde en med Berthel Christensens Hånd skreven, udateret »Fortegnelse over Medlemmerne af det frivillige Enigheds-Kor i Ålborg«³, der indeholder Navne på 38 Personer i en Alder fra 40 helt ned til 15 År, begyndende med: Berthel Christensen, Andreas Biørn og Niels Wigelsen, men uden at disse 3 på nogen Måde adskilles fra de øvrige, der opregnes. Af samtlige Navne ses, at dette Kor er identisk med det senere Jægerkorps, og de 3 her anførte var senere Korpsets Officerer (henholdsvis Kaptajn, Premier- og Secondlieutenant), men har, så vidt vides, endnu i 1801 ikke fået nogen officiel

¹ Den S. 167 Note 2 nævnte Stambog Bl. 75 a, 77 b, 108 a.

² Reskriptsaml. 1801-1802 S. 395 (§ 4).

³ I ARA., Pakken «Indk. Breve vedr. Borgervæbningen 1801-25».

Udnævnelse, i alt Fald ikke af Stiftamtmanden; derimod har den sidstnævnte den 18. Marts 1802 udfærdiget Bestallinger for de 2 Lieutenanter og vistnok ligeledes samme Dag for Berthel Christensen som Kaptajn for Korpset¹. Dette var jo frivilligt, og det er ingenlunde udelukket, at den da c. 24-årige Berthel Christensen kan være blevet greben af Tidens nationale Begejstring; i alt Fald havde han jo en Fader at slægte på, der ikke var bange for at bringe Ofre for, hvad han anså for gavnlige Formål. Og det var ikke altid en ublandet Fornøjelse at være Kaptajn for Jægerkorpset; efter at den første Begejstring havde lagt sig, tog Korpsets Medlemstal efterhånden af, og de tilbageblivende var det vanskeligt at få til at møde ved Øvelserne, så at Berthel Christensen havde adskillige Bryderier i den Anledning². Han beklædte imidlertid sin Kaptajnsstilling i ikke få År; men i 1809 gennemgik han et farligt Anfald af en »Mæslinge-Sygdom«, og skønt han omsider kom sig, efterlod Sygdommen dog en Svækkelse af hans ene Ben og skadede hans i Forvejen ikke stærke Bryst, som det ses af følgende Lægeattest fra 1810 af Stiftsphysicus Koefoed i Ålborg³:

¹ I AAA., Pakken »Blandede Dokumenter vedrørende Ålborgs Borgervæbn. 1800-22« findes en Koncept til en Bestalling af 1801 ²⁴/₃ for Jørgen Kruise som Premierlieutenant ved Byens borgerlige Korps, og på denne er det noteret, at Andreas Biørn og Niels Wigelsen 1802 ¹⁸/₃ er beskikkede til henholdsvis Premier- og Secondlieutenant ved Jægerkorpset. Og sstds. findes et Folioark med Udskrift: »Bestalling for Hr. Mads Galthen som Kaptajn ved det borgerlige Artillerikorps i Ålborg. Bestalling for Hr. Bertel Christensen som Kaptajn ved det borgerlige frivillige Enigheds-Jægerkorps i Ålborg«; men i Virkeligheden indeholder Arket kun Mads Galthens Bestalling, der imidlertid også er dateret 1802 ¹⁸/₃, så at Berthel Christensens ikke usandsynlig har været af samme Dag (den første Gang, jeg mindes at have set ham kaldt Jægerkaptajn, er i JE. 1802 Nr. 23 (for 19. Marts)). — I en 1803 ²⁴/₂ dateret »Forklaring ov. Borgervæbningskorpserne i Ålborg if. det kgl. danske Kancellis Cirkulære af 1ste Februarii 1803« (i den nævnte Pakke i AAA.) angives Korpset at bestå af 3 Over- og 3 Underofficerer, 2 Halvmåneblæsere og 30 gemene, og dets Uniform beskrives således: grøn Trøje med sort Opslag og hvide Knapper, grå lange Benklæder, rund Hat, grøn Fjer med gul Top, sort Korkarde, korte Støvler. Jfr. JE. f. Eks. 1803 Nr. 66 og 1804 Nr. 69 om Manøvrer af Byens Borgerskab, hvoriblandt Jægerne, i Overværelse af Stiftamtmanden eller den kommanderende General i Nørrejylland.

² Se Oplysninger herom fra Tiden 1804-5 i ARA., Pakkerne »Indk. Breve vedr. Borgervæbningen 1801-25« og »Bl. Dok. vedr. Borgervæbningen c. 1801-30«; jfr. ABA., Politiprot. 1803-8 Bl. 88 a, 323 a.

³ I AAA., Pakken »Blandede Dokum. vedrørende Ålborgs Borgervæbn. 1800-22«. Han betegnes som syg i en i samme Pakke liggende »Mønsterrulle ov. det

At S. T. Hr. Købmand Berthel Christensen i Aalborg, Kaptajn ved Borger-Jægerkorpset samme Steds, for noget over ét År siden har udstået en svær Mæslinge-Sygdom — som nær havde kostet ham Livet — hvorefter fulgte en Hævelse og Svækkelse i det højre Ben, som endnu vedvarer og især forøges ved længe at stå eller ved stærk Bevægelse, og at han af denne Årsag og formedelst et svagt Bryst — som også til Dels er en Følge af ovenanførte Sygdom — ej er skikket til militære Øvelser, der endog kunde være farlige for hans Helbred, det bevidnes herved efter Forlangende. Aalborg d. 19 Mart. 1810.

Koefoed.

Dr. m. og Stiftsphysicus.

Berthel Christensen har da øjensynlig ved denne Tid søgt og sikkert også fået sin Afsked som Kaptajn for Jægerkorpset. Til hans Efterfølger indstillede Stadshauptmand Hans Wigelsen sin Søn, Korpsets hidtidige Secondlieutenant Niels Wigelsen¹, der derefter i en længere Årrække beklædte Posten som dets Kaptajn². Niels Wigelsen, der var døbt 21. Juni 1784 og således kun havde været c. 17 År gammel ved Jægerkorpsets Oprettelse i 1801, havde i 1805 ægtet Berthel Christensens Søster Christiane, et Ægteskab, der imidlertid ikke varede 3 År, idet hans Hustru døde allerede 1808, i en Alder af kun 23 År³. Der haves nogle Optegnelser af en Søn af en Mand, der havde stået i Lære hos hans Fader, og i disse Optegnelser fældes der en hård Dom over Niels Wigelsen, fordi han interesserede sig mere for Militærvæsenet end for sin Forretning, ligesom han, udgået fra et rigt Hjem, selv brugte mange Penge til sin Husførelse og omgikkes meget med »Officerer og andre finere Folk«, så at Forretningen, det tidligere nævnte Firma Wigelsen & Sønner, gik mere og mere tilbage, og han selv »levede sine sidste Dage i Armod i Ålborg, til Dels ved Gaver fra andre«⁴. Hvorvidt denne Dom er fuldt retfærdig, er dog måske tvivlsomt; det nævnes i det mindste flere Gange, at Niels Wigelsen har anvendt ikke få Penge på selve Jægerkorpsets

i Ålborg oprettede frivillige Jægerkorps«, der er dateret 1809 18/7 og underskrevet af Secondlieutenant Niels Wigelsen.

¹ Se Hans Wigelsens Indstilling af 1810 9/3 i den i forrige Note nævnte Pakke.

² Han nævnes som sådan f. Eks. 1812 12/7 (JE. 1812 Nr. 57). Han fratrådte 1826 og fik i det følgende År Rang med Kaptajner af Armeen med Tilladelse til at bære dennes Felttegn (JE. 1826 Nr. 94 (jfr. 102), 1827 Nr. 12; Borchs Avis 1826 Nr. 125, 1827 Nr. 17).

³ Se Stamtavlen nedfr.

⁴ »Adolf Winkels Optegnelser om sin Faders Liv. 1876. — Minder om Adolf Winkel og Livet paa Dybvad indtil 1854« (Kbhvn 1909) S. 11.

Eksistens¹. Og i ethvert Tilfælde tilhører den omtalte Udvikling en senere Tid end de første År af Århundredet, idet Hans Wigelsen først døde 24. Oktbr. 1813², og Niels Wigelsen selv 25. Juli 1841³. Hvor nær Forbindelsen har været mellem Berthel Christensen og Niels Wigelsen, vides ikke; den sidstes Ægteskab med Christiane Christensen varede jo kun kort, og Enkemanden giftede sig snart efter igen, men synes ganske vist fremdeles at have stået på en god Fod med sin afdøde Hustrus Familie⁴. Heller ikke vides det, om Niels Wigelsen har haft nogen Indflydelse på Berthel Christensen; hvis det har været Tilfældet, har den måske ikke været af den aller, heldigste Art, men mod det taler i alt Fald i nogen Grad den Omstændighed, at Berthel Christensen var den ældre, idet Svogeren var 7 År yngre end han.

At en Mand som Berthel Christensen var Medlem af Ålborg Skydeselskab ligesom hans Fader, er der jo intet mærkeligt i. Han vandt i Årenes Løb, dog ikke ved eget Skud, et Par Præmier i Selskabet (hver Gang et Stykke Sølvtoj), nemlig i 1806 2 anden Præmier (den ene på den samme Dag, som hans Fader vandt første Præmie) og i 1811 en tredje Præmie⁵. Han har ydet et årligt Bidrag til det i 1810 oprettede økonomiske Selskab for Ålborg Stift og Amt⁶, ligesom man også ellers af og til kan finde ham som Bidragyder til filantropiske Formål⁷, om end ingenlunde i det Omfang, som Tilfældet var for hans Faders Vedkommende, hvad enten Grunden hertil må søges i en mindre Interesse for sådanne Formål eller i en ringere økonomisk Evne og hans større Børneflokk.

Det er tidligere⁸ omtalt, hvorledes Firmanavnet »Oluf Christensen & Sønner« dukker op i Slutningen af 1799, altså omtrent samtidig med, at Berthel Christensen gifter sig, og hvorledes denne fra

¹ JE. 1823 Nr. 13, 90, 1826 Nr. 94 (jfr. sstds. 1824 Nr. 76 om »Konsul Wigelsens smukke Jægerkor«).

² JE. 1813 Nr. 86. ³ Se Stamtavlen nedfr.

⁴ Oluf Christensen er således Fadder ved en i Svigersønnens 2. Ægteskab født Datters Døb 1813 19. Novbr. (NLA., Ålborg Vor Frue Kb.).

⁵ JE. 1806 Nr. 58, 66, 1811 Nr. 101; jfr. her ovfr. S. 142.

⁶ JE. 1810 Nr. 67. Borchs Avis 1810 Nr. 69. Han har ligeledes givet et mindre Bidrag til det i 1818 (samme År, som han måtte opgive sit Bo) oprettede Bibliotek for Ålborg Stift og Amt (Borchs Avis 1818 Nr. 27).

⁷ JE. 1810 Nr. 16, 91. Borchs Avis 1814 Nr. 67. ⁸ S. 113-18.

1. Septbr. 1805 fremtræder som Eneindehaver af Firmaet. Derimod har han mærkelig nok først løst Borgerskab 22. Oktbr. 1810 (4 Dage før Broderen Jacob). Det synes, at man en Tid lang ikke har taget det så nøje med, at Købmandssønner drev Handel uden at have Borgerskab, særlig når det var sammen med deres Fædre; men i Oktbr. 1810 er man vistnok kommet på andre Tanker, idet der i denne Måned er en hel Række Købmandssønner, der tager Borgerskab (for en meget stor Del på Handel i Kompagni med deres Fædre), således 2 Sønner af Jacob Kjellerup og 2 Sønner af Hans Wigelsen, af hvilke Niels Wigelsen var den ene¹.

Blandt de Købmandssønner, der på denne Tid tog Borgerskab, var altså også Berthel Christensen, uden at der dog for hans Vedkommende tales noget om Handel i Kompagni med hans Fader, hvad der jo heller ikke var at vente, når Faderen for flere År siden var udtrådt af Firmaet. Den 22. Oktbr. 1810 fremkom Berthel Christensen for Magistraten på Ålborg Rådstue og »begærede at vinde Borgerskab som Købmand her i Ålborg på Handel med grove Varer, Specerier og andre tilladelige Handelsvarer, og da han til sådan Ende foreviste en ham af herværende Købmandslavs Oldermænd og Bisidder under Dags Dato meddelt Attest om at have efterkommet, hvad i så Henseende i Købmandslavsartiklerne findes befaleet og foreskrevet, blev hans Begæring bevilget, hvorefter han aflagde sin Borgered og betalte i Borgerskabspenge 30 Rd.«².

Nogle Måneder efter at have taget Borgerskab indtrådte Berthel Christensen i Jan. 1811 ligesom Broderen Jacob i Købmands-Liglavet³; i 1813 var han dets 4. »Medhjælper«, og efter at han efter sin Fallit atter havde fået sit Bo ekstraderet, var han i 1826 dets 1. »Indbyder« og i 1827 dets 1. Bisidder⁴. I 1811 var han blandt de

¹ ARA., Borgerskabsprot. 1777-1825 Bl. 107 b-109 a.

² Anf. St. Bl. 109 a; det originale Borgerskabsbrev findes i ARA., Pakken: Tilbageleverede Borgerskabsbreve 1754-1844. Ifølge § 20 i Lavsartiklerne af 1750 ²⁴/₃ for Købmændene i Ålborg behøvede en Lavsbroders Søn ikke at stå i Lære som Dreng og kunde under visse Forhold antages i Lavet uden Eksamen. At der ikke blev krævet nogen Eksamen af Berthel Christensen (så lidt som af mange af de andre, der tog Borgerskab ved samme Tid), siges udtrykkelig i det ovfr. S. 6 Note 2 nævnte Manuskript Nr. 226 i ASB. Bl. 50 b-51 a, hvor det ligeledes hedder, at han havde »erklæret sig til åben Bod og grov Handel«.

³ ASB., det ovfr. S. 29 Note 2 nævnte Manuskript Nr. 223 Bl. 21 b, 238 b.

⁴ Sstds. Bl. 392 a, 395 a, 394 b; jfr. ASB., det ovfr. S. 68 Note 3 nævnte

udnævnte Taksérborgere, der skulde sætte Byens Indbyggere i Skat¹, og han har som sådan selv skrevet den for dette År affattede »Skillingstakst«².

I længere Tid, efter at Berthel Christensen var blevet Eneindehaver af Firmaet Oluf Christensen & Sønner, ser man, hvorledes dette fremdeles er i Besiddelse af den gamle Anseelse. I 1810, da Købmand N. A. Færch i Nibe søgte Statskassen om et Lån på 4000 Rd. til Drift og Udvidelse af sit Trankogeri³ og tilbød en første Prioritet i dette Anlæg som Sikkerhed for Lånet, anså Stiftamtmanden i Ålborg denne Sikkerhed for utilstrækkelig; men da Færch erklærede også at kunne skaffe Handelshuset Oluf Christensen & Sønner's Selvskyldnerkaution for Lånet, udtalte Stiftamtmanden, at dette Handelshus var »overmåde driftigt og suffisant, og imod sammes Selvskyldnerkaution på det af Færch tilbudne Pant intet at risikere«. At Stiftamtmanden har været helt klar over Forskellen mellem Oluf Christensen personlig og Firmaet, er dog måske ikke givet⁴; men i alt Fald var det som en Følge af hans Anbefaling, der tiltrådtes af Kommercekollegiet, at Kongen bevilgede Færch det ansøgte Lån⁵. Imidlertid skulde den Kautions, som Berthel Christensen således havde påtaget sig, under forandrede Forhold få stor Betydning for ham selv og hans nærmeste Slægtninge, således som vi allerede ovenfor⁶ har set og senere vil komme tilbage til.

Men foreløbig lå dette adskillige År ude i Fremtiden, og netop i det samme År 1810, i hvilket Berthel Christensen indgik Kautionsen for Færch, har han ifølge det tidligere⁷ omtalte Indkomstskatteregnskab haft en Indtægt af 1600 Rd. eller kun 100 Rd. mindre, end hans Fader havde haft i det samme År. I det andet År, for hvilket dette Regnskab er bevaret, nemlig i 1813, opføres han derimod med

Manuskript Nr. 224 Bl. 88 a-b. At disse Stillinger næppe har været særlig søgte, er anført ovfr. S. 68.

¹ ARA., Rådstuebog 1790-1824 Bl. 317 b.

² I ARA. Det er nævnt ovfr. S. 121, at det først er fra og med dette År, at han selv personlig opføres i Skillingstaksten, der tidligere i Stedet havde haft »Oluf Christensen & Sønner«.

³ Jfr. ovfr. S. 127. ⁴ Jfr. ovfr. S. 120-22.

⁵ RA., Komm. Koll., Produkt. Fagets Resolutionsprot. 1810-16, Resol. 1810 30/4. Ordlyden af Stiftamtmandens Erklæring er ikke funden; men den gengives på den ovfr. nævnte Måde i Kollegiets Forestilling (anf. St.) og i RA., Komm. Koll., Produkt. Fagets J. 1810 Nr. 484.

⁶ S. 127-28, 158. ⁷ S. 131.

en Indtægt af 1100 Rd., hvad der efter Forholdene vistnok endnu må anses for en ret betydelig Indkomst; men den betegner dog en ikke uvæsentlig Nedgang, hvad der også viser sig i, at medens der i 1810 var i alt 17 Skatteydere i Byen, der havde mere i Indtægt end han (men ingen, der havde netop lige så meget), var der i 1813 34 Skatteydere, der havde større Indtægt end han, og 8, der havde lige så meget¹.

Ligesom Tilfældet var med Oluf Christensen, finder man også Berthel Christensen som sine Forretningsforbindelsers Tillidsmand, der f. Eks. påtager sig Kommissioner for dem uden for det rent forretningsmæssige. I Forsommeren 1805 (endnu inden Oluf Christensens Udtrædelse af Firmaet), da Amtmanden i Thisted var bleven udnævnt til Kommitteret i Rentekamret og i den Anledning lod afholde Auktion over en hel Del Løsøre, var det i Ålborg hos Berthel Christensen, at Auktionskatalogerne kunde fås². I 1807 holder Birke-dommeren i Vorgårds Birk Kontor hos ham ligesom tidligere hos hans Fader under sit Ophold i Ålborg i Terminen³. Til andre Tider har Firmaet i Kommission at skaffe en Ven i Norge en Opsynsmand ved en Lystgård på Landet; eller det skal skaffe en Ladefoged og et Par andre Folk til en Gård på Sjælland, »hvor Agerdyrkningen drives på holstensk Måde«, eller en Mejerske til en Herregård i Vendsyssel; eller det efterlyser tabte Sager på Ejernes Vegne⁴.

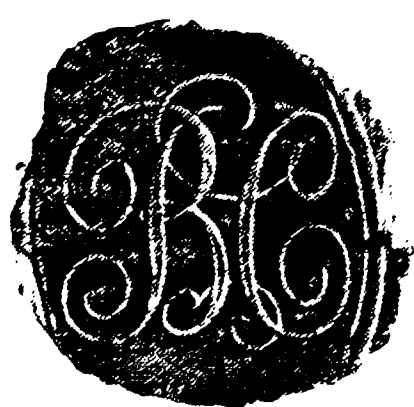
Ligesom Faderen har også Berthel Christensen haft en Del Korrespondance med Generaltoldkamret. De mange Forordninger, der udkom i Krigsårene efter 1807 og greb stærkt ind også i Handelen og Omsætningen, kunde gøre det rimeligt, om der fra Berthel Christensens Tid havde foreligget et betydeligt Antal Henvendelser til Generaltoldkamret, når man betænker, hvorledes Forholdet havde været, da Oluf Christensen drev Købmandsforretningen. Tallet af Ansøgninger fra Sønnen til Kollegiet er dog ikke overvættets betydeligt, og de er, for så vidt de vedrører hans Forretning, af mindre Interesse end de fra Oluf Christensens Tid; de drejer sig ikke om sådanne vigtigere principielle Afgørelser som adskillige af de af Faderen

¹ Om Indkomstskatteregnskaberne for de 2 År se ovfr. S. 131; Berthel Christensen opføres i begge År under Nr. 132.

² JE. 1805 Nr. 41 (jfr. Nr. 60). ³ JE. 1807 Nr. 40.

⁴ JE. 1807 Nr. 20, 1808 Nr. 9, 89, 1814 Nr. 90. Borchs Avis 1814 Nr. 96, 134.

rejste Spørgsmål, og de trækker ikke ud i Årevis som nogle af Oluf Christensens Sager; de fleste af Sønnens Andragender bevilges ret hurtig, og når et enkelt af dem afslås, viser han ikke den Hårdnakkethed i at forfølge Sagen videre, som man til Tider møder hos Faderen¹.

I

II

Segl benyttede af Berthel Christensen².

Medens Lovgivningen i Krigsårene således ikke har foranlediget Henvendelser af særlig Interesse fra Berthel Christensen til Generaltoldkamret, har den dog i alt Fald fremkaldt en endnu eksisterende detailleret Fortegnelse over vistnok de fleste af de Varesorter, som Forretningen handlede med. En Forordning af 14. Oktbr. 1813 fastsatte en Afgift af 8% af alle Varers Værdi med enkelte Undtagelser (nemlig møntet Guld og Sølv, uudtærskede Kornvarer, Halm og Hø, friske Have- og Markfrugter, Urter og Rødder (dog ikke Kartoffler), Apotekvarer for et halvt Års Afsætning i Apotekernes Eje og alle brugte Sager), og i Henhold til denne Forordning anmeldte Berthel Christensen til forskellige Tider i Novbr. 1813 forskellige enkelte Vareposter af Smør, Ost, Jern, Kandissukker og Byg³; men navnlig opgav han den 12. Novbr. 1813 følgende Beholdning af de i Firmaet Oluf Christensen & Sønner's Væрге værende afgiftspligtige Varer⁴:

¹ Andragender fra Berthel Christensen til Generaltoldkamret findes i RA., Jydske Toldktr. J. Æ (1809) Nr. 756, Ø (1810) Nr. 1589, 1811 Nr. 1401, 1814 Nr. 1874, 1815 Nr. 223 (ved 1821 Nr. 2560).

² Seglet I forekommer i Årene 1809-14, altså samtidig med det ovfr. S. 115 gengivne Segl VII, der ligeledes anvendes af Berthel Christensen; men nærværende Segl (der her er gengivet efter et Eksemplar i RA., Den norske Providerings- og Regulerings-Administrat., Indk. Br. Nr. 10076) forekommer vistnok kun i Breve skrevne i Berthel Christensens eget, ikke i Firmaets Navn. Seglet II er fundet i Året 1822 i RA., Aktivktr. J. 1822 Nr. 258 (ved 1843 Nr. 1866) og er her gengivet efter dette Eksemplar.

³ ARA., Pakken: Angivelser i Anledn. af 8 pCt. Afgiften eft. Fdg. $\frac{14}{10}$ 1813, Nr. 62, 64, 106, 411.

⁴ Sstds. Nr. 385.

Alun.....	100	Pd.	Nelliker	8	Pd.
Allehånde.....	16	-	Okker	300	-
Anis	35	-	Oliven i Glas	32	-
Blikplader, fortinnede	100	-	Orlean	6	-
Blyhvidt.....	150	-	Papir		
Blyant i Digler	150	-	brunt & gråt.....	32	-
Bomuld	800	-	Pap	32	-
Bomolie.....	150	-	Skrivpapir	80	-
Brunrødt	100	-	Planker, Fyr & Gran	60	Kubikfod.
Kapers	15	-	Peber, sort	400	Pd.
Kardemomme	2	-	» hvid	8	-
Cassia lignea	30	-	Pomeranser, tørre ..	20	-
Kamfer.....	4	-	Potaske	50	-
Chokolade, inden-			Kviksølv	8	-
landsk Fabrikat ..	16	-	Risengryn	300	-
Korender	175	-	Rosiner	50	-
Campechetræ, raspet.	100	-	Sæbe, hvid	300	-
Eddike af Cider....	1/4	Oksehoved.	Safran	1	-
Egeplanker	100	Kubikfod.	Sagogryn.....	100	-
Galæbler	10	Pd.	Salt, engelsk	150	Tønder.
Gummi arabicum ...	25	-	Smør	5	Tønder
Gurkemeje	25	-		à 14	Lispund.
Hagl, indenlandsk Fa-			Sølvglød	160	Pd.
brikat	200	-	Søm, 5 & 4 Toms.	20	Lispund.
Harpiks	100	-	Spiger, 6, 7 & 8 Toms	30	Lispund.
Humle	32	-	Soja	10	Potter.
Jerngryder } indenlandsk Fabri-			Spanskgrønt.....	6	Pd.
Jernpander } kat, ordinær upo-			Stål.....	50	-
			Stenkul.....	10	Tønder.
Jern i Stænger	8	Skippund.	Stivelse, indenlandsk		
Jernplader	160	Pd.	Fabrikat	50	Pd.
Ingefær, brun.....	32	-	Sukkere, raffinerede		
Karter til Uld, inden-			og dækkede.....	300	-
landsk Fabrikat ..	6	Dusin.	Svedsker.....	50	-
Kommen	50	Pd.	Talg	320	-
Kønrøg	75	-	»Thébohe ¹ & Congo«	250	-
Krudt	50	-	Terpentinolie	150	-
Klæde, indenlandsk			Tjære.....	2	Tønder.
Fabrikat	82	1/4 Al.	Tobakspiber	8	Pd.
Lak	8	Pd.	Uld, indenlandsk ...	4	Lispund.
Laurbær	10	-	Vinsten.....	200	Pd.
Laurbærblade	10	-	Vitriol, grøn.....	200	-
Malt	25	Tønder.	Zinnober	16	-
Mandler	150	Pd.	Transitgods i Kasse i Toldpakhuset,		
Mønnie	75	-	Indholden os ubekendt.		
Muskatblomme.....	3	-			
Muskatnødder	16	-			

¹ En Tesort.

Bortset fra en Del Blik, Jern og Jernvarer, Søm, Spiger og Stål, Bomuld, Klæde og Uld, Malt, Papir, Smør og en forholdsvis ringe Del Planker henhører så godt som alle de her opførte Varer til, hvad man kan kalde Kolonial- eller Materialvarer; af Varesorter, der finder Anvendelse til Malerfarver, er det således et ret stort Antal, der nævnes. Af den betydelige Handelsforbindelse, som Oluf Christensen havde haft med den sydøstlige Østersøkyst¹, indeholder Listen derimod så at sige ikke Spor, men formodentlig skyldes dette hovedsagelig de ved Krigen fremkaldte abnorme Forhold; i alt Fald fandtes der, som vi straks skal se, nogle År efter Fredsslutningen i Firmaets Varelager ikke få af de samme Østersøprodukter, som Oluf Christensen havde handlet med. Hvis Listen er fuldstændig, kan det mulig skyldes tilfældige Årsager, at en og anden Varesort har manglet i Firmaets Lager, da den affattedes. Og det er endvidere ikke helt klart, om den har tilsigtet at medtage de Varer, der måske i Øjeblikket har ligget på Kreditoplag; af Kaffe, som ikke nævnes på Listen, havde Firmaet således i 1810 haft en ret betydelig Beholdning på Kreditoplag². Korn forekommer heller ikke på Fortegnelsen; men at Firmaet derfor ikke havde opgivet sin Kornhandel, ses af Angivelser så vel under som efter Krigen³. Endvidere hører man i 1806, hvorledes Firmaet på et Skib, som på Rejsen fra Spanien til Danmark skulde være blevet opbragt af en engelsk Kaper, havde haft et Parti Figener og Muskateldruer og et lille Fad Citronsaff foruden et betydeligt Kvantum Rosiner og »Blyerts«⁴; og ligeledes kan man af og til se det avertere med en enkelt Varesort, der heller ikke findes på Listen, således Kløverfrø i 1807, Hørlærreder i 1809 og Høfrø i 1810⁵. I Tiden efter Krigen nævnes også andre Varer, som Berthel Christensen drev Handel med; således averterer han i 1816 til Salg røget hamburgsk Oksebryst, westfalske Skinker, Brunsviger Pølse og

¹ Jfr. ovfr. S. 56.

² RA., Jydske Toldktr. J. Ø (1810) Nr. 1474 (ved Nr. 1589).

³ Sstds. 1811 Nr. 1401 (med Nr. 398; her nævnes af Varer, der ikke findes på Listen, spansk Salt, Rug, grøn Sæbe og Tobak), 1815 Nr. 133 (med Nr. 23). I 1807 anmoder Firmaet i et Avertissement den, til hvem det har udlånt sin »Kornmaskine« (=: Rensemaskine), om at levere den tilbage, da det ikke med Vished husker, hvem det er (JE. 1807 Nr. 5).

⁴ ARA., Rådstuebog 1790-1824 Bl. 281 b, 283 a.

⁵ JE. 1807 Nr. 31, 1809 Nr. 21, 1810 Nr. 29. Borchs Avis 1810 Nr. 29.

Citroner fra Setúbal¹. Og da han i 1818 måtte opgive sit Bo, og hans Varelager efter Begæring af Skiftekommissærerne i Boet skulde sælges ved Auktion, anføres i et Avertissement herom fra 1818: »Hør, Hamp, Smør, Huder, Papir, Te, Potaske, russisk Sæbe, fine hollandske Uldkarter, Korkpropper, Blikplader samt Farve- og Urtekramvarer m. m.«² — altså bl. a. en hel Del af de Østersøprodukter, som også Oluf Christensen havde drevet Handel med. Ifølge et tilsvarende Avertissement fra Begyndelsen af 1819 lod Boet da stille til Auktion følgende det tilhørende Varer: »Sejldug, Flamsklinned, Spiger, Søm, Jernplader, Jerngryder, deriblandt store på $\frac{1}{2}$, 1 og 2 Tønders Rum, Stangjern, Harvetand- og Boltjern, Stål, Jernvindovne og Skibskabysser, Jernkanoner, engelske og gullandske Slibestene, Flensborg Mursten, norsk Eg, dito Fyr og Gran, tørre Bord og Planker, hollandsk Genever på Flasker, Provenceolie, Kapers og Oliven i Glas, Krakmandler, tørre Pomeransskaller, Stivelse, Allehånde og flere Urtekramvarer, Bordeaux Eddike, Harpiks, Svovl, hel Blias, fransk tyk Terpentin, Glasruder af norsk Kronglas og Læggerglas, Bleghvidt, Kønrog, engelsk Brunrødt, Spanskgrønt, Mønnie, Umbra, engelsk Kridt, Linolie med flere Malervarer, Stenmunke og dito Krukker, ledige Flasker, Kasser med firkantede dito, en Del ledige Fustager, Piber, Oksehoveder, Tønder, Fjerdinger, Kasser og gode fuldbandede Ankere, en Del Skibsblokke og andet Skibsredskaber m. m.«³.

Når der i denne Liste foruden de egentlige Købmandsvarer nævnes Genstande som Jernkanoner, Skibsblokke og andre Skibsredskaber, står dette i Forbindelse med Berthel Christensens Virksomhed som Reder dels for Kaper- og dels for Koffardiskibe, en Virksomhed, som vi i det følgende skal kaste et Blik på.

¹ JE. 1816 Nr. 66.

² JE. 1818 Nr. 109. En noget mere kortfattet Opregning findes i det tilsvarende Avertissement i Borchs Avis 1818 Nr. 147.

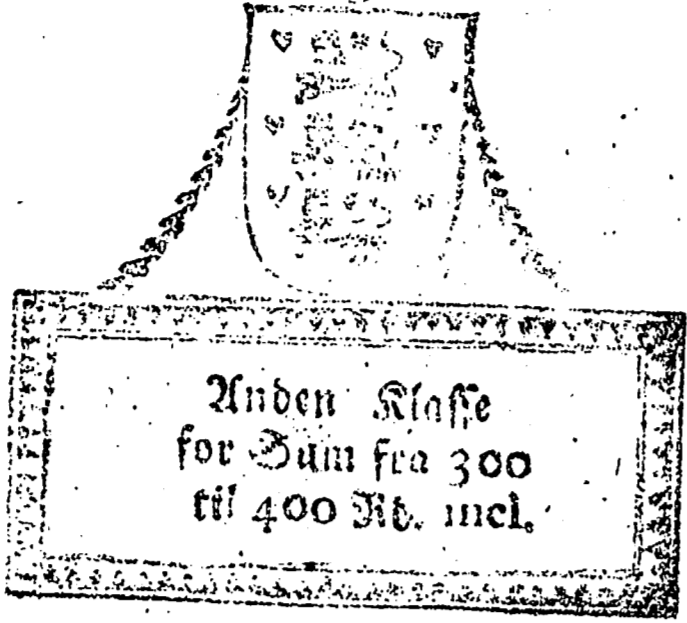
³ JE. 1819 Nr. 13. Borchs Avis 1819 Nr. 13.

110246

No. 4.

Gys og Lyve Stilling.

Mentche

1808.

Medindviigst Prelemona!

Ebbesen

Del Præg for 5de Kaper Skibe Daud

De med uddet thom Interpentere far udrust
far mi fra Hamborg forskomph og Ladet
Lauer Laudmonts for til 24^{ff} Prægter Pistoler
10^{ff} Ninge Pistoler og 60^{ff} Ninge Sabler med den
salmunde fast for ah miude lid. Dybt
Baaban far ryston ald audmoudt Niuego ub
moudt uualigt ah faa for i Ouegureu
og med tillog af den lastbare Laudfragt for med
Lauer som medt blimom de foraa Modt uoyt
Vifon, smilthah mil uedie forogou naan de
audouderd soldatgister Lauer til

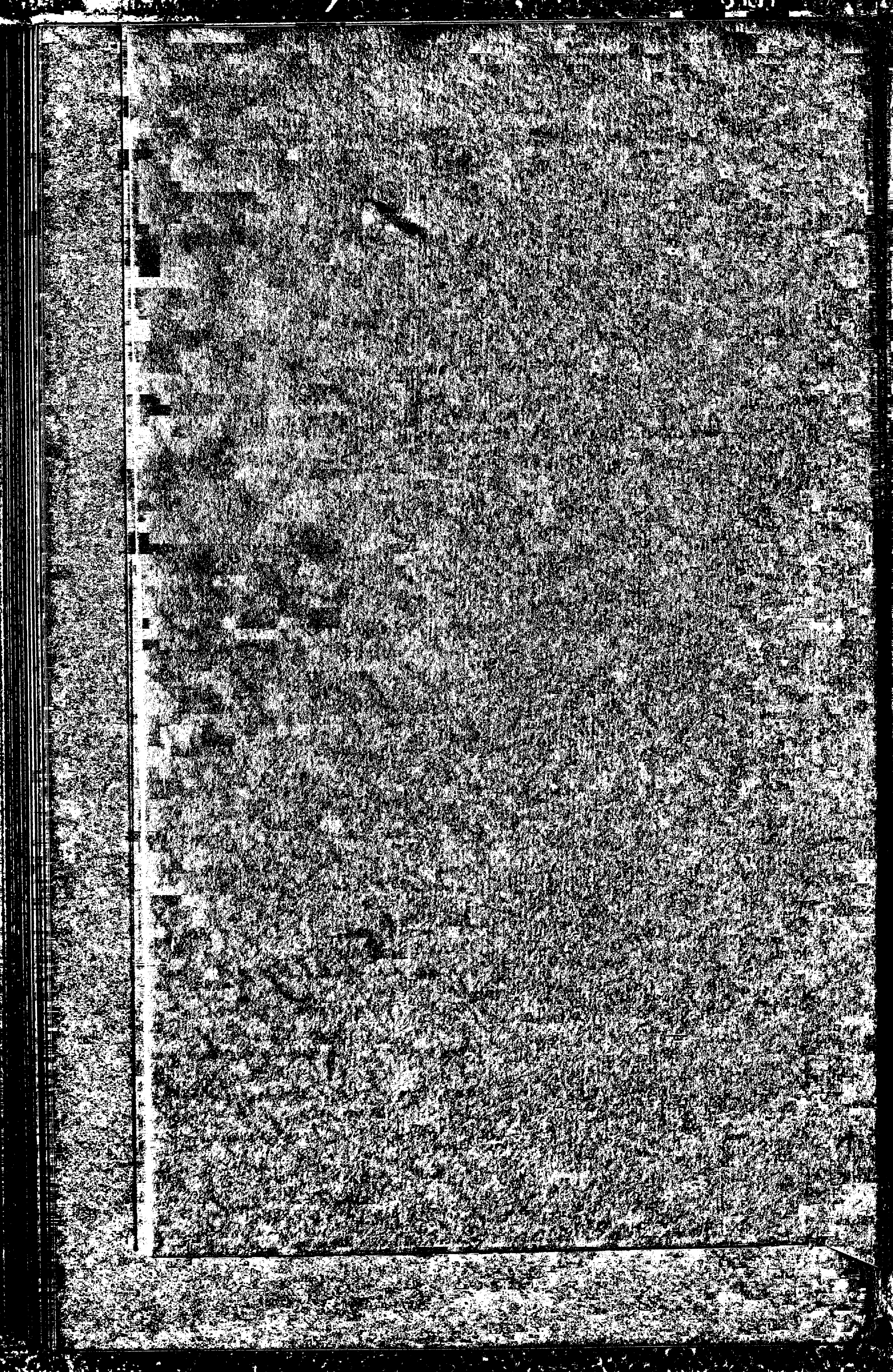
I Betragtning af ah deuen armatur
sildred on Prægter og den faale smag skal
taget i Præg for ah mona med Laudts Lauer
ausger mi medindviigst ah de naadigt maan
silladon ad soldfrie ah iudfom saue:

Og mi Ouegureu ad med ah det foraa Collegio for
bidraget til for ah lette medindviigst og de
uudton Laudts Lauer maan til den forskom
istah mil reage deuen mona Prægter.

København d. 9. Septbr. 1808.

Medindviigst
Oleif Christensen Sømer.

Dattoms Kongl. Westindiske Guineiske Prækt
og General Faldvæmmes i København
A. C. N. 1196

XII.

BERTHEL CHRISTENSEN SOM KAPERREDER.

Ligesom Faderen var Berthel Christensen også Reder for Kaperskibe, og han var det på et så tidligt Tidspunkt, at et Andragende, som han i denne Egenskab indsendte til Generaltoldkamret, var det første i sin Slags og derved foranledigede, at Kollegiet måtte tage under Overvejelse, hvorledes det skulde stille sig til et Principsspørgsmål, som hidtil ikke havde foreligget for det. 9. Septbr. 1808 ansøgte nemlig »Oluf Christensen & Sønner« i et med Berthel Christensens Hånd skrevet Andragende¹ om at måtte indføre toldfrit 104 ny og 24 brugte Pistoler samt 60 ny Sabler, som de havde forskrevet fra Hamburg og fået sendt over Land, og som skulde anvendes på 3 Kaperskibe, »som vi med en Del flere Interessentere har udrustet«; de havde forgæves søgt at købe Våbnene i Omegnen (hvad der også fremgår af Avertissementer, som Berthel Christensen tidligere på Året havde indrykket i Avisen²), og de havde ikke beregnet Kaperskibene en Skilling mere for Våbnene end, hvad de selv havde udlagt; de bad derfor om Eftergivelse af Tolden, som i alt vilde udgøre godt 78 Rd. Generaltoldkamret, for hvilket der ikke tidligere havde foreligget noget sådant Andragende, forestillede Sagen for Kongen uden selv at tage Standpunkt i den; men Afgørelsen faldt ud efter Firmaets Ønske, idet Kongen den 30. Decbr. 1808 resolverede, at de omtalte Våben måtte indgå toldfrit, og at Kollegiet skulde gøre Forslag om, hvorledes Indførelsen af Krigs-Armatur og Ammunition kunde lettes for private under Krigen³.

¹ Se det hosstående Faksimile. ² JE. 1808 Nr. 27, 47.

³ RA., Generaltoldkamrets danske Resolutionsprot. 1808 ^{30/12} Nr. 131 med tilhørende Dokum., der findes ved Jydske Toldktr. Kgl. Resol.

Det er tidligere¹ nævnt, at selv om der foreligger en fuldstændig Fortegnelse over udstedte Kaperbreve med Angivelse af Kaperskibenes Redere, kan man ikke heraf slutte noget om Omfanget af den enkeltes Delagtighed i Udrustningen af Kaperfartøjer. En sådan Fortegnelse nævner nemlig næsten altid kun én Mand som hvert Skibs Reder, selv om der har været flere om at udruste det, og i så Fald bliver den, der opgives som Reder, altså ikke ene om den Gevinst eller det Tab, som Skibet bringer; og omvendt kan han være Interessent i andre Skibe, for hvilke han ikke nævnes som Reder. Ved den her anførte Lejlighed har altså Berthel Christensen som Eneindehaver af Firmaet »Oluf Christensen & Sønner« udsagt, at Firmaet med en Del flere Interessenter har udrustet 3 Kaperskibe; og i en anden Skrivelse² vedrørende den samme Sag taler Firmaet lidt tydeligere om 3 Kaperskibes Udrustning, »hvorudi vi ere Deltagere og en af Hovedrederne i den ene«. Men at navngive alle disse 3 Kaperskibe turde være ugørligt; dog har det ene formodentlig været en Slup »Hævneren af Harmen« på 19 Kommercelæster og 8 Kanoner, om hvilken det mere lejlighedsvis oplyses, at den var udrustet i Novbr. 1808 (Kaperbrevet for den var af 11 Novbr.) af Frantz Holm, Berthel Christensen og Søren Winkel »med flere Interessenter«, medens kun Frantz Holm opgives som dens Reder³. I en Fortegnelse over Kaperbreve, der var udstedte, da Forordningen af 2. Aug. 1809 blev bekendtgjort⁴, forekommer Berthel Christensen derimod overhovedet ikke som Reder, om end han ganske vist anføres som Kautionsist for en Kaper, for hvilken ingen Reder nævnes, nemlig for Båden »Fortuna«, der kun havde én Kanon og førtes af Skipper Ole Andersen. Men selv om man heraf vil slutte, at Berthel Christensen har stået i et særligt Forhold til dette Fartøj (hvad der ingenlunde er sikkert), er Kaperbrevet for det først udstedt i Juni 1809⁵, og der vides intet om, at det har udrettet noget i den korte Tid,

¹ S. 106. ² Af 5. Novbr. 1808 (blandt de S. 179 Note 3 anførte Dokumenter).

³ AAA., den ovfr. S. 107 Note 1 nævnte »Optegnelse«, Nr. 33 med vedliggende Dokum. ABA., Politiprot. 1808-13 Bl. 130 b.

⁴ Jfr. om denne Forordning ovfr. S. 106.

⁵ AAA., den ovfr. S. 107 Note 1 nævnte »Optegnelse«, Nr. 48 med vedliggende Dokum. Af Dokumenter til andre Numre sstds. (Nr. 5, 34 og 44) ses det, at Berthel Christensen også har været Kautionsist for andre Kaperskibe; men for disse nævnes der Redere i Modsætning til, hvad Tilfældet er med »Fortuna«. Berthel Christensens Forhold til det sidste Fartøj er dog ret uklart, idet Ole And-

der ligger mellem dette Tidspunkt og den ved Forordningen af 2. Aug. 1809 påbudte meget væsentlige Indskrænkning i Kaperiet¹.

Derimod har »Hævneren af Harme« dog bragt sit Rederi nogle Resultater. Den førtes af en Mand med det historiske Navn Jørgen Kock, der allerede, før han overtog dette Skib, havde gjort adskillige Priser². Med »Hævneren af Harme« tog han til 3 forskellige Tider 3 svenske »Nordbåde«, en ladet med Stykgods, en med Salt og en (ved Navn »Admiralen«) med Tømmer, og de blev alle 3 tilkendte Opbringeren og hans Rederi ved Ålborg Stifts Priserets Domme af 1809 henholdsvis 4. Maj, 18. Maj og 22. Aug., hvorefter både Bådene og deres Ladninger blev solgte ved Auktion, Bådene for henholdsvis 1000 Rd., 999 Rd. 5 Mk. 15 Skill. (!) og 1410 Rd.³ Og Ålborg Stifts Priseret fældede 5. Aug. 1809 Dom i en Sag angående et andet Skib, som Jørgen Kock havde opbragt, nemlig et Kufskib »Anne de Bruin«, som han havde taget den 22. Juli samme År. Dette Skib havde hjemme i Amsterdam og havde indtaget sin Ladning af franske Vine i Bordeaux, men havde derefter anløbet den engelske Havn Plymouth, hvorfra det var sejlet til Göteborg under engelsk Konvoj; da Skipperen tilmed havde nægtet at have været i engelsk Havn og havde forevist falske Skibspapirer, blev både Skib og Ladning tilkendt Jørgen Kock og hans Rederi, hvorefter begge Dele blev solgte ved Auktion i Ålborg 4. Septbr. 1809, Skibet for 12.210 Rd.⁴ Men allerede før den Tid, den 2. Aug. 1809, var »Hævneren af Harme« bleven sat til Auktion af sit Rederi, uden at Grunden hertil vides. Måske har nogle af Interessenterne været misfornøjede med det Ud-

ersen søger det pågældende Kaperbrev »på min Hr. Principals Vegne« uden at navngive denne, medens det i Kaperbrevet hedder, at »Fortuna« ejes af Ole Andersen af Skagen.

¹ Derimod hører man ganske vist om en Kaperfører Ole Andersen af København, der med sin Kaperbåd »Fortuna« 25. Juli 1808 havde taget et fra England kommende Kufskib (RA., Danske Kanc., Ekstraktprot. ov. ekspederede Sager i Anledn. af Uroligh. med de Engelske Nr. 1132; jfr. JE. 1808 Nr. 77); men hvis det er den samme Mand, har han, så vidt det kan ses, på dette Tidspunkt stået i et sjællandsk og ikke i et jydsk Rederis Tjeneste.

² Se Dommene Nr. 4-6, 9, 20, 21, 30 hos J. Bøggild, Saml. af de i Priseretten for Aalborg Stift afsagte Domme.

³ J. Bøggild, anf. St. Nr. 51, 56, 79. ABA., Auktionsprot. 1805-17 Bl. 113 a, 114 a, 120 b (Auktioner henholdsvis $\frac{8}{5}$, $\frac{24}{5}$ og $\frac{4}{9}$).

⁴ ABA., Politiprot. 1808-13 Bl. 130 b. J. Bøggild, anf. St. Nr. 72. ABA., Auktionsprot. 1805-17 Bl. 120 a.

bytte, som Kaperen havde givet, eller måske har man fået Nys om, at Kaperiet vilde blive i høj Grad indskrænket ved den Forordning, som udkom netop den 2. Aug. 1809; men i øvrigt var det Berthel Christensen selv, der købte Skibet på Auktionen (for 4600 Rd.). Og 29. Decbr. 1809 solgtes ligeledes ved Auktion en Kaperbåd »Hjælperen«, som havde været »Assistent til Kaperen Hævneren af Harme«, men som kun blev betalt med den ringe Sum 40 Rd. 3 Mk.¹

Fremdeles kan det nævnes, at Berthel Christensen måske har været Interessent i et Kaperselskab kaldet Vendsyssel Kaperrederi, der havde udrustet en Kaper »Strandvagten«, hvis Fører Kaptajn Kaalund havde fået Kaperbrev 27. Decbr. 1808. Dette Selskab havde dog slet ikke Sæde i Ålborg, men i Fladstrand, hvor dets Direktion var²; dets Kasserer var en Købmand Bang i Fladstrand, og det har holdt Generalforsamling i Hjørring. Formodningen om, at Berthel Christensen var Interessent i det, har ikke andet at støtte sig til, end at »Oluf Christensen & Sønner« engang skriver på dets Vegne til Admiralitets- og Kommissariatskollegiet angående et af den nævnte Kaperfører Kaalund taget Skib³; og det er derfor næppe Umagen værd at gå for meget i Enkelthederne med Hensyn til dette Kaperrederis Virksomhed, der i øvrigt ikke blev helt uden Spor. Kaperen »Strandvagten« tog nemlig en svensk Brig »Gustaf Vasa« og et hollandsk Kufskib »Gerechtigkeit«, der begge prisdømtes af Ålborg Stifts Priseret (men det sidste blev rigtignok ved Overadmiralitetsrettens Dom atter frigivet), og en anden Kaper ved Navn »Strandvagtens Assistent«, der tilhørte det samme Rederi, tog en engelsk Galease »Emanuel«, der prisdømtes⁴.

Medens Berthel Christensen altså ikke udtrykkelig anføres som Reder på den bevarede Optegnelse om de før Forordningen af 2.

¹ ABA., Auktionsprot. 1805-17 Bl. 117 b, 131 b. I JE. 1810 Nr. 1 indkalder Frantz Holm dem, der har tilforhandlet sig Prisepenge af Mandskabet på »Hævneren af Harme«, til at møde hos ham inden Udgangen af Jan. 1810 for at modtage Prisepengene.

² AAA., den ovfr. S. 107 Note 1 nævnte »Optegnelse«, Nr. 10 med vedliggende Dokum.

³ JE. 1809 Nr. 43, 67. RA., Søetatens Kommissariatsktr., Indk. Sager 1809 Nr. 3996; do, Kopib. 1809 Nr. 1962.

⁴ Om Vendsyssel Kaperrederi og dets Kapere kan henvises til J. Bøggild, anf. St. Nr. 46 og 76 og JE. 1809 Nr. 28, 31, 32, 71, 72, 77, 86.

Aug. 1809 udstedte Kaperbreve, er dette derimod Tilfældet i det andet Afsnit af Kaperiets Historie, som indledes med det ny Kaperreglement af 28. Marts 1810¹. Allerede 12. Maj 1810, samme Dag, som der er udfærdiget Kaperbreve for 2 under hans Faders Rederi hørende Kapere², udstedtes Kaperbrev for Skibet »Tordenskjold«, for hvilket Berthel Christensen opgives som Reder; det var på 6 Kommercelæster og 4 Kanoner, havde en Besætning af 20 Mand og førtes af Styrmand Hans Peter Milling³. Ikke mange Dage efter, den 23. Maj, tog Milling i Forening med den tidligere⁴ nævnte Jørgen Torst, der førte Kaperen »Resolutionen«, for hvilken Købmand Johannes Frisch i Ålborg var Reder, mellem Læsø og Sverige et Kufskib »De Hoop«. Dette Fartøj, der var på Vejen fra Zierikzee i Nederlandene til Riga, var ganske vist kun ballastet; men selve Skibet takseredes dog til 10.000 Rd. dansk Kurant, så at det ikke var helt uden Værdi. Men uheldigvis blev det ved Århus Priserets Dom af 25. Juni 1810 atter frigivet, om end mod at betale de påbudte Retsomkostninger og en til 700 Rd. ansat Erstatning til Kaptøren for Tidsspilde⁵. Og denne, ikke indbringende Bedrift blev, så vidt vides, den eneste, »Tordenskjold« kom til at udføre. Endnu i det samme År 1810 blev Skibet på Grund af fjendtligt Overfald sat på Land på Læsø og synes dér at være blevet Vrag; det betegnes engang som indstrandet, uden at der i øvrigt er fundet noget om dets Skæbne, hvorimod en hel Del Inventarium fra det nævnes som bjærget. Dette Inventarium blev solgt ved Auktion i Ålborg i Maj 1811, og i et den 27. Aug. 1811 dateret Avertissement bekendtgjorde derefter Berthel Christensen, at endelig Opgørelse for Skibet nu kunde finde Sted, og Interessentskabet i det altså opløses; han anmodede derfor Interessenterne om at melde sig hos ham snarest muligt, for at de mod Aktiebrevens Udlevering kunde modtage »det dem i Udbytte tilkommende pr. Aktie af Levningerne af bemeldte Kaper«, uden at han dog nævner, hvor stort dette Udbytte var i Forhold til Aktiekapitalen⁶.

¹ Se om dette ovfr. S. 106. ² Ovfr. S. 108, 109.

³ AAA., Prot. ov. udleverede Kaperbreve 1810-13 Nr. 8. ⁴ S. 111.

⁵ RA., Aflever. fra Marineministeriet, Århus Priserets Voteringsprot. Bl. 20 a. Sstds., Århus Prisesager 1810 Nr. 11. RA., Århus Priserets Sportelrgsk. 1810-14, 1810 Nr. 11.

⁶ JE. 1811 Nr. 35, 70. ABA., Auktionsprot. 1805-17 Bl. 168 a.

Noget indbringende Aktiv er »Tordenskjold« utvivlsomt ikke blevet for sine Ejere; men Skibets Skæbne har i alt Fald ikke bragt Berthel Christensen til at opgive Beskæftigelsen med Kapervæsenet. I 1810 nævnes han som Reder for endnu 2 andre Kapere, begge med Navnet »Gengældsretten« og begge med 3 Kanoner; men den ene, for hvilken der udstedtes Kaperbrev den 28. Juli 1810, og som førtes af Styrmand Christian Ottzen, var kun på 1 Kommercelæst og havde 14 Mands Besætning, medens den anden, hvis Kaperbrev var af 7. Septbr. 1810, og som førtes af Styrmand Jacob Skou, var på 2½ Kommercelæst og havde 20 Mands Besætning¹. Ingen af de 2 Førere vides dog at have udrettet noget, og dette har muligvis været Grunden til, at Berthel Christensen i Marts 1811 averterer, at han har i Kommission at antage Kaperførere til en Kaperkutter og en liden Kaperskonnert, men at det uden gode Vidnesbyrd om Duelighed ikke nytter at melde sig². Til det mindste af de 2 Skibe af Navnet »Gengældsretten« fik han virkelig en anden Fører, idet der 20. Maj 1811 udstedtes et nyt Kaperbrev for det med Styrmand Jørgen Nielsen som Fører (der, som vi tidligere har set, en Tid havde ført en af de Kapere, som Oluf Christensen var Reder for); men nu havde Skibet kun 12 Mands Besætning³. Heller ikke under denne Fører vides det dog at have gjort nogen Prise, og 23. Apr. 1812 blev en Kaperbåd »Gengældsretten«, hvis Størrelse imidlertid ikke angives, sat til Auktion og solgt for 367 Rd.⁴ Det sidste Kaperfartøj, til hvilket Berthel Christensen var knyttet som Reder, var det 1 Kommercelæst store »Ålborg«, der førtes af Skipper Peter Marcus og kun havde 1 Kanon og 14 Mands Besætning; det har, så vidt vides, intet udrettet, men dette er ganske vist mindre mærkeligt, da Kaperbrevet for det først er udstedt 16. Septbr. 1813⁵.

Medens det kan være tvivlsomt, hvorvidt Oluf Christensens Virksomhed som Kaperreder har bragt ham Gevinst eller Tab⁶, må

¹ AAA., Prot. ov. udleverede Kaperbreve 1810-13 Nr. 23, 30.

² JE. 1811 Nr. 21.

³ AAA., Prot. ov. udleverede Kaperbreve 1810-13 Nr. 50 (jfr. her ovfr. S. 108).

⁴ ABA., Auktionsprot. 1805-17 Bl. 192 a med tilhørende Dokum.

⁵ AAA., Prot. ov. udleverede Kaperbreve 1810-13 Nr. 70. — Skulde Berthel Christensen have været Interessent i den Kaper »Jageren«, som Oluf Christensen var Reder for, eftersom det er Sønnen, der underskriver Auktionskonditionerne ved Skibets Salg i 1811 (ovfr. S. 109 Note 1)?

⁶ Jfr. ovfr. S. 112.

det efter, hvad der vides om Berthel Christensens Beskæftigelse med Kapervæsenet, vistnok betragtes som ret sikkert, at denne Beskæftigelse i Tiden 1810—14 kun har bragt ham Tab. Til Gengæld har han måske haft nogen Fortjeneste deraf i Tiden 1807—9; men om en sådan mulig Fordel har kunnet opveje hans formentlige Tab i de følgende År, turde vel være højst usikkert. På den anden Side har hans Indsats i Kapervirksomheden næppe været så stor som Faderens. De Skibe, for hvilke han nævnes som Reder, var gennemgående ikke store (helt ned til 1 Kommercelæst) og alle betydelig mindre end de, som Faderen var Reder for; derimod var »Hævneren af Harme« ganske vist et ret stort Skib, men for dette var Berthel Christensen jo ikke selv Reder, om end han senere købte det; og hvor stor en Andel han har haft i det, medens det drev Kaperi, vides ikke.

XIII.
BERTHEL CHRISTENSEN
SOM REDER FOR KOFFARDISKIBE.

Når Berthel Christensen i alt Fald i den længste Tid af sin Virksomhed som Kaperreder langt fra var begunstiget af Lykken, er han som Reder for Koffardiskibe blevet ramt af flere endnu alvorligere Ulykker. Det er et ret betydeligt Antal Koffardiskibe, som han i Årenes Løb nævnes som Reder for eller Interessent i, og hans Virksomhed i denne Henseende har måske omtrent kunnet måle sig med Faderens¹, om end det er vanskeligt at udtale noget bestemt herom på Grund af det ikke helt tilfredsstillende Kildemateriale.

Den 14. Decbr. 1808 blev en Brig »Venus«, der tillige med sin Ladning tilhørte Berthel Christensen og var på Vejen til Norge (vistnok fra Fladstrand), tagen af en engelsk Fregat. Ejeren havde dog haft Skib og Ladning assureret, og ved Efterårstid 1809 fik han Assurancesummen, 20000 Rd., anvist til Udbetaling².

Den 1. Marts 1809 erobrede et engelsk Krigsskib et Skib »Margrethe« på 35 Kommercelæster, som tilhørte Firmaet Oluf Christensen & Sønner og Medredere, og som med en Tømmerladning var på Rejse fra Christianssand, som det må antages til Ålborg; Skibet blev ført til Göteborg og prisdømt³.

Noget senere (rimeligvis i Novbr. 1809 og i ethvert Fald ikke før) blev et Skib »Neptunus« på en Rejse fra Langesund til Jylland taget af Fjenden, i hvilken Anledning der i 1810 blev anvist Firmaet

¹ Jfr. ovfr. S. 57-61.

² RA., Jydske Stifters Rtskrtr. J. NN (1809) Nr. 424, 624, 964, 1588, 1780; RA., Ålborg og Viborg Stifters Ktr. J. PP (1810) Nr. 263 (intet af Numrene er fundet). RA., Fin. Koll. J. 1809 Nr. 2211.

³ RA., Komm. Koll., Hand. Fagets J. 1812 Nr. 369.

Oluf Christensen & Sønner en Erstatning af 8200 Rd. i Assurance for Skib og Ladning¹.

Endvidere har Berthel Christensen mistet en utvivlsomt efter hans Hustru opkaldt Skonnert »Cathrine« på 15 Kommercelæster, som var kommet sejlene fra Staværn i Norge med en Ladning af Jernvarer og Tømmer m. m. og den 27. Novbr. 1811 var gået til Ankers på Hals Red med Signal efter Lods; den fik imidlertid ingen Lods, og den 29. Novbr. henad Morgenstunden blev den tagen af en fra et engelsk Krigsskib udsendt Chalup. Skonnerten var ny og en ualmindelig god Sejler, og Berthel Christensen skød i sin Græmmelse over Tabet Skylden for dette på Lodsvæsenet, som efter hans Mening havde vist Forsømmelighed. Der udviklede sig heraf først en lille Avispolemik² og, da han 5. Decbr. 1811 som Indehaver af Firmaet »Oluf Christensen & Sønner« klagede til Admiralitetet, en Retssag³, som pådømtes af en efter kongelig Befaling nedsat Kommission, bestående af en Kaptajn af Søetaten, en Kaptajn af Landetaten og en civil lovkyndig Embedsmand. Berthel Christensen havde klaget både over Lodsvæsenet og over Forsvarsvæsenet ved Hals (over det sidste, fordi det ikke havde forhindret Opbringelsen) og forlangte i Erstatning for sit Tab 14000 Rd. dansk Kurant for selve Skibet og 6026 Rd. for Ladningen eller henholdsvis $2333\frac{1}{3}$ og $1004\frac{1}{3}$ Rbd. Han havde henvist til, at en paa Reden liggende Jagt havde krydset ind til Hals samme Dag, som hans Skonnert ankom, og at Skonnerten altså også vilde have kunnet gøre det, hvis den havde fået Lods, og han udtalte, at skulde Lodsvæsenets Optræden »i sådan Periode, da Danmark intet tilstrækkeligt Søværn ejer, kunne forsvares eller passere ustraffet, så Gud nåde de danske søfarende, som søge dette Sted, så er det, så længe Krigen varer, ude med Ålborgs Handel«⁴. Modparten hævdede imidlertid, at der ingen Lodser havde været ledige, idet de med Undtagelse af én, som var syg, alle havde været tildelte Skibe, der lå på Reden, at Skonnerten ikke burde have lagt sig så langt ude på Reden, men længere inde,

¹ RA., Fin. Koll. J. 1810 Nr. 2374; RA., Assignat. Ktr. J. Y (1810-11) Nr. 254. Jfr. RA., Jydske Toldktr. J. Ø (1810) Nr. 475 (med Nr. 385).

² JE. 1811 Nr. 99, 101-2.

³ Domsakten i denne findes som Nr. 1 i en særlig Pakke i RA., Aflever. fra Marineministeriet, betegnet: »Sagen Nr. 2 1815 & 16: Købmand Bertel Christensen i Ålborg contra Lodsvæsenet i Hals«.

⁴ Domsakten S. 209, 204.

hvor der lå flere Skibe, og at der den 28. Novbr. var blevet signaliseret, at Fjenden var mellem Mariager Fjord og Limfjorden, hvorfor Skipperen burde være sejlet op til Hov Batteri, der kun lå en lille Mil nordligere, og under hvis Kanoner han kunde have været i Sikkerhed. Og ligeledes fremlagdes der skriftlige Udtalelser af Folk, som erklærede det for umuligt, at Skonnerten under de herskende Vejrforhold, selv med Lods om Bord, havde kunnet krydse ind til Hals.

Det kan således næppe bestrides, at Skipperen har gjort sig skyldig i en ikke ringe Uforsigtighed, og Kommissionens Dom, der blev afsagt 14. Apr. 1813, frikendte da også fuldstændig både Lods- og Forsvarsvæsenet i Hals, hvorimod den forbeholdt Ejeren lovlig Tiltale til Skipperen; endvidere mortificerede den de Udtryk, som Berthel Christensen havde brugt i Avisen mod Lodsoldermanden, og idømte ham i den Anledning en Bøde til Ålborg Bys Fattigkasse, og desuden pålagdes det ham at betale Kommissionens Omkostninger¹. Kommissionens Dom forelagdes for Kongen med en Forestilling fra Søetatens Generalauditør, og i Overensstemmelse med denne Forestilling stadfæstede Kongen ved en Resolution af 13. Juni 1813 Frifindelsen for Forsvarsvæsenets Vedkommende, hvorimod det tillodes Berthel Christensen at appellere Sagen med Hensyn til Lodsvæsenet, ligesom også Halvdelen af de Omkostninger, han var idømt, skulde betales af Hals Kommandantskab². Den givne Tilladelse til at appellere Dommen benyttede Berthel Christensen, men uden at den hjalp ham noget, idet Overadmiralitetens retten ved sin Dom af 7. Decbr. 1816 blot stadfæstede Kommissionsdommen³, og han har således ved Skonnertens Opbringelse lidt et ret betydeligt Tab.

I 1811 forekommer Berthel Christensen som Interessent i en

¹ Sstds. S. 262-72. ² RA, Prot. ov. Søetatens kgl. Resol. 1813 Nr. 231-32.

³ RA., Aflever. fra Marineministeriet, Pakken: Overadmiralitetens rets Domme 1811-16, Dom i Sagen Nr. 2 1815-16. Sagen var først bleven appelleret til Højesteret, der imidlertid ved sin Dom af 17. Oktbr. 1815 havde afvist den (RA., Nr. 2 og 3 i den ovfr. S. 187 Note 3 nævnte Pakke). — At Berthel Christensen skulde have benyttet den givne Tilladelse til at søge Erstatning hos Skipperen, er der ikke fundet Spor til. Formodentlig har dennes Formuesforhold været sådanne, at der kun vilde have været vundet lidet eller intet derved. Men i øvrigt ser det ikke ud til, at Berthel Christensen har lagt Skipperen (der var norsk og hed Amund Kielland Flørenæss) noget til Last i Sagen; i alt Fald bruger han ham også i de følgende År som Fører af Skibe, som han er Reder for (RA., de nedfr. S. 189 Note 2 anførte Protokoller 1812 Nr. 384 og 1819; RA., Algiersk Søpasprot. 1815 Nr. 159).

Brig »Neptunus« på 75 Kommercelæster, som altså må være forskellig fra den ovfr.¹ nævnte »Neptunus«; der var foruden ham 3 andre Parthavere i den, men Rederen var ikke Berthel Christensen, men Peter H. Sødring².

Af Skibe, som Berthel Christensen selv var Reder for, nævnes i Krigsårene (foruden de allerede omtalte): »De fire Venner« på 23 Kommercelæster, »Sejleren« på 11, »Enighed« på 19¹/₂, »Fortuna« på 33, »Mercurius« på 37, »Barbara« på 39, »Concordia« på 70 og »Henriette« (hvis Rederi dog udtrykkelig angives at være Berthel Christensen og Medredere) på 55 Kommercelæster³; men selv bortset fra Skibet »Henriette« er der intet af de andre her nævnte Fartøjer, som han har været Eneejer af⁴. »Mercurius« og »Henriette« var oprindelig hollandske, men var blevet prisdømte under Krigen og købte af Interessentskaber, hvoraf Berthel Christensen var Medlem⁵,

¹ S. 186.

² ARA., Indkomne Begæring om Skibs-Certifikater 1810-25, Begæring af 1811 ²/₄. RA., Komm. Koll., Protokoller ov. udstedte Søpas ifølge Fdg. ⁹/₄ 1810, 1810 Nr. 716.

³ De forekommer i de i forrige Note nævnte Søpasprotokoller (»De fire Venner« i Bindet 1810 Nr. 685 og 717; »Sejleren«: 1810 Nr. 700; »Enighed«: 1810 Nr. 704 og 1811 Nr. 220; »Fortuna«: 1811 Nr. 223, 1812 Nr. 1814 og 1813 Nr. 1502; »Mercurius«: 1812 Nr. 384 og 1819; »Barbara«: 1812 Nr. 1834 og 1814 Nr. 102; »Concordia«: 1813 Nr. 1750 og 1814 Nr. 104; og »Henriette«: 1813 Nr. 1753).

⁴ For »Mercurius«, »Fortuna«, »Barbara« og »Concordia« nævnes der lejlighedsvis Medejere i RA., Den norske Providerings- og Regulerings-Administrat., Indk. Br. Nr. 4757. Og Ejerne af »De fire Venner«, »Sejleren« og »Enighed« anføres i ARA., Indkomne Begæring om Skibs-Certifikater 1810-25, Begæring af 1810 ²⁸/₅ og 1811 ¹/₄ (de 4 Venner, som det ene Skib havde Navn efter, har øjensynlig været de 4 Ejere Berthel Christensen, Johannes Deichmann, Niels Hilligsøe og P. Møller), 1810 ²/₁₁ samt 1810 ¹⁹/₁₁.

⁵ N. K. Strøyberg, Jacob Kjellerup S. 108. Her omtales kun 2 Skibe uden Navns Nævnelse; men at »Mercurius« var det ene af disse, fremgår af RA., Jydske Toldktr. J. 1812 Nr. 1764 (ved 1813 Nr. 192), hvoraf tillige ses, at den Auktion, på hvilken Berthel Christensen på egne og fleres Vegne havde købt Skibet, fandt Sted 1811 ³⁰/₁₀, at det oprindelig havde heddet Vrouw Jantie, at Købesummen var 8500 Rd., at der ved Købet var blevet forlangt mere i Afgift af Køberne, end der med Billighed kunde kræves, og at Berthel Christensen da ejede ¹/₄ af Skibet. Også »Henriette« var bygget i Holland (RA., Komm. Koll., Div. Skibsliſter (Vejled. Arkivreg. II. 326), Specifikat. ov. de i Ålborg Tolddistrikt hjemmehørende Skibe 1814, Løbenummer 149), og Skibet var blevet prisdømt og ved Auktion i Ålborg 29. Decbr. 1809 købt af et Interessentskab, for hvilket Agent Qvist var optrådt som bydende, og hvori Berthel Christensen var Deltager med ¹/₈ (ABA., Auktionsprot. 1805-17 Bl. 131 b med tilhørende Dokum.).

og flere af de andre Skibe var ligeledes byggede i Udlandet: »De fire Venner« i Holland, »Fortuna« i Bremen og »Barbara« i Sverige¹.

I Krigstiden er de anførte Skibe for den ganske overvejende Del blevet anvendte til Sejlads på Norge², hvad der i alt Fald til Dels står i Forbindelse med, at der i 1809 i København var blevet nedsat en Provideringskommission for Norge, som skulde sørge for Norges Forsyning med Levnedsmidler, og under hvilken der senere i det samme År var oprettet en særlig Provideringsadministration med Sæde i Ålborg. Med denne ålborgske Administration har Berthel Christensen stået i en ret livlig Forbindelse³, idet den har fragtet adskillige af de Skibe, han var Reder for, til Rejser til Norge, og der foreligger fra den (eller rettere fra den Fortsættelse, som den efter Norges Afståelse havde fået i København i »Reguleringsadministrationen for de norske Provideringssager«) adskillige anerkendende Udtalelser om ham. Således roses hans »Beredvillighed i Befordringen af den os overdragne Del af Hans Majestæts Tjeneste«, eller det nævnes, at han i denne Henseende under Krigen har vist Administrationen »Velvilje og Bistand« eller »megen Redebonhed og Velvilje«, og at man skylder ham »megen Velvilje og adskillige Tjenester under Krigen«⁴.

Denne Forbindelse med Provideringsadministrationen var imidlertid ikke uden en meget stor Risiko på Grund af den Fare, der var for, at de af Administrationen fragtede Skibe kunde blive tagne af Fjenden. Ganske vist kunde man hos Staten tegne Assurance mod fjendtlig Opbringelse; men Præmien var meget høj. Den var

¹ RA., den i foregående Note nævnte Specifikation for Ålborg Tolddistr., Løbenummer 154, 203, 227.

² Alle de S. 189 Note 3 anførte Numre vedrører, for så vidt de er ældre end Freden i Kiel, Søpas udstedte for Rejser til Norge undtagen: 1810 Nr. 700 og 704, hvor der er Tale om Rejser til København, og 1812 Nr. 384, hvor der er Tale om en Rejse til Riga; men denne sidste kom ikke til at finde Sted.

³ Se således JE. 1811 Nr. 61; RA., Den norske Providerings- og Regulerings-Administrat., Løbende Registratur ov. indk. Br. Nr. 1687; samme Ark., Indk. Br. Nr. 4757, 5001, 5264, 5322 (her om »Fortuna«, »Mercurius« og »Barbara«), 5466, 6812, 9716, 9812 og 10076 (disse 3 sidste Numre om »Concordia«), 10987 (om »Fortuna« i 1813; jfr. herom samme Ark., Alm. Kopib. 1814 ³¹/₁₂ og 1816 ²⁷/₄); samme Ark., Alm. Kopib. 1814 ¹³/₄ og 1815 ¹⁸/₄ (begge om »Barbara«).

⁴ RA., Den norske Providerings- og Regulerings-Administrat., Alm. Kopib. 1814-16 S. 298 (1815 ²⁴/₁₀), 368 (1816 ¹⁶/₁); sstds., Kopib. for Breve til Kommissioner og Kollegier 1815-16 S. 140 (1816 ¹³/₂), 1816-19 S. 41 (1816 ¹⁸/₉).

1807 bestemt til 7 % for Rejser til det søndenfjældske og til 8 % for Rejser til det nordenfjældske¹, og et kongeligt Reskript af 2. Novbr. 1811 til Provideringskommissionen fastsatte den endogså til 15 % »for hver Tur mellem Jylland og de søndenfjældske Havne« med Ret til Forhøjelse, når Rejsen gjaldt det nordenfjældske²; ja ved Slutningen af 1813 nævnes en Præmie af 16 %³. Desuden kunde det til Tider trække adskillige År ud, inden Assurancen udbetaltes, hvis Sagen frembød Tvivl i en eller anden Henseende, eller Staten mente at have Modfordringer hos den assurerende. Berthel Christensen har da øjensynlig også efterhånden ændret sin Opfattelse af Fordelen ved at gøre Forretninger med Administrationen. Endnu i Aug. 1812 tilbyder han selv Administrationen til Befragtning 4 Skibe, som han er Reder for, og betragter det åbenbart som en Begunstigelse, hvis Tilbudet modtages⁴; men i Slutningen af 1813 har han helt forandret Anskuelse, idet han da har et bestemt Ønske om ikke at blive tvunget til at sende flere Skibe til Norge, som det ses af den efterfølgende Ansøgning, som han da indsendte direkte til Kongen⁵:

Allernaadigste Konge!

Jeg er af Administrationen her for Norges Providéring i disse Dage paalagt at afgive til at overføre en Ladning Kornevare til Norge et nye, meget stor og fortrinlig godt Kuf Skib Concordia kaldet, mig og flere Medredere tilhørende og her beliggende. Dette er det siste, jeg har tilbage her af de forskiellige, jeg eyer i Fælledsskab med flere Venner, og er mig en meget kostbar Eyendom i den Tilstand, samme befindes, og af lige Størrelse finder sielden sin Lige. Da jeg sansynlig i nærværende Tiidspunct vil være udsat for ved fiendtlig Opbringelse at miste denne for mig kostbare gode Eyendom, giver jeg mig allerunderdanigst Frihed at bønfalde Deres kongelige Majestæt om at nyde den Naade, at bemeldte Skib maatte fritages for at fortsætte Reysen til Norge med den Ladning Kornevare, som man alleréde er beskæftiget med at inladdé, under nærværende Coniuncturer, men i dets Stæd afgaae dermed til Hals Vintterhavn og der henligge som Magasiin Skib imod en passende Fragt, indtil Ladningen i andre Skibe kunde udlosses og overføres til sin Bestemmelse efter Administrationens nærmere Forandstaltning. Dette Skib har forrige Aar lykkelig overført en betydelig Ladning Kornevare til Norge for Deres

¹ Rubin, 1807-14 S. 361. ² RA., Kabinetsark., Kopib. 1811 Nr. 2617.

³ RA., Den norske Providerings- og Regulerings-Kommiss., Indk. Br. Nr. 6870 (ved Nr. 7620).

⁴ RA., Den norske Providerings- og Regulerings-Administrat., Indk. Br. Nr. 4757.

⁵ Sstds., Bil. til Indk. Br. Nr. 9681 (jfr. Nr. 9716).

kongelige Majestæts Regning; derforuden har trende af mine temmelig store Skibe lykkelig overført Korneladninger til Norge, ligesom jeg siden Krigens Begyndelse ved endeel forskellige af de Skibe, jeg har eyet, har været saa lykkelig at overføre til Norge mange Ladninger Kornevare, men været saa uheldig paa Hidreysen fra Norge ved fiendtlig Opbringelse at miste mange af Skibene. Til Kornladningers Transport til Norge har jeg allerede til Administrationen her dette Efteraar afgivet fire temmelig store og gode Skibe, som er afgaaet herfra, og om hvis Skiæbne jeg endnu er uvidende, maaske er jeg saa uheldig at miste dem alle, og jeg ved saadan betydelig Tab sættes tilbage i min Virke-Kreds for mig og mine. Dette giver mig Andledning til at nedlægge allerunderdanigst Forbøn for bemeldte mit siste tilbagehavende Skib for Deres kongelige Majestæt om allernaadigst Bønhørelse.

Allerunderdanigst
Bertel Christensen.

Aalborg d. 27 Decemb^r 1813.

Denne Ansøgning sendte Kongen til Provideringskommissionen, og Kommissionen sendte den til Provideringsadministrationens Afgørelse; men det sidste skete først i Febr. 1814, altså efter Freden i Kiel, og herved bortfaldt hele Sagen¹, så at Berthel Christensen undgik Risikoen for Skibet.

Når han i den nys meddelte Ansøgning taler om de »mange« Skibe, som han allerede på dette Tidspunkt havde mistet på Tilbagereisen fra Norge, lader der sig med Sikkerhed kun oplyse meget lidt herom, for så vidt det drejer sig om Skibe, der har været befragtede af Provideringsadministrationen. Af de ovenfor² nævnte Fartøjer »Venus«, »Margrethe«, »Neptunus« og »Cathrine« er de 2 første opbragte på en Tid, da Provideringsadministrationen ikke eksisterede, og »Venus« endda på Rejsen til og ikke fra Norge. Og at »Cathrine« på Udreisen til Norge har været befragtet af Administrationen, vides der i alt Fald intet om; på Tilbagevejen, da Skibet blev taget, har det sikkert ikke været det. Derimod har »Neptunus«, der var blevet taget på en Rejse fra Langesund til Jylland, så vidt det kan ses, da været på Hjemvejen efter en for Administrationen foretagen Udrejse³. Men af de Skibe, som Berthel Christensen var Reder for, er dette også det eneste, om hvilket det vides, at det på det Tidspunkt, da han skrev sin Ansøgning, var gået tabt på Grund af hans Forbindelse med Administrationen. Om de fleste af de ovenfor⁴

¹ RA., Den norske Providerings- og Regulerings-Kommiss., J. Nr. 6094; sstds; Kopib. Nr. 5463.

² S. 186-87. ³ Se de ovfr. S. 187 Note 1 anførte Stæder. ⁴ S. 189.

nævnte 8 Skibe, for hvilke han anføres som Reder, kan det med Sikkerhed påvises, at de endnu var i dansk Eje, da han skrev Ansøgningen; de eneste, om hvilke der i så Henseende intet kan oplyses, er »Sejleren« og »Enighed«, men deraf behøver jo ikke at følge, at de er blevet tagne af Fjenden.

Derimod skulde de onde Anelser, som han gav Udtryk i Ansøgningen, nemlig, at han måske var så uheldig at miste alle de 4 Skibe, som han i Øjeblikket havde afgivet til Administrationen, uheldigvis til Dels gå i Opfyldelse allerede få Dage efter, idet Skibet »Fortuna« Nyårsdag 1814 blev taget Nord for Skagen af en engelsk Skonnert og ført til Sverige¹. Det opbragte Skib havde været assureret; men med Assurancesummens Udbetaling trak det ud, dels fordi der efter Fredsslutningen kom til at foreligge så mange andre Provideringssager, der skulde afgøres, og dels fordi Spørgsmålet om Assurancen for selve Ladningen voldte Tvivl. Da Berthel Christensen nu tilmed for sine Medredere havde udlagt Omkostningerne ved Skibets Ekspedition og ikke kunde få dette Mellemværende ordnet, før Assurancesummen var udbetalt, og da hans økonomiske Forhold i det hele efterhånden blev vanskeligere, faldt det ham meget besværligt at skulle undvære Assurancesummen, og han beklager sig gentagne Gange herover til Administrationen. Således beder han i Apr. 1815 »ret meget om, at bemeldte mit Tilgodehavende må med allerførste vorde foranstaltet mig udbetalt, da jeg ikke kan tåle længere at lade denne Sag henstå således«², og i Juli 1816 skriver han endnu mere indtrængende: »Uden at vorde ødelagt kan jeg ikke længere udholde, som uforskyldt (I) man behandler mig, og nødes derfor til at gribe andre Forholdsregler, Udfaldet må så end blive, hvad det vil«³. I Septbr. 1816 rejste han selv til København for at virke for Sagen, og han fik nu omsider udbetalt, hvad der efter Administrationens Mening tilkom ham⁴. Skibet havde været assureret for 30.000 Rbd., en Sum, hvoraf Berthel Christensen dog kun havde tegnet de 3 Fjerdedele, og fra dette sidste Beløb blev yderligere trukket en Fordring, som Staten havde på ham for en Kutter, han havde købt, samt et Fragtforskud, som han havde modtaget, m. m., så at der kun

¹ RA., Vidne af Ålborg Søret 1814 ²⁴/₆ (ved Den norske Providering- og Regulerings-Kommiss., Indk. Br. Nr. 7620). RA., Den norske Providering- og Regulerings-Administrat., Indk. Br. Nr. 10146.

² Sidstanførte Sted Nr. 10987. ³ Sstds. Nr. 11538. ⁴ Sstds. Nr. 11661.

blev anvist ham godt 16.383 Rbd. Den sidste Fjerdedel af Assurancesummen havde været tegnet af en anden Ålborg-Købmand, der ganske vist selv anmodede om, at også dette Beløb måtte blive udbetalt Berthel Christensen¹; men herpå vilde Regeringen ikke indlade sig, da den havde en Fordring på den nævnte Købmand, hvori den havde afkortet den Assurance, som han havde til gode. Berthel Christensen bad i Jan. 1817 i et mere privat Brev til et af Administrationens Medlemmer om at få denne Fjerdedel udbetalt og ytrede ved den Lejlighed bl. a.: »Jeg er sandelig så meget behøvende at få denne sidste Rest snart udbetalt for at kunne se en Ende på de mange Vanskeligheder, jeg virkelig har haft at bekæmpe med en Del af mine Medredere, og for at kunne opgøre endelig Regning med dem; jeg har længe nok stået i betydelig Forskud i Anledning denne Afære. Tillad, at jeg endnu ret meget beder Deres Højvelbårenhed vise mig den Godhed og være min Talsmand for mit Ønskes Opfyldelse; jeg vil derfor blive Deres Højvelbårenhed inderlig taknemlig forbunden«². Men Administrationen, der i øvrigt under hele Sagens Gang gennemgående havde støttet Berthel Christensens Andragender, svarede ham, at den ikke havde været i Stand til at skaffe denne hans Anmodning opfyldt³.

Ikke mange Måneder efter »Fortuna«'s Opbringelse og længe, før Sagen om Assurancen for dette Skib var bleven afgjort, var Berthel Christensen blevet ramt af et nyt Uheld. Et andet af de Fartøjer, som han var Reder for, nemlig »Mercurius«, blev i Apr. 1814, da det var på Vejen fra Norge med en Ladning Trævarer, opbragt af en svensk Kaper og ført til Marstrand; og ganske vist blev det frigivet igen, men kun mod Erlæggelsen af en betydelig Bøde⁴.

¹ RA., Den norske Proviserings- og Regulerings-Kommiss., Indk. Br. Nr. 7036 og 7200 (begge ved Nr. 7620).

² Det S. 193 Note 4 anførte Sted.

³ RA., Den norske Proviserings- og Regulerings-Administrat., Alm. Kopib. 1817 24/2. — Sagen findes endvidere omtalt sstds., Løbende Registratur ov. indk. Br. Nr. 11226, 11323 og 11348 og Alm. Kopib. 1816 16/1 (Breve til Berthel Christensen og Stadshauptmand Kruuse i Ålborg).

⁴ RA., Den norske Proviserings- og Regulerings-Administrat., Div. Dokum., Pk. Nr. 67 (»Div. gl. Fortegn.« osv.), Hæftet: »General-Forklaring ov. de danske Skibe og Fartøj, som dels af svenske Orlogsmænd og dels af private Kapere i Årene 1813 og 1814 ere blevne opbragte til svenske Havne« S. 12-13: »Fartøjet aldeles frigivet, men for Lasten erlægges 25 pCt. af Netto-Beholdningen«. ARA., Rådstuebog 1790-1824 Bl. 335 a.

Med Året 1814 indtrådte der jo imidlertid atter Fred i Norden, så at Krigsforholdene nu ikke mere skulde hindre Søfarten. Til Gengæld var Landets Handel kun en mat Afglans af, hvad den havde været før Krigen; men man ser dog nu de Skibe, som Berthel Christensen var Reder for, blive sendte på Rejser både til Sverige og længere bort. Således får i 1814 »Barbara« og et mindre Fartøj på 6 Kommercelæster ved Navn »Magnus Heinesen«, som Berthel Christensen var Eneejer af, Søpas til Rejser til Strömstad; af de tidligere omtalte Skibe får endvidere »Concordia« i 1814 Søpas til en Rejse til Leith¹, i 1815 til Middelhavet og i 1817 til Riga og Middelhavet², og »Mercurius« får i 1815 Søpas til Middelhavet og i 1817 til Amsterdam og Middelhavet³. Også for »Henriette« udstedes der Søpas, i 1815 til Lissabon og i 1817 til Riga og Lissabon; men skønt Berthel Christensen endnu var Parthaver i dette Skib, nævnes han nu ikke mere som dets Reder⁴. På lignende Måde forholder det sig med det største Skib, som han vides at have været Interessent i, og som førte Navnet »Caledonia«; den første Gang, da det er truffet, nemlig i 1814 (da det opgives til en Drægtighed af 150 Kommercelæster, medens det i det følgende År sættes til 116), nævnes som dets Redere de 4 Ålborg-Købmænd Frantz Holm, Berthel Christensen, Christen H. Sødring og P. H. Sødring; men senere navngives Berthel Christensen ikke blandt Skibets Redere, uagtet han vedblev at have Del i det. Det siges i 1814 at have fået Søpas til en Rejse fra Lissabon til Ålborg, i 1815 til Cadix og i 1817 fra Riga til Brest, Toulon og Sardinien⁵.

Det er således en ikke helt ringe Virksomhed, som de Skibe, hvori Berthel Christensen havde Part, har udfoldet efter Freden 1814;

¹ RA., de ovfr. S. 189 Note 2 nævnte Søpasprotokoller 1814 Nr. 102, 1115 og 104. At Berthel Christensen var Eneejer af »Magnus Heinesen«, siges i ARA., Indkomne Begæring om Skibs-Certifikater 1810-25, Begæring af 1814 7/9.

² RA., Algiersk Søpasprot. 1815 Nr. 161, 1817 Nr. 144 og 264. RA., Søpasjournal 1817 Nr. 131, 1819 Nr. 145.

³ RA., Algiersk Søpasprot. 1815 Nr. 159, 1817 Nr. 143.

⁴ Sstds. 1815 Nr. 279, 1817 Nr. 103.

⁵ RA., de ovfr. S. 189 Note 2 nævnte Søpasprotokoller 1814 Nr. 1453 (her forekommer dog kun de 3 førstnævnte Navne og ikke P. H. Sødrings; men denne har med de 3 andre underskrevet et Andragende om Søpasset af 19. Novbr. 1814, der findes i AAA., Pakken: »Begæring om Søpasser m. m. 1810-15« Nr. 1453). RA., Algiersk Søpasprot. 1814 Nr. 109, 1815 Nr. 249, 1817 Nr. 223. Skibet var bygget i Danzig (Aalborg Stiftstid. 1828. Nr. 55).

og til det her anførte kommer sagtens forskellige Rejser til Østersøhavne, som der nu næppe kan skaffes fyldestgørende Oplysninger om¹. Men hvor indbringende hele denne Sejlads har været, er et andet Spørgsmål. Thi ikke blot udtaler Jacob Kjellerup i Begyndelsen af 1818 i al Almindelighed, at »kun et eneste Skib af alle dem, der var ude forrige År, har tjent, alle de andre har sat meget til«²; men også efter 1814 kan man finde de Skibe, som Berthel Christensen er knyttet til, ramte af Uheld. Et af dem, »Concordia«, var et helt År og en Dag, fra Oktbr. 1817 til Oktbr. 1818, om at nå fra Riga til Oporto, så at Rejsen endogså blev fremhævet i den hamburgske »Börsenhalle« på Grund af den lange Tid, den havde taget; og ganske vist oplyste en af Ålborg-Aviserne til Forklaring, at Skibet på Vejen havde måttet søge Havn i Norge, hvor det havde ligget i over 9 Måneder; men dette Ophold skulde jo ikke gøre Rejsen fordelagtigere for Rederne³. Og ikke længe efter, den 24. Febr. 1819, forliste det samme Skib totalt på Guernsey i Kanalen, om end Mandskabet reddedes⁴.

Da Berthel Christensen i 1818 måtte opgive sit Bo til Skiftemåttens Behandling, nævnes han som Ejer af en Syvendedel eller en Fjerdedel i Skibet »Caledonia«, 7 Tolvtedele i Kuffen »Mercurius« (hvori han i 1812 kun havde ejet en Fjerdedel⁵), en Fjerdedel i en Smakke »Johanne Cathrine« på 35 Kommercelæster og en Ottendedel i Kuffen »Henriette« samt endvidere som Ejer af Sluppen »Magnus Heinesen« og af en Lystbåd taklet som en Galease. Alle disse Skibsparter og Skibe blev stillede til Auktion i Marts 1819⁶; men der var på dette Tidspunkt ikke mere Liv i Skibsfarten, end at der slet intet Bud skete på Andelene i »Mercurius«, »Johanne Cathrine« og »Henriette«, skønt der blev holdt 3 Auktioner over dem.

¹ Den nedfr. omtalte Smakke Johanne Cathrine lå således i Memel (hvorfra den skulde til Hamburg), da den i Sommeren 1820 averteredes til Salg (JE. 1820 Nr. 68).

² N. K. Strøyberg, Jacob Kjellerup S. 99. ³ Borchs Avis 1818 Nr. 154.

⁴ Sstds. 1819 Nr. 37, 38. ⁵ Ovfr. S. 189 Note 5.

⁶ ABA., Auktionsprot. 1818-26 Bl. 77 a, 81 a, 84 b med tilhørende Dokum.; både Protokollen (Bl. 85 a) og Dokumenterne har: en Syvendedel i »Caledonia«, hvorimod Avertissementerne i JE. 1819 Nr. 25 og Borchs Avis 1819 Nr. 26 har: en Fjerdedel (det er måske tvivlsomt, om der i den Tid, da Berthel Christensen var Medejer af Skibet, har været mere end 4 Parthavere i det (sammenlign ovfr. S. 195); men deraf behøver jo ikke at følge, at de hver ejede en Fjerdedel i det). — Jfr. N. K. Strøyberg, Jacob Kjellerup S. 108.

Parten i »Johanne Cathrine« er derefter bleven solgt underhånden; men over Andelene i »Mercurius« og »Henriette« måtte der holdes en 4. Auktion 30. Juni 1820, hvorved de blev solgte¹.

¹ ABA., Auktionsprot. 1818-26 Bl. 169b med tilhørende Dokum. (i Protokollen hedder det vel, at Opbudskommissærerne forbeholdt sig at overveje, om de vilde approbere de gjorte Bud; men da det af Dokumenterne ses, at Budet på »Henriette« er blevet approberet, er det samme vel sket for »Mercurius«'s Vedkommende). Jfr. JE. 1820 Nr. 68; Borchs Avis 1820 Nr. 71. Af disse 2 Skibe led i øvrigt »Henriette« i Aug. 1821 Havari på en Rejse fra Antwerpen til Setúbal og blev derefter solgt i Cowes på Øen Wight (RA., Søpasjournal 1822 Nr. 187 (ved 1823 Nr. 98)); og »Mercurius« forliste 25. Novbr. 1821 på Øen Borkum, ved hvilken Lejlighed Kaptajnen, Styrmanden og 2 Matroser druknede (anf. St. 1823 Nr. 40 med 1822 Nr. 14; JE. 1822 Nr. 35, jfr. Borchs Avis 1822 Nr. 40).

XIV.

FALLITTEN 1818—23.

Som vi har set, er det ikke få eller små Uheld, der har ramt Berthel Christensen i hans Rederivirksomhed; og er det end ikke ved enhver Lejlighed helt klart, hvor stor en Del af Tabene han selv har måttet bære, og hvor meget han har fået godtgjort som en Følge af Assurance, fremgår det dog tydelig af de allerede anførte Udtalelser af ham, at hans økonomiske Forhold efterhånden var blevet vanskelige.

Også andre Vidnesbyrd kan man træffe om det samme. Således havde han i Juni 1804, Juni 1811 og Juni 1817 udstedt 3 Obligationer på henholdsvis 499 og 5000 Rd. dansk Kurant og 1000 Rbd. N. V. til sin Hustrus Morbroder Thomas Christian Krog, der en Tid havde været Amanuensis hos Ålborg Biskop og Forstander for Ålborg Hospital. Er der end ikke Anledning til at lægge særlig Vægt på den første Obligation, bl. a. på Grund af Beløbets forholdsvis ringe Størrelse, vidner dog de gentagne Lån om en genkommende Vanskelighed ved at skaffe rede Penge; og ganske vist havde Berthel Christensen endnu i Juni Termin 1817, da han lånte det sidste Beløb, været i Stand til at betale de forfaldne Renter af de 2 første, men det blev, så vidt vides, også sidste Gang¹. Ligeledes havde »Oluf Christensen & Sønner« i Juni 1810 måttet udstede et Gældsbevis på 1800 Rd. dansk Kurant til Købmand Lars Gaarn i Ålborg, en Gæld, som endnu i 1816 henstod uberigtiget².

At Forholdet til den norske Provideringsadministration kunde volde Berthel Christensen økonomiske Vanskeligheder, har vi allerede

¹ NLA., Kær Herreds Skifteprot. 1819-24 Bl. 441 b.

² RA., Rentekamret, Ålborg og Viborg Stifters Ktr. J. TT Nr. 735.

set. En af disse beroede på, at han som Hovedreder kunde komme til at stå i Forskud for sine Medredere, og at det kunde trække ud, før han fik sine udlagte Penge igen¹; allerede i Slutningen af 1812, da Skibene »Fortuna«, »Mercurius« og »Barbara« var fragtede til Norge af Administrationen, klager han over de derved forårsagede Udgifter og beder Administrationen om, efterhånden som Skibene ekspederes fra Ålborg, at få udbetalt i Forskud en Fjerdedel af den aftalte Fragt².

Hans sociale Stilling var dog endnu en Tid lang urokket. Om hans Indtægt i Årene 1810 og 1813 er talt ovenfor³. I 1814 var han, som vi tidligere har set, med blandt de oprindelige Bidragydere til den senere såkaldte 8 Købmænds Stiftelse, men ganske vist med et forholdsvis mindre Beløb, som han endda senere måtte anmode om at få tilbagebetalt⁴. Men endnu i 1816, da der af Øvrigheden og Sognepræsterne i Ålborg blev udnævnt Fattigforstandere i Byen, en i hver af dens 8 Roder, var Berthel Christensen den, der blev valgt i sin Rode (den anden)⁵. I Sommeren i det samme År 1816 forenede en Del af Byens Familier sig om til Fremme af Godgørenheden »at have en Sparebøsse i vort Hus, og når vi indbyde Venner til at deltage hos os i selskabelige Glæder, at opmuntre dem til ved den Lejlighed at tiltænke den måske mest beklagelige Klasse af vore Medborgere, som Undseelse holder tilbage fra at tage deres Tilflugt til almen Forsørgelse«. Det var en Række af Byens bedste Mænd med Stiftamtmanden og Biskoppen i Spidsen, der indgik denne For- ening; både Embeds- og Købmandsstanden var repræsenterede, og blandt de til den sidste hørende Underskrivere findes også Berthel Christensen, der vel altså endnu på den Tid har indbudt »Venner til at deltage« »i selskabelige Glæder«⁶.

Ligeledes i 1816, i April, havde Berthel Christensen på en Auktion i Købmand Johannes Frisch's Fallitbo købt 4 Parceller af den forrige Vesterladegårds Mark tæt Vest for Ålborg på tilsammen over

¹ RA., Den norske Provierings- og Regulerings-Kommiss., Indk. Br. Nr. 7200 (ved Nr. 7620).

² RA., Den norske Provierings- og Regulerings-Administrat., Indk. Br. Nr. 5322.

³ S. 173-74. ⁴ Ovfr. S. 134-35.

⁵ JE. 1816 Nr. 30, jfr. Nr. 33. Borchs Avis 1816 Nr. 47, jfr. Nr. 52.

⁶ JE. 1816 Nr. 55; Borchs Avis 1816 Nr. 88. Oluf Christensen er derimod ikke med blandt Underskriverne; men han var jo på denne Tid gammel og svag (ovfr. S. 135-36), så at han sikkert ikke har tænkt på at holde Selskaber.

24 Tønder Land (à 12000 Kvadratalen) for 4965 Rbd. Den ene Parcel solgte han vel igen i det følgende År, få Dage efter at han havde fået Auktionsskøde på Jorderne, til en »Podemester« (=: Gartner) Søren Thisted; men de 3 andre, af over 18 Tønder Lands Størrelse (hver Tønde på 12000 Kvadratalen), beholdt han selv¹. I Apr. 1817 var han i Stand til at indfri Hæftelserne til Rigsbanken i sine 2 Ejendomme Nr. 132 ved Vesterå og Nr. 164 i Kattesundet²; men medens dette måtte anses for en fordelagtig Foranstaltning, der befriede ham for at svare den høje Rente af Bankhæftelsen, synes unægtelig Erhvervelsen af Parcellerne, så vidt man da nu kan dømme, mindre påkrævet på et Tidspunkt, da han i øvrigt må have haft Vanskeligheder nok at kæmpe med. Dette fremgår af de ovenfor³ citerede Skrivelser fra ham af 1815 og 1816 til den norske Provi-deringsadministration; og at de heri indeholdte Klager ikke var Mundsvejr, ses af, at han 24. Juni 1816 måtte udstede en Revers til en teologisk Kandidat A. F. Winding for et Beløb af 6500 Rbd. N. V.; som han skulde betale i Juni Termin 1818⁴.

I Jan. 1818 måtte Berthel Christensen låne 3000 Rbd. N. V. af en Jomfru Anne Sørensdatter Holmen i Ålborg, der til Sikkerhed fik 1. Prioritet i de nysnævnte 3 Parceller på Vesterladegårds Mark; Pengene blev efterhånden tilbagebetalt, om end først efter at Debitor var gået fallit⁵. Men Lånet har ikke hjulpet ham synderlig; 2 Måneder senere, den 12. Marts, skriver han til den førnævnte T. C.

¹ ABA., Auktionsprot. 1805-17 Bl. 280 a (jfr. 279 a, b). ABK., Pantebog 13 Bl. 345 b, 347 b, 383 b. — Det er efter al Sandsynlighed til disse Parceller, at han både i 1817 og 1818 søger et Ægtepar, der kan påtage sig Mark- og Havearbejde (JE. 1817 Nr. 19, 1818 Nr. 21; Borchs Avis 1817 Nr. 30, 1818 Nr. 33).

² SLA., Hof- og StR. Skiftekomm. 1840-41, Prot. 2 Nr. 175, Underbilag Nr. 3-4 til Bil. Nr. 6 til Regnskabet.

³ S. 193.

⁴ ABA., Dokum. til Fogedprot., Udlægsforretn. af 29/7-7/8 1819.

⁵ ABK., Pantebog 13 Bl. 383 b; der anføres her en Påtegning af 1822 10/4 på Obligationen om, at den er aldeles indfriet, hvorfor den 1823 15/9 annulleres. — For så vidt man måske vil finde det uheldigt, at Lånet er ydet af en Kvinde, der kunde antages at have vanskeligere end en Mand ved at danne sig en Mening om Debtors Formuesomstændigheder og den med Lånet mulig forbundne Risiko, må det bemærkes, at Jomfru Holmen var Husholderske hos en Prokurator Ravnkilde i Ålborg (Borchs Avis 1820 Nr. 14), så at man vel kan gå ud fra, at hun har rådført sig med ham inden Ordningen af Lånet.

Krog¹ i Anledning af deres Pengemellemværende: »Kan jeg skånes for Udtælling af de 50 Rbd. forinden Terminen, ser jeg det gerne; thi her er en sådan Pengetid iblandt Folk, som aldrig før har været kendt Lige til; bliver det imidlertid absolut fornøden for Dem, må jeg opfylde Deres Ønske og beder mig da derom noget forud efterrettet«².

Når det var forbundet med så stor Vanskelighed for Berthel Christensen at skaffe et forholdsvis ubetydeligt Beløb som 50 Rbd., var det ikke at vente, at han skulde kunne opfylde Bestemmelsen i Reversen af 1816 om Betaling af de 6500 Rbd. i Juni Termin 1818. Det viste sig da også, da Terminen kom, at han ikke var i Stand dertil; Winding, der i Mellemtiden var blevet Kateket i Stege, transporterede så Fordringen til en Prokurator Petersen, og med denne måtte Berthel Christensen den 14. Aug. 1818 i Ålborg Forligelseskommission indgå et Forlig, ifølge hvilket Pengene skulde betales i Juni Termin 1819³.

Et Par Måneder før dette Forlig, den 9. Juni 1818, faldt en tidligere⁴ omtalt Højesteretsdom i en Sag mellem Købmændene Christen Sødring og Jens Rasch i Ålborg på den ene Side og en Christian Tønder og Handelshuset Oluf Christensen & Sønner på den anden. Dommen pålagde de sidstnævnte at betale de førstnævnte over 8000 Rbd.; den blev, som ovenfor nævnt, i Juli forkyndt både for Oluf Christensens Enke og for hendes 2 Sønner, men uden at nogen af dem betalte, og Domshaverne lod derefter gøre Udlæg hos Maren Berthelsdatter og Jacob Christensen for Beløbet. Hvilket Indtryk Dommen og dens truende Følger har gjort på Berthel Christensen, vides ikke; men det er ikke usandsynligt, at den har medvirket til det Skridt, han omsider gjorde; den 3. Septbr. 1818 (altså ikke 3 Uger efter det indgåede Forlig vedrørende Reversen af 1816, og Dagen førend Udlægsforretningen hos hans Moder og Broder i Anledning af Højesteretsdommen begyndte) opgav han nemlig ved en Skrivelse til Ålborg Magistrat sit Bo til Skifterettens Behandling, og ligeledes den 3. Septbr. fremsendte han til Stiftamtmanden en

¹ Ovfr. S. 198. ² NLA., Dokum. til Kær Herreds Skifteprot. 1820 Nr. 22.

³ ABA., det ovfr. S. 200 Note 4 anførte Sted. NLA., Viborg Landsoverrets Ark., Pådømte Sager 1820 ²⁷/₃ (i Pk. C).

⁴ S. 124.

Ansøgning om, at der måtte bevilges ham Protectorium (o: Fritagelse for personlig Arrest) og særlige Skiftekommissærer til at behandle Boet¹.

Det var Tider, hvor en Fallit ikke var noget ualmindeligt. I Femåret 1816—20 forekom i København ikke mindre end 248 Fallitter², og Tilstanden var sikkert forholdsvis ikke bedre i Provinsbyerne, i alt Fald ikke i Ålborg. Når man gennemblader de pågældende Års Ålborg-Aviser, er det meget hyppigt at træffe retslige Bekendtgørelser vedrørende Firmaer, der har standset deres Betalinger; og et talende Vidnesbyrd om Forholdene i Byen er den tidligere³ anførte Kendsgerning, at af de oprindelige 18 Bidragydere til et i 1814 oprettet Legat var der i 1826 kun 8 tilbage, idet de øvrige 10 eller deres Arvinger i Mellemtiden var kommet »i forknyt Tilstand« og havde ønsket deres Indskud tilbagebetalt. Hvad de tiloversblevne 8 angår, var den højtansete Lauritz Kjellerup død i 1823; men i 1826 udtalte Skiftekommissionen i hans Bo, at dette var fallit⁴. Og hvor vanskelige Tiderne var, fremgår af Optegnelser, som en af dem, der red Stormen af blandt de 8, har efterladt sig, nemlig Jacob Kjellerup, der ligeledes i Juli 1819 skriver i et Brev: »her i Byen og i hele Landet går hver anden handlende fallit«⁵; en anden af de 8, Søren Winkel, udtaler sig på følgende Måde i 1818: »Fra 1813 til 1818 har jeg lige så lidt som nogen anden handlende kunnet sige, hvad jeg er Ejer af, men jeg er glad ved at have gennemgået denne for Danmark sørgelige, uforglemmelige Periode og være Ejer af 70,000 Rbd. gode Penge«⁶.

Årsagerne til Ulykkerne var selvfølgelig i Hovedsagen de samme i Ålborg som i det øvrige Danmark. Med »den glimrende Handelsperiode« og dens for Landet af dets Neutralitet skabte Særstilling var det jo forbi allerede ved Krigens Udbrud, og den vendte ikke tilbage ved Fredsslutningen. De direkte Tab, som Krigen foranledigede, bl. a. ved Skibes Opbringelse, havde til Dels kunnet modvirkes ved Kaperierne eller ved de Forretninger, som Krigen gav Anledning til; men

¹ ABA., Skifteprot. 1798-1821 Bl. 796 a. AAA., Koll. Kopib. 1817-19 S. 266.

² Rubin, Frederik VI's Tid S. 159-61 (et Firmas Fallit er i denne Statistik kun regnet som én, uanset Antallet af Firmadeltagere).

³ S. 134-35.

⁴ RA., Bilag til Aktivktr. J. 1826 Nr. 1058 (ved 1827 Nr. 2886).

⁵ N. K. Strøberg, Jacob Kjellerup S. 21-25, 111.

⁶ Det ovfr. S. 170 Note 4 anførte Skrift S. 13.

dette faldt jo bort ved Freden. Hertil kom så det ødelagte Pengevæsen og Følgerne af Bankerotten i 1813. Og ganske vist tilhører Landbrugskrisen, der regnes fra 1818 til 1828, og dens Tilbagevirkning på Handelsstanden i Hovedsagen først den nærmest efter Berthel Christensens Fallit følgende Tid; men derimod havde de økonomiske Følger af Norges Afståelse allerede vist sig, bl. a. i en Toldlovgivning, der var i højeste Grad skadelig for det Marked, som danske Produkter hidtil havde haft i Norge¹. Denne skadelige Virkning måtte blive særlig følelig i en By som Ålborg, for hvilken Handelen på Norge hidtil vistnok havde spillet en større Rolle end for de fleste andre danske Købstæder. Og endvidere kan mere specielle Forhold have bidraget til Ålborgs Tilbagegang. Man vil i så Henseende fra en lidt tidligere Tid finde nævnt den Betydning, som den i 1793 stedfundne Omlægning af Amtene med Oprettelsen af det særlige Hjørring Amt skal have haft, idet hele det ny Amts Beboere hidtil mindst 4 Gange årlig havde skullet til Ålborg for at betale deres Skatter, hvad der havde skaffet Byen en betydelig Handel og Omsætning, som nu faldt bort. Imidlertid foreligger her selvfølgelig en Forveksling af Amtmands- og Amtsforvalterforretningerne, og Tidspunktet for den indtrådte Forandring er derfor urigtig angivet, idet den for Ålborg og Hjørring Amter fælles Amtstue først fra 1. Jan. 1801 blev delt i 2, en i Ålborg og en i Hjørring hver for sit af de 2 Amter². Men desuden var Ålborg af en anden Grund ved at miste en meget vigtig Del af sit Opland, en Bevægelse, der dog mulig først har taget Fart i 1820'erne. De mindre Købstæder i Omegnen og særlig langs Limfjorden, der tidligere kun havde stået i Forbindelse med Ålborg-Købmændene og købt af og solgt til dem, var nemlig ved at emancipere sig fra Ålborg og gjorde nu deres Indkøb i København, der kunde byde dem større Fordele, eller knyttede endogså direkte Forbindelser med Udlandet³.

¹ Se f. Eks. N. K. Strøyberg, Jacob Kjellerup S. 21, 25, 94, 99.

² RA., Rentekamrets danske Resolutionsprot. 1800 Nr. 397 (Resol. 1800 ¹²/₁₂).

³ Aalborg Stiftstid. 1833 Nr. 28 (gengivet i Saml. til jydsk Hist. VII. 354-55). Sammenlign 2 Artikler i Borchs Avis 1826 Nr. 30 og 34, henholdsvis fra Ålborgs og fra de mindre Købstæders Standpunkt; i den første af disse Artikler henføres Tabet af Oplandet på Grund af de mindre Byers direkte Handel på København dog først til »de sidst forløbne 4 à 5 År«. Det hedder i den samme Artikel ganske karakteristisk, at det uden Overdrivelse »kunde . . . antages som Vished«, at hele Ålborg nu ikke har så stor en »Varebeholdning af de især kurante og for

Der kan således nævnes adskillige Grunde til Nedgangen for Ålborgs Handelsstand, og det turde være vanskeligt nok at afgøre, hvor meget den enkelte var i Stand til at gøre for at undgå Vanskelighederne. Selv angiver Berthel Christensen i 1822, at »mit Opbudsbos mådelige Forfatning . . . er en Følge af de i de foregående Åringer indtrufne overordentlige og uventende Forandringer i Pengevæsenet og de forandrede Konjunkturer, hvorved løse Vare og faste Ejendomme ere sjunkne ned til en Pris, få og måske ingen kunne have tænkt sig«¹, og han søger altså hele Skylden i Forhold, som han selv ikke i mindste Måde var Herre over. Det er da også klart, at når man i Krigstiden overhovedet vilde give sig af med Søhandel og Rederivirksomhed, måtte man tage den dermed forbundne Risiko; og når der f. Eks. er Tale om Tabet af Skonnerten »Cathrine«², er det utvivlsomt ikke mod Berthel Christensen selv, men kun mod hans Skipper, at der kan rettes nogen Bebrejdelse for Uforsigtighed. Derimod er det vistnok mindre sikkert, om det har været nødvendigt for ham at påtage sig de Kautionsforpligtelser, som han har indgået. Der er nylig³ mindet om én Kaution, som fik praktisk Betydning, nemlig den, som »Oluf Christensen & Sønner« havde indgået for Johannes Tønder; og der er ligeledes tidligere⁴ nævnt en anden Kaution, der skulde komme til at spille en ikke ringe Rolle (hvad der også senere vil være Lejlighed til at omtale), nemlig en, som Firmaet i 1810 havde indgået for Købmand Niels Andersen Færch i Nibe. Det synes da ikke udelukket, at der, inden Berthel Christensen opgav sit Bo, kan være gjort andre Kautionsforpligtelser gældende mod ham, som han har måttet indfri; i alt Fald udtaler en af hans Forretningsvenner, Urtekræmmer H. P. Sundorph i København⁵, om end først mange År senere, efter Berthel Christensens Død, at der ved Fallitten »hårdt følte Trykket af den andre meddelte velvillige Understøttelse ved Kautioner og deslige«⁶. Men for så vidt man vil dadle Berthel Christensen for hans Forhold i denne Henseende,

Landmanden og Almuen nødvendige Købmandsvare som forhen en eneste af dens driftige og såkaldte store Købmænd«. — En Skildring både af de ikke helt sunde Forhold i Byen under den glimrende Handelsperiode og af Tilstanden efter den senere indtrådte Krise findes i JE. 1822 Nr. 85.

¹ RA., Aktivktr. J. 1822 Nr. 258. (ved 1843 Nr. 1866).

² Ovfr. S. 187-88. ³ S. 201. ⁴ S. 127-28, 158, 173.

⁵ Se om ham: Elvius, En slesvigsk Slægt S. 117.

⁶ RA., Bil. til Aktivktr. J. 1843 Nr. 605 (ved Nr. 1866).

må det dog ikke glemmes, at Bebrejdelsen herfor lige så meget rammer Oluf Christensen, idet denne også hyppig er optrådt som Kautionist¹, så at det utvivlsomt er i Faderens Skole, at Sønnen har lært sin Praksis på det omhandlede Område. Med en Del større Vægt kunde måske en anden Anke rettes mod Berthel Christensen, idet han undertiden synes at have ladet det mangle noget på den fornødne Resignation i sine Dispositioner; der kan i så Henseende henvises til det tidligere² nævnte, i alt Fald for vore Øjne ret mærkelige Jordkøb i 1816. Og det synes unægtelig også noget påfaldende, at hans yngste Søn er født i Jan. 1821, altså en rum Tid, efter at han havde opgivet sit Bo, og, som vi skal se, inden han atter havde fået det ekstraderet.

Men Berthel Christensens Samtid har i ethvert Tilfælde ingen Bebrejdelser haft at gøre ham for hans Forhold i den nærmeste Tid før og under Fallitten; tværtimod udtales der kun anerkendende og medfølende Ord om ham. Vi har hørt de rosende Udtryk, hvori Provideringsadministrationen i Ålborg omtaler hans Forhold til den³, ligesom den i 1815 bemærker om en mindre heldig Optræden af Skipperen på det i 1814 tagne Skib »Fortuna«: »den, vi dog straks fra Begyndelsen af ingenlunde tilregnede Dem, Hr. Christensen«⁴. Da Berthel Christensen i Apr. 1817 går i Forbøn for en Skipper, der ved en urigtig Angivelse til Toldvæsenet havde fået Udseende af at ville begå Toldsvig, betegner Ålborg Toldkammer i denne Anledning Skipperens Talsmand som »en meget reel Mand, som vi holder os overbevist om, ej har intenderet nogen Svig«⁵. Og Sognepræsten ved Budolphi Kirke taler i en Konfirmationsattest, som han i Aug. 1818 udsteder for Berthel Christensens ældste Søn Oluf, om Konfirmandens »retskafne og omhyggelige Forældre«. I selve den Skrivelse, hvormed Stiftamtmanden i Ålborg, den bl. a. fra Johannes Ewalds Levned kendte Frederik Moltke, den 4. Septbr. 1818 fremsendte til Kancelliet Berthel Christensens Ansøgning om Protectorium og om Udnævnelse af Skiftekommissærer, hedder det: »At Supplikanten alene formedelst tilstødte Uheld har set sig nødsaget at opgive sit Bo til Skifterettens Behandling, er ved Ålborg Magistrats

¹ Jfr. ovfr. S. 143. ² S. 199-200. ³ Ovfr. S. 190.

⁴ RA., Den norske Providerings- og Regulerings-Administrat., Alm. Kopib. 1815 24/10.

⁵ RA., Jydske Toldktr. J. 1817 Nr. 916 (med Nr. 775).

forestående Erklæring bekræftet og mig til fulde bekendt. Jeg tør så meget mere allerunderdanigst anbefale ham til at erholde det ansøgte Protectorium, som han virkelig er en af de blandt denne Bys Borgere mest agtede Mænd, hvis Opretholdelse ikke kan være det almindelige ligegyldig«¹. I Febr. 1820, da Berthel Christensen søger det ham bevilgede Protectorium forlænget, anbefaler Ålborg Magistrat »den lige så agtede og agtværdige som uheldige Supplikants Ansøgning«, og Stiftamtmanden udtaler ved samme Lejlighed, at »Supplikanten unægteligen henhører til Ålborg Bys mest agtede Handelsmænd, i hvis uheldige Skæbne alle retskafne tage den største Del«². Urtekræmmer Sundorph siger i sin nylig nævnte Erklæring fra Tiden efter Berthel Christensens Død, at dennes Firmas »Driftighed, Virksomhed og goddædige Tænkemåde måtte lade forhåbe formedelst den reelle Fortjeneste, som dets Handel afgav, at det i Tiden ikke alene kunde virke og gavne for sine egne og engang efterlade disse tilstrækkeligt for hver i sit Fag at fortsætte, hvad der af Forældre var grundlagt, men at der endda vare Midler nok for også at komme andre til Hjælp i deres Drift«³. Og vi skal snart få at se, hvorledes en Del af Berthel Christensens Bysbørn og øvrige bekendte i 1821 gav ham et i høj Grad praktisk Bevis på deres Medfølelse.

Berthel Christensen havde altså den 3. Septbr. 1818 »som Formand og Bestyrer af Handelshuset Oluf Christensen & Sønner« anmodet Ålborg Magistrat om, at hans Bo måtte blive taget under Skiftebehandling, og samme Dag begyndte den ordinære Skifteret Registreringen og Forseglingen i Boet, der fortsattes den følgende Dag⁴. 14 Dage senere erholdt han det ønskede, i Kongens Navn udfærdigede Protectorium; og efter at Kancelliet havde ladet Stiftamtmanden indhente Boets ålborgske Kreditorers Samtykke til Udnævnelsen af de af Berthel Christensen ønskede Skiftekommisærere, udfærdigedes 9. Oktbr. 1818 kongeligt Kommissorium for Kancelliråd, By- og Rådstueskriver R. B. Brorson, Kammerråd og Amtsfor-

¹ AAA., Koll. Kopib. 1817-19 S. 266. I en Skrivelse af 25. Septbr. anbefaler Stiftamtmanden på ny »denne agtværdige Mands Tarv« til Kancelliet (RA., Danske Kanc., Indl. til 3. Dept. Registr. 1818 ⁹/₁₀ Nr. 1149).

² RA., Danske Kanc., Indl. til 3. Dept. Brevb. 1820 ²⁹/₂ Nr. 909.

³ RA., det ovfr. S. 204 Note 6 anførte Sted.

⁴ ABA., Skifteprot. 1798-1821 Bl. 796 a.

valter Hans Svanholm og Købmand Søren Winkel, alle i Ålborg, til som Opbudskommissærer at behandle Boet¹. 10 Dage senere overtog Kommissærerne Boets Behandling fra den ordinære Skifteret²; men da deres Arkiv i denne Egenskab, så vidt vides, ikke er bevaret³, har deres Overtagelse af Boet haft den uheldige Følge for Efterverdenen, at der kun haves højst mangelfulde Oplysninger om dettes videre Skæbne, medens derimod det, som er foregået under dets Behandling ved den ordinære Skifteret, er indført i den almindelige Skifteprotokol.

Man har ikke vanskeligt ved at forestille sig, med hvilke Følelser Familiens Medlemmer har set Skifterettens Folk i det engang velstående Hus, når f. Eks. »Madamens Skrivepult i Dagligstuen, som var forseglet, blev åbnet, og derudi befandtes intet undtagen Fruentimmerpynt og Ragelse«⁴. Der er endnu i Afskrift bevaret enkelte Breve fra Berthel Christensens Hustru til hendes Sønner i disse År⁵, og i flere af dem forekommer Hentydninger, holdte i Tidens for Efterverdenen unægtelig noget ordrige Stil, til de i høj Grad forandrede Forhold i Hjemmet. Stærkest lyder Ordene i et Brev til den ældste Søn Oluf, hvori det hedder: »kom og se din dybt nedbøjede Fader og Moder, der efter ærlig at have stræbt for at tilbringe Dagen på en værdig Måde hviler på et Leje, som er i vore Gældneres Hænder, og hvor den Pude, hvorpå jeg så tidt har fældet hede Tårer for dig, er talt af følesløse Menneskers Hænder for måske at sælges, ligesom dine Søkendes Senge er i deres Vold . . . De skrækkelige Scener, Wilhelm har været Vidne til, har afvæbnet hans Stiv-sindighed«.

Når Cathrine Christensen her ytrer Frygt for, at Hjemmets nødvendige Bohave skal blive solgt, var der i Virkeligheden i Begyndel-

¹ RA., Danske Kanc., 3. Dept. Registr. 1818 ¹⁸/₉ Nr. 1068, 1818 ⁹/₁₀ Nr. 1149 (af Indlægget hertil ses, at Berthel Christensen oprindelig havde ønsket Prokurator Ravnkilde i Ålborg som en af Kommissærerne, men, da denne havde undslået sig, i Stedet havde anmodet om at få Kancelliråd Brorson). Sstds., 3. Dept. Brevbog 1818 ¹⁹/₉ Nr. 2894.

² ABA., Skifteprot. 1798-1821 Bl. 800 a.

³ Derimod er der i AAA. bevaret Skifteprotokoller førte af Kommissærerne i adskillige Opbudsboer tilhørende andre af Byens bekendte Mænd såsom Agent Johan Georg Galster, Købmand Frantz Holm, Agent Niels Borup og Købmand Joseph Nielsen.

⁴ ABA., Skifteprot. 1798-1821 Bl. 798 b.

⁵ De meddeles nedfr. i det efterfølgende Afsnit.

sen af 1819 en Tid, hvor Auktionerne i Boet fulgte Slag i Slag. 20. Novbr. 1818 havde Opbudskommissærerne udstedt Proklama i Boet med År og Dags Varsel¹, og allerede tidligere, den 16. Novbr., var der i Gården ved Vesterå blevet holdt Auktion over en hel Del Købmandsvarer². 2. Marts 1819 holdtes en ny Auktion over en lang Række af Boets Varer³, og 5. Marts og 2 Gange senere i samme Måned samt den 7. Apr. var der Auktion over de ovenfor⁴ omtalte 3 Parceller af den forrige Vesterladegårds Mark, som Berthel Christensen havde købt i 1816 og selv havde beholdt⁵. På de samme 3 Dage i Marts stilledes de tidligere⁶ nævnte, Boet tilhørende Skibsparter og Skibe til Auktion; men da der på adskillige af Skibsparterne slet intet Bud blev gjort, måtte der, som ovenfor omtalt, i den Anledning atter holdes Auktion den 30. Juni 1820⁷. 9. Marts 1819 blev et Par unge sorte Vognhopper, der tilhørte Boet, solgte ved Auktion⁸, og 20. Oktbr. 1819 blev i Gården ved Vesterå stillet til Auktion en Del af Boets »Ind- og Udbo bestående af: 4 Køer, 2 Heste, 1 smuk grøn lakeret og pletteret 2sædig Karet med Lygter og Bihjul, Post- og Arbejdsvogne, 1 god jærnbeslagen Slæde, 1 Kane og 1 Sæt Bjældetøj, 1 stor Kaleche til en Postvogn, forskellige Sele-tøjer med og uden Messingbesætning, 1 Plov, 1 Harve, 1 Trommel m. fl. Avlingsredskaber, 1 Kornmaskine, 1 Kornharpe, nogle Korn- og Salttønder, 1 jærnbeslagen Kasse til Saltkørsel, 1 godt stort Saltekar med 2de svære Jærnbånd, 2de Skibsbåde, nogle Dunkrafter, Gieblokke med Løbere, 1 stort Spisebord og andre mindre Borde, Ottomaner, Stole, Skabe, Skriverpulte, Sengesteder, Sengeklæder, Skilde-

¹ JE. 1818 Nr. 117. Borchs Avis 1818 Nr. 160.

² ABA., Auktionsprot. 1818-26 Bl. 48 b. Jfr. JE. 1818 Nr. 109 og Borchs Avis 1818 Nr. 147 (Varerne, som de anføres i Avertissementet i JE., er nævnte ovfr. S. 178).

³ Auktionen er ikke funden indført i Auktionsprotokollen; men at den har fundet Sted, ses af et Katalog med vedføjede Priser og Navne på Køberne, der findes i ABA., Dokum. til Auktionsprot. Jfr. JE. 1819 Nr. 13 og Borchs Avis 1819 Nr. 13 (Varerne, som de anføres i Avertissementerne, er nævnte ovfr. S. 178).

⁴ S. 199-200.

⁵ ABA., Auktionsprot. 1818-26 Bl. 77 a, 81 b, 85 b, 89 a (Købesummen var 1210 Rbd. Sølv). Jfr. JE. 1819 Nr. 39 og Borchs Avis 1819 Nr. 25, 41.

⁶ S. 196-97.

⁷ ABA., Auktionsprot. 1818-26 Bl. 77 a, 81 a, 84 b. Jfr. JE. 1819 Nr. 25, 1820 Nr. 68 og Borchs Avis 1819 Nr. 26, 1820 Nr. 71.

⁸ ABA., Auktionsprot. 1818-26 Bl. 80 a. Jfr. Borchs Avis 1819 Nr. 26.

rier med Glas og Rammér, 1 Servietpresse, Jærngryder, Kobber, Blik- og Stentøj m. m.«¹

Boets Ejendomme i Ålborg By lod Opbudskommissærerne derimod ikke stille til Auktion. Men da den ovenfor² nævnte Prokurator Petersen ikke i Henhold til det i Aug. 1818 indgæede Forlig havde fået sit Tilgodehavende til Juni Termin 1819, gav Fogeden ham ved en i Juli 1819 påbegyndt og i Aug. sluttet Udlægsforretning Udlæg i Ejendommene Vesterå Nr. 132 og Kattesundsgade Nr. 164 og 167³. Opbudskommissærerne appellerede vel Udlægsforretningen; men den blev kendt ved Magt ved en Viborg Overrettsdom i Marts 1820⁴, og Udlægshaveren lod derefter de 3 Ejendomme sætte til Auktion. Ved de 2 første Auktioner, som afholdtes i Decbr. 1820, skete der slet intet Bud på Ejendommene; men ved den 3., der fandt Sted den 11. Jan. 1821, 2 Dage før Berthel Christensens yngste Søns Fødsel, bød Udlægshaveren selv 2500 Rbd. Sedler for alle 3 Ejendomme samlede. Efter Opbudskommissærernes Begæring blev der imidlertid afholdt en ny, 4. Auktion⁵, og ved denne, som fandt Sted 18. Jan. 1821, blev den ene Opbudskommissær, Købmand Søren Winkel, højestbydende med et Bud for de 3 samlede Ejendomme af 3100 Rbd. Sedler, for hvilket der blev givet Hammerslag. Budet var dog ikke for Søren Winkel personlig, men for et Interessentskab, der kortelig betegnedes som Købmand Niels Hilligsøe og Medinteressenter; og vel lod dette Interessentskab sig give Skøde på Ejendommene (den 26. Oktbr. 1821), men at det var dannet med det Formål at støtte Berthel Christensen og at bevare en Bolig for ham i den gamle Familiegård ved Vesterå, fremgår klart af dets øvrige Virksomhed og af, at han i en ret lang Årrække vedblev at bo i Gården.

Interessentskabet, hvis Dannelse afgiver et smukt Vidnesbyrd om, hvilken Sympati Berthel Christensen og hans Hustru nød, bestod af 26 Personer i og uden for Ålborg, der hver havde tegnet sig for en større eller mindre Andel i Foretagendet. 5 havde tegnet

¹ ABA., Auktionsprot. 1818-26 Bl. 139 b. JE. 1819 Nr. 120; Borchs Avis 1819 Nr. 127.

² S. 201.

³ ABA., Fogedprot. 1816-22 Bl. 129 b, 131 a, 135 b.

⁴ NLA., Viborg Landsoverrets Ark., Pådømte Sager 1820 27/3 (i Pk. C).

⁵ ABA., Auktionsprot. 1818-26 Bl. 194 a, 197 b, 198 b. Jfr. Avertissementer med Beskrivelse af Ejendommene i JE. 1820 Nr. 132 og Borchs Avis 1820 Nr. 137.

hver $\frac{1}{12}$ (nemlig: Opbudskommissæren Kammerråd Svanholm, Købmand Rasmus Malling i Århus, de 2 Fætre og Svogre Proprietærene Lars eller Laurits Gleerup til Dybvad og Niels Gleerup til Vang af den ovenfor¹ omtalte Gleerupske Familie, om hvis Forbindelse med Berthel Christensen og hans Hustru der haves Oplysninger fra en langt tidligere Tid; samt Proprietær Jens Steenild til Vorgård); 4 havde tegnet hver $\frac{1}{20}$ (nemlig: Oluf Christensens gamle bekendt Etatsråd Qvists Enke Ingeborg Jelstrup, Opbudskommissæren Kancelliråd Brorson, Købmand Carl Akkermann i Ålborg og Major J. G. v. Munster til Brorholt i Kær Herred, der var gift med en Søster til Niels Gleerup til Vang); 1 havde tegnet $\frac{1}{24}$ (nemlig den tidligere¹ nævnte Proprietær C. Lyche til Kølskegård), 4 hver $\frac{1}{30}$ (nemlig: Justitsrådinde Elisabeth Hillerup til Børglum Kloster, Enke efter Ålborg-Købmanden, den senere Ejer af Børglum Kloster Niels Fr. Hillerup, samt de 3 Ålborg-Købmænd Søren Winkel, Peder Borreschmith og Daniel Simoni), 1: $\frac{1}{40}$ (nemlig Proprietær C. C. Koefoed til Bjørum i Kær Herred, der ligesom Munster var gift med en Søster til Niels Gleerup til Vang) og endelig 11 hver $\frac{1}{60}$ (nemlig: Byfoged, Major Th. F. v. Westenholz i Frederikshavn, Pastor Conrad Rehders i Skæve, Proprietær Jens Lundbye til Nørre Ravnstrup i Dronninglund Herred, og følgende i Ålborg: Etatsråd C. Preetzmann, der som Toldinspektør havde haft så mange Sammenstød med Oluf Christensen, men altså ikke lod Sønnen undgælde herfor, Etatsråd og Borgemester David Hornsyld, Købmand Niels Hilligsøe, Tobaksentreprenøren ved Mikkel Jeegs Tobaksfabrik Peder Bønnelyche, Købmand Jørgen Schaltz, Podemester Søren Thisted, Oberstlieutenantinde Hirschnach, f. Trap, Enke efter Oberstlieutenant Niels Hirschnach, og Mad. Vibeke Krogh, f. Kraft, Enke efter Købmand Andreas Krogh)². Adskillige af Interessenterne var jævnaldrende med Berthel Christensen, således de 2 Gleerup'er og i alt Fald den ene af Niels Gleerups 2 Svogre samt de 2 Mænd, der, så vidt det kan skønnes, formodentlig har haft det meste praktiske Arbejde for Interessentskabet, nemlig Søren Winkel og Niels Hilligsøe³.

¹ S. 167.

² ABA., Auktionsprot. 1818-26 Bl. 199 a. ABK., Pantebog 14 Bl. 264 a.

³ Disse 2 boede i øvrigt i én og samme Ejendom, Nr. 277 på Strandens vestre Side (RA., det ovfr. S. 131 Note 1 nævnte Rgsk. af 1813; RA., Folketælling 1834).

Men flere var en Del ældre og har måske kendt Oluf Christensen lige så godt som Berthel Christensen, så at Hensynet til Faderens Minde også kan antages at have spillet en Rolle for dem, f. Eks. for den ved flere tidligere Lejligheder nævnte Peder Borreschmith, der var et af Interessentskabets ældste Medlemmer¹, og for Århus-Købmanden Rasmus Malling, der havde stået i Lære hos Oluf Christensen². Ret mærkeligt er det forholdsvis store Antal Enker (4), der deltog i Interessentskabet; en væsentlig Bevæggrund for dem har vel været kvindelig Medfølelse med Berthel Christensens Hustru, men også her har formodentlig i alt Fald for Qvists og Hillerups Enker Mindet om deres Mænds Forbindelse med Oluf Christensen været et medvirkende Motiv.

At det har været Dage fulde af Bekymring og Spænding for Berthel Christensen og hans Familie, så længe de ikke vidste, om de skulde blive nødte til at gå fra Hus og Hjem, er let at forstå, og Forholdene skulde ikke blive bedre ved Hustruens Sygdom, idet hun, som nævnt, i Dagene mellem den 3. og 4. Auktion fødte sin yngste Søn. Berthel Christensen, der dog vistnok på dette Tidspunkt har vidst Besked med det påtænkte Interessentskabs Dannelse, gav sit bekymrede Sind Luft i følgende Bekendtgørelse³:

At min kære Kone er i Dag Morges Kl. 3 slet lykkelig forløst med et sundt og friskt Drengbarn, giver jeg mig ærbødig Frihed at bekendtgøre for vore ærede Venner og Bekendtere og navnlig de ædle Venner og Veninder i og uden for Byen, som så oprigtig har deltaget i vores sørgelige Stilling, overbevist om, De forener Deres Bønner med mine, at den gode Gud fremdeles vil styrke og bevare den svage, nedtrykte, bekymrede og for mig og mine mange Børn dyrebare Kone og Moder.

Aalborg den 13de Januari 1821.

Bertel Christensen.

Han kunde altså nu fremdeles blive boende i Gården ved Vesterå, uden at det i øvrigt er klart, hvorledes det økonomiske Forhold mellem ham og Interessentskabet har været ordnet. Men har han således haft Husly, var Forholdene dog ikke som tidligere. Før Fallitten har han øjensynlig ikke lejet noget af Vesterå-Gården ud

¹ Ifølge RA., Folketælling for Ålborg 1787 ¹/₇, Vesterå Nr. 122, er han født c. 1755.

² Anf. St., Vesterå Nr. 124. ASB., det ovfr. S. 3 Note 2 nævnte Manuskript Nr. 227 Bl. 16 b-17 a.

³ Borchs Avis 1821 Nr. 6.

til Beboelse¹; men straks i Begyndelsen af Febr. 1821 finder man i Ålborg-Aviserne et Avertissement, der tilbyder til Leje i Gården dels 3 gode Pakboder og dels »i 2den Etage 7 gode lyse større og mindre Værelser, som står i Forbindelse med hinanden; alle dertil behøvende Bekvemmeligheder kan fås i Gårdens øvrige Lokale«. Det har altså øjensynlig været Meningen, at Berthel Christensen skulde nøjes med Stueetagen til Beboelse, og som tidligere² berørt, er det vel altså ved denne Tid, at hans Svigermoder er flyttet fra ham, hvad enten det nu har været af Mangel på Plads, eller hun alligevel ikke havde kunnet blive boende hos ham. I det samme Avertissement udbydes de 2 andre Ejendomme, Nr. 164 og 167, til Salg eller eventuelt til Leje; om Lejen og om Købet skulde der akkorderes med Købmand Hilligsøe³. Imidlertid lykkedes det ikke at få de 2 Ejendomme solgt, og det viste sig ligeledes meget vanskeligt at få udlejet, hvad der ønskedes udlejet, hvorfor der jævnlig forekommer Avertissementer om ledige Lejligheder eller endogså flere eller færre enkelte Værelser eller om ledige Kornlofter og Pakhuse i Ejendommene. Men medens man ifølge Avertissementet af Febr. 1821 skulde akkordere om Købet og Lejen med Købmand Hilligsøe, hvad der formentlig må forstås således, at Interessentskabet selv vilde oppebære ikke blot en eventuel Købesum, men også Lejeindtægten af det udlejede, tales der i intet af de følgende Avertissementer udtrykkelig om, med hvem der skal akkorderes om Lejen, og endnu mindre om, hvem der skal oppebære den. At det et Par Gange hedder, at Berthel Christensen påviser det ledige⁴, beviser jo intet som helst i så Henseende; når det derimod i 1829 siges, at nogle Lejligheder, Kornlofter osv. er til Leje »hos B. Christensen ved Vesterå«⁵, kunde dette snarere tyde på, at han nu selv har skullet beholde Lejen. Og i samme Retning peger formentlig den hyppige Averteren, idet den forekommer naturligere, når det var én Mand, der havde økonomisk Interesse af Udlejningen, end når denne Interesse var fordelt på et Konsortium

¹ At den til Beboelse indrettede Del af Gården dengang er bleven benyttet af Familien selv, fremgår af en Sammenligning mellem de Rum, der omtales i 1812 (ovfr. S. 26), og dem, der nævnes ved Registreringen i 1818 (ovfr. S. 26-27) eller som forsynede med Kakkellovne i en Vurderingsforretning af 1821 ¹⁷/₁ (i ABA., Dokum. til Auktionsprot. 1821).

² S. 165. ³ JE. 1821 Nr. 15; Borchs Avis 1821 Nr. 15.

⁴ Borchs Avis 1827 Nr. 185. Aalborg Stiftstid. 1828 Nr. 28.

⁵ Aalborg Stiftstid. 1829 Nr. 132.

af 26 Personer. Navnlig synes det mindre rimeligt, at et sådant Konsortium skulde bryde sig om den utvivlsomt ringe Indtægt, der kunde fås af et så kortvarigt Lejemål som, når »fire gode Værelser« eller endogså kun »2 à 3 møblerede Værelser« i Nr. 132 tilbydes »til Leje samlet eller særskilt i forestående Markeds- og Terminstid«¹.

Men noget bestemt kan der altså ikke siges om, hvem der har skullet oppebære Lejen, og lige så lidt vides det, om Berthel Christensen selv har skullet svare Husleje af sin Beboelse i Gården, hvad der unægtelig ikke forekommer meget rimeligt. Måske har Ordningen været den, at Interessentskabet har overladt Berthel Christensen de mulige Indtægter af Ejendommene og heller ikke krævet Husleje af ham selv mod, at han til Gengæld svarede de på Ejendommene hvilende Skatter og Afgifter. At den sidste Forpligtelse har påhvilet ham, bliver i alt Fald overvejende sandsynligt, når man ser, at han i Tiden fra 1821 og ind i 1830'erne i flere Regnskaber opføres som Ejer af de 3 Ejendomme². Og når der, som vi senere skal se, i 1830'erne efterhånden gøres Udlæg i alle 3 Ejendomme for resterende Skatter og Kommunalafgifter, viser dette jo også, at Interessentskabet i ethvert Tilfælde på det Tidspunkt ikke har villet have noget med Afholdelsen af de nævnte Udgifter at gøre.

¹ Borchs Avis 1821 Nr. 73; Aalborg Stiftstid. 1830 Nr. 87. Avertissementer om Lejligheder eller Værelser, Kornlofter og Pakhuse i Nr. 132 findes i Borchs Avis 1821 Nr. 36, 122, 1822 Nr. 3, 20, 29, 1827 Nr. 185 og i Aalborg Stiftstid. 1828 Nr. 28, 109, 194, 1829 Nr. 5, 110, 132, 1830 Nr. 5, 1831 Nr. 5, 198, 203, 1832 Nr. 32, 106, 1833 Nr. 13. Avertissementer om Lejligheder eller Værelser i Nr. 164 findes i Borchs Avis 1821 Nr. 36, 1823 Nr. 44, 112, 1824 Nr. 122, 150, 1826 Nr. 16, 1827 Nr. 185 og i Aalborg Stiftstid. 1828 Nr. 28, 109, 147, 1829 Nr. 5, 110, 1830 Nr. 5, 119, 1831 Nr. 5, 198, 1832 Nr. 32, 106. — Af Personer, der har boet i Nr. 132 i disse År, kan nævnes en Premierlieutenant i Marinen J. P. Bluhme, der i Oktbr. 1822 bekendtgør, at han nu flytter til Købmand Berthel Christensen ved Vesterå, hvor Søndrulleringskontoret også vil være (JE. 1822 Nr. 122; Borchs Avis 1822 Nr. 133); men allerede i Maj 1824 averterer han, at Indrulleringskontoret nu vil være i hans egen Gård ved Østerå (nemlig den, hvor tidligere Mikkel Jeegs Tobaksfabrik var; Borchs Avis 1824 Nr. 82, jfr. her ovfr. S. 146). Ved Folketællingen 1834 (i RA.) boede Kaptajn Schleppegrell, den senere General, i Nr. 132. Kornlofterne synes delvis at være blevet udlejede til forskellige Godsejere, der for egen Regning oplagde deres Korn i Byen (JE. 1824 Nr. 78, 1825 Nr. 59; Borchs Avis 1824 Nr. 101, 1825 Nr. 75; jfr. i Almindelighed om dette Forhold N. K. Strøyberg, Jacob Kjellerup S. 114).

² RA., Ålborg Skatteregnskaber for de pågældende År. ARA., Hovedbøger for Budolphi Sogn.

Interessentskabet havde altså ved sit Køb i 1821 skaffet Berthel Christensen Tag over Hovedet. Men det nøjedes ikke med denne Måde at yde ham Bistand på. Den Sum, hvorfor de 3 Ejendomme var blevet solgte, havde ikke været tilstrækkelig til at dække Prokurator Petersens Fordring, og der blev derfor i Marts 1821 givet ham Udlæg for Restbeløbet dels i en stor Del af Boets Løsøre, dels i et Stykke Havejord på c. 712 Kvadratalen, som tilhørte Boet ifølge Skøde af 11. Decbr. 1815, og dels i et kontant Beløb på henved 3200 Rbd. Sedler og Tegn¹. Men da Petersen nu den 9. Maj 1821 lod det udlagte Løsøre stille til Auktion, købte »Hilligsøe & Medinteressenter« ikke mindre end c. 180 Numre, også i dette Tilfælde for at skaffe Berthel Christensen Brugsretten af dem². Og i så Henseende har Interessentskabet vist sig alt andet end småligt; foruden en Del Rug, Byg og Tømmer samt den Art Bohave, som måtte anses for ganske nødvendigt, forekommer der blandt det, som det købte, f. Eks. et 8 Dages Stueur, Lampetter, 8 Skilderier, en Sølvpotageske, Sølvspiseskeer, en Sølvsuccertang, Spilleborde, et Taffelur i Glasfederal, et Klavér, 12 Par Chokoladekopper, 2 Glas-Potpourrikrukker og 2 Par Spillestager³.

Endnu ved en 3. Auktion optrådte Interessentskabet som Køber til Berthel Christensens Fordel. 29. Maj 1821 blev der holdt Auktion over det nylig nævnte Stykke Havejord på c. 712 Kvadratalen og med påbygget Fjæle- og Lysthus; ved Auktionen blev Købmand Hilligsøe på Interessentskabets Vegne højestbydende og fik Hammer-slag, og senere på Året fik Interessentskabet Skøde på Jorden. Den hele Købesum var ganske vist kun 75 Rbd.⁴, hvad der vanskelig kunde ruinere et Konsortium på 26 Personer, selv om disses Andele var af ulige Størrelse; men Købernes Hensigt, der sagtens har været at skaffe navnlig Berthel Christensens Hustru og hans hjemmевærende Børn et Sted, hvor de i Sommertiden kunde trække frisk Luft uden for den varme By, er jo derfor lige anerkendelsesværdig.

¹ ABA., Fogedprot. til Brug for Politiadjutant Wølfferdt 1818-21 S. 75, 77, 81. ABA., Dokum. til Fogedprot. 1821 ²³⁻²⁷/₃.

² Det er øjensynlig dette »Ind- og Udbo«, der senere, i 1833, omtales som udlejet til ham af Interessentskabet (ABK., Pantebog 16 Bl. 471 b, 472 a).

³ ABA., Auktionsprot. 1818-26 Bl. 214 a med tilhørende Dokum.

⁴ ABA., Auktionsprot. 1818-26 Bl. 216 a. ABK., Pantebog 14 Bl. 265 b.

Hvorledes Berthel Christensen har tilbragt de År, da hans Bo var under Skiftebehandling, vides der ikke meget om. Han har øjensynlig fundet nogen Beskæftigelse hos Købmand Hilligsøe¹ og vistnok ligeledes hos Opbudskommissæren By- og Rådstueskriver Brorson², og han har, som det må antages, også drevet en Slags Agentur- eller Kommissionsvirksomhed; i 1821 averterer han med Kogearter og Vikker, der »anvises til billig Pris hos Købmand Bertel Christensen«³, og i 1822 og Begyndelsen af Apr. 1823, inden han endnu har fået sit Bo ekstraderet, bekendtgør han, at der i Butikken i Gården ved Vesterå haves forskellige Duge, Servietter, Håndklæder og Drejler til Udsalg i Kommission for en indenlandsk Fabrik⁴.

Hvad hans Børn angår, var Kårene i Hjemmet i disse År så vanskelige, at i alt Fald adskillige af dem ikke kunde blive hjemme. Om den ældste af dem, Oluf, vides dog i så Henseende intet, og han synes tværtimod snarere at være vendt tilbage til Ålborg kort efter, at Fallitten havde fundet Sted. Han havde nemlig fra Juli eller Aug. 1818 i et Par Måneder gået i Roskilde Latinskole, hvis i 1812 afdøde Rektor Carl Frederik Schultz havde været gift med hans Moders Halvsøster Anne Marie Hass, der fremdeles boede i Roskilde; men Resultatet af denne Skolegang, som ganske vist først var begyndt henimod et Skoleårs Slutning, var kun blevet, at Oluf ved den i Septbr. 1818 afholdte Eksamen gennemgående fik dårlige Karakterer og ikke blev rykket op i en højere Klasse eller, som hans Fader udtrykte det, »ikke vilde vedblive Studeringer, men forblev i 3die Klasse efter at have haft en Lærer i 4re År«. Den næst-ældste af Berthel Christensens Sønner, Niels Hass Christensen, der synes at have været den i alt Fald af de 3 ældste Brødre, der stod Moderens Hjerter nærmest, havde selv ønsket at blive Sømand og forlod derfor Hjemmet i Året 1818, endnu inden han havde fyldt 16 År, og formodentlig omtrent ved samme Tid, som Fallitten fandt Sted, uden at der kan siges noget om, hvorvidt denne har frem-

¹ En Regning af 1820 $\frac{5}{4}$ for Varer, som Hilligsøe har leveret til den ovfr. S. 198 nævnte T. C. Krogs Begravelse, er helt igennem skreven og kvitteret (»ppr. N. Hilligsøe«) med en Hånd, der er Berthel Christensens (NLA., Dokum. til Kær Herreds Skifteprot. 1820 Nr. 22).

² Man kan finde Berthel Christensens Hånd i ABA., Dokum. til Auktionsprot. 1821.

³ JE. 1821 Nr. 28.

⁴ Borchs Avis 1822 Nr. 33, 123, 1823 Nr. 44.

skyndet hans Bortrejse. Den tredje Søn, Christian Wilhelm, der kun kaldtes Vilhelm, synes som Barn at have været en noget vanskelig Natur; efter Moderens Anmodning blev han taget i Huset af en af Familiens Venner, Pastor Frederik Schiønning i Julstrup Præstegård, der var Præst til Årestrup-Buderup-Gravlev Pastorat i Hornum Herred, og hos hvem han var, da han i 1820 blev konfirmeret. Den fjerde Søn Carl, der senere blev Sømand ligesom Broderen Niels, gik i Ålborg Latinskole i alt Fald i Efteråret 1818¹ og blev konfirmeret i Ålborg Budolphi Kirke i Oktbr. 1822²; men i øvrigt vides der intet om ham i disse År, heller ikke, hvem Moderen har været til den Søn af ham, som blev født på Fødselsstiftelsen i København i Jan. 1823, da han selv ikke var fyldt 17 År, og kun godt 3 Måneder efter hans Konfirmation. Den næst yngste Søn, den i 1813 fødte Christian, tilbragte adskillige Barndomsår, før han i Oktbr. 1828 blev konfirmeret i Budolphi Kirke², i Sulsted Præstegård i Kær Herred hos Præsten Poul Roth og dennes Hustru Magdalena Hass, der var Hølsøster til Berthel Christensens Hustru; men det nøjagtige Tidspunkt for dette Christian Christensens Ophold i Præstegården kan ikke angives.

Berthel Christensen søgte en Akkord med sine Kreditorer og udtalte allerede i Febr. 1820, at »jeg endnu ikke er akkorderet med alle mine Kreditorer, hvorom jeg dog nærer Håb«. Ytringen fremkom i et Andragende fra ham til Kancelliet om, at det ham bevilgede Protectorium, som snart var udløbet, måtte blive forlænget indtil 6 Uger efter hans Bos endelige Opgørelse, hvad Kancelliet dog afslog³. Kreditorerne var i Hovedsagen villige til at gå ind på Akkorden og ønskede Boets Behandling, der efterhånden havde været adskillige År, tilendebragt. Blandt de i Boet anmeldte Fordringer var imidlertid også en fra den kongelige Kasse, der havde fremlagt en tidligere⁴ nævnt, med »Oluf Christensen & Sønner«s Selvskyldner-

¹ De her meddelte Oplysninger om de 4 Sønner hidrører fra Moderens i det følgende Afsnit aftrykte Breve, for Olufs Vedkommende supplerede fra SLA., Roskilde Katedralskoles Ark., Discipelprot. 1756-1818 og Eksamensprot. 1812-23 (i den første Protokol siges det ét Sted, at han kom ind i Skolen i Juli 1818, og et andet Sted, at det var i Aug. 1818).

² NLA., Ålborg Budolphi Kb.

³ RA., Danske Kanc., 3. Dept. Brevb. 1820 ²⁹/₂ Nr. 909 med Indl.

⁴ S. 127-28, 158, 173.

kautionsforsyning Obligation, som Købmand Niels Andersen Færch i Nibe havde udstedt den 24. Maj 1810 til Industrifonden for et Lån på oprindelig 4000 Rd. dansk Kurant. For lettere at kunne komme til Akkord androg Berthel Christensen da i Febr. 1822 Direktionen for Statsgælden og den synkende Fond om fuldstændig Fritagelse for denne Kautionsforpligtelse. Han henviste i så Henseende til, at Købmand Færch hidtil prompte havde opfyldt Obligationens Bestemmelser, og at Lånet var nedbragt til et Beløb, »hvorfor det antages«, at den Ejendom, hvori Færch havde givet Statskassen Prioritet for Lånet, (nemlig en til Trankogeri indrettet Bygning i Nibe) måtte være fuldkommen tilstrækkelig Sikkerhed, ligesom Færch havde tilbudt at skaffe en anden Kautionist. Om Andragendet forlangte Statsgældsdirektionen en Erklæring af Stiftamtmanden i Ålborg¹; men som vi senere skal komme tilbage til, afgav denne, den tidligere² nævnte Frederik Moltke, først sin Betænkning i Apr. 1824, over 2 År efter, at Berthel Christensen havde indgivet sit Andragende. Og i Mellemtiden var Berthel Christensen ikke alene kommet til Akkord med sine øvrige Kreditorer; men Opbudskommissærerne i Boet havde ekstraderet ham dette, hvad der må forekomme ret mærkeligt, så længe der slet ikke var truffet nogen Ordning med Hensyn til den kongelige Kasses Fordring på ham.

Fra Apr. 1822 foreligger der en Erklæring fra 2 af de 3 Opbudskommissærer, hvori det hedder, »at Opbyderen nu næsten ganske er akkorderet med sine Kreditorer, så at han inden føje Tid kan vente at få sit Bo ekstraderet til fri Rådighed«³. Hvor mange Procent han har kunnet give Kreditorerne, vides ikke; men synderlig godt er Resultatet næppe blevet, siden han selv i al Almindelighed taler om sit »Opbudsbos mådelige Forfatning«⁴. Et Slags Surrogat for den bestemte Oplysning, som selve Bobehandlingen havde kunnet give, hvis den havde været bevaret, kan man ganske vist søge i Udfaldet af et Par Auktioner, der blev holdte i Dødsboer over Fordringer, som disse Boer havde på Berthel Christensen. Men Surrogatet er kun tarveligt; thi Auktionerne fandt ikke Sted i Ålborg, så at adskillige af de tilstedeværende vel ikke har kunnet danne sig en så begrundet Mening om Opbudsbøets Status som den interesserede

¹ RA., Aktivktr. J. 1822 Nr. 258 (ved 1843 Nr. 1866). ² S. 205.

³ RA., Bilag til Aktivktr. J. 1824 Nr. 853 (ved 1843 Nr. 1866).

⁴ Ovfr. S. 204.

ålborgske Handelsstand, og andre har måske holdt sig tilbage af Hensyn til Berthel Christensen, så meget mere som det ved den første Auktion var Opbudskommissærerne i Boet, der blev højestbydende, og ved den anden Berthel Christensen selv, ganske vist på Købmand Niels Hilligsøes Vegne. Tilmed foregik i alt Fald den ene Auktion på et så tidligt Tidspunkt (i Oktbr. 1820), at der muligvis dengang overhovedet ikke var nogen, der kunde have en pålidelig Opfattelse af Boets Tilstand; og det ved den anden Auktion gjorde højeste Bud var så utilfredsstillende, at det ikke blev antaget. Men vil man altså i Mangel af bedre Oplysninger holde sig til de gjorde Auktionsbud, viser det sig, at de 3 tidligere¹ nævnte, af Berthel Christensen til T. C. Krog udstedte Obligationer blev solgte ved Auktion i Oktbr. 1820 til Opbudskommissærerne i Boet for en Sum, der var (til Dels langt) under 10 % af den Kapital, som de lød på, ganske bortset fra, at dertil kom Renterne, der ikke var betalte i flere År². Og i Septbr. 1821 blev der holdt Auktion i Dødsboet efter en Knud Alling, der havde været Bogholder eller »Kontorbetjent« hos Berthel Christensen, indtil denne gik fallit, over en Fordring, som Knud Alling havde haft til Opbudsboet på c. 1000 Rbd. N. V. for tilgodehavende Løn. Ved Auktionen blev, som nævnt, Berthel Christensen selv højestbydende for Købmand Hilligsøe; hans Bud var på 10 Rbd. Sedler (!), men det blev da også forkastet, og det samme var Tilfældet med et Tilbud, som en Prokurator underhånden gjorde om at overtage Fordringen for 12 Rbd. Sedler. Fordringen blev så fordelt mellem Arvingerne; men da Allings Bo sluttedes før Berthel Christensens, vides det ikke, hvad den har indbragt ved Opgørelsen af Berthel Christensens Opbudsbo³.

Når 2 af Opbudskommissærerne i Apr. 1822 havde ment, at Berthel Christensens Bo kunde ekstraderes ham »inden føje Tid«, skulde der dog forløbe omtrent et År, inden denne Forventning gik

¹ S. 198.

² NLA., Kær-Hvetbo Herreders Auktionsprot. 1804-32 Bl. 259 a; NLA., Kær Herreds Skifteprot. 1819-24 Bl. 524 b (de 2 ældste Obligationer, der var omskrevne fra dansk Kurant til tilsammen 2249 Rbd. S. V., blev solgte for tilsammen 120 Rbd. Sølv eller 150 Rbd. Sedler og Tegn; den 3., der lød på 1000 Rbd. N. V., blev solgt for 92 Rbd. Sedler og Tegn).

³ NLA., Kær-Hvetbo Herreders Auktionsprot. 1804-32 Bl. 278 b. NLA., Hvetbo H. gejstl. Skifteprot. 1786-1806 Bl. 346 b-347 a, 350 b, 351 b.

i Opfyldelse. Men i Begyndelsen af Maj 1823 indeholdt begge Ålborg-Aviserne omsider følgende Bekendtgørelse¹:

At Købmand Hr. Bertel Christensen under Firma Oluf Christensen et Sønners opgivne og af os som allernådigst beskikkede Skiftekommissærer under Behandling tagne Bo på Grund af hans med Boets Kreditorer afsluttede Akkord i Dag igen er bleven Hr. Bertel Christensen ekstraderet til fri Rådighed, det bliver herved bekendtgjort.

Aalborg den 26de² April 1823.

Brorson.

Svanholm.

Søren Winkel.

I Forbindelse med foranstående Bekendtgørelse giver jeg mig herved Æren at bringe til offentlig Kundskab, at jeg fremdeles ene og alene for min Regning fortsætter min forhen førte Handel og Forretninger under Firma Oluf Christensen et Sønner, og erklærer herved offentlig, at min Moder og Broder aldeles ingen Del har deri, men samme er dem i enhver Henseende uvedkommende³.

Ædle Venner og Bekendtere! kommer i Hu mine mangehånde Lidelser og store Tab, oprejser mit dybt sjunkne Mod, under mig Lejlighed til Virksomhed, og lad mig være i godhedsfuld Erindring, når det måtte stå i eders Magt at tilvende mig nogen Fordel, at jeg kunde sættes i Stand til at opfylde de Pligter, der påligger mig som Fader for en talrig, nu moderløs Børneflokk. De mange Venner og Veninder fjern og nær, som føle hos dem selv den vistnok største Glæde at have i mine flere sorgfulde Trængsels-År bevist mig megen Opofrelse og Godhed og derved mildnet min og mines tunge Skæbne, ligeså enhver, der med øm Deltagelse har talt min Sag og bidraget til mit Vel, modtage alle min inderligste og forbindtligste Tak. — Lad mig fremdeles nyde Deres Yndest og Tillid.

Aalborg den 26de April 1823.

Bertel Christensen.

¹ JE. 1823 Nr. 52; Borchs Avis 1823 Nr. 58. Et Avertissement noget lignende som Berthel Christensens har Niels Borup, der også havde måttet opgive sit Bo, indrykket i JE. 1821 Nr. 149 og i Borchs Avis 1821 Nr. 156.

² Således JE.; Borchs Avis: 24de.

³ Hensigten med denne Erklæring er øjensynlig at forebygge, at Moderen og Broderen i Fremtiden skulde blive gjorte ansvarlige for Forpligtelser, som Firmaet pådrog sig; jfr. ovfr. S. 123-28 om den Betydning, som det havde fået, at der ikke var udstedt en tilsvarende offentlig Bekendtgørelse i 1805.

CATHRINE AAGAARD CHRISTENSENS
SIDSTE ÅR OG DØD.

Det var ikke blot Berthel Christensens økonomiske Forhold, der var blevet væsentlig anderledes nu end, før han opgav sit Bo til Skiftebehandling; også i hans Familieforhold var der i disse År foregået en stor Forandring, idet han, som det fremgår af en Ytring om

Cathrine Aagaard Christensen.
(Efter Pastelmaleri.)

hans moderløse Børneflokk i den nys meddelte Bekendtgørelse, havde mistet sin Hustru.

Mellem de 2 Ægtefæller har der, så vidt det kan ses, hersket det smukkeste Forhold. Hustruen bruger i Breve til Børnene¹ Ud

¹ Se de nedfr. S. 229-34 meddelte Breve.

tryk som »din ædle Fader« og »din gode Fader« og skriver til Sønnen Niels: »Bed til Gud, at han vil beskytte din dyrebare Faders Liv og give ham Kraft til at arbejde mod de Trængsler, der omgive ham«. Hvad Berthel Christensens Følelser for sin Hustru angår, kan henvises til Udtrykkene i hans ovenfor aftrykte Avertissement om den yngste Søns Fødsel og i hans nedenfor meddelte Bekendtgørelse om Hustruens Død¹, ligesom han har været meget omhyggelig for at samle Minder om hende efter hendes Død. Han har således afskrevet adskillige Breve, som hun havde skrevet til deres Sønner i sine sidste Leveår; de vil findes meddelte nedenfor tillige med de Overskrifter, som han har forsynet dem med, og som viser, hvor højt han satte hende. Fremdeles har han opbevaret eller afskrevet Udtalelser om hende, der fremkom i Bladene efter hendes Død, og han har endogså taget »Afskrift af den gudhengivne, dannede og for alt ædelt og godt ømt følende Husmoder Katr. A. Christensen — bemærkede og nedskrevne Steder af de Skrifter og Bøger, hun havde læst«.

Om det gode Forhold mellem Cathrine Christensen og hendes Moder Niels Hass's Enke, der i adskillige År boede hos Datteren og Svigersønnen, foreligger Vidnesbyrd i en endnu bevaret lille Optegnelse, der ledsagede en Dukat, som Moderen forærede Datteren på dennes Fødselsdag den 13. Maj 1813; det hedder heri: »Godheds og Kærligheds Gud skænke dig, mit dyrebare Barn, Sundhed og Glæde i det begyndte og mange flere År efter sin faderlige Godhed og Visdom. Dette er en elskende Moders Ønske«.

Hvorledes Cathrine Christensen var som Moder, fremgår af de nylig omtalte, nedenfor meddelte Breve fra hende til 3 af Sønnerne. Stilen i dem falder måske lidt ordrig og blomstrende for vor Tid; men Indholdet viser klart nok, at rigtige Mødre har været ganske ens da og nu. Man ser hendes Bekymring for sine Drenges timelige og evige Velfærd; hun tænker både på de mindste og de største Anliggender dem vedrørende, både på Midler for dem mod Tandpine og på, om hun kan have hele Børneflokken med sig, »når jeg knælende for Alherrens Trone siger: Her er jeg, Herre, og dem, du gav mig«, som det hedder nogenlunde enslydende i Slutningen af Henvendelser til 2 af Sønnerne (Niels og Vilhelm). Den noget

¹ S. 211, 223.

stereotype Vending er formodentlig hentet fra en eller anden Andagtsbog, som hun har læst; og den er ganske karakteristisk ved den urokkelige Tillidsfuldhed, der ikke lader opstå mindste Tvivl hos hende om, hvorledes det vil gå hende selv efter Døden, medens det kun er Drengenes Skæbne, hun er bekymret for.

Om hendes Forhold til fjernere stående lyder der efter hendes Død ligeledes rosende Ord, der bl. a. omtaler hendes Godgørenhed mod trængende¹.

Hvorvidt Cathrine Christensen oprindelig har haft et stærkt Helbred, vides der nu intet om, men ikke usandsynlig er det blevet svækket ved hendes talrige Fødsler; i alt Fald siger hendes Mand i Juni 1812, at hun er »meget syg«², hvad der øjensynlig står i Forbindelse med, at hun i de samme Dage havde fået en Søn, der kun blev 4 Dage gammel. Selv taler hun i et nedenfor meddelt Brev til sin Søn Niels af 1. Novbr. 1818 om »flere Års Lidelser« på en sådan Måde, at hun dermed utvivlsomt mener legemlig Sygdom. Hertil kom så den Indvirkning, Fallitten sandsynligvis har haft på hendes Helbred. At den har påvirket hende i høj Grad, er let forståeligt; herpå tyder også flere Udtalelser i hendes Breve til Børnene, klarest et allerede tidligere³ citeret Sted i et Brev til den ældste Søn Oluf. Og da hun i Decbr. 1820 forærede en Veninde et Hårbånd og en Ring af Hår som Fødselsdagsgave, ledsagede hun denne Gave med et Par Ord, som hendes Mand senere har afskrevet, og hvori hun siger: »Disse Hår ere tidlige grånede under Lidelser og Kummer«. Vel søgte hun, der efter, hvad der udtales ved hendes Død, øjensynlig altid havde været en religiøs Natur, også nu Trøst i, hvad hun over for Sønnen Niels kalder »den hulde Religion«. Men det er ikke at undres over, at det faldt hende svært at forsone sig med de forandrede Forhold, så at det første af de »bemærkede og nedskrevne Steder«, som hendes Mand senere afskrev af de Bøger, hun havde læst⁴, lyder således:

Ubegribelige Gud!
Ikke bør det Støv at trætte,
ikke Støv at gå i Rette

¹ Se de nedfr. S. 224-26 meddelte Stykker af Borchs Avis.

² RA., den ovfr. S. 187 nævnte Domsakt S. 90.

³ S. 207. ⁴ Ovfr. S. 221.

med dit Bud.
 Men tilgiv, miskundelige,
 at vi græde, når vi sige:
 Ske din Vilje, Gud!

Og trods den Medfølelse, som vistest både hende og Manden i Ulykken, synes det efter en Antydning, der fremkom efter hendes Død¹, som om adskillige af deres bekendte har trukket sig tilbage fra dem på en Måde, der har såret hende stærkt. Til den legemlige Sygdom, om hvis nærmere Karakter der i øvrigt nu intet vides. men som af Manden i hans Bekendtgørelse om hendes Død betegnes som »en langvarig og smertefuld Sygdom«, synes endvidere at være kommet, at hendes Forstand er bleven angreben. Heller ikke herom lader der sig nu oplyse noget bestemt, og de bevarede Breve til Børnene tyder ikke i denne Retning; men det sidste af dem er skrevet over et År før hendes Død, og et Par Udtalelser efter Dødsfaldet kan næppe forstås anderledes end som her nævnt².

25. Novbr. 1821 afgik Cathrine Aagaard Christensen ved Døden, kun lidt over 41¹/₂ År gammel. Hendes efterlevende Mand bekendtgjorde Dødsfaldet på følgende Måde i Aviserne³:

Også det hårdeste af Skæbnens Slag skulde ramme mig, alt forhen så dybt nedbøjede, idet jeg og mine arme syv Børn tabte den trofasteste Hustru og ømmeste Moder Cathrine Aagaard Hass. Efter en langvarig og smertefuld Sygdom henslumrede hun rolig i Går ved Aftenstid. Kondolence frabedes.

Aalborg den 26de November 1821.

B. Christensen.

Hun blev begravet i Familiegravstedet⁴ på Almenkirkegården 1. Decbr. 1821⁵, og på Ligpladen læstes følgende Indskrift⁶:

¹ I det nedfr. S. 227 meddelte Stykke af Berl. Tid. 1821 Nr. 101.

² Berl. Tid. 1821 Nr. 101: »Så Byrden blev for svær -- den brød din Kraft, din Ånd; så mørknedes dens klare Lys«. Jfr. det mindre tydelige Sted i Borchs Avis 1821 Nr. 152: »Du havde ikke Fasthed, Mod og Styrke nok til at udholde de Sammenstød af Jammerscener . . . du omsider, udmattet og nedbøjet af Kummer og Lidelser og under Vægten af Næringssoargers dræbende Byrder måtte segne ned i Afmagtens sørgelige Dyb«.

³ JE. 1821 Nr. 143. Borchs Avis 1821 Nr. 150 (Fornavnet i Underskriften er her skrevet helt ud). Berl. Tid. 1821 Nr. 96.

⁴ Jfr. ovfr. S. 137. ⁵ NLA., Ålborg Budolphi Kb., Døde.

⁶ JE. 1821 Nr. 146. Indskriften er ligeledes meddelt bag i et trykt Hæf-

Ær, Læser!
 endog det forkrænkelige, som her slumrer
 af
 Mad. Cathrine Aagaard Christensen,
 født i Aalborg den 13de Maj 1780,
 gift den 20de November 1799
 med Hr. Købmand Bertel Christensen
 og ved ham Moder til 11 Børn,
 af hvilke 3 Sønner og 1 Datter
 modtage hende i Evigheden,
 medens 6 Sønner og 1 Datter,
 så længe de leve, ville savne hende,
 som forlod dem her den 25de Novbr. 1821. —
 Ja, hvo du er, som skønner Menneskeværd,
 ær dobbelt den lyse Ånd, det rene Hjerte,
 der, i sjælden Grad forenede,
 ved Religionens Magt gjorde hende
 som Datter, Hustru, Moder, Søster og Veninde
 så øm og trofast,
 som Menneske så agtet og elsket,
 som få vel vare
 og færre fortjente at være det!
 Hvil derfor sødt, hjemgangne, fra din Møje;
 dine Gerninger fulgte dig til din Gud,
 dit Minde skal evig velsignes blandt os!!!

Dødsfaldet og den afdødes sørgelige Skæbne synes at have gjort et ikke helt ringe Indtryk. I den ene af Ålborgs Aviser¹ læstes på Begravelsesdagen ikke mindre end 2 forskellige indsendte Stykker, hvoraf det første lød således:

(Indsendt.)

Tanker og oprigtige Venskabsfølelser, fremskyndte ved Budskabet om den brave agtværdige Dannekvinde Madame Catharine Christensens Død.

»Ve den, der tror, hans Dag bli'er altid klar,
 når den et Øjeblik en skyfri Himmel har.«

Lykkelig — ja tifold lykkelig, du salig hedenfarne! at du er løst fra Støvets usle Bånd! at du har ombyttet Jordlivets mangehånde Trængsler og Kvaler med Evighedens Rol!

Også din Vandring på Livets knudrede Vej var et nyt og sandt Billede på en funklende Stjerne, der udbreder Lys og Glans på den skyfri

te »Liigsange afsjungne da Madame Cathrine Aagaard Christensen, fød Hass, hæderligen jordedes paa Aalborg Kirkegaard, Løverdagen den 1ste December 1821. Aalborg. Trykt hos Peder Friis Wandall«.

¹ Borchs Avis 1821 Nr. 152.

Himmel — men som hasteligen svinder, når Uvejrets mørke Skyer trække sig sammen på Himmelrummets Hvælving.

Ak! ja — dit jordiske Livs klare Himmel varede kuns kort. Alt for hastig desværre blev også den overtrukken med Modgangs og Genvordigheders tætte og mørke Skyer.

Fra Skaberens gode Hånd var du udstyret med et ædelt Hjerte — den bedste Vilje — de redeligste Hensigter og det kærligste Sindelag, ikke alene mod de kære, som du stod i nærmest Forbindelse med, men mod ethvert af dine Medmennesker. Og — dog måtte du i Kærnealderens Vår bukke under for Skæbnens — de mange og hårde Slag, som så voldsomt rammede dig og den Kreds, hvori du virkede med Hustruens og Moderens prisværdige Flid og med den ømme, mest deltagende Omhu. — Men — beklagelsesværdige svage skrøbelige Kvinde! du havde ikke Fasthed, Mod og Styrke nok til at udholde de Sammenstød af Jammerscener, som din anviste Skueplads frembød. De gennemborede og sønderrev dit ømme og for alt godt og ædelt følende Hjerte, disse Scener. Dog — Almagten bød, det skulde så være — og — »Hvo kendte Herrens Sind? Hvo var med i hans Råd?« Og — hvo vover at kaste Miskendelsens ukærlige Blik på dig og dit Minde? fordi du omsider, udmattet og nedbøjet af Kummer og Lidelser og under Vægten af Næringsssorgers dræbende Byrder måtte segne ned i Afmagtens sørgelige Dyb!!!

Gud og Religionen var i dine sunde Dage altid din Trøst og din Støtte. Med et kristeligt og gudhengiven Sind nød du Hjertets stille Fred og så' med Tålmodighed Udviklingen af din og dines Skæbne rolig i Møde. Din jordiske Færd og Vandel var den oplyste og retskafne Kristen værdig. Derfor vil du, gode Catharine! og dit Minde stedse leve i kærlig Erindring hos dine brave Venner. De vil, når de dvæle ved din Gravhøj, ofre dig det hæderlige og velfortjente Eftermæle: Her ligger en god ædel Kvinde begravet — Hun var sin Mands og sine Børns kæreste Alt — alle gode Menneskers trofaste redelige Ven — Armodens sikreste Tilflugt.

Himlens blide Fred hvile over din salige Skygge! Den omsvæve altid de mange kære, som du efterlod dig på den slibrige Tumbleplads, og som i dig savne den kærligste Leder og bedste Rådgiver. Ej Under derfor, at den værdige Fader og de mange uforsørgede, som omringe ham, fælde Sorgens og Vemods bitre Tårer ved din Bortgang.

Ikke Hyklerin, men en — af dine ærlige og velmente Venner nedlagde denne ukunstlede Mindeblomst på din Grav, og som han tillader sig at pryde med den ædle Digters lige så skønne som trøsterige Ord:

»Ej grønnes Lund og Dale,
ej lyser Luftens Skær,
ej synge Nattergale
dog noget Sted som — der.
Og Dage uden Længsel
og Hjerter uden List
og Love uden Fængsel,
de findes ene — hist.«

Det andet indsendte Stykke i samme Avis lød:

Ved min elskede Venindes, A. C. (!) Christensens, Død.

Tungt for mit Hjerte var Budskabet om din Død, min ædle trofaste Trine! hvis Savn jeg stedse med Vemod vil mindes. Løst fra dette Livs bitre og hårde Lidelser nyder du nu herlig Løn for det, du her var din kærlige trofaste Mand og dine så højt elskede Børn, hvis bitre Tårer bevidne Følelsen af deres store Tab, og med disse blande sig de mange fattiges, hvis trofaste Hjælperinde du så ofte var og fandt deri den Fryd for dit ømme Hjerte, som ikkun kan føles af den retskafne.

Også i København i Berlingske Tidende var der Indsendere, der omtalte Dødsfaldet. I Numret for 7. Decbr. læstes følgende Digt¹:

Ved Madame K. A. Christensens Grav.

Så skulde Døden da så snart dig, ædle! favne?
 Så skulde Graven alt dig gemme i sit Skød?
 Sit Livs Ledsagerinde skulde han alt savne,
 hvem Tanken om dit Navn end i hans Sorg er sød?
 Selv den, som Modernavnet knap at stamme lærte,
 og de, der ledtes end ved moderlige Røst, —
 de skulle nu ej længer ty til dette Hjerte,
 der — selv tit knust — dog gav dem Håb og Trøst!

Ja Kærlighed — du Guddoms Gnist, som kom til Jorden —
 du klager, at så fage Jorden tog sit Støv;
 thi hendes Hjerte var for dig et Fristed vorden:
 dér var du tryk som Fuglen udi Træets Løv.
 Og Venskab sørgende står lejret ved den Båre,
 der røvede herfra dets skønne, ædle Pryd:
 hvor vil det vel igen en sådan Ven sig kære,
 der deler alles Sorg, der elsker så hver Dyd?

Dog det var Herrens Råd. O håber, I, som klage!
 thi hendes Minde lever blandt os, skønt hun svandt;
 se, Lysets Fader vilde selv til sig optage
 den Ånd, der var for god for Verdens usle Tant. —
 Hist nyder hun sin Løn, hvor Kærligheden troner;
 derfra med Fryd hun skuer til sin Vandel hen:
 dér jubler hun Guds Lov med frelste Millioner:
 dér vil hun drage alle sine til sig hen!

P d.

Og 10 Dage senere indeholdt Berlingske Tidende et nyt rimet Stykke, som dog i formel Henseende står langt tilbage for det ovenfor meddelte Digt, og som lyder således²:

¹ Berl. Tid. 1821 Nr. 98.

² Sstds. Nr. 101.

Ved Madm. B. Christensens Død i Aalborg.

Rædsomt — ædle Kvinde! — har du stridt, men herligt vundet!
 Ak — hvi dog i Døden først ret sødt og roligt blundet?
 Til dit Svøb hel mildelig alt Lykken smiled',
 om din Vugge sjælden Ømhed lejred' sig;
 selv hvert Barndomsønske man i Møde iled',
 Rosens skønne Vår var dobbelt skøn for dig;
 thi den Dyd og Vid og Ynde huldt omsvæved',
 arle lønnede ved heldig Kærlighed,
 navnløs Fryd din elskte B— gennembæved';
 men hans År ved dig i sjælden Held hengled. —
 Fryd lød fra Læben, glimred' da i såre manges Blik,
 der gerne i din Lykkes rige Stråler baded' sig;
 men dennes Arvefjende — Avind — fnysed', — hurtig fik
 tveægget Glavind hvæsset; i Hævnens Flammer gruelig
 det hærkede; og — edderdyppet — fluks det fo'r
 mod ømme Barm — og ramte vist og dybt og tit!
 End du, mod Fjender selv forsonlig, god — ja stor —
 med Uskylds fromme Åsyn til dem smiled' blidt.
 Nu Tidens Storme rejstes, bruste rædsomt — vildt,
 og Frændesorg og kært, men skuffet Moderhåb —
 formørkede din Fremtid som dit Øje før så mildt;
 og tilvant Smil blev snart til dybe Suk og Klageråb.
 Thi rundt om rulled' Tordne[n]¹ — Uhelds Lyn slog Slag i Slag,
 i Pagt med hånden Sot og elsktes bitre Savn,
 til Rædsler[s] Nat de vendte Håbets klare Dag. —
 Det så', alt kølnet, mangen fordums Ven af Navn,
 beregnende, med Angst for eget Jeg, hvorom det galdt,
 og Læbens Ild udsluktes let af Isen i hans Hjerte! —
 Men hvo kan male — hvilket Sprog har tydelig udtalt,
 o vennehuld! din, mindst ej derved, voldte dybe Smerte?
 Så Byrden blev for svær — den brød din Kraft, din Ånd;
 så mørknedes dens klare Lys — tilsidst så veg
 den selv — frigjort fra Liv og Kamp ved kærlig Hånd.
 Nu blunder Øjet rolig — sødt, tavs Læben er og bleg!
 Sådan var din Strid! — Begrædt så faldt du, stred den hædret ud!
 Smil nu salig Trøst og Ro til dine elskte ned fra Gud!!!

h.

Her skal endnu meddeles nogle Breve og andre Henvendelser fra Cathrine Christensen til hendes Børn. Det eneste af disse Aktstykker, som er bevaret i Original, er det første (hvoraf der omstående findes et Faksimile); det indeholder nogle Ord, hvormed hun forærede en Dukat, som hun i 1813 havde fået af sin Moder², til

¹ Berl. Tid.: Tordnes.² Ovfr. S. 221.

sin ældste Søn Oluf. Uheldigvis er det fejlagtig dateret; Originalens 1861 er dog formodentlig en Skrivfejl for 1816 snarere end for 1821. Det lyder således:

Dette Guld Styke, som har meget Værd for mig, fordi det paa en Fest Dag er mig givet som et Minde om oprigtig Deeltagelse, er nu dit, kjære Ole, og du modtage det som en Ytring af min Glæde over din i den seenere Tid viste søndlige Lydighed og Flid og som et Sindbillede paa Reenhed. — Du ved mere end jeg om, hvorledes man ved Flid og Kunst udgraver Guldet af Jordens Skiød, renser og foredler det. Arbeyd med hines Utrettelighed paa dit Hjertes Reenhed; Lønnen, som venter dig, er Fred i Siellen, og denne Skat overveier alt, hvad der glimrer og blender os. Skulde nogen Tid en Stemme i dit Inderste sige dig, at du for at blive Eier af Gods og Guld motte handle imod din Samvittighed, da læs disse Lineder og føl, hvad det kierligste Moderhierte har vildet sige dig, hvis høyeste Ønske er din Lyksalighed, og hvis fulde Overbevisning er denne: kun den Selvbevisthed at stræbe utrettelig for at opfylde sine Pligter gjør os i Sandhed lyksalige.

Din trofaste Moder
Kathrine Christensen.

Aalborg d. 22 Januar 1861 (!).

Til min elskede Sønd Ole Christensen.

Endvidere aftrykkes nedenfor de tidligere¹ omtalte Breve m. m. til hendes Børn, der nu kun haves i Afskrifter, som hendes Mand har taget². De består af: et udateret Brev til Sønnen Oluf, der dog må være fra Efteråret 1818³; en Formaning fra År 1818 til Sønnen Niels (indført i en Andagtsbog, som hun medgav ham, da han forlod Hjemmet); et Brev af 1. Novbr. 1818, ligeledes til Sønnen Niels; og 2 Breve til Sønnen Vilhelm, det 1. udateret, men i alt Fald fra Året 1820, og det 2. af 21. Septbr. 1820. Tillige meddeles de ret karakteristiske Overskrifter, som hendes Mand har givet Brevene, samt en forklarende Efterskrift til Indførslen i Andagtsbogen, uden at det dog er helt klart, om denne Efterskrift, der også er skreven med Mandens Hånd, oprindeligt skyldes ham eller Sønnen Niels.

¹ S. 221.

² De er nedfr. gengivne bogstavret; men Ortografien er utvivlsomt hendes Mands og ikke hendes, som det turde fremgå af en Sammenligning med hendes egen Retskrivning i den ovfr. efter hendes Original gengivne Optegnelse.

³ Som omtalt ovfr. S. 215, falder Olufs Skoletid i Roskilde i Året 1818, og den Eksamen, efter hvilken han »forblev i 3^{die} Klasse«, er den, som afholdtes i Septbr. 1818.

I.

»Afskrift af den ømmeste kiærligste Moders K. A. Chr. Brev til sin elskede første fødte Søn Oluf, efter at hun havde fra sin Syster Schultz¹ modtaget Efterretning om, at han ikke vilde vedblive Studeringer, men forblev i 3^{die} Klasse efter at have haft en Lærer i 4re Aar«.

Altid elskede Ole!

Det vilde have smerted mig mindre, naar du selv havde bragt mig det Budskab, at du blev i 3^{die} Klasse; Tillid venter Tillid, og spørg dig selv, om ikke den var Grunden til de Forhaabninger, hvormed jeg sendte dig til Roeskilde. Din ædle Fader og jeg har fra din tidlige Barndom intet sparet for at lette dig Veien til sande nyttige Kundskaber og troede at befordre din Lykke (som var vort høieste Ønske) ved at bestemme dig til Stüderinger; alle, som kiendte dine Naturevner, er til dette Øieblik enig med os, at du kun mangler Lyst til at naae det Maal, som har saa mange tillokkende Sider. Min Ole kan dog ikke have glemt, hvor tidt jeg har gjort dig opmærksom paa, at jo høiere Grad af Kundskab og Forædning vore Sieleevner fik, jo mére skikket maatte vi være til at være os selv nok og at sysselsætte os paa den gavnlige og behagelige Maade, ikke at tale om det billige Krav, en ellers dydig og retskaffen Mand med mange Kundskaber har for den ligesaa retskafne, men uvidende. Du vil ikke være enig med os, at det er din Lykke at fuldende Studeringer, hvad vil du da, kiære Ole? Du har fyldt dit 18de Aar, Alderen har altsaa hævet dig over Barndommen, viis i Gierningen, at ligesom du har haft Kraft og Villie til at tilintetgiøre dine Forældres Plan, saaledes har og Kraft til selv at lægge en et fornuftig retskaffen Menniske værdig Plan for din Fremtid og at udføre den.

Nu er du fri, din Siel kan virke uden Tvang, men Ole, føl Vigtigheden af dette Valg, og tænk dig ret levende, hvor agtværdig det Menniske er, der med sin hele Siel kan sige: jeg stoler kun paa Gud og mine egne Kræfter; følg din 16aarige Broders Exempel, der alt for 4 Uger siden med sit ømme Hierte har skrevet mig til: giver Gud mig Helbred, skal du ikke ængste dig for at skaffe mig meer end det, jeg alt har nydt.

Du har lært mere end han. Vil du gaa her i Skolen for at fuldende dine Studeringer, saa kom til det Huus, som eengang var dit Hiem, men du vil intet finde, som du forlod det, uden din ædle Faders og min usvigelige Kiærlighed til dig.

Ole mit første fødte Barn, for Guds Ansigt spørger jeg dig: Siger din Samvittighed dig, at du er letsindig? Da kom og see din dybt nedbøiede Fader og Moder, der efter ærlig at have stræbt for at tilbringe Dagen paa en værdig Maade hviler paa et Leie, som er i vore Geldneres Hænder, og hvor den Pude, hvorpaa jeg saa tidt har fældet hede Taarer for dig, er talt af følesløse Menniskers Hænder for maaske at sælges, ligesom dine Sødskendes Senge er i deres Vold. Lad intet bestemme dig uden din Fornuft, tænk, at Carl er paa øverste Parti i 2^{den} Klasse, og at Rectoren sagde offentlig til ham, at naar han havde læst lidt mere Græsk,

¹ Jfr. ovfr. S. 215.

kunde han kommet i 3^{die} Klasse, at Colding¹ er Lærer der, at du for 4 Aar siden gik ud af 2^{den} Klasse, og vælg da; fra nu af har vi intet Ansvar for din Skiebne, da du har Frihed til at vælge, hvad du vil. Saa længe du opfører dig som en værdig Søn, vil du finde al den Bistand, som ømme kiærlige, men fattige Forældre kan give dig, der endnu har 4re uopdragne Børn at sørge for; de skrækkelige Sener, Wilhelm har været Vidne til, har afvæbnet hans Stivsindighed, han er lydig og kiærlig mod mig og har gode Karakterer af dem, som han gaaer i Skole hos. Svar mig punktlig paa alt, hvad jeg har spurgt dig om, ved nu at bruge Eftertanke og Overlæg kan du endnu give mig Anledning at glæde mig ved den Stund, da jeg første Gang tog dig i mine Arme.

Din oprigtige hengivne Moder

Katr. A. Christensen.

II.

Cathrine Aagaard Christensen.

O! at dette Billede maatte minde dig, mit elskede Barn, om alt, hvad der er dig helligt, maatte trøste dig, naar Længsel og Sauvn leder din Tanke til fredelige Hiem, hvor din ædle Faders og mit Hierte saa kiærlig slog dit i Møde, hvor alle elskede dit fredelskende Sind og nu ledsager Tanken om dig med en inderlig Bøn til Gud for din Lyksalighed. O! at

¹ E. P. H. Colding, fra Oktbr. 1818 Adjunkt og 1834-61 Overlærer ved Ålborg Skole (Hundrup, Lærerstanden ved Aalborg Kathedralskole II. 14-16; Lengnick, Familien Colding; Grandjean, Stamtavle over Peder Jacobsen Deichmanns Efterkommere S. 94, 95-96). Han er formentlig identisk med en Cand. theol. P. Colding, der var Huslærer hos Berthel Christensen i 1818 (den ovfr. S. 8 Note 3 nævnte Fortegnelse af 1818; jfr. ABA., Skifteprot. 1798-1821 Bl. 796 a, hvor han kaldes Studiosus Colding).

det kunde udaande min Stemme, naar din Fod gled, naar nye Sysler og nye Omgivelser af Mennsker rev dig bort fra den saa nødvendige Selvkundskab. Tænk ofte paa, kiære Niels, hvad jeg saa tidt har sagt dig, og hvad din Erfaring vil bekræfte, de fleste Lidelser paadrager vi os ved ikke tiilig nok at lægge Mærke til vore Feil, vi fristes saa let til at troe om os selv, at vi ere gode, og glemme, hvor tidt Lidenskab, Vane, Dorskhed og andre Svagheder modsætter sig vor bedre Vidende og vinde Seier over den gode Villie.

Kiærlig udrustedes du af Skaberens Haand med en dyb og levende Følelse for Ret og Uret. O! at aldrig denne Stemme sløves, lad den tale høit til din Samvittighed, og den vil give dig Kraft til at udøve endog den tungeste Pligt og give dit Hierte Roe.

Men glem heller aldrig, elskede Søn, at Følelsen kun da har Værd, naar den leder os til ædle Handlinger.

Dit eget hiertelige Ønske at blive Søemand kaldte dig bort fra min Forsorg, før du er 16 Aar. — Jeg har kun et Ønske for dig, som er din Lykke, og dette overdøver enhver Indvending, som Moderen kunde gjøre Sønnen, der bestemte sig til dette Fag.

Tidt, naar jeg med héde Taarer tænkte: hvo vil nu advare min kiære Niels, naar han ikke er god, hvo vil mildelig lede ham tilbage, naar han feiler? da sagde en salig Stemme i mit Inderste: det vil den hulde Religion, hvortil jeg tilig opdrog ham, og som hans Hierte dybt føler og erkender, og jeg valgte denne Bog¹ som dine Pligters Talisman. Gid den maa være for dig, elskede Niels, hvad den har været for mig, din Trøst i Livets Storme, din Aans Fryd i stille eensomme Timer, da skal jeg ikke savne dig, naar jeg knælende for Alherrens Trone siger: her er jeg, Herre, og dem, du gav mig.

»Sidst forestaaende er en ordlydende Afskrift af den bedste, ømmeste og kiærligste Moders Tanker og Følelser, nedskrévet for i den modstaaende Bog, som hun gav ham (sin elskede Søn Niels Hass Christensen), da han i Aaret 1818 forlod hende og gik som Søemand ud i den. vide Verden«.

III.

»Afskrift af den ømme Moder K. A. C. Afskedsbrev til sin kiære Søn Niels Hass d. 1te Novemb^r 1818«.

Efter at slutte fra dit Brev af ² troer jeg, at dette vil blive det sidste Brev, som kan træffe min Niels i Kh., og nu kan du troe, jeg har ret méget at sige dig. Jeg veed det, min dyrebare Niels, at det ligger dig paa Hierte at vide, hvorledes jeg er til Mode, og jeg vil sige dig det med den samme Oprigtighed, som jeg venter af dig, og som i Sorg og Glæde maa være uadskillelig fra Meddelelsen af vor Tilstand. Vistnok, elskede Niels, har jeg lidt en Deel, siden du forlod mig, men du veed, at allerede flere Aars Lidelser har givet mig Anledning til at søge

¹ G. J. Zollikofer, Andagtsøvelser og Bønner til huuslig Brug for eftertænksomme og dydigsindede Christne. Overs. af det Tydske ved J. F. Bergsøe.

² Datum mangler i Afskriften.

min høieste Glæde i Tillid til Gud og i en villig og redelig Bestræbelse for ved Taalmod at værne mig mod Livets mørke Dage; taknemlig at see tilbage til de mange henrundne Aar, som din ædle Fader og jeg har modtaget af Guds Haand rige paa Glæde og Livets Fryd; villig at bøie mig under den nærværende Tids Lidelser, det vedbliver at være Maalet for min Stræben, og lad end denne være nok saa ufuldkommen, saa gyder den dog en Roe i mit Inderste, som jeg ikke bortbyttede for al Verdens Guld. Bed til Gud, at han vil beskytte din dyrebare Faders Liv og give ham Kraft til at arbeide mod de Trængsler, der omgive ham.

Vi begge ønske kun Glæde af vore Børn, og det haaber jeg, at du skal nyde en blid Skiæbne i Fremtiden, og saaledes er jeg rolig selv i denne Stund, da det staaer saa klart for min Siel, at Skiæbnen snart vil sende dig, min inderlig elskede Niels, langt — langt bort fra mit Hierte, som saa inderlig, saa ganske hænger ved dig. O! mit gode ufordærvede Barn! Lad intet Mellemrum svække Erindringen om mig hos dig, saa haaber jeg igien at see dig god og skyldfri og beriget med nyttige Kundskaber og gavnlig Erfaring. Hvor hiertelig vil jeg bede Gud, at du ikke dyrt maa købe den saa nødvendige Kundskab at kiende Mennesker!

Gjør altid mod andre, hvad du vil, at andre skulle gjøre mod dig, og naar du ikke møder den samme Ret, vær da mild og god! Afskye Menniskets Laster, men ikke Personen; det kan saa godt bestaae med den ærværdige Oprigtighed! Kort, min elskede Niels, vær streng mod dig selv, men mild, naar du dømmer andre. O! saa vil du engang dømmes mildelig af alles Dømmer.

Din Alder har til denne Time gjort det overflødig at gjøre dig opmærksom paa en Fare, som jeg nu vil gjøre dig opmærksom paa, da du ventelig er et voxent Menniske, inden jeg seer dig igien; der gives nemlig Qvinder, som ei ere saaledes som dem, min Niels hidintil har kiendt og omgaaedes, at beskrive dig disse, som er en Skiændsel for vort Kiøn, er overflødig, jeg vil kun gjøre min Niels opmærksom paa, at disse ere farlige, fordi de ofte ved at paatage en ædel Skikkelse hilde ufordærvede Ynglinge i deres Snarer; behøver jeg vel at indgyde dig Afskye for disse, nei; men for at berolige mig selv ikke at have forsømt at lade dig øine endog de skjulte Farer, som kan ligge paa din Vei, saa lov mig det, kiære Niels, at hvor saadanne møder dig, skal mit Billede staae som en varslende Engel for din Siel og tilraabe dig: Flye! flye den Fare, som har bragt tusinde unge Mennesker til at henslæbe Livet i Helvedes Smerter og i deres blomstrende Alder at døe under de knusende Samvittighedsbebreidelser.

Her har jeg ikke malet for stærk, nei, stod det i min Magt, jeg vilde lede dig hen for at see, at Virkeligheden af, hvad jeg har skrevet, overgaar alt, hvad en reen Siel er i Stand til at beskrive. Dog du troer mig alligevel, og du vil vist aldrig gjøre dig og mig ulykkelig. Gud være lovet, at du nu er frisk, forsyn dig endelig med de nødvendigste Midler mod Tanpine, Stød og hvad ellers kan intræffe; har du det gl. Linned, jeg puttede i din Pose, da du forlod mig, er der noget, du mangler, vil den gode Mad^m Kiær nok dermed forsyne dig. Mit Hierte er saa fuldt og min Pen saa svag til at sige dig mine Følelser i denne Stund. —

Giør mig lykkelig i Fremtiden ved din Retskaffenhed og Duelighed, dyrebare Niels, nu er jeg det ved de gladeste Forhaabninger om dig. Naar du savner din Moder, som fra din Fødsel saa høit har elsket dig, saa lad det trøste dig, at du har aldrig bedrøvet mig. I Tankerne trykker jeg dig til mit Hierte, nedbeder Guds rigeste Velsignelse over dig; skriv saa tidt muelig til din evig elskende Moder

Katrine C.

IV.

»Afskrift af den ømme kiærlige Moders Brev til sin kiære Søn C. Wilhelm C., efter hun har besøgt ham ved hans Confirmation i Juelstrup Præstegaard«.

Min elskede Wilhelm!

Siden jeg sidst forlod dig, har du stedse sysselsat mine Tanker, jeg beder saa inderlig til Gud, at du nu og ret maa have fattet Vigtigheden af de hellige Løfter, du har giort ham.

Du veed det, elskede Wilhelm, hvor inderlig du ligger mig paa Hierte, hvorledes min hele Tragten og den redeligste Villie til at fremme din evige og timelige Lyksalighed fra den første Gang, jeg tog dig i mine Arme, og til denne Time fylder min Siel. Saaledes vil jeg altid være imod dig, min gode W. O, saa kan du heller ikke nogensinde vilde bedrøve mig, men hellere ved trolig at stræbe for at opfylde dine Pligter glæde mig.

Du har intet jordisk at stole paa, men Gud og din egen utrættelige Flid, det er og det eneste, vi sikkert kan stole paa, med en god Samvittigheds Fred gaaer vi i Tillid til Gud de haardeste Skiæbner i Møde med Frimodighed. Uden denne er alle Jordens Skatte intet. Flye enhver, som i Ord eller Gierning lærer dig noget, som strider derimod, og stræb for alting i Tide at tilintetgjøre enhver ond Tilbøielighed i dit eget Hierte; vor farligste Fiende er ubemærkede Feil, de har ofte lagt Grunden til de største Ulykker.

Behøver jeg vel, min elskede Wilh., at opmuntre dig til Taknemlighed imod dine Velgiørere, den ædle Hr. Schiønning¹ og Kone, det er en saa naturlig Følelse, at min kiære W. ikke allene nu maa vise dem og enhver af deres den gladeste villigste Lydighed, men saa længe dit Hierte slaar, bør det udvides af den reneste Lyst til at ære og, var det muelig, at tiene dem.

Hvem skylder du, at du nu er paa en bedre Vei; næst Gud skylder du den ædle Hr. Schiønning's Godhed det, han, dine Forældres trofaste Ven, der saa velvillig, saa usigelig skaanende hørte og samtykkede mit Forlangende om at tage dig, mit elskede Barn, under sin Beskyttelse, og hvor samvittighedsfuld har han opfyldt det.

Var det mulig, min kiære W., at du kunde see hans Exempel uden at stræbe at ligne ham. Denne lyse Aand, hvis utrættelige Virksomhed endog under Legemets Lidelser aldrig ophører at gavne, og dette hulde, dette for den hele Menneskelighed aabne Hierte, af hvis fulde Overbeviis-

¹ Se ovfr. S. 216.

ning du har modtaget Læren om Gud og dine Pligter, kunde du nogen-
sinde blive letsindig eller utaknemlig imod ham, da var du ganske afvejet
fra Dyd og Retskaffenhed. — Men derfra vil Gud bevare dig og mig.
Naar du nu, kiære Wilhelm, i disse Dage forbereder dig til første Gang
at tage Deel i den hellige Nadvere, da tænk dig ret levende Guds fader-
lige kiærlighedsfulde Styrelse med dig i din Barndom. Der er intet sparet
paa din Underviisning, hvor god har din Fader altid været imod dig.
Sammenlign din Barndom med den, som venter dine mindre Sødskende,
for dem kan vi ikke med ald vor gode Villie nær udrette det, som du og
dine ældre Sødskende har nydt, og i det dit Hierte røres af den inder-
ligste Taknemlighed imod Gud, da lad de bedre Kræfter drive dig til at
stræbe i Fremtiden at forbedre dig. Saa skal Guds Velsignelse hvile over
dig. Han skal lede dig til min Haand, naar jeg engang knælende for
Guds Trone skal sige: her er jeg, Herre, og dem, du haver givet mig.

Vi hilse dig alle ved din heng. Moder

Katrine Christensen.

V.

»Afskrift af den elskelige Moders Brev til sin kiære Søn C. Wilhelm Chr.
paa hans 16aars Fødselsdag d. 22de Sept. 1820.

Brevets Dato d. 21 Septemb^r 1820«.

Du fylder i Morgen dit 16de Aar, min kiære Wilhelm. Jeg søger
Erstatning for den nærværende Tids Lidelser ved at tænke mig den hen-
rundne Tid, da jeg med de gladeste Forhaabninger saae dig og dine Sød-
skende trives ved min Pleie og næres ved mit Bryst, en sød Stemme i
mit Inderste vidner med mig, at jeg med den gladeste Villie opofrede
Nattesøvn, Beqvemmeligheder og Adspredelser for at være din omhygge-
lige Moder, som ikke lod det komme an paa leiede Hænder at opklække
det hielpeløse Barn.

Nu staaer det til dig, elskede Wilhelm, at giengielde dette dig aldrig
svigtende Hierte, som lige til denne Dag med den ømmeste Bekymring
sørger for din Lykke.

Og det haaber jeg, kiære Wilhelm, thi ogsaa her vidner, skjønt i ald
Ydmighed, mit Hierte, at ingen nedarved Mangel paa Medfølelse, Taknem-
lighed og Deeltagelse skal træde mig giengieldende i Møde.

Jeg ville gjerne gjøre dig en Glæde paa din Fødselsdag, og da jeg
talte med din gode Fader om at give dig en Bog, som du i ledige Timer
kunne læse med Nytte og Fornøielse, var han éinig med mig om at vælge
Høegs Anviisning til Agerdyrkning¹, læs den med Fornuft og Eftertanke,
saa vil den vist blive dig til Nytte. Din Fader, dine Sødskende og Beste-
moder bringe dig alle de kiærligste Lykønskninger ved din ømt hengivne
Moder

Katrine A. Christensen.

¹ H. J. C. Høegh, Anviisning til et velindrettet Jordbrug for Gaardmænd og
Huusmænd paa Landet.

XVI.
BERTHEL CHRISTENSEN I ÅLBORG
1823—34.

Som ovenfor¹ nævnt, havde Berthel Christensen i Slutningen af Apr. 1823 atter fået sit Bo ekstraderet til fri Rådighed, og han begyndte derefter igen sin Forretning. Han fandt Hjælp hertil hos Søren Winkel, til hvem han ikke 2 Måneder efter, 14. Juni 1823, udstedte en Obligation på 1600 Rbd., »hvormed han mig i alle Sorter grove og Urtekramvare til min Handelsdrift forstrakt haver«, og hvorfor Søren Winkel fik 1. Panteret i alle de Berthel Christensen tilhørende Købmandsvarer, der nu eller senere måtte findes i Gården ved Vesterå, samt i det øvrige rørlige Gods, som Berthel Christensen nu ejede eller senere måtte komme til at eje². I August samme År kan man finde en Bekendtgørelse om, at »Vanille, Provenceolie, Oliven, Kapers, fin Chokolade 3¹/₂ Mk. Pundet, godt sort Blæk 3¹/₂ Mk. Potten, Blanksværte 3 Mk. Flasken foruden alle Sorter friske og gode Urtekramvare og grove Vare fås hos Oluf Christensen & Sønner«³; og i de følgende År averterer Berthel Christensen en sjælden Gang med en og anden enkelt Artikel, som han har til Salg⁴, ligesom han fremdeles, på samme Måde som i den nærmest foregående Tid, har Udsalg af Drejler, Duge, Servietter og Håndklæder i Kommission for en indenlandsk Fabrik⁵.

I 1824 udtaler han sammen med en Del andre af Byens Indbyggere, hvoraf ikke få hører til de mere ansete, sin Anerkendelse

¹ S. 219. ² ABK., Pantebog 14 Bl. 746 a.

³ Borchs Avis 1823 Nr. 119.

⁴ Sstds. 1824 Nr. 45 (»gode gule Ærter, tjenlige til Sæd«), 1827 Nr. 94 (Rug), Nr. 111 (ligeså; Prisen betydelig nedsat).

⁵ Sstds. 1823 Nr. 119, 1824 Nr. 122. Jfr. ovfr. S. 215.

af Undervisningen i en Hr. Stephansens Skole, hvor de pågældende havde overværet Eksamen, og hvor de havde deres Børn gående (øjensynlig både Drengene og Piger; for Berthel Christensens Vedkommende vel snarest Datteren Otilia)¹. Et sådant Træk kunde tyde på tålelige Kår; men det er sagtens snarere andre, der har hjulpet ham til Barnets Skolegang; thi det synes mindre rimeligt, at han skulde have kunnet skaffe sig en tilfredsstillende Forretning under den almindelige Dødhed i Handelen, som ifølge adskillige Vidnesbyrd i Aviserne fandtes i Ålborg i disse År², og det stemmer heller ikke med, hvad der oplyses om hans Forhold nogle År senere. Man kan da også allerede ved denne Tid høre både Berthel Christensen selv og andre bruge stærke Ord om hans vanskelige Stilling, ganske vist i en Sag, hvor det ikke var i hans Interesse at fremstille den i en gunstig Belysning.

Vi har set ovenfor³, at Berthel Christensen i 1822 havde indgivet et Andragende om at blive fritaget for den Kautionsforpligtelse, som han havde påtaget sig for Købmand N. A. Færch i Nibe, og at dette Andragende var blevet sendt Stiftamtmanden i Ålborg til Betænkning, men at Stiftamtmanden først i Apr. 1824 afgav Betænkningen. Færch havde, efter at Berthel Christensen havde indgivet sit Andragende, ikke længere kunnet betale Renter og Afdrag af Obligationen; i en Erklæring af 29. Decbr. 1823, som Stiftamtmanden havde ladet affordre Berthel Christensen, anmodede denne derfor om, at Statskassen først vilde holde sig til Hoveddebitor, og udtalte i øvrigt, at han havde ønsket en Akkord med sine Kreditorer »for atter om muligt at komme til at virke for mig og min store moderløse Børneflokk For at tilfredsstille mine Kreditorer har jeg foruden, hvad mit Bos Masse udbragtes til, endvidere pådraget mig ny Gæld, der endog ved senere Tab formedelst andres Uheld er bleven forøget og ved Nødvendigheden af at skulle anskaffe nogle få Vare til en liden på ny begyndende Handel, i hvilke de Venner, der have fourneret mig samme, som billigt var, have forbeholdt dem Sikkerhed for det gjorte Lån. Jeg ejer aldeles intet for Tiden, som jeg kunde tilbyde den kongelige Kasse til Sikkerhed Jeg ser

¹ Sstds. 1824 Nr. 76 (jfr. 1827 Nr. 69).

² Således sstds. 1824 Nr. 108, 1825 Nr. 93, 1826 Nr. 30; Aalborg Stiftstid. 1833 Nr. 24, 28.

³ S. 217.

med Smerte, at ethvert Skridt til at realisere den mig påhvilende Kautio vilde uden mindste Nytte for den kongelige Fordring fuldende min og min talrige Families Ulykke«. Da Ålborg Magistrat bekræftede Berthel Christensens Udsagn om hans trange Kår, og da også Stiftamtmanden erklærede, at det var ham »bekendt, at Kautionisten nu er en fattig Mand, hos hvem Fordringen næppe vil være at erholde«¹, gik Statsgældsdirektionen ind på Berthel Christensens Anmodning til den om foreløbig at holde sig til Færch. Der blev anlagt Sag mod denne, og Stævningen i Sagen blev, som tidligere² nævnt, i Maj 1824 forkyndt også for Oluf Christensens Enke og begge hendes Sønner. Færch blev dømt til at betale den ifølge Obligationen resterende Gæld med Renter, men kunde ikke, og det Pant, som han havde stillet, (det tidligere³ omtalte Trankogeri i Nibe) blev derfor sat til Auktion. Men først efter gentagne Auktioner blev det i 1825 solgt for 31 Rbd. Sølv tillige med Omkostningerne, medens det havde været givet som Sikkerhed for et Lån på oprindelig 4000 Rd. dansk Kurant, hvad der efter det Forhold, hvori Obligationen i 1813 omskrevet til Rigsbankpenge, svarede til c. 1800 Rbd. Sølv⁴. Der foreligger således her et slående Eksempel på Ejendomsprisernes Fald, der næsten vilde være grotesk, hvis det ikke samtidig var så sørgeligt; men ganske vist må herved tillige tages i Betragtning dels, at Stiftamtmanden fra først af ikke havde anset Trankogriet alene for tilstrækkelig Sikkerhed for Lånet⁵, og dels, at den Næringsvej, som Trankogriet havde været baseret på, nemlig Limfjordssildefiskeriet, i de senere År kun havde bragt Tab og betydelige Ulykker for Beboerne i Nibe⁶.

Færch var imidlertid død i Begyndelsen af 1825, og Staten lod nu ved Kammeradvokaten sin Fordring på ham anmelde både i hans Bo og for Oluf Christensens Enke og 2 Sønner. Som tidligere⁷ omtalt, erklærede dog Enken og Sønnen Jacob, at Fordringen var dem uvedkommende, medens Berthel Christensen i Overensstemmelse hermed udtalte, at Kautionen alene hvilede på ham. Men Kammeradvokaten

¹ RA., Aktivktr. J. 1824 Nr. 853 (ved 1843 Nr. 1866). ² S. 127.

³ S. 173.

⁴ Obligationens Restbeløb udgjorde ved Omskrivningen (efter stedfundne Afdrag) 3791 Rd. 80 Skill. dansk Kurant, som blev omskrevet til 1706 Rbd. 32 Skill. Sølv.

⁵ Se ovfr. S. 173.

⁶ N. K. Strøyberg, Jacob Kjellerup S. 23-25.

⁷ S. 127.

og Statsgældsdirektionen tog intet Hensyn hertil og lod Fordringen anmelde i hans Moders Dødsbo, da også hun døde i 1825; da dette Bo imidlertid ikke var solvent, kunde det kun yde Statskassen en Del af dens Tilgodehavende. Færchs Bo kunde derimod slet intet give, og Statsgældsdirektionen overvejede derfor med Kammeradvokaten, hvorvidt den skulde gøre Fordringen gældende i Boet efter Jacob Christensen, der ligeledes var død i 1825, et Par Måneder efter Moderen. Overvejelserne bragte imidlertid intet praktisk Udbytte. Thi ganske vist anmodede Direktionen i 1828 Stiftamtmanden i Ålborg om at skaffe oplyst, hvorvidt Jacob Christensen kunde antages også at hæfte for Gælden, og hvorledes hans og Berthel Christensens økonomiske Forhold var; men af en som Svar fremsendt Erklæring fra Ålborg Magistrat fremgik, at Berthel Christensen indrømmede at være den, der alene var ansvarlig for Kautionen, men at han »er aldeles forarmet og således af Gælden intet vil kunne udrede«. Og Jacob Christensens Enke, der sad i uskiftet Bo, havde tilskrevet Magistraten, at hendes Mand »ingen Sinde har været Associé af eller haft nogen Delagtighed i Firmaet Oluf Christensen & Sønner«, hvorfor det ikke kunde påhvile hende at deltage i Firmaets Forpligtelser — en Udtalelse, hvis positive Urigtighed måske kan skyldes hendes manglende Viden, idet hun var født i Bergen, var blevet gift dér 2. Juli 1805, som vi senere skal se, og mulig først var kommet til Ålborg i Septbr. 1805¹. Magistraten gjorde da også opmærksom på, at hendes Erklæring stred mod Berthel Christensens, efter hvilken det måtte antages, at Jacob Christensen havde været Deltager i Firmaet indtil 1805; men i øvrigt mente den, at et Søgsmål mod hende næppe vilde nytte stort, da hun endnu havde uforsørgede Børn og kun ubetydelig Formue. I Henhold hertil stillede Statsgældsdirektionen derfor Sagen i Bero, idet den gik ud fra, at Berthel Christensen ikke var i Stand til at betale noget, og at Jacob Christensens Enke næppe var pligtig dertil. Således stod Sagen, så længe Berthel Christensen levede, og han undgik altså at blive krævet for den Forpligtelse, han havde påtaget sig; men som vi senere skal se, blev Spørgsmålet efter hans Død draget frem på ny².

I 1827 arvede Berthel Christensens Børn deres Mormoder, Niels Hass's Enke Helvig Kirstine Krog, der døde den 30. Apr. 1827 i

¹ Jfr. ovfr. S. 84.

² Den hele Sag findes samlet ved RA., Aktivktr. J. 1843 Nr. 1866.

Sulsted Præstegård hos sin Svigersøn og Datter Præsten Poul Roth og Hustru¹. Men da Boet i sig selv ikke var særlig velhavende, og der var nærmere Avinger end Berthel Christensens Børn, som var 7 om at dele en Søsterlod, fik hver af hans 6 Sønner kun henved 2 Rbd. Sølvværdi og godt 56 Rbd. Sedler og Tegn, og hans Datter ikke mere end Halvdelen af dette Beløb².

Om Berthel Christensens egne Forhold i Slutningen af 1820'rne vides der i øvrigt kun meget lidt. Det er nævnt tidligere³, at han i 1826 var Købmands-Liglavets 1. »Indbyder« og i 1827 dets 1. Bissidder, Poster, der imidlertid næppe har været særlig ansete. I 1827 anviser han »nogle gode Skibsredskaber« til Salg; formodentlig har det været hans egne og de samme, som han lader sælge ved Auktion i Marts 1828, da der mellem dem nævnes en god Kikkert, forskellige Flag, Ballastjern, Jernkugler, Vandfade, Tønder og Ankere, Årer, Lanterner m. m.⁴ Med hans Forretning er det øjensynlig kun gået dårlig. Det er ret betegnende, at efter at »den gode bekvemmelige Huslejlighed i 2den Etage i Gården Nr. 132 ved Vesterå« er bleven averteret til Leje i Decbr. 1828, gentages Avertissementet i det følgende År Januar Måned med den væsentlige Tilføjelse: »Ønskes hellere Huslejligheden i 1ste Etage med Butik, en Del gode Kornlofter og Pakhuse, kan samme og fås«⁵. Thi den sidste Lejlighed og Butik benyttedes jo af ham selv, og han synes altså på dette Tidspunkt at have taget under Overvejelse, om han ikke lige så godt kunde hæve Forretningen, hvad enten en sådan Tanke oprindeligt er opstået hos ham

¹ NLA., Sulsted Kb. opgiver Dødsdagen til 31. Apr. (!) (jfr. ovfr. S. 164); et Avertissement om Dødsfaldet i Borchs Avis 1827 Nr. 64 har derimod 30. Apr.

² NLA., Kær Herreds Skifteprot. 1824-29 Bl. 249 a. I det følgende År 1828 fik de 7 Børn ved Skifte efter deres Morbroder Laurids Krog Hass, der var død 1827 som Gartner på Vang (ovfr. S. 164 Note 4), en Arv, der var endnu ubetydeligere end den efter deres Mormoder, nemlig kun godt 21 Rbd. for hver af Sønnerne og det halve for Datteren (NLA., Skifteprot. for Vang Gods 1789-1850 S. 590-91).

³ Ovfr. S. 172.

⁴ Borchs Avis 1827 Nr. 41. ABA., Auktionsprot. 1825-36 Bl. 173 a med tilhørende Auktionskatalog (Flagene var forskellige Staters — Englands, Sveriges, Preussens, Frankrigs, Hollands, Hannovers — og har vel i alt Fald til Dels, ligesom adskilligt andet af det, der solgtes, været Levninger fra den Tid, da Berthel Christensen var Kaperreder).

⁵ Aalborg Stiftstid. 1828 Nr. 194, 1829 Nr. 5. »En velindrettet Butik« eller blot en »Butik« i Nr. 132 averteres ligeledes til Leje i Aalborg Stiftstid. 1829 Nr. 110, 132, 1830 Nr. 5.

selv eller hos det Interessentskab, der nu ejede Gården. Eller måske har han virkelig allerede da hævet Forretningen; det må i ethvert Fald være sket i 1829, eftersom han den 4. Septbr. 1832 udtaler, at »jeg noksom bekendt i flere År desværre af Mangel på Driftskapital ikke har kunne drevet nogen som helst Handel, den i iboende Gård forhenværende Butik har desuden i 3 År været ganske nedlagt«¹. Når han da endnu i 1832 bekendtgør, at han har Rug til Salg tønde- og skæppevis, har han formodentlig kun haft den i Kommission, hvad han udtrykkelig udtaler i et tilsvarende Avertissement i 1830, hvori han tilbyder Rug og Byg². Bortset fra disse Bekendtgørelser vil man efter 1827 næppe finde ham avertere mere end én Artikel til Salg, nemlig det i sin Tid meget bekendte Husmiddel Kongs Plaster, som allerede hans Fader havde forhandlet, og hvoraf i alt Fald fra 1831 Berthel Christensen, og senere denne og hans Søn Oluf havde Eneudsalg i Ålborg³.

Berthel Christensen forekommer dog endnu i Febr. 1832 som Medlem af Købmandslavet⁴. Men 1. Juni 1832 udkom en Forordning, der pålagde bl. a. Købmænd i Provinserne at føre autoriserede Handelsbøger, hvis første og sidste Ark skulde være stemplet Papir. Anskaffelsen af dem var således forbunden med en Del Udgift, og der var derfor adskillige Købmænd i Ålborg (sådanne, der enten slet ikke drev Handel eller kun drev en ringe Handel), som ansøgte Magistraten om Fritagelse for Bøgernes Anskaffelse. Blandt disse Købmænd var også Berthel Christensen, der indsendte den nylig citerede Skrivelse af 4. Septbr. 1832, hvori han bl. a. erklærede, at han aldeles ikke kunde »have nogen Nytte eller Brug i min beklagelige og uformuende Stilling af« Handelsbøgerne. Magistraten sendte hans og de øvrige Ansøgninger til Stiftamtmanden med Anmodning om at udvirke en mere almindelig Resolution, der imødekom Andragerne, og Stiftamtmanden lod Sagen gå videre til Kancelliet, idet han anbefalede, at i ethvert Tilfælde de, der slet ingen Handel drev, blev fritagne. Men Kancelliet svarede 23. Febr. 1833, at vedkommende

¹ RA, Danske Kanc., Indl. til 3. Dept. Brevb. 1833 ²³/₂ Nr. 646.

² Aalborg Stiftstid. 1830 Nr. 99, 1832 Nr. 99.

³ Sstds. 1829 Nr. 149, 1830 Nr. 10 (jfr. 45), 1831 Nr. 91, 1832 Nr. 106, 1834 Nr. 60.

⁴ 1832 ¹³/₂ findes hans Underskrift i ASB., det ovfr. S. 6 Note 2 anførte Manuskript Nr. 226 Bl. 417 b.

ikke kunde fritages, med mindre de opsagde deres Borgerskab som handlende eller i alt Fald deponerede deres Borgerbrev¹. Og Berthel Christensen valgte da det sidste, idet han den 6. Apr. 1833 indsendte sit Borgerbrev til Magistraten med følgende Skrivelse²:

Da jeg undertegnede desværre er i det ulykkelige Tilfælde ikke længere at kan virke som Kiøbmand og saaledes aldéles ingen Brug har for de befalede stemplede og autorisérede Kiøbmands Bøger eller har Evne til at anskaffe og bekoste samme, giver jeg mig ærbødigst Frihed herved at diponére til Stadens høiædle og velviise Magistrat mit ihændehavende og under 22de Octobr 1810 meddeelte Borgerskabs-Brev.

Aalborg d. 6te April
1833.

Ærbødigst
Bertel Christensen.

Den høiædle og velviise Magistrat
i Aalborg.

Da Berthel Christensen foretog dette Skridt, var der tillige begyndt at foregå Forandringer med de 3 Ejendomme, som det i Året 1821 til hans Bistand dannede Interessentskab havde købt. Efterhånden som Årene var gåede, var adskillige Medlemmer af dette Interessentskab afgæede ved Døden³. Det vides ikke, at der har foreligget Bestemmelser, som i sådanne Tilfælde indskrænkede Arvingernes Dispositionsret over de dem tilfaldende Andele i Interessentskabets Besiddelser, og selv om Arvingerne i den første Tid for en stor Del synes at have beholdt de pågældende Parter, nævnes der i 1832 i alt Fald én senere indtrådt Interessent, der mulig har købt sin Andel, nemlig en Købmand W. M. Koppel⁴. Imidlertid var det jo ikke at vente, at sådanne senere tiltrådte Deltagere i Konsortiet skulde nære særlig Interesse for Berthel Christensen, og hertil kom endvidere, at selv Interessentskabets oprindelige Medlemmer øjensynlig nu ikke var stemte for at bringe yderligere Ofre for ham. Følg-

¹ RA., Danske Kanc., 3. Dept. Brevb. 1833 ²³/₂ Nr. 646 med Indl.

² ARA., Magistratens Journal D (1832-34) Nr. 1060 (jfr. ASB., det ovfr. S. 6 Note 2 anførte Manuskript Nr. 226 Bl. 50-51). Det originale Borgerskabsbrev er derfor endnu bevaret; jfr. her ovfr. S. 172 Note 2.

³ Således Proprietær Steenild, Etatsrådinde Qvist og Købmand Schaltz 1825, Købmand Rasmus Malling 1826 og Etatsråd Preetzmann 1827.

⁴ ABK., Pantebog 16 Bl. 368 b.

erne heraf lagde sig efterhånden for Dagen¹. Som tidligere² nævnt, må det antages, at det har været Berthel Christensen, der har skullet betale Skatterne af de 3 Ejendomme; men i Juli 1832 stod han i Restance for 1831 med et Beløb af i alt godt 155 Rbd., der betegnes som Skatter af Nr. 132, hvad der formodentlig vil sige af alle 3 Ejendomme. Da han ikke kunde betale, bad han »for Beløbet effektueret Udlæg i hans ejende Sted Nr. 164«, som det udtales officielt, men unøjagtig, hvorimod der slet intet nævnes om, at de virkelige Ejere er blevet krævede for Beløbet. Der blev så den 19. Juli 1832 gjort Udlæg i det nævnte Sted i Kattesundsgade, og det blev sat til Auktion; men ved 1. og 2. Auktion den 5. og 19. Oktbr. mødte ingen Liebhavere. Derimod blev ved 3. Auktion, der fandt Sted den 2. Novbr. 1832, Prokurator Ravnkilde i Kommission for en Hustømmermand Abraham Lund i Ålborg højestbydende med et Bud på 300 Rbd. Sedler foruden Skatterestancerne og Kakkelovnenes Vurderingssum, og dette Bud approberedes af Ejerne, hvorefter Køberen fik Skøde på Stedet 4. Jan. 1833³.

Endnu inden Huset var blevet solgt, men efter det gjorde Udlæg havde Interessentskabet søgt at blive af med alle Ejendommene, idet det i Oktbr. 1832 havde averteret både Nr. 132, 164 og 167 til Salg underhånden; i Avertissementet havde det givet en udførlig Beskrivelse af Ejendommene, i hvilken Nr. 132 som et Minde om fordums lykkelige Tider betegnedes som den »store, gode og forhen betydelige Handelsgård«. Forsøget mislykkedes imidlertid, og Interessentskabet stillede da den 14. Novbr. 1832 de 2 tiloversblevne Ejendomme Nr. 132 og 167 til Salg ved én Auktion; men ved denne indfandt der sig slet ingen Liebhavere, skønt Auktionsretten ventede i 1½ Time. Og et nyt Forsøg, som i Jan. 1833 gjordes på at få de 2 Ejendomme solgte underhånden, blev lige så frugtesløst⁴.

¹ Når det i et Avertissement i Aalborg Stiftstid. 1830 Nr. 87 hedder, at Huset Nr. 167 i Kattesundet »efter vedkommendes Begæring« sælges ved en eneste Auktion 1830 7/6, må her foreligge en Trykfejl, idet den pågældende Auktion ifølge ABA., Auktionsprot. 1825-36 Bl. 300 a holdtes over Nr. 166 i Kattesundet og således ikke angår Berthel Christensen. ² S. 213.

³ ABA., Skatteeksekutionsprot. 1827-34 S. 104. ABA., Auktionsprot. 1825-36 Bl. 412 a, 413 b, 416 b, 425 a, 426 a med tilhørende Dokum. ABK., Pantebog 16 Bl. 368 a (blandt de i Salget samtykkende Ejeres Underskrifter forekommer her Bl. 368 b: »For Bønnelykke: B. Christensen«).

⁴ Aalborg Stiftstid. 1832 Nr. 160, 1833 Nr. 13. ABA., Auktionsprot. 1825-36 Bl. 419 a med tilhørende Dokum.

I Juli 1833 finder der et øjensynlig konsekvent gennemført Opkøb Sted af Andele i Interessentskabet. En Prokurator John Møller i Ålborg købte nemlig først på Auktion i Fru Hirschnachs Dødsbo for 15 Rbd. Sedler dette Bos Tresindstyvendedel i Ejendommen Nr. 132 i Vesteråsgade og Nr. 167 i Kattesundsgade og i et Stykke Havejord, og i de følgende Dage fik den samme Køber Skøde af Købmand Borreschmiths Enke, Købmand W. M. Koppel og Etatsrådinde Qvists Sønner på de nævntes Andele (henholdsvis $\frac{1}{30}$, $\frac{1}{60}$ og $\frac{1}{20}$) i Ejendommene Nr. 132 og 167 med tilliggende Havejord samt i en Del Ind- og Udbo, der var udlejet til Berthel Christensen, »så vel som i Overskuddet af, hvad der er realiseret«; Køberen betalte for disse 3 Andele i Interessentskabet henholdsvis 25, 15 og 50 Rbd. Sedler¹.

Berthel Christensen kom snart atter til at stå i Restance for Skatterne af de 2 tiloversblevne Ejendomme. 12. Septbr. 1833 blev der gjort Eksekution i Gården Nr. 132 for resterende Skatter for 1. Halvår 1833 til et Beløb af i alt godt 83 Rbd. Købmand Hilligsøe var mødt, »men han erklærede, at han hverken på egne eller Medejeres Vegne fandt sig foranlediget til at betale Beløbet, men ønskede, at der i den hele Ejendom for Summen sker Udlæg«. Dette skete så, og Nr. 132 og 167 med en ved det sidste Sted liggende Have blev satte til Auktion. Ved de 2 første Auktioner den 28. Oktbr. og 11. Novbr. gjordes intet Bud; ved den 3. Auktion den 25. Novbr. blev den nævnte Prokurator Møller højestbydende pr. Kommission med 530 Rbd. Sølv; men Budet blev ikke approberet så lidt som et Bud på 1300 Rbd. Sølv, som en anden gjorde pr. Kommission ved en den 18. Decbr. afholdt 4. Auktion, efter at i Mellemtiden Berthel Christensens Søn Oluf underhånden havde budt 550 Rbd. Sølv, ligeledes pr. Kommission. Først ved en 5. Auktion, som fandt Sted den 30. Decbr. 1833, blev Ejendommene solgte, idet de nu var satte til absolut Bortsalg, uden at det højeste Bud skulde approberes; Køberne var Kammerråd, Prokurator og Hospitalsforstander Juul i Ålborg og Prokurator Møller, som i Forening købte begge Ejendommene for tilsammen 1330 Rbd. Sølv og 11. Juli 1834 fik Auktionsskøde på dem efter at have betalt Købesummen.

¹ ABK., Pantebog 16 Bl. 471 a, b, 472 a, a.

De ældre Ejere havde bestemt, at Berthel Christensen skulde kunne bo frit i Nr. 132 indtil Påske Flyttetid 1834¹, og man finder ham da også boende dér sammen med sin yngste Søn, den i 1821 fødte Anthon Julius, ved den den 18. Febr. 1834 afholdte Folketælling². Men de 2 ny Ejere havde naturligvis købt Ejendommen for at have Fordel af den, så at de utvivlsomt ikke har villet lade Berthel Christensen, der sikkert ikke har været i Stand til at betale en passende Husleje³, blive boende i den ud over den fastsatte Tid. Den 3. Marts 1834 og de 2 efterfølgende Dage blev der da også holdt Auktion i Ejendommen over en hel Del Løsøre, så vel Møbler og andet Husgeråd som Forretnings- og Skibsinventarium m. m.; Sælgerne var dels Berthel Christensen selv, men efter al Sandsynlighed også Interessentskabet af 1821 for det Løsøres Vedkommende, som det i 1821 havde købt på hans Auktion⁴. Og i Apr. 1834 bekendtgør først Prokurator Møller, at han nu bor i Gården Nr. 132, og et Par Dage senere Berthel Christensen, at det ovenfor nævnte Kongs Plaster herefter kun fås hos hans Søn Oluf Christensen⁵; begge Avertissementer må formentlig opfattes som Tegn på, at Berthel Christensen nu var flyttet fra Vesterå-Gården. I Begyndelsen af Maj blev dernæst den tidligere⁶ omtalte Obligation på 1600 Rbd., som han i 1823 havde udstedt til Søren Winkel, fremlagt i Retten på Ålborg Byting med Kreditors Påtegning om, at den var »berigtiget« — et Udtryk, der i sin Ubestemthed snarere synes at tyde på, at Gælden er bleven i alt Fald delvis eftergiven, end på, at den er bleven fuldstændig betalt —, og Obligationen blev derefter udsløttet

¹ ABA., Skatteeksekutionsprot. 1827-34 S. 125. ABA., Auktionsprot. 1825-36 Bl. 468 b, 473 a, 475 a, 479 a, 481 a, 483 b med tilhørende Dokum. ABK., Pantebog 16 Bl. 588 a (jfr. Avertissementer i Aalborg Stiftstid. 1834 Nr. 4, 12 og 91 om ledige Lejligheder i Gården Nr. 132). — Efter at Juul var død, solgte hans Enke i 1843 sin Halvdel i de 2 Ejendomme til Prokurator Møller (ABK., Pantebog 18 Bl. 255 a).

² I RA.

³ Da han forlod Ålborg i Juli 1834, havde hans ældste Søn, den i Ålborg bosatte Oluf, et mindre Beløb (c. 85 Rbd.) til gode hos ham (SLA., Hof- og StR. Skiftekomm. 1840-41, Prot. 2 Nr. 175, Bil. Nr. 37 til Regnskabet).

⁴ ABA., Auktionsprot. 1825-36 Bl. 485 b med tilhørende (2 forskellige) Auktionskataloger. Jfr. Aalborg Stiftstid. 1834 Nr. 27.

⁵ Aalborg Stiftstid. 1834 Nr. 58, 60. ⁶ S. 235.

af Pantebogen¹. Denne Sag var således bragt ud af Verden, og i Juli 1834, i den samme Måned, som de 2 ny Ejere af Ejendommene Nr. 132 og 167 fik Skøde på disse, forlod Berthel Christensen Ålborg for at rejse til København².

¹ ABK., Pantebog 14 Bl. 746 a.

² 1834 ³/₇ fik han og hans yngste Søn Anthon Julius udstedt Pas til at sejle til København (ABA., Prot. ov. udstedte Pas 1831-35, 1834 Nr. 167). Jfr. det ovfr. S. 244 Note 3 anførte Sted.

XVII.
BERTHEL CHRISTENSEN I KØBENHAVN
1834—41.

Hvad der har bevæget Berthel Christensen til at flytte til København, vides ikke med Vished; men formodentlig har han gjort det i den Tanke, at han i den større By lettere end i Fødebyen, hvor han hidtil havde tilbragt hele sit Liv og var godt kendt, både vilde kunne indrette sig i Overensstemmelse med sine nuværende økonomiske Forhold og også eventuelt få en Ansættelse. Han havde tillige i nogle År haft en Søn boende i København, nemlig den næst yngste, den i 1813 fødte Christian, der ved Lærekontrakt af 1829 var antaget i Urtekræmmerlære hos Agent og Urtekræmmer C. Riis på Amagertorv, hos hvem han var, da han i Oktbr. 1834 underkastede sig den påbudte Svendeeksamen, hvorefter han i 1835 blev Svend¹. Men da Sønnen havde Bolig hos sin Principal, kunde Faderen i alt Fald ikke bo sammen med ham.

Om Berthel Christensens Ophold i København vides nu kun yderst lidt. Han nævnes i Københavns Vejvisere for 1835-37 under Betegnelsen »forh. Købmand« som boende i Store Kongensgade 36 (nuværende Gadenummer 15), men var ifølge Tillægget til Vejviseren for 1837 flyttet til Norgesgade 168 (=: Bredgade, nuværende Gadenummer 22), hvor han også havde Bopæl i 1838, da han benævnes Handelsbogholder². Han blev imidlertid ikke længe boende her, idet han i Marts 1838 fra April Flyttetid samme År lejede en 2. Sals Lej-

¹ Ny kgl. Saml., Fol. 382 ab Bd. 10 S. 282, Bd. 9 S. 421, 424.

² Hans Forbogstaver opgives i denne Årgang urigtig som B. O.; men at han er identisk med den i de foregående Årgange opførte forhenværende Købmand B. Christensen, fremgår af Angivelsen i Tillægget til Årgangen 1837 om den sidstnævntes Flytning til Norgesgade 168.

lighed i Store Strandstræde 80 (nuværende Gadenummer 16), bestående af 3 Værelser, Køkken og Spisekammer, 1 Kvistkammer og 1 Brændekammer; den halvårige Leje var 55 Rd., som fra Mikkelsdag 1840 blev nedsat til 50 Rd.¹. I denne Lejlighed blev Berthel Christensen boende til sin Død, som indtraf 21. Novbr. 1841, og han anføres da også med den nævnte Bopæl i Vejviserne for 1839—41, dog således, at han i 1839 betegnes som Handelsbogholder, men i 1840—41 som »forh. Købmand og Handelsbogh.«. Om denne sidste Betegnelse skal forstås således, at han da kun var forhenværende Bogholder, vides ikke med Vished, men det er ikke usandsynligt; og hvor længe han har været Bogholder, vides heller ikke sikkert. Derimod kan man formentlig gå ud fra, at det har været hos den ret bekendte Grosserer Christian Rønnenkamp (der i øvrigt i 1836 købte Godserne Næsbyholm og Bavelse og derefter vistnok i Hovedsagen levede som Godsejer), at Berthel Christensen har været Bogholder. Thi ifølge en Tradition i Familien har han under sit Ophold i København beklædt en ikke nærmere angiven Stilling hos Rønnenkamp, og dette stadfæstes også fra anden Side, idet det kan påvises, at han i Sommeren 1836 har været i Rønnenkamps Tjeneste².

At den i Vejviserne for 1840—41 om Berthel Christensen brugte Betegnelse snarest skal opfattes som forhenværende Bogholder, bestyrkes af, at hans Kår i disse År synes at have været særlig trange. Som det fremgår af Behandlingen af hans Bo³, havde han i de sidste År kun delvis været i Stand til at afholde Udgifter, der måtte anses for ret nødvendige⁴; nogle Stykker Sølv- og Sølv- (men ganske vist var der endnu i Behold hos ham noget andet Sølv-

¹ SLA., Hof- og StR. Skiftekomm. 1840-41, Prot. 2 Nr. 175, Bil. Nr. 32 til Regnskabet.

² I RA., Aktivktr. Ark., Pakken »Næsbyholm og Bavelse II« (Vejled. Arkivreg. III. 169) findes — uden Journalnummer, men indlagt i en Konzept til en Skrivelse fra Statsgældsdirektionen af 1836 ²¹/₆ — en »Nota over efterstående Obligationer afleveret til Hr. Justitsråd Meyer ifølge Ordre af Direktioneu for Statsgælden og den synkende Fond i Afdrag på de mig solgte Godser Næsbyholm og Bavelse, med vedføjede Renteberegning«; Fortegnelsen, der er dateret København 11. Juni 1836, er underskrevet af Rønnenkamp, men skrevet med Berthel Christensens Hånd.

³ SLA., Hof- og StR. Skiftekomm. 1840-41, Prot. 2 Nr. 175.

⁴ Han havde ved sin Død i Novbr. 1841 ikke betalt Husleje længere end til Mikkelsdag 1840, og hans Tjenestepige (den samme, som han havde haft i de sidste År i Ålborg) havde Løn til gode fra Novbr. 1839 at regne.

tøj og enkelte Smykker m. m., Rester fra de fordums gode Dage), og hos flere af Børnene og også hos et Par københavnske bekendte uden for Familien havde han Tid efter anden måttet låne forskellige mindre Beløb. For Sønnen Christians Vedkommende var dette især sket i 1839, men også i 1840 og 1841; den yngste Søn Julius havde i 1840 fået sendt en mindre Understøttelse fra sin tidligere¹ omtalte Broder Carl (der omtrent fra den Tid, da Faderen døde, var Kofardikaptajn i hollandsk Ostindien), men havde heraf afstået godt Halvdelen til Faderen; og Datteren, den ugifte, svagelige Otilia, der i 1840 boede hos Faderen i Store Strandstræde², havde i 1840 og 1841 hjulpet denne med forskellige Småsummer, som hun dels selv havde modtaget som Understøttelse (hovedsagelig fra den tidligere nævnte Familie Gleerup), dels fået ind ved Udlejning af et hende tilhørende Fortepiano og dels tjent ved Syning. Det er da klart, at Urtekræmmer H. P. Sundorph har Ret, når han i en tidligere omtalt Erklæring udtaler, at »Bertel Christensens gamle Dage endog bleve højst trange og knappe«³.

21. Novbr. 1841 døde Berthel Christensen i København, 64 År gammel; som Dødsårsag angives i Kirkebogen »Brystsyege«⁴, og han synes at have ligget syg i alt Fald en Måned Tid⁵. Et af Sønnen Christian indrykket Avertissement i den københavnske Adresseavis lyder således⁶:

At vor gode retskafne Fader Bertel Christensen, forhen Købmand i Aalborg, bortkaldtes ved en blid og rolig Død den 21de November efter længere Tids Svagelighed, bekendtgøres for deltagende Slægt og Venner af hans dybtsørgende Børn.

Mere personlig er den Bekendtgørelse, hvormed den ældste Søn, den dengang i Ålborg bosatte Oluf Christensen, averterede Dødsfaldet i Aalborg Stiftstidende⁷:

¹ S. 216.

² RA, Folketælling 1840, Københavns St. Annæ Øster Kvarter under Store Strandstræde 80.

³ RA., Bil. til Aktivktr. J. 1843 Nr. 605 (ved Nr. 1866); jfr. her ovfr. S. 204.

⁴ SLA., Københavns Garnisons Kb., Døde.

⁵ Blandt Sønnen Christians i Boet anmeldte Udlæg for Faderen er også en den 26. Oktbr. 1841 betalt »Krans til at ligge på«. Derimod udtaler ganske vist den dengang i Ålborg boende Søn Oluf, at »ikkun få Dages Sygeleje gik forud for hans Død« (RA., Danske Kanc., Indl. til 1. Dept. Brevb. 1842 ¹⁴/₄ Nr. 1722-24).

⁶ Kjøbenhavns Adressecomptoirs Efterretn. 1841 Nr. 278.

⁷ 1841 Nr. 238.

Med dyb Vemod meddeles Slægt og Venner det Sorgens Budskab, jeg i Dag har modtaget: at min kære Fader Bertel Christensen — forhen Købmand her i Byen — efter længere Tids Svagelighed ved en blid og rolig Død forlod dette Liv i København den 21de dennes i sit 65de År.

I den lange Tid, han her levede og virkede, prøvede han i sjælden Grad Livets Afvekslinger, men blev, med Hengivenhed i Guds Vilje, sig stedse lig. Hans Retsind gjorde ham agtet og elsket, og de mange Beviser, han derpå modtog, bevarede han i taknemlig og trøstende Erindring til sin sidste Stund.

Aalborg den 25de November 1841.

Oluf Christensen.

Begravelsen fandt Sted på Assistens Kirkegård i København den 26. Novbr.; blandt Udgifterne til den forekommer bl. a. Vin og Kage til Følget og til Ligbærerne og Kuskene samt (øjensynlig lejede) Sørgekapper til den afdødes Sønner¹. Imidlertid ejede Familien jo et Gravsted på Ålborg Kirkegård, hvad Sønnen Christian, der havde besørget Begravelsen, havde været uvidende om; Berthel Christensen havde inden sin Afrejse fra Ålborg pålagt den ældste Søn Oluf at sørge for, at han blev begravet dér ligesom hans Hustru, og da Oluf nu meddelte Broderen dette, indgav Christian Christensen Ansøgning til Danske Kancelli om, at den afdøde måtte blive opgravet og ført til Ålborg. Denne Ansøgning bevilgedes, og i Apr. 1842 blev derefter Kisten sendt til Ålborg, hvor den blev begravet i Familiegravstedet på Byens Kirkegård².

Dødsboet blev behandlet af Hof- og Stadsrettens Skiftekommission³. Dets Aktiver var selvfølgelig ikke store, men der fandtes dog nogle, hvoriblandt en Nationalbankaktie og navnlig Indboet; af dette kan anføres nogle Stykker Sølvtoj og enkelte Smykker o. l., 2 Globuser, der var vurderede til hele 30 Rbd. og da også fremhæves særlig i Avertissementerne om den i Boet bestemte Auktion, Holbergs Komedier (∴ utvivlsomt Rahbeks Udgave af Holbergs Udvalgte Skrifter)

¹ SLA., Hof- og StR. Skiftekomm. 1840-41, Prot. 2 Nr. 175, Bil. Nr. 25 til Regnskabet (det anføres her, at Begravelsen skete »på Helligestens Assistens Kirkegård uden Nørreport fra Garnisons Sogn«). SLA., Københavns Garnisons Kb., Døde (Begravelsesstedet angives her som »Garn. Nicol.«, ∴ formentlig den Garnisons Sogn overdragne Del af Assistens Kirkegård på Nørrebro, som tidligere havde hørt til Nicolai Sogn).

² RA., Danske Kanc., 1. Dept. Brevb. 1842 14/4 Nr. 1722-24 med Indl. SLA., Hof- og StR. Skiftekomm. 1840-41, Prot. 2 Nr. 175, Bil. Nr. 38-39 til Regnskabet.

³ Jfr. ovfr. S. 247 Note 3.

og i Violin med Bue. Der vilde derfor have været tilstrækkeligt til, at de forskellige mindre Gældsposter, som Berthel Christensen ved sin Død skyldte til fremmede, og som, fraregnet de privilegerede Fordringer, var højst ubetydelige, kunde være blevet betalte, og at Børnene ligeledes kunde have fået erstattet de Beløb (på tilsammen godt 319 Rbd.), som de efterhånden havde lånt til eller udlagt for Faderen¹. Der var ingen af Børnene, som ikke kunde have god Brug for disse Penge (nogle af dem havde det endda meget knapt), og de havde da også regnet med at kunne få Pengene tilbage efter Faderens Død. Det var derfor en stor Skuffelse for dem, da Statsgældsdirektionen lod den flere Gange tidligere omtalte, af Købmand Niels Andersen Færch i Nibe i 1810 udstedte og med Oluf Christensen & Sønner's Selvskyldnerkaution forsynede Panteobligation, om hvis Eksistens de intet havde vidst, anmelde i Boet. Obligationens Restbeløb udgjorde efter det Afdrag, som var betalt på den i Maren Berthelsdatters Bo, en Kapital af godt 1483 Rbd.; men dertil kom så Renter fra 11. Juni 1827 med godt 957 Rbd., tilsammen over 2441 Rbd. Børnene havde, som det er let forståeligt, ikke villet forlange nogen skriftlig Tilståelse af Faderen for, hvad de havde lånt ham; og som Boets Tilstand var, vilde de, hvis den kongelige Kasses Fordring skulde gå forud for deres, slet intet kunne få af deres Tilgodehavende. De i København tilstedeværende af Børnene, Otilia og Christian, indgav derfor i Marts 1843 på egne og fraværende Søkendes Vegne en udførlig Ansøgning til Statsgældsdirektionen for at bevæge den til helt at frafalde sin Fordring i Boet. De bilagde Ansøgningen med varme anbefalinger fra Urtekræmmerne H. P. Sundorph og J. P. Sielle, hos hvilken sidste på Amagertorv Christian Christensen dengang havde Plads, samt fra C. F. Simony, den senere Minister, der dengang var Fuldmægtig i Danske Kancelli; han var, som tidligere² nævnt, Søn af en Ålborg-Købmand, der en Tid lang havde ejet Nabogården til Nr. 132 ved Vesterå, og således en gammel bekendt af Berthel Christensens Børn. Disses Ansøgning vidnede dog om en betydelig, men i øvrigt nogenlunde forståelig Mangel på Kendskab til Firmaets Historie, idet de udtalte, at det var Oluf Christensen, der havde udstedt Kautionen, og at derfor formentlig kun han og ikke Berthel Christensen kunde hæfte for den.

¹ Jfr. ovfr. S. 244 Note 3 og S. 248. ² S. 27.

Statsgældsdirektionen vidste jo imidlertid fra tidligere Tid bedre Besked, og efter at have forhandlet med Kammeradvokaten nægtede den at frafalde den kongelige Kasses Fordring i Boet, hvorimod den erklærede sig villig til at anerkende Børnenes Fordringer som lige-stillede med Statskassens, skønt Børnene ingen skriftlige Beviser havde for dem. Også på et Par andre underordnede Punkter stillede Di-rektionen sig imødekommende¹; men da den fastholdt Statskassens Fordring, blev Følgen, at Boet hverken kunde betale denne eller de andre anmeldte Fordringer fuldt ud; da det sluttedes 29. Juli 1843, fik Kreditorerne derfor kun henved $\frac{1}{5}$ af deres Tilgodehavende, Statskassen således godt 479 Rbd. i Stedet for godt 2441².

Berthel Christensens Dødsbo havde således lige så lidt som Moderens kunnet opfylde de det påhvilende Forpligtelser, og det var kun en sørgelig Ende, som det for disse to's Vedkommende havde taget med Familiens tidligere Velstand. I det følgende skal vi se, hvorledes det var gået den yngre Broder Jacob, for så vidt dette da er fundet oplyst.

¹ Således over for den afdødes Tjenestepige m. H. t. Anerkendelsen som pri-vilegeret Fordring af den Del af hendes Fordring for tilgodehavende Løn, der ikke hidrørte fra det sidste År.

² Den hele Sag om Statsgældsdirektionens Forhold til Boet findes samlet ved RA., Aktivktr. J. 1843 Nr. 1866.

JACOB CHRISTENSEN

1778—1825

OG

ENGEL MEYER

1779— .

XVIII.

Den yngste af de 2 af Oluf Christensens Sønner, som blev voksne, Jacob Christensen, blev ifølge Ålborg Budolphi Kirkebog døbt 1. Juni 1778; men om hans Barndom vides intet, heller ikke, når han er blevet konfirmeret. Det synes ikke, at han har gjort Tjeneste i Faderens Forretning så tidlig som i Marts 1794; i alt Fald forekommer han (i Modsætning til Broderen Berthel) ikke på den ovenfor¹ omtalte Liste over Købmandskarle, der yder Bidrag til en Genopførelse af Christiansborg Slot. I Maj 1798 var han, som tidligere² nævnt, i Bergen sammen med den ældre Broder Berthel, uden at det dog vides, om de 2 Brødre er rejst sammen derop, eller om den yngre mulig har haft et mere varigt Ophold deroppe; at han i øvrigt ikke har ledsaget Broderen på dennes store Udenlandsrejse, er i alt Fald givet. Det er ligeledes ovenfor³ omtalt, at der ved det i de sidste Måneder af 1799 opdukkende Firmanavn »Oluf Christensen & Sønner« også må være tænkt på ham, men at han synes at spille en ret underordnet Rolle i Firmaet, idet han ved Folketællingen i 1801 kun kaldes Købmandskarl og heller ikke i 1803 i en Slags »Vejviser« for Ålborg opføres blandt Byens Købmænd, at han derimod i Begyndelsen af 1804 findes benævnet Købmand, men at han fra 1. Septbr. 1805 er udtrådt af Firmaet, uden at der vides noget nærmere om Grunden dertil.

På dette sidste Tidspunkt var Jacob Christensen gift, idet han ifølge Bergens Nykirkes Kirkebog den 2. Juli 1805 blev viet hjemme

¹ S. 73. ² S. 160. ³ S. 113-19.

i Huset til Jomfru Engel Meyer, der ifølge samme Kirkebog var født 7. Aug. 1779 og Datter af Købmand Johan Meyer og hans Hustru Ingeborg Wolding. Det ser nærmest ud til, at Jacob Christensen før Brylluppet har opholdt sig nogen Tid i Bergen (Ægteparrets ældste Barn bliver i alt Fald hjemmedøbt i Ålborg allerede 19. Jan. 1806¹); men efter Brylluppet er de nygifte ikke blevet længe i Bergen, idet de, som tidligere² omtalt, i Septbr. 1805 findes bosatte i Ålborg i det Oluf Christensen tilhørende Hus Nr. 252 i Bispensgade på Hjørnet af Jomfru Anne Gade. Jacob Christensen kunde her have adskillige mindre Genvordigheder, som det ses af følgende Bekendtgørelse, som han en 1½ Års Tid efter sit Bryllup indrykkede i Byens Avis³:

I Vinter adskillige Aftener have nogle Mennesker fundet Fornøjelse i at ringe på min Klokke og banke på Vinduerne og løbe bort, og sid[st]-afvigte Løverdags Aften Kl. 5 à 6 har de kastet en Sten ind af Vinduet og siden banket på Vinduet; sådanne skarnagtige Mennesker advares herved at afholde sig fra slige dumme og nederdrægtige Handlinger, om de ellers vil undgå videre Ulejlighed, da de vel skal blive oppasset.

Ålborg den 28 December 1806.

Jacob Christensen.

Det er tidligere⁴ nævnt, at Jacob Christensen den 20. Septbr. 1814 fik Skøde af Faderen på Huset i Bispensgade og at han har boet her helt ind i 1825, skønt Lejligheden ingenlunde kan anses for at have været rummelig for en Familie med flere Børn, navnlig ikke, når man sammenligner den med Berthel Christensens Lejlighed i Gården ved Vesterå.

I Jacob Christensens Ægteskab fødtes 8 Børn⁵, af hvilke dog ét var dødfødt, 3 døde, før de havde fyldt 1 År, og ét i en Alder af 1 År og et Par Måneder, så at kun 3 blev voksne og overlevede Faderen. Som Faddere ved Børnenes Døb nævnes⁶ foruden Medlemmer af Jacob Christensens Familie (f. Eks. Oluf og Berthel Christensen, den sidstes Hustru og Svogeren Niels Wigelsen) tillige for de ældre Børns Vedkommende forskellige af Byens Købmænd (hvoriblandt flere af de ansete) såsom Stadshauptmand Hans Wigelsen,

¹ NLA., Ålborg Budolphi Kb. ² S. 84.

³ JE. 1806 Nr. 104. Et Par År senere beklager Niels Hass's Søn af 1. Ægteskab Hans Hass sig i et noget tilsvarende Avertissement over de »Bengler, Natte-sværmere og skadelystne Dreng«, der i Nat har forstyrret hans Søvn ved at ringe på hans Klokke (JE. 1810 Nr. 22).

⁴ S. 84-85. ⁵ Se Stamtavlen nedfr. ⁶ I NLA., Ålborg Budolphi Kb.

Mikkel Malling, Niels og Jonás Borup og Lauritz Kjellerup; men efterhånden synes Jacob Christensens Bekendtskabskreds at have forandret sig en Del, idet Koffardikaptajner kommer til at spille en meget betydelig Rolle som Faddere for dem af hans yngre Børn, der nåede at komme i Kirke.

Forbindelsen med Norge har øjensynlig Jacob Christensen eller måske snarere hans Hustru vedblevet at holde ved lige. I Begyndelsen af 1811 bekendtgør han, at en Jomfru Gundersen, der havde boet hos ham og åbenbart har været norsk, var død¹; og 2 År senere, i 1813, flyttede hans Svigermoder, der nu var Enke efter en Købmand Hans Mathiesen, fra Bergen til Ålborg og tog Ophold hos Datteren og Svigersønnen, hos hvem hun boede endnu 1818 sammen med en Sønnedatter².

Om Jacob Christensens Forretningsforhold i de nærmest følgende År efter 1805 vides der nu så at sige intet, når undtages, at han i Apr. 1809 har tegnet Assurance for en ham tilhørende Del af Ladningen i et Brigskib »Elisabeth Vilhelmine«, som skulde til Norge, men på Vejen blev opbragt af Fjenden, og at han i den Anledning i Foråret 1810 fik anvist til Udbetaling af Statskassen en Erstatning af 1575 Rd.³.

Som tidligere⁴ berørt, tog Jacob Christensen senere i det samme År 1810, den 26. Oktbr. (4 Dage efter Broderen Berthel), Borgerskab »på Handel med grove Varer, Specerier og andre tilladelige Varer i Købmandsvæsenet«; han havde forevist en Attest af Købmandslavet om, at han havde efterkommet, hvad der i så Henseende var befalet i Købmandslavsartiklerne, og betalte 20 Rd. i Borgerskabspenge⁵. Nogle Måneder senere, i Jan. 1811, indtrådte han ligesom Broderen i Købmands-Liglavet, hvori han i 1814 var 2. »Medhjælper«⁶,

¹ JE. 1811 Nr. 12, jfr. Nr. 13, 31. ABA., Skifteprot. 1807-21 Bl. 315 b.

² RA., Jydske Toldktr. J. 1814 Nr. 1907. AAA., den ovfr. S. 8 Note 3 nævnte Fortegnelse af 1818 under Nr. 251.

³ RA., Fin. Koll. J. 1810 Nr. 1150. ⁴ S. 113, 172.

⁵ ARA., Borgerskabsprot. 1777-1825 Bl. 109 b. Lige så lidt som af Broderen Berthel (jfr. ovfr. S. 172 Note 2) krævede Købmandslavet af Jacob Christensen nogen Eksamen; derimod var der den Forskel på Brødrene, at medens den ældre havde »erklæret sig til åben Bod og grov Handel«, havde Jacob kun »erklæret sig til grov Handel« (ASB., det ovfr. S. 6 Note 2 nævnte Manuskript Nr. 226 Bl. 50 b), så at han altså ikke kan antages at have drevet Butikshandel.

⁶ ASB., det ovfr. S. 29 Note 2 nævnte Manuskript Nr. 223 Bl. 21 b, 238 b, 393 a.

men ikke nåede nogen højere Stilling. I 1816 var han en af Byens Taksérborgere¹ og har i denne Egenskab selv skrevet »Skillingsstaksten« for Ålborg for dette År².

Jacob Christensens Forretning har næppe været af betydeligt Omfang, og til større Velstand, blot sammenlignet med hans Medborgere, synes han ikke at have drevet det; i de tidligere omtalte Indkomstskatteregnskaber for 1810 og 1813, der dog opgiver en Indtægt for hans Fader af henholdsvis 1700 og 1600 Rd. og for hans Broder af henholdsvis 1600 og 1100 Rd.³, opføres han kun med en Indtægt af 300 Rd. i hvert af de 2 År⁴. Hvad Arten af hans Forretning angår, ser man ham i 1814 avertere til Salg »flad Stangjern i Skippund, større og mindre Vægt, Sålelæder i Huder og større Partier, Tjære, fin Kaffe, nogle Skorstensplader, hollandske og franske Jerngryder, små og store, i Skippund og mindre Vægt samt nogle Jerngryder på 100 Potter Rum og derover til at indmure, nogle ovale Stegegryder med Låg«⁵. I forskellige Andragender, som han Tid efter anden har indsendt til Generaltoldkamret, men som i øvrigt ligesom Broderens⁶ ikke frembyder nogen større Interesse, nævnes også en Del Varer, som han har ind- eller udført: han indfører Gryder, Kakkellovne og Skorstensplader fra Norge og sender Brændevin derhen⁷, og efter Freden modtager han Tobaksblade, Jerngryder, Lermunke og Tøndebånd af forskellig Slags fra Holland og Taffelglas fra Norge⁸; anden Steds oplyses det, at han udfører Havre, Byg og Malt til Norge⁹. En meget væsentlig Del af sin Forretning synes han således at have drevet på Norge, og man kan da også midt under Krigen, i 1811, se ham foretage en Rejse til Bergen, ganske vist uden at det siges, om det er i Forretninger eller private Anliggender¹⁰.

Jacob Christensen findes ikke nævnt som Reder for Kaperskibe¹¹,

¹ ARA., Rådstuebog 1790-1824 Bl. 336 b. ² I ARA. Jfr. ovfr. S. 173.

³ Ovfr. S. 131, 173-74.

⁴ De ovfr. S. 131 Note 1 nævnte Regnskaber, begge under Nr. 252.

⁵ JE. 1814 Nr. 14. Borchs Avis 1814 Nr. 18. ⁶ Ovfr. S. 174-75.

⁷ RA., Jydske Toldktr. J. 1813 Nr. 1967, 1814 Nr. 1745.

⁸ Sstds. 1815 Nr. 1194 (med Nr. 1103), 1816 Nr. 431.

⁹ ARA., den ovfr. S. 175 Note 3 anførte Pakke Nr. 468, 474.

¹⁰ ASB., det ovfr. S. 29 Note 2 nævnte Manuskript Nr. 223 Bl. 239 b (jfr. Bl. 246 b, hvor han i 1814 gør en Rejse »uden for Provinsen«, uden at dog Bestemmelsesstedet nærmere angives).

¹¹ Derimod er han i 1810 Fadder ved en Kapermatros's Søns Døb (JE. 1810

hvad der jo imidlertid ikke udelukker, at han kan have været Part-haver i sådanne. Derimod har han i ethvert Tilfælde drevet Virksomhed som Reder for Koffardskibe. I Krigsårene anvendtes disse Skibe øjensynlig ligesom de, som hans Broder var Reder for, for den ganske overvejende Del i Farten på Norge¹; men hvor indbringende denne Fart har været for ham, vides ikke, selv om der ikke foreligger så mange positive Oplysninger om Uheld, der har ramt hans Skibe, som Tilfældet er for Broderens Vedkommende. I Sommeren 1811 anvises der ham et Beløb af 1070 Rd. som Erstatning for et Havari, som hans Skib »Spekulationen« havde lidt under en påbegyndt, men ikke fuldført Rejse med en Transport Matroser til Jylland². Derimod er der ikke fundet Oplysninger om, at noget af de Skibe, som Jacob Christensen var Reder for, er blevet taget af Fjenden, eller at han på anden Måde har mistet dem; men at noget sådant alligevel kan være sket, er derfor ikke udelukket, og der er Tegn, der må siges at pege i denne Retning. Af de Skibe, for hvilke han forekommer som Reder, får nemlig et ved Navn »Phillippus« (på 14 Kommercelæster) udstedt et Søpas i 1810, og et ved Navn »De otte Søkende« (på 9 Kommercelæster) får udstedt et Søpas i 1811³, uden at der senere høres noget om Rejser foretagne af disse Skibe, så at det ligger nær at antage, at de er gåede tabt på den ene eller den anden Måde. For 2 andre Skibe nævnes han i Krigsårene ikke sjældent som Reder; det ene af dem hed »Spekulationen« (på 20 Kommercelæster), og det andet »Resolutionen« (på 30 Kommercelæster), men af intet af dem var han Eneejer, idet det om begge kan findes angivet, at de ejes af J. Christensen og Medredere⁴. Man ser

Nr. 52; Borchs Avis 1810 Nr. 52; Kirkebogen (Ålborg Vor Frue Kb.) under 1810 18/6 har som Faderens Stilling kun: Matros).

¹ I de ovfr. S. 189 Note 2 nævnte Søpasprotokoller findes også indført Søpas for Skibe, som Jacob Christensen er Reder for, og disse Søpas gælder indtil Fredslutningen alle for Rejser til Norge undtagen 2 (1810 Nr. 726, 1812 Nr. 1808), der begge gælder for Rejser til København.

² RA., Fin. Koll. J. 1811 Nr. 2758 b. RA., Assignat. Ktr. J. Z (1811) Nr. 2503.

³ RA., de ovfr. S. 189 Note 2 nævnte Søpasprotokoller 1810 Nr. 699 og 726.

⁴ De nævnes sstds. 1810 Nr. 695, 1811 Nr. 221-22, 1812 Nr. 1808 og 1820, 1813 Nr. 1744-45 (under det sidst anførte Nummer nævnes Medredere for »Resolutionen«; og det samme er Tilfældet for »Spekulationen« i ARA., Rådstuebog 1790-1824 Bl. 314 b). Som Skipper i 1810 på »Spekulationen« og i 1811-13 på »Resolutionen« forekommer i Søpasprotokollerne en T. Grønbech, hvis Død Ja-

Jacob Christensen korrespondere om deres Ladninger med den tidligere¹ omtalte Provideringsadministration for Norge², og begge Skibene har overstået Krigens Farer. Det kan ganske vist være tvivlsomt, om »Spekulationen« kan påvises senere end i 1816³; men »Resolutionen«, der i 1815 var i Amsterdam, var 1816—21 nogle Gange på Rejser til Middelhavet (fra København eller Ålborg)⁴. Også i de følgende År (1824 og 1826) nævnes Skibet, men nu med en anden Reder (L. C. Nørgaard)⁵, skønt Jacob Christensen endnu i 1824 havde Part i det⁶ og, som vi senere⁷ skal se, sandsynligvis har beholdt denne Part til sin i 1825 indtrufne Død. Endvidere forekommer Jacob Christensen i Forsommeren 1814 som Reder for et Skib »Erstatningen« på 21 Kommercelæster, der skulde foretage en Rejse fra Ålborg til Blankenese⁸; men om hans Forhold i øvrigt til dette Skib lader der sig næppe oplyse synderligt. Og desuden har han uden selv at være Reder haft Part i et Par af de Skibe, som hans Broder var Reder for⁹, nemlig i »Fortuna« og »Concordia«¹⁰.

Endnu kan det nævnes, at Jacob Christensen af og til averterer Skibe til Salg, som det ikke vides, at han har ejet, eller på anden Måde optræder som Mellemand ved Salg af sådanne Skibe¹¹.

cob Christensen averterer i JE. 1815 Nr. 24. Om »Resolutionen«s Størrelse se nedfr. Note 5.

¹ S. 190.

² RA., Den norske Providerings- og Regulerings-Administrat., Løbende Registratur ov. indk. Br. Nr. 2038, 11397; sstds., Indk. Br. Nr. 5470.

³ ARA., Indkomne Begæringer om Skibs-Certifikater 1810-25, Skrivelse fra Jacob Christensen af 1816 ²⁴/₆.

⁴ RA., Jydske Toldktr J. 1815 Nr. 1103 (ved Nr. 1194). RA., Algiersk Søpasprot. 1816 Nr. 214, 1817 Nr. 294, 1821 Nr. 142. At Rederivirksomhed i disse År dog næppe har været særlig indbringende, er nævnt ovfr. S. 196.

⁵ RA., Algiersk Søpasprot. 1824 Nr. 51, 1826 Nr. 36. Medens Skibet til og med 1817 siges at være på 30 Kommercelæster, angives det fra og med 1821 kun til 28.

⁶ ARA., Rådstuebog 1790-1824 Bl. 348 a, 1824-40 Bl. 2 a. ARA., Indkomne Begæringer om Skibs-Certifikater 1810-25, Begæring af 1824 ²⁰/₃.

⁷ S. 264.

⁸ RA., de ovfr. S. 189 Note 2 nævnte Søpasprotokoller 1814 Nr. 447.

⁹ Jfr. ovfr. S. 189.

¹⁰ »Fortuna«: ARA., Rådstuebog 1790-1824 Bl. 324 b (1811). »Concordia«: ARA., Indkomne Begæringer om Skibs-Certifikater 1810-25, Begæringer af 1817 ¹⁴/₄ og ²⁵/₉ (jfr. JE. 1815 Nr. 53, hvorefter han mulig har ejet Halvdelen af »Concordia«).

¹¹ JE. 1820 Nr. 103, 114, 118 og Borchs Avis 1820 Nr. 108, 119 (Chaluppen »Håbet« og Jagten »De tvende Brødre«).

Ovenfor er der talt om Jacob Christensens Forhold til Forældrene i Oluf Christensens sidste Levetid og under dennes Hustrus Enkestand, og særlig om hans Forhold til Faderens Sæbefabrik og til den Gård, hvori denne fandtes. Det er nævnt, at Faderen den 2. Novbr. 1815 skødede Gården med Sæbefabrikken til Sønnen, der dog først skulde tiltræde både Gård og Fabrik efter Forældrenes Død, idet disse forbeholdt sig Ret til at bo frit i Gården deres Livstid, men at Enken ved en Påtegning af 1. Septbr. 1821 på Skødet frafaldt denne Ret (om end hun alligevel forblev boende i Gården til sin Død), og at hun 3. Decbr. 1821 udstedte en Deklaration om, at Sæbefabrikken »i den senere Tid« havde været dreven for Sønnens Regning, hvorfor både Gård og Fabrik var »i enhver Henseende mig aldeles uvedkommende«. Sønnen havde dog før den Tid bestyret Fabrikken for Moderen (rigtignok uden at kunne få den til at give et tilfredsstillende Udbytte)¹; Faderen havde nemlig, som tidligere nævnt, allerede i 1816 udstedt en Fuldmagt for Jacob Christensen til at optræde på sine Vegne, en Fuldmagt, som Moderen havde fornyet i 1817 og gentaget i 1820, ligesom Sønnen i alt Fald fra 1819 flere Gange optræder ligefrem som hendes Lavværge².

Det er ligeledes tidligere nævnt, at de 2 af Maren Berthelsdatter i 1821 udstedte Erklæringer vedrørende Gården på Nytorv og Sæbefabrikken sandsynligvis skyldes Følgerne af en den 29. Juni 1821 fældet Højesteretsdom. Denne havde stadfæstet en Udlægsforretning, som 2 Ålborg-Købmænd havde ladet gøre i Gården Nr. 470 på Nytorv og i en til Oluf Christensen i 1815 udstedt Panteobligation; og Højesteretsdommen bevirkede, som tidligere omtalt, at Købmandslavet måtte træde til »for at redde en Lavsbroder og den værdige afg. Oluf Christensens Enke«, i hvilket Øjemed det i 1821 lånte Jacob Christensen 1500 Rbd. Sedler mod 1. Prioritet i Gården Nr. 470, et Lån, som blev stående i Ejendommen, til hans Enke solgte den i 1827³.

Ved Købmandslavets Hjælp var det lykkedes Jacob Christensen at beholde Sæbefabrikken; men noget værdifuldt Aktiv var den ikke

¹ Ovfr. S. 96, 147-50. ² Ovfr. S. 136, 144-45.

³ Ovfr. S. 126-27. Den omtalte, til Oluf Christensen i 1815 udstedte Panteobligation blev sat til Auktion i Aug. 1821 i Anledning af den samme Højesteretsdom; at den utvivlsomt har tilhørt ikke Jacob Christensen, således som det et enkelt Sted kan findes anført, men derimod Oluf Christensens Enke, er nævnt ovfr. S. 125.

i de År, da han drev den for egen Regning, idet den ligesom i de nærmest foregående År kun gav Underskud, i alt Fald i 1822 og 1823 og formodentlig også i 1824, om hvilket sidste År der dog ikke haves så fyldestgørende Oplysninger som om de nærmest foregående. Jacob Christensen opgiver i Indberetningerne om Fabrikken for 1822—24¹ (i Året 1825 døde han) stadig Arbejdernes Tal til 6, ligesom Tilfældet havde været i de nærmest foregående År²; derimod går Produktionens Omfang i disse 3 År ned fra År til År, fra 220 Tønder i 1822 til 183 i 1823 og 148 i 1824. For 1822 siger Jacob Christensen, at Underbalancen meget lavt regnet har været 1900 Rbd., og han udtaler sin Forundring over, at hans tidligere Anmodning³ om, at Tolden på den til Fabrikationen benyttede fremmede Olie måtte blive nedsat, ikke har frugtet noget, idet denne Told tværtimod var bleven forhøjet med c. 60—70 pCt. For 1823 opgør han Underbalancen til godt 700 Rbd. »foruden Slitage på Kedelen og øvrige Inventarium«; han skriver bittert, at hans Sæbe »overalt er bekendt for den bedste Sort af dette Slags, som nogen Fabrik kan levere, og endda skal man se sin Undergang i Møde derved . . . tungt er det at skal eje et slig Fabrik og drive samme og skal se sit Tab derved og ej på den allermest sparsom Måde kan leve med sin Familie derved, så længe Toldafgiften, kongelige og Byens Skatter, hvilke sidste er temmelig overdrevne, skal fortære, hvad Fabrikanten eller Ejeren med sin Familie skulde leve af; jeg vil dog håbe, at denne min Anmærkning herom dog engang nådigst måtte tages i Overvejelse«. Men hans Håb i så Henseende er øjensynlig ikke gået i Opfyldelse; ganske vist er der for 1824 ikke påtruffet nogen Udtalelse fra ham svarende til dem for 1822 og 1823, men at Driften skulde have givet et tilfredsstillende Udbytte i 1824, må anses for ganske udelukket efter, hvad hans Enke, som vi snart skal se, angiver om Resultatet af Virksomheden i 1825.

Når Jacob Christensen talte om det gode Navn, som hans Sæbe havde, har dette øjensynlig ikke været uberettiget⁴; men det hjalp jo kun lidt, når Virksomheden gav Underskud. Konkurrencen fra den udefra til Ålborg indførte Sæbe vedvarede, og det er ikke få

¹ For 1822-24 findes de i den ovfr. S. 93 Note 4 nævnte Pakke i ARA., for 1824 tillige i den sstds. nævnte Række Pakker i RA.

² Ovfr. S. 148. ³ Ovfr. S. 149.

⁴ Jfr. de nedfr. S. 263 Note 1 anførte Citater af Borchs Avis 1827 Nr. 136, 181.

Bekendtgørelser, hvori man kan se Byens handlende tilbyde Sæbe til Købs¹. Og Fabrikken måtte, ligesom Tilfældet havde været, da den dreves i hans Moders Navn, fremdeles nedsætte sine Priser, formodentlig som en Følge dels af Pengekursens Forandringer og dels af den udenbys Konkurrence. I Oktbr. 1821 havde Prisen været 41 Rbd. pr. Tønde mod kontant Betaling²; men i de følgende År blev den gentagne Gange nedsat, så at den i Juni 1825, endnu medens Jacob Christensen levede, var gået ned til 26 Rbd. pr. Tønde mod kontant³. Men medens Byens 2 Sæbefabriker i den foregående Tid og endnu i 1821 havde holdt samme Priser og bekendtgjort dem i Forening, var Forholdet nu blevet et andet; de bekendtgjorde dem hver for sig og ikke til samme Tid, og deres Priser var ikke altid ens, idet Etatsrådinde Qvists Fabrik på Vestergade viste en Tilbøjelighed til at sælge billigere end Jacob Christensens⁴. Dette skulde jo ikke bidrage til at forøge den sidstnævntes Omsætning; og vil man sige, at der ingen Grund var til at tilstræbe en sådan Forøgelse, når Fabrikken virkelig gav Underskud, holder denne Betragtning selvfølgelig ikke Stik ved en Virksomhed, hvor det ingenlunde var givet, at Udgifterne vilde vokse proportionalt med Produktionen. Jacob Christensen har i ethvert Fald ikke haft noget mod en forøget Produktion; medens de tidligere Avertissementer fra de 2 Sæbefabriker om deres Priser kun havde omhandlet Salg i Tønder, Fjerdinger og Ottinger, bekendtgør han i Decbr. 1822, at der »nu efter adskilliges Ønske« kan fås grøn Oliesæbe i Halvottinger i Nr. 252 på Hjørnet af Bispensgade og Jomfru Anne Gade⁵.

Det er tidligere⁶ nævnt, at Jacob Christensen endnu i Maj 1825 boede i Huset i Bispensgade. Ikke meget senere (hvad enten det har været før eller straks efter Moderens den 13. Juli samme År indtrufne Død) er han flyttet ind i Gården Nr. 470 på Nytorv, hvor

¹ Således JE. 1824 Nr. 113; Borchs Avis 1823 Nr. 92, 1824 Nr. 66, 71, 101, 103, 130, 145, 1825 Nr. 11, 53, 79.

² Ovfr. S. 150.

³ JE. 1822 Nr. 116, 1823 Nr. 141, 1824 Nr. 95, 1825 Nr. 19, 77. Borchs Avis 1822 Nr. 126, 1823 Nr. 161, 1824 Nr. 122, 1825 Nr. 25, 98.

⁴ JE. 1822 Nr. 114, 1823 Nr. 123; Borchs Avis 1822 Nr. 124, 1823 Nr. 143 (sammenholdt med de i den foregående Note nævnte, omtrent samtidige Avertissementer).

⁵ Borchs Avis 1822 Nr. 159. Jfr. hans efterfølgende Avertissementer (anførte ovfr. Note 3), hvor der nu stadig opgives Pris også på Halvottinger.

⁶ S. 84.

Sæbefabrikken var; men det skulde ikke blive i lang Tid, at han fik Glæde af den rummeligere Lejlighed, som han her fik at bo i. I flere År havde han været syg, uden at dog Arten af hans Sygdom nu kendes; den 28. Juli 1825 hedder det i Anledning af en Skiftesamling i Moderens Bo, at han »alt længe har holdt og endnu må holde Sengen, så at han ikke kan overvære nogen Session ude af Huset«¹, og den 5. Oktbr. 1825 døde han, som det fremgår bl. a. af Enkens sålydende Bekendtgørelse om Dødsfaldet²:

At det har behaget det alvise Forsyn i Går Aftes ved en rolig og stille Død efter flere Års Lidelser at bortkalde fra det jordiske min inderlig elskede Mand Købmand Jacob Christensen i hans Alders 48 År, bekendtgøres herved fraværende Slægt og Venner af hans dybtsørgende Enke, der tillige med 3de uforsørgede Børn begræder Tabet af den retskafneste Mand og Fader.

Aalborg den 6te Oktober 1825.

Engel Christensen,
født Meyer.

Den 11. Oktbr. blev Jacob Christensen begravet i Familiegravstedet på Ålborg Almenkirkegård³. Enken fik 25. Febr. 1826 Bevilning til at sidde i uskiftet Bo og erholdt i Henhold hertil Boet ekstraderet nogle Dage senere⁴. Hun fortsatte Driften af Sæbefabrikken og havde allerede en halv Snes Dage efter Mandens Død indrykket et Avertissement i Aviserne om, »at der af den såkaldte Oluf Christensens Sæbefabrck på Nytorv fremdeles kan bekommes grøn Olie-sæbe af udmærket Godhed til de forhen bestemte Priser«⁵. Men Fabriksvirksomheden blev ikke mere indbringende for hende end for Manden. Antallet af Arbejdere ved Fabrikken var i 1825 og 1826 fremdeles 6 ligesom i de nærmest foregående År, hvorimod det i den Del af Året 1827 (3: de første 8 Måneder), da hun ejede den, gik ned til 3 »Fabrikarbejdere« og 1 af Kategorien »Daglejere eller andre«. Produktionen udgjorde i 1825 kun 117 Tønder Sæbe, viser i 1826 en lille Stigning til 136 Tønder og beløb sig i de 8 Måneder

¹ ABA., Skifteprot. 1820-37 Bl. 244 b. I 1829 siger hans Enke, »at min Mand som bekendt i sine sidste Leveår var syg og sengeliggende« (AAA., J. 1829 Nr. 2713; Sagen findes i AAA., Indk. Breve Ålborg By og Birk angående).

² JE. 1825 Nr. 119 (med et Par uheldige Trykfejl). Borchs Avis 1825 Nr. 153.

³ NLA., Ålborg Vor Frue Kb., Døde.

⁴ ABA., Skifteprot. 1820-37 Bl. 296 b.

⁵ JE. 1825 Nr. 123. Borchs Avis 1825 Nr. 158.

af det følgende Ar, hvori hun drev Fabrikken, til $80\frac{7}{8}$ Tønde, hvori-
mod den i de 4 sidste Måneder af 1827, efter at hun havde afhændet
den, steg til $120\frac{5}{8}$ Tønde. Overskud har Driften øjensynlig ikke
givet hende; i alt Fald udtaler hun om Året 1825: »Atter et År hen-
runden uden at se nogen Forfremmelse eller livligere Drift i Møde,
men bestandig Tabt (!) og Undertrykkelse. Højest beklageligt er at
se Fabrikkerne således gå til Grunde, som i forrige Tider haver væ-
ret i fuld Flor, hvorved mange igen haver haft deres Brød og Ud-
komme, som nu gå omkring og tigge, og hvad vil vel Enden blive
af sådant? Den sande Jammer og Elendighed. Jeg synes derfor, det
er på høj Tid, om Fabrikkerne skulle ophjælpes; Hampoliens Ned-
sættelse, den fremmede og ringere Sæbeindførsel, som i de forrige
Aringer er påanket, håber jeg dog engang allernådigst måtte tages i
Overvejelse, som dog vil bevirke noget«. Og i sin Indberetning for
1826 siger hun mere kortfattet, at da der endnu ikke er blevet taget Hen-
syn til, »hvad her hvert År anmærkes«, har hun »for i År intet at
annotere, men blot det Ønske«, at det må ske nu¹. Prisen på Sæben,
som i hendes Mands sidste Levetid havde været 26 Rbd. pr. Tønde
mod kontant, måtte hun i Aug. 1826 sætte ned til 24 Rbd. pr.
Tønde², efter at den anden Sæbefabrik (på Vestergade) i Mellemtiden
var gået helt ned til en Pris af 21 Rbd.³; men i Oktbr. 1826 satte
hun den op igen til 27 Rbd. pr. Tønde mod kontant⁴.

Under Forhold som de anførte er det ikke til at undres over,
at Enken har ønsket at afhænde Fabrikken. I Januar 1827 averterer
hun den til Salg underhånden⁵, og 5. Septbr. 1827 skødede hun
Gården Nr. 470 på Nytorv med den deri værende Sæbefabrik (så
vel dens Privilegier som alt til dens Drift hørende Inventarium) samt

¹ RA., de ovfr. S. 93 Note 4 nævnte Pakker (Oplysningerne både for 1825 og 1826 findes i Pakken 1826). ARA., den sstds. nævnte Pakke (der dog kun har de egentlige talmæssige Opgivelser og ikke Ejerindens mere almindelige Udtalelser).

² JE. 1826 Nr. 105. Borchs Avis 1826 Nr. 127.

³ JE. 1825 Nr. 112, 129, 1826 Nr. 73. Borchs Avis 1825 Nr. 145, 166, 1826 Nr. 100.

⁴ JE. 1826 Nr. 130. Borchs Avis 1826 Nr. 158. — I Forbindelse med, hvad der tidligere er anført om den Konkurrence, som Sæbefabrikkerne i Ålborg havde i anden Steds fra indført Sæbe, skal nævnes, at man i den sidste Tid, da Jacob Christensens Enke ejede Sæbefabrikken, kan finde, at endog hendes Mands Brodersøn, den unge Købmand Oluf Christensen, tilbyder københavnsk Sæbe til Købs (Borchs Avis 1827 Nr. 91).

⁵ JE. 1827 Nr. 5. Borchs Avis 1827 Nr. 6.

Lejehuset Nr. 438 på den nordre Side af Store Nygade til Købmand og eligeret Borger Anders Herskind for 8100 Rbd. Sælgerinden skulde have Ret til at blive boende frit i Gården til Påske Flyttedag 1828, hvorimod Køberen straks kunde tiltræde Sæbefabrikken og Gårdens øvrige Bygninger. Hun lod 4000 Rbd. blive stående i Ejendommen på 2. Prioritet¹; de 1500 Rbd., som Købmandslavet i 1821 havde lånt Jacob Christensen mod 1. Prioritet i Gården, måtte den ny Ejer derimod indfri samtidig med Købet². Men i alt Fald kort efter havde han en betydelig større 1. Prioritet stående, også af offentlige Midler, idet det i den tidligere omtalte Fundats af 7. Oktbr. 1828 for den såkaldte »8 Købmænds Stiftelse« hedder, at Stiftelsens Kapital (4000 Rbd.) står på 1. Prioritet i Sæbefabrikken på Nytorv mod Købmand Anders Herskinds Panteforskrivning³.

En medvirkende Grund til, at Jacob Christensens Enke ønskede at sælge Gården, har det måske været, at hun synes at have haft Vanskelighed ved at få sin anden Ejendom, Bispensgade Nr. 252 på Hjørnet af Jomfru Anne Gade, lejet ud; i alt Fald ser man hende avertere den sidstnævnte Ejendom til Leje i 1826 til flere forskellige Tider, én Gang med den udtrykkelige Tilføjelse: »på billige Vilkår«⁴. Det måtte derfor ligge nær for hende at vende tilbage til Bispensgade, og efter at hun var flyttet fra Nytorv (i hvilken An-

¹ ABK., Pantebog 15 Bl. 255 a, 258 a. Jfr. en Redaktionsbemærkning om Fabrikens Salg i Borchs Avis 1827 Nr. 136 (hvor det hedder, at »Sæbesyderiet, hvis Produktioner stedse have været af anerkendt god Bonitet, vil fremdeles vende drevet af den nye virksomme Ejer«) og et Avertissement af den ny Ejer om Udsalget af den »fortrinlig bekendte Sæbe« sstds. Nr. 181. 1828 22. Jan. fik Anders Herskind Privilegium på at anlægge (!) og drive et Sæbesyderi i Ålborg (RA., Komm. Koll., Ind. Fagets Priv. Prot. 1827-32 S. 84). — I 1832 averterer han, at »Jomfru Kirsten Lauritzen, der i en Række af År har været i Huset hos afdøde Købmand Oluf Christensen og i de sidste 4 År haft Ophold i mit Hus«, er død (Aalborg Stiftstid. 1832 Nr. 33). Formodentlig er denne Kirsten Lauritzen identisk med en Kirstine Larsdatter, der ved Folketællingen i 1801 (i RA.; under 2. Rodes 5. Familie) var Husjomfru hos Oluf Christensen, (og mulig også med en Kiesten Lausdatter, der beklædte samme Stilling allerede ved Folketællingen 1787 (i RA.; under Vesterå Nr. 124), men hvis Alder ganske vist ikke svarer til Kirstine Larsdatters i 1801); Engel Christensen har i så Fald ved Salget sørget for at skaffe sine Svigerforældres mangeårige veltjente Tyende Husly for Resten af hendes Tid.

² ASB., det ovfr. S. 3 Note 2 nævnte Manuskript Nr. 230 Bl. 111 a; jfr. her ovfr. S. 258.

³ Jfr. her ovfr. S. 134-35 (den vedkommende Passus findes i Fundatsens § 9).

⁴ JE. 1826 Nr. 19, 29, 100.

ledning hun i Apr. 1828 før Flytningen havde ladet holde Auktion over en Del af sit Indbo¹), finder man hende da også boende i Nr. 252 i alt Fald i Årene 1829—32².

Om Engel Christensen bortset fra Sæbefabrikken har drevet nogen Art af Forretning efter Mandens Død, vides ikke; i ethvert Tilfælde har hun vistnok søgt at afvikle sine andre Forpligtelser så snart som muligt. Det hedder et Steds om Jacob Christensen: »Død, og Enken nedlagt Handelen«³; men en nærmere Tidsbestemmelse gives ikke, så at det ikke er klart, om Udtalelsen skal forstås således, at Enken overhovedet ikke har drevet Købmandsforretning efter Mandens Død, eller således, at hun har drevet den en Tid og derefter opgivet den. Hvad Mandens Rederivirksomhed angår, er det tidligere⁴ nævnt, at han ved sin Død ikke vides at være Reder for noget Skib, men derimod sandsynligvis har beholdt en Part i Skibet »Resolutionen«, så længe han levede. Hvad der kunde tyde herpå, er dels det, at han ejede denne Part endnu i 1824, og dels det, at der allerede en 14 Dages Tid efter hans Død averteres, at en Fjerdedel i Galeasen »Resolutionen« kan fås til Købs ved Henvendelse til Prokurator Møller; ganske vist siges det ikke, hvem Ejeren var⁵, men da den nævnte Prokurator var Jacob Christensens Enkes Sagfører⁶, er det ikke udelukket, at den pågældende Part kan have været Jacob Christensens, som Enken nu har villet skille sig ved.

Når allerede Jacob Christensens Kår sikkert kun har været jævnt tarvelige⁷, kan det vistnok anses for givet, at Enkens ikke er blevet bedre. Det er tidligere nævnt, at Statsgældsdirektionen en Tid havde taget under Overvejelse at gøre den Fordring, som den havde på »Oluf Christensen & Sønner« i Anledning af en Kaution, som dette Firma i 1810 havde påtaget sig for Købmand N. A. Færch i Nibe, gældende også over for hende, og at hun ved den Lejlighed afgav en

¹ ABA., Auktionsprot. 1825-36 Bl. 175 a med tilhørende Auktionskatalog, hvorefter det solgte betaltes med 316 Rd. 4 Mk. 10 Skill. Jfr. Aalborg Stiftstid. 1828 Nr. 51.

² ARA., Pakken »Ligninger ov. den personelle Skoleskat 1828-38« (i Ligningen for 1828 opføres hun derimod endnu under Nr. 470).

³ ASB., det ovfr. S. 6 Note 2 nævnte Manuskript Nr. 226 Bl. 50b-51 a.

⁴ S. 257. ⁵ JE. 1825 Nr. 125. Borchs Avis 1825 Nr. 161.

⁶ Se således JE. 1826 Nr. 100, 1827 Nr. 5.

⁷ Jfr. f. Eks. ovfr. S. 255 (allerede 1810 og 1813) og S. 259 (hans Klager i 1822-23).

urigtig Erklæring om, at hendes Mand aldrig havde været Deltager i Firmaet, en Erklæring, som der er en Mulighed for, at hun har afgivet i god Tro. I ethvert Fald slap hun med Skrækken, idet Statsgældsdirektionen stillede Sagen i Bero, efter at Ålborg Magistrat i en indhentet Erklæring af 15. Novbr. 1828 havde udtalt, at et Søgsmål mod hende næppe vilde »lede til andet end at påbyrde hende en Processes Omkostninger, som hun kun har liden Lejlighed til at bære, da hun ved ubetydelig Formue endnu har uforsørkede Børn«¹. Og i 1829, da Ålborg Kæmnerkasse krævede et Beløb af c. 94 Rbd. af hende (en Fordring, der stammede fra hendes Mands Tid), ansøgte hun om at fritages for at betale, da dette »i min iværende og bekendte trange Stilling« vilde være »alt for trykkende og næsten en Umulighed«².

Men selv om hun således kun har haft det knapt, er hun dog blevet forskånet for en sådan Katastrofe som den, der havde ramt hendes Svoger Berthel Christensen og hans Hustru; og hun boede, som nylig nævnt, endnu i Årene 1829—32 i sit eget Hus i Bispensgade Nr. 252. Den 23. Juni 1832 skødede hun imidlertid denne Ejendom for 1450 Rbd. Sedler til Apoteker C. Strøyberg, Proprietær og Købmand N. W. Kjellerup og Jomfru Cecilie Kjellerup³, en Svigersøn, en Søn og en Datter af den tidligere omtalte, meget velstående Købmand Jacob Kjellerup, der var død den 29. Oktbr. 1831⁴. Skødet er dateret Ålborg, hvor Engel Christensen altså endnu opholdt sig. Og hun har — som det må antages, omtrent samtidig med dets Udstedelse — fået indfriet den Prioritet på 4000 Rbd. Sedler, som hun havde ladet stå i Sæbefabrikken på Nytorv ved Fabrikens Salg i 1827⁵. Hun synes således ved denne Tid at have stræbt

¹ RA., Aktivktr. J. 1828 Nr. 2365 med Bilag (ved 1843 Nr. 1866); jfr. her ovfr. S. 238.

² AAA., J. 1829 Nr. 2713; Sagen findes i AAA., Indk. Breve Ålborg By og Birk angående. — Jfr. også den følgende Note.

³ ABK., Pantebog 16 Bl. 265 a. Hun havde kort i Forvejen solgt Stedet til en anden; men Handelen var gået tilbage, og hun ansøgte derfor Rentekamret om at få godtgjort et til denne Handel benyttet Ark stemplet Papir til 10 Rbd., hvad der også bevilgedes, da Stiftamtmanden udtalte, at »Supplikantinden er mig bekendt som en skikkelig, men uformuende Kone, hvem Tabet af det stemplede Papirs Beløb vilde falde tungt nok at bære« (RA., 1. jydsk Rtskrktr. J. 1832 Nr. 628).

⁴ Se om ham N. K. Strøyberg, Jacob Kjellerup (Aalborg 1912).

⁵ Jfr. ovfr. S. 263. Den nøjagtige Datum for selve Indfrielsen af Obligationen kan ikke angives; men 2. Juli 1832 blev den fremlagt i Ålborg Bytingsret

at løse de Bånd, der endnu knyttede hende til Ålborg, så at det ligger nær at antage, at hun havde til Hensigt at forlade Byen; hun havde da også allerede den 29. Maj 1832 ladet holde Auktion i sin Bopæl i Bispensgade over en Del hende tilhørende Løsøre¹.

I Virkeligheden kan hun næppe påvises som nærværende i Ålborg efter 1832², og på den anden Side er hun ikke fundet anført som død i Byens Kirkebøger i den følgende Tid; man kan derfor utvivlsomt gå ud fra, at hun er rejst fra Byen, sandsynligvis omtrent i Slutningen af 1832. Men hvor hun er rejst hen, er det ikke lykkedes at udfinde³. Man kunde tænke sig, at hun var vendt tilbage til sin Slægt i Bergen; men ved en anstillet Undersøgelse er hun ikke fundet død i denne By. Eller man kunde tænke sig, at hun havde taget Ophold hos et af sine 3 levende Børn; men af disse var den yngste Søn i 1832 kun 20 År gammel og var tilmed Sømand, og Datteren blev aldrig gift, så at der ikke ret vel kan være Tale om andre af Børnene, i hvis Hus hun kunde være blevet optaget, end den ældste, i 1806 døbte Søn Oluf. Han vilde i 1832 være 26 År, og da der ikke er fundet mindste Oplysning om hans Skæbne som voksen, er det ikke udelukket, at han kan have fået en Stilling uden for Ålborg⁴, og at Moderen er flyttet til ham.

I ethvert Fald forsvinder altså Engel Christensen fra Ålborg ef-

med Påtegning om, at den var aldeles indfriet, hvorefter den annulleredes (ABK., Pantebog 15 Bl. 258 a).

¹ ABA., Auktionsprot. 1825-36 Bl. 401 b med tilhørende Auktionskatalog (det solgte blev betalt med 161 Rbd. 2 Mk. 11 Skill.).

² Hun forekommer således hverken i ARA., de ovfr. S. 264 Note 2 nævnte »Ligninger ov. den personelle Skoleskat« for 1833-34 eller i ARA., Hovedbøger for Ålborg Købstads Lejere for 1833-34; og heller ikke findes hun opført i RA., Folketællingen af 1834 for Ålborg By.

³ Hun er ikke fundet i Ålborg-Kirkebøgernes Afgangslister for 1833-34, der vel næppe heller har haft til Hensigt at opføre hende; men i øvrigt synes Listerne ufuldstændige for 1833, og for 1832 mangler de helt. Og heller ikke er der påtruffet noget Pas for hende i ABA., Prot. ov. udstedte Pas for Årene 1832-34.

⁴ Ganske vist er det i så Tilfælde påfaldende, at hans nogle År ældre Fætter, Berthel Christensens Søn Oluf, der i 1826 havde nedsat sig som Købmand i Ålborg, i Årene omkring 1830 kalder sig Oluf Christensen senior (f. Eks. Ny kgl. Saml., Fol. 382 ab Bd. 10 S. 283 (År 1829) og i flere Avertissementer i Aalborg Stiftstidende, således endnu i Novbr. 1833 (Årgangens Nr. 190, 192)). Thi han har sikkert antaget denne Betegnelse for at undgå Forveksling med den yngre Fætter, en Forsigtighedsregel, der skulde synes overflødig, hvis Fætteren ikke mere var i Byen.

ter 1832, uden at hendes senere Skæbne er funden oplyst; og da hendes Svoger Berthel 2 År senere forlod Ålborg og flyttede til København, var der ikke flere tilbage i Byen af Oluf Christensens Børn og Svigerdøtre¹. Hvad den næste Generation angår, vides det med Vished kun, at 2 af den havde Ophold i Ålborg sidst i 1830'erne, nemlig Berthel Christensens ældste Søn Købmand Oluf Christensen og den gamle Oluf Christensens Datterdatter Marie Antoinette Wigelsen, der var gift med Købmand Frederik Vilhelm Akkermann; og der er ikke Tale om, at den Generation af Slægten, hvortil de hørte, blot tilnærmelsesvis kom til at spille den Rolle i Ålborg som Slægtens første Mand i Byen, den gamle Oluf Christensen.

Her har det kun været Opgaven at følge denne Mands Skæbne og hans Børns, for så vidt de har været Deltagere i det af ham stiftede Handelshus. En Fortsættelse måtte i ethvert Fald blive et yngre Slægtleds Sag; men den vilde muligvis ikke vise sig så taknemlig, dels fordi de skrevne og trykte Kilder formentlig vil flyde væsentlig knappere, og dels fordi den følgende Generation hverken har at opvise en så karakteristisk Skikkelse som den gamle Oluf Christensen eller et Medlem med en så bevæget Skæbne som hans Søn Berthels.

¹ Oluf Christensens forlængst afdøde Datters Mand Niels Wigelsen (der jo imidlertid i mange År havde været gift med en anden Hustru, som han i øvrigt mistede 1833) døde derimod først i Ålborg 1841 (se Stamtavlen nedfr.).

STAMTAVLE
OVER
OLUF CHRISTENSENS EFTERKOMMERE.

Christen Olufssøn eller *Olessøn*, † før sin Hustru, g. m. *Anne Christensdatter*, † 1788 23. Maj, 80 År gammel¹, begr. 1788 29. Maj (Ålborg Budolphi Kb.)². Barn:

Oluf Christensen, f. 1739 5. Novbr. i Lynderup (Lynderup S., Rinds H.)³, † 1817 4. Febr. (Ålborg Vor Frue Kb.)⁴, g. 1774 6. (eller 5.) Juli (Københavns Vor Frelser's Kb.)⁵ m. *Maren Berthelsdatter*, f. 1745 4. Maj⁶ (Datter af Berthel Jenssøn Snedker i Odense og Jacobina Christensdatter (Kornbech)), døbt 1745 12. Maj (Odense Vor Frue Kb.), † 1825 13. Juli (Ålborg Vor Frue Kb.)⁷. Børn (a 1—a 7):

- a 1. *Christen Christensen*, f. 1775 14. Juli⁸, døbt 1775 21. Juli (Ålborg Budolphi Kb.), † 1781 12. Juli⁸, begr. 1781 17. (eller 14.) Juli (Ålborg Budolphi Kb.)⁹.
- a 2. *Berthel Christensen*, f. 1777 15. Marts¹⁰, døbt 1777 21. Marts (Ålborg Budolphi Kb.), † 1841 21. Novbr. (Københavns Garnisons Kb.)¹¹, g. 1799 20. Novbr. (Ålborg Budolphi Kb.) m. *Cathrine Aagaard Hass*, f. 1780 13. Maj¹² (Datter af Niels Hass, Vinhandler i Ålborg, og Helvig Kirstine Krog), hjemme-

¹ JE. 1788 Nr. 22 (Manden her kaldt Olufsen).

² (Manden her kaldt Olesøn). I NLA., Ålborg Budolphi Kirkes Ark., Begravelsesbog 1740 ff. S. 13 (jfr. Regnskabsprot. 1768-96 S. 1363) angives 23. Maj som Begravelsesdagen, hvad der utvivlsomt er urigtigt.

³ Ovfr. S. 1. ⁴ Jfr. ovfr. S. 136. ⁵ Jfr. ovfr. S. 9-10. ⁶ Ovfr. S. 8.

⁷ Jfr. ovfr. S. 155. ⁸ JE. 1781 Nr. 29.

⁹ Kirkebogen har 17. Juli, den ovfr. i Note 2 nævnte Begravelsesbog S. 12: 14. Juli, hvad der vel næppe er rigtigt.

¹⁰ Ovfr. S. 159. ¹¹ Jfr. ovfr. S. 248. ¹² Ovfr. S. 163.

- døbt 1780 19. Maj, i Kirken 29. Maj (Ålborg Budolphi Kb.),
 † 1821 25. Novbr. (Ålborg Budolphi Kb.)¹. Børn (b 1—b 11):
- b 1. *Oluf Christensen*, f. 1800 18. Oktbr.², hjemmedøbt 1800 19. Oktbr., i Kirken 28. Novbr. (Ålborg Budolphi Kb.), † 1875 1. Apr. i København (Frederiksberg Kb.), tog 1826 19. Juli Borgerskab som Købmand i Ålborg³, tillige Eddikebrygger sstds., senere Partikulier i København, g. 1838 9. Septbr. (Ålborg Vor Frue Kb.) m. *Marie Friderica Curtius*, døbt 1805 5. Juli (Gerding-Blenstrup Kb.) (Datter af Chirurgus Carl Friederich Curtius på Lindenberg og Mariane Garfern), † 1888 28. Septbr. i København (Frederiksberg Kb.).
- b 2. Dødfødt Søn, begr. 1802 29. Marts (Ålborg Budolphi Kb.).
- b 3. *Niels Hass Christensen*, f. 1803 1. Apr.⁴, hjemmedøbt 1803 3. Apr., i Kirken 7. Maj (Ålborg Budolphi Kb.), † 1841 17. Marts i Liverpool⁵, Styrmand.
- b 4. *Christian Wilhelm Christensen*, f. 1804 22. Septbr.⁴, hjemmedøbt 1804 23. Septbr., i Kirken 29. Oktbr. (Ålborg Budolphi Kb.), † 1886 28. Marts (Hellevad Kb.), nævnes 1831—36 som Forvalter på Sæbygård (Sæby S., Løve H.), 1836—42 som Møller i Kirke-Stillinge (Stillinge S., Slagelse H.) og 1842—86 som Ejer af Kærsgård (Hellevad S., Dronninglund H.); g. 1. Gang 1831 30. Juli (Sæby Kb., Løve H.) m. *Sophie Cathrine Müller* eller *Møller*, døbt 1805 17. Jan. (Datter af Forpagter på Benzonseje; senere Ejer af Gården Lykesholm på Frederiksberg Peter Severin Müller eller Møller og Ane Marie Lange) (Ørsted Kb., Ramsø H.), † 1834 16. Jan. (Sæby Kb., Løve H.); g. 2. Gang 1835 30. Maj (Finderup Kb., Løve H.) m. *Dorthe (Dorothea) Nicoline Müller* eller *Møller*, f. 1816 15. Jan. (Søster til hans 1. Hustru) (Frederiksberg Kb.), † 1882 10. Juni (Hellevad Kb.). Børn (af 1. Ægteskab: c 1, af 2. Ægteskab: c 2—c 11):

¹ Jfr. ovfr. S. 223. ² Ålborg Vor Frue Kb., Viende 1838 9/9.

³ NLA., Ålborg Bys Hovedregnskab 1826, Indtægtsbilag H ved Hovedkæmnerregnskabet. Jfr. ASB., det ovfr. S. 6 Note 2 nævnte Manuskript Nr. 226 Bl. 60 b, JE. 1826 Nr. 85 og Borchs Avis 1826 Nr. 103.

⁴ Optegnelse af Berthel Christensen i NLA., Dokum. til Kær H. Skifteprot 1827, Skifte efter Helvig Kirstine Krog.

⁵ Skifte efter Faderen (jfr. ovfr. S. 247 Note 3).

- c 1. *Sophus Severin Christensen*, f. 1834 8. Jan. (Sæby Kb., Løve H.), † 1898 11. Septbr. (V.-Brønderslev Kb.), Forvalter, Gårdejer, g. 1854 27. Oktbr. (Vrejlev Kb.) m. *Anthouette Larsdatter*, f. 1835 15. Juni (Datter af Gårdmand Lars Jensen og Anne Pedersdatter af Børglum) (Børglum Kb.), Ejerinde af Gården Saksager (Vrejlev S., Børglum H.). Børn (d 1--d 4):
- d 1. *Anne Sophie Johanne Christensen*, f. 1855 10. Oktbr. (Vrejlev Kb.), † 1872 19. Febr. (Vrejlev Kb.).
- d 2. *Laura Christensen*, f. 1859 4. Maj (Vrejlev Kb.), g. m. *L. C. Karm*, Lokomotivfører i Ålborg. (Børn.)
- d 3. *Christian Vilhelm Christensen*, f. 1862 24. Jan. (Vrejlev Kb.), fik 1905 27. Decbr. ved Navnebevis af Ålborg Politimester Familienavnet *Saxager* i Stedet for Christensen, † 1911 13. Oktbr. (Ålborg Budolphi Kb.), Korkvarefabrikant i Ålborg.
- d 4. *Laurits Adolf Christensen*, f. 1865 31. Aug. (Vrejlev Kb.), Korkvarefabrikant i Ålborg, gift. (Børn.)
- c 2. *August Ferdinand Christensen*, f. 1836 2. Aug. (Kirke-Stillinge Kb.), † 1913 11. Febr. (Jetsmark Kb.), Kontorist på Hvetbo Herreds Kontor i Blokhus, Politibetjent i Hvetbo Herred, Dannebrogsmænd 1905 28. Oktbr., g. 1897 10. Septbr. (Saltum Kb.) m. *Inger Marie Svendsen*, f. 1862 6. Maj (Datter af Indsider i Kås Svend Andersen og Johanne Cathrine Christensen) (Jetsmark Kb.). (Hun g. 1. Gang 1883 10. Aug. (Jetsmark Kb.) m. Karetmager Søren Henningsen Hansen, f. 1860 15. Septbr. (Søn af Husmand Hans Christian Christensen og Mariane Nielsdatter) (Åby Kb., Kær og Hvetbo Herreder), † 1891 8. Novbr. (Jetsmark Kb.) Barn (d 1):
- d 1. *Vilhelm Ferdinand Cletus Christensen*, f. 1898 26. Apr. (Jetsmark Kb.).
- c 3. *Agnes Catharina Christensen*, f. 1838 15. Juni (Kirke-Stillinge Kb.), † 1908 17. Maj (Malmö St. Pauli Menighed), g. 1857 29. Maj (Hellevad Kb.) m. *Adolph Christian Valentin Sandegaard*, f. 1821 16. Septbr. (Søn af Kopist Jens Sandegaard og Christiane Hansine Beyer) (Københavns Helligånds Kb.), Ejer af Fjeldgård (Torslev S., Dronning-

- lund H.), Proprietær i Avedøre, Kalkværksejer, Forpagter af Limhamnsgård (Oxie H., Skåne). Børn (d 1—d 4):
- d 1. *Alexis Georg Sandegaard*, f. 1860 21. Apr. (Torslev Kb., Dronninglund H.), † 1870 14. Maj i København (Frederiksberg Kb.).
- d 2. *Carl Emil Sandegaard*, f. 1862 10. Oktbr. (Glostrup Kb.), Folkehøjskolelærer, Stadskomminister i Helsingborg, Kyrkoherde i Hesslunda (Malmöhus Len), g. 1894 4. Juli (Hyllie Menighed, Malmöhus Len) m. *Karin Sofia Kidron*, f. 1866 6. Septbr. (Datter af Toldkontrolør Nils Kidron og Emilie Klingstedt) (Uddevalla Stads Menighed). Børn (e 1—e 3):
- e 1. *Karl Vilhelm Gunnar Sandegård*, f. 1895 14. Oktbr. (Bunkeflo Menighed, Malmöhus Len).
- e 2. *Agnes Elisabet Sandegård*, f. 1897 23. Septbr. (Bunkeflo Menighed, Malmöhus Len).
- e 3. *Torsten Nils Adolf Sandegård*, f. 1904 5. Aug. (Helsingborg Stads Menighed).
- d 3. *Vilhelm Alfred Sandegaard*, f. 1870 5. Juli i København (Frederiksberg Kb.), Boghandler i Linköping, g. 1900 18. Juli (Hyllie Menighed, Malmöhus Len) m. *Ida Charlotta Gustafva Desideria Sjöberg*, f. 1871 23. Maj (Datter af Kyrkoherde August Ludvig Christopher Sjöberg og Gustafva Eleonora Borgström) (Asmundtorp Menighed, Malmöhus Len). Børn (e 1—e 4):
- e 1. *Margit Agnes Gustafva Sandegård*, f. 1901 5. Maj (Linköping Domkirkes Menighed).
- e 2. *Hakon Adolf Ludvig Sandegård*, f. 1904 11. Apr. (Linköping Domkirkes Menighed).
- e 3. *Bertil Wilhelm Sandegård*, f. 1906 16. Septbr. (Linköping Domkirkes Menighed).
- e 4. *Estrid Maria Sandegård*, f. 1912 27. Decbr. (Linköping Domkirkes Menighed).
- d 4. *Gerda Maria Elisabet Sandegård*, f. 1873 13. Septbr. (Malmö St. Petri Menighed).
- c 4. *Harald Christensen*, f. 1841 17. Marts (Kirke-Stillinge Kb.), Ejer af Kærsgård (Hellevad S., Dronninglund H.), senere af Bøgen (Hallund S., Dronninglund H.).

- c 5. *Emilie Magdalene Christensen*, f. 1842 23. Oktbr. (Hellevad Kb.), g. 1870 28. Oktbr. (Hellevad Kb.) m. *Jens Worsaae Asmussen*, f. 1842 28. Oktbr. (Søn af Kapellan Peter Christian Asmussen og Jensine Jacobine Mathilde Worsaae) (Pjedsted Kb.), † 1891 16. Septbr. (Torslev Kb., Dronninglund H.), Ejer af Mellem-Løgtved (Hørby S., Dronninglund H.), Bestyrer af Hjedsbækgård (Suldrup S., Hornum H.), Avlsbruger på Theasminde (Torslev S., Dronninglund H.). Børn (d 1—d 3):
- d 1. *Ida Nicoline Mathilde Asmussen*, f. 1871 21. Juli, døbt i Volstrup Kirke (Hørby Kb., Dronninglund H.), g. 1902 3. Jan. (Torslev Kb., Dronninglund H.) m. *Matthias Pedersen*, f. 1869 1. Septbr. (Søn af Gårdmand i Stistrup Peder Andersen og Ane Kirstine Byrialsdatter) (Fovlum Kb.), Gårdbestyrer på Store Fjembe (Torslev S., Dronninglund H.), Gårdmand i Mejlby (Brorstrup S., Års H.). Børn (e 1—e 3):
- e 1. *Anna Emilie Worsaa Pedersen*, f. 1902 6. Marts (Torslev Kb., Dronninglund H.).
- e 2. *Ruth Worsaae Petersen*, f. 1907 6. Jan. (Brorstrup Kb.).
- e 3. *Hugo Worsaae Petersen*, f. 1911 21. Juni (Brorstrup Kb.).
- d 2. *Peter Christian Vilhelm Asmussen*, f. 1873 4. Febr., døbt i Volstrup Kirke (Hørby Kb., Dronninglund H.), Oversergent, Formand for Underofficersforeningen, g. 1898 25. Novbr. (Københavns Garnisons Kb.) m. *Augusta Christine Jensen*, f. 1869 17. Juni (Datter af Indsieder i Sæby (Løve H.) Jens Peter Andersen og Maren Pedersen) (Sæby Kb., Løve H.). Børn (e 1—e 2):
- e 1. *Ida Emilie Antonia Asmussen*, f. 1899 20. Aug. (Københavns Garnisons Kb.).
- e 2. *Gerda Louise Asmussen*, f. 1901 10. Aug. (Københavns Garnisons Kb.).
- d 3. *Anthon Ferdinand Asmussen*, f. 1875 11. Jan., døbt i Volstrup Kirke (Hørby Kb., Dronninglund H.), Købmand i Tårs (Tårs S., Børglum H.), senere i Rønnebjerg (Vrejlev S., Børglum H.), g. 1900 20. Apr. (Tårs Kb., Børglum H.) m. *Olga Roberta Scheel*, f. 1876 22. Juni (Datter af Husmand og Tømrer i Sønder-

- Houstrup Johan Peter Scheel og Ane Elisabeth Pedersen) (Tårs Kb., Børglum H.). Børn (e 1—e 2):
- e 1. *Christian Worsaa Asmussen*, f. 1903 27. Febr. (Tårs Kb., Børglum H.).
- e 2. *Jens Johan Asmussen*, f. 1904 24. Aug. (Vrejlev Kb.).
- c 6. *Niels Carl Christian Christensen*, f. 1844 24. Juni (Hellevad Kb.), † 1886 11. Oktbr. (Malmö St. Petri Menighed), Købmand i Malmö, g. 1874 15. Apr. (Helsingborg Stads Menighed) m. *Wilhelmina Margareta Scherber*, f. 1841 6. Jan. (Datter af Konditor Carl Christian Scherber og Anna Sjöbeck) (Helsingborg Stads Menighed). Børn (d 1—d 2):
- d 1. *Jenny Gabriella Christensen*, f. 1875 13. Febr. (Malmö St. Petri Menighed), g. 1905 4. Febr. (Helsingborg Stads Menighed) m. *John Nilsson*, f. 1861 20. Febr. (Søn af Landbruger Nils Andersson og Hustru Kristina) (Mellösa Menighed, Örebro Len), Disponent for Helsingborg Skibsværft, Ingeniør. Barn (e 1):
- e 1. *Gertrud Margareta Nilsson*, f. 1906 22. Apr. (Helsingborg Stads Menighed).
- d 2. *Valborg Ernestine Christensen*, f. 1876 22. Apr. (Malmö St. Petri Menighed) g. 1908 7. Febr. (Malmö St. Petri Menighed) m. *Anders Nathanael Löfberg*, f. 1877 19. Septbr. (Søn af Folkeskolelærer Gustaf Löfberg og Hustru Beda Kristina) (Sköllersta Menighed, Örebro Len), Grosserer i Karlstad. Barn (e 1):
- e 1. *Sven Anders Löfberg*, f. 1909 3. Novbr. (Karlstad Menighed).
- c 7. *Albert Christensen*, f. 1846 24. Apr. (Hellevad Kb.), † 1911 6. Apr. på Sindssygehospitalet ved Århus (Vejlby Kb., Hasle H.).
- c 8. *Cathrine Aagaard Christensen*, f. 1848 12. Apr. (Hellevad Kb.), † 1889 25. Decbr. (Volstrup Kb.), g. 1879 12. Juni (Hellevad Kb.) m. *Marinus Hansen Friis*, f. 1845 10. Oktbr. (Søn af Gartner i Agerledet Jørgen Andreas Friis og Mariane Thomasdatter) (Volstrup Kb.), Skovfoged i Agerledet (Volstrup S., Dronninglund H.). (Han g. 2. Gang 1892 5. Aug. (Volstrup Menighed) m. Edele Marie Nielsen, f. 1860 2. Febr. (Datter af Tømremester Nielsen).) Børn (d 1—d 4):

- d 1. *Dorthea Nikoline Friis*, f. 1880 7. Apr. (Volstrup Kb.), g. 1908 5. Juli (Volstrup Menighed) m. *Halvor Jessen*, f. 1881 15. Oktbr. (Søn af Lærer i Kivsmose Niels Jørgen Jessen og Marie Sofie Frederikke Strandbygaard) (Tommerup Kb.), Premierlieutenant i Generalstaben. Barn (e 1):
 e 1. *Ulf Jessen*, f. 1909 6. Juli (Solbjærg Kb., Frederiksberg Provsti).
- d 2. *Marianna Friis*, f. 1881 17. Novbr. (Volstrup Kb.).
- d 3. *Agnes Friis*, f. 1884 12. Febr. (Volstrup Kb.).
- d 4. *Bertha Friis*, f. 1885 18. Oktbr. (Volstrup Kb.), † 1894 16. Jan. i Agerledet, Volstrup S. (Sæby Købstads Kb.).
- c 9. *Bartholine Lovise Christensen*, f. 1850 6. Apr. (Hellevad Kb.), g. 1883 22. Juni (Hellevad Kb.) m. *Ferdinand Johan Ditlev Vøhlk*, f. 1835 25. Febr. (Søn af Hollænder på Rosenlund Carl Vøhlk og Magdalene Pedersen) (Thoreby Kb.), Forpagter på Sæbygård (Volstrup S., Dronninglund H.). (Han g. 1. Gang 1864 8. Apr. (Hundstrup Kb., Hillerslev H.) m. *Elise Sophia Margaretha Clasen*, f. 1844 14. Juni (Datter af Hollænder i Hinschendorf Joachim Ludwig Christian Clasen og Doris Louise Lisette Meyer) (Kirchsteinbek Kb., Holsten), † 1881 3. Septbr. (Volstrup Kb.).)
- c 10. *Elisabeth Christensen*, f. 1852 17. Juli (Hellevad Kb.), † 1910 12. Jan. (Gudum Kb., Fleskum H.), g. (formentlig 1896 12. Oktbr.) m. *Hans Nicolaj Bager*, f. 1857 16. Aug. (Søn af Gårdejer i Kelstrup Christen Christensen Bager og Helmine Marie Fischer) (Ove Kb.), Danselærer. (Han g. 2. Gang 1912 29. Aug. (Ove Kb.) m. *Eleonore Sophie Katrine Thomsen*, f. 1865 9. Juli (Datter af ugift i Vesterhede Mette Marie Nielsen og Møllersvend i Kovsted Mølle Rasmus Thomsen) (Asferg Kb.).)
- c 11. *Laurits Christoffer Christensen*, f. 1855 8. Jan. (Hellevad Kb.), † 1856 29. Apr. (Hellevad Kb.).
- b 5. *Carl Christensen*, f. 1806 11. Febr.¹, hjemmedøbt 1806 14. Febr., i Kirken 17. Marts (Ålborg Budolphi Kb.), † i Foråret 1844 ved Forlis med det af ham førte Barkskib Fitz Paine, tilhørende Handelshuset Paine Stricker & Comp. i

¹ Det ovfr. S. 270 Note 4 anførte Sted.

Batavia, g. 1843 26. Jan. m. *Elisabeth Wilhelmina Rosenquist* (Datter af en Pakhusforvalter i Byen Grisse på Javas Nordkyst Nordvest for Soerabaja), forlist i Foråret 1844 sammen med sin Mand¹. Børn (c 1—c 2):

c 1. *Anton Julius Christensen* (uægte Søn; Moderen ukendt), f. 1823 20. Jan. (Københavns Fødselsstiftelses Kb.), † 1884 18. Novbr. (Helsingborg Stads Menighed), Hotelejer, Købmand, g. 1846 26. Apr. (Frederiksberg Kb.) m. *Juliane Marie Graae*, f. 1819 11. Decbr. i København² (Datter af Skrædderfrimester Jochum Ulrich (eller Ulrichsen) Graae og Karen Pedersdatter), † 1902 10. Juni (Helsingborg Stads Menighed). Barn (d 1):

d 1. *Maia Maria Christensen*, f. 1846 23. Decbr. (Københavns Trinitatis Kb.), † 1912 2. Juli (Helsingborg Stads Menighed), g. 1867 26. Apr. (Helsingborg Stads Menighed) m. *Børge Peter Pontoppidan*, f. 1840 27. Juli (Søn af Styrmand Hans Peter Pontoppidan og Sophie Augusta Holtz) (Københavns Holmens Kb.), † 1901 3. Juli (Helsingborg Stads Menighed), Ejer af Frederiksdal ved Helsingborg (Luggude H.), Forpagter af Bankogården sstds., Inspektør for Renholdningen i Helsingborg. (Jfr. (E. P. Pontoppidan,) Slægten Pontoppidan, Nykjøbing F. 1905 S. 16 og Hauch-Fausbøll, Slægthaandbogen S. 809.) Børn (e 1—e 8):

e 1. *Johannes Erik Pontoppidan*, f. 1871 3. Marts (Helsingborg Stads Menighed), † 1890 11. Juni (Helsingborg Stads Menighed).

e 2. *Elisabeth Marie Pontoppidan*, f. 1873 4. Aug. (Helsingborg Stads Menighed), g. 1899 12. Maj (Helsingborg Stads Menighed) m. *Paul Otto Hedström*, f. 1870 26. Juli (Søn af Købmand Carl Evald Hedström og Maria Janentzky (Helsingborg Stads Menighed), Købmand i Helsingborg. Barn (f 1):

f 1. *Brita Hedström*, f. 1906 7. Oktbr. (Helsingborg Stads Menighed).

¹ Alt ifølge en endnu bevaret Optegnelse af Carl Christensens Broder Christian.

² Københavns Helligånds Kb., Konfirmerede 1834 2. Søndag efter Påske (ved hendes Vielse angiver Frederiksberg Kb. hendes Alder til 26 ³/₁₂ År).

- e 3. *Børge Pontoppidan*, f. 1875 27. Septbr. (Helsingborg Stads Menighed), Brygmester, Gartner i Humlebæk.
- e 4. *Anna Kirstine Pontoppidan*, f. 1877 18. Aug. (Helsingborg Stads Menighed), g. 1906 10. Novbr. (Københavns St. Jacobs Kb.) m. *Valdemar Harboe*, f. 1869 20. Marts (Søn af Skibsfører Johan Jørgen Bøysen Harboe og Anna Margrethe Agerup) (Københavns Holmens Kb.), Kasserer og Bogholder i Firmaet Marcus & Co. i København. Børn (f 1—f 2):
- f 1. *Bodil Marie Harboe*, f. 1907 23. Septbr. (Københavns St. Jacobs Kb.).
- f 2. *Ingrid Margrethe Pontoppidan Harboe*, f. 1908 9. Novbr. (Københavns St. Jacobs Kb.).
- e 5. *Paul Henning Pontoppidan*, f. 1879 7. Juli (Helsingborg Stads Menighed), Søkaptajn, bosat i Göteborg, g. 1912 29. Novbr. (Malmö St. Pauli Menighed) m. *Ellen Elisabeth Svensson*, f. 1888 2. Juni (Datter af Opsynsmand Sven Jonas Svensson og Anna Ols-son) (Malmö St. Petri Menighed).
- e 6. *Svend Axel Pontoppidan*, f. 1881 21. Novbr. (Helsingborg Stads Menighed), Kontorist i Hamburg.
- e 7. *Knut Isak Pontoppidan*, f. 1883 10. Septbr. (Helsingborg Stads Menighed), Bankassistent i Venersborg.
- e 8. *Einar Ove Harald Pontoppidan*, f. 1888 17. Marts (Helsingborg Stads Menighed), Bogholder i Firmaet Otto Hedström i Helsingborg.
- c 2. Barn, forlist i Foråret 1844 sammen med sine Forældre¹.
- b 6. *Julius Christensen*, hjemmedøbt 1807 19. Juni, i Kirken 6. Aug. (Ålborg Budolphi Kb.), † 1808 4. Jan. (Ålborg Budolphi Kb.)².
- b 7. *Marie Hedevig Christensen*, f. 1809 22. Apr. (Ålborg Budolphi Kb.), † 1811 21. Maj³, begr. 25. Maj (Ålborg Budolphi Kb.).

¹ Lengnick, Familien Krog (fra Birsted Krog).

² Dødsdagen anføres i Kirkebogen på samme Sted som Dåben; under Døde opgiver Kirkebogen kun Begravelsesdagen (den 9. Jan.), hvortil den føjer den øjensynlig urigtige Aldersangivelse: 6 Måneder 3 Dage. Det var i Anledning af dette Barns Død, at Familien havde købt Gravsted på Byens ny Kirkegård (ovfr. S. 137).

³ JE. 1811 Nr. 42.

- b 8. *Otilia Christensen*, f. 1810 11. Septbr. (Ålborg Budolphi Kb.), † 1848 3. Febr. (Lerup Kb.), var 1834 som Husjomfru hos Broderen Forvalter Vilhelm Christensen på Sæbygård (Løve H.), boede 1840 hos Faderen i København, Store Strandstræde 80, og 1845 på Lundegård (Lerup S., Ø.-Han. H.; »indlogerende for Betaling«)¹.
- b 9. *Christian Christensen*, begr. 1812 26. Juni, 4 Dage gammel (Ålborg Budolphi Kb.).

Hansine Hendrine Christensen,
født Berthelsen.
Født 1827, død 1910.

Christian Christensen.
Født 1813, død 1892.

- b.10. *Christian Christensen*, f. 1813 22. Decbr. (Ålborg Budolphi Kb.), † 1892 8. Jan. (Københavns Vor Frue Kb.), konfirmeret 1828 5. Oktbr. (Ålborg Budolphi Kb.), rejste i Oktbr. 1828 til København², kom ifølge Lærekontrakt af 1829 1. Oktbr. i Urtekræmmerlære hos Agent og Urtekræmmer C. Riis på Amagertorv Nr. 7 (nuværende Nr. 14) fra 1829 1. Aug. til 1835 1. Aug., bestod Svendeeksamen 1834 16. Oktbr.,

¹ RA., Folketællinger 1834, 1840, 1845.

² 1828 11/10 fik han i Ålborg udstedt Pas til at sejle til København (ABA., Prot. ov. udstedte Pas 1827-31, 1828-Nr. 325).

- blev indskreven som Svend 1835 1. Aug., bestod 1839 9. Oktbr. Eksamen, som krævedes af dem, der ønskede at blive Interessenter i Urtekræmmer- og Sukkerbagerlavet¹, tog 1844 6. Apr. Borgerskab som Interessent i Urtekræmmerlavet, 1859 1. Febr. tillige Borgerskab på Høkerhandel og 1869 6. Apr. i Stedet Borgerskab som Grosserer² (Firma: Chr. Christensen), stiftede Margrethe Cathrine Christensens Mindelegat sammen med sin Hustru (Fundats af 1889 23. Marts, konfirmeret 1889 4. Maj); g. 1851 10. Maj (Københavns Helligånds Kb.) m. *Hansine Hendrine Berthelsen*, f. 1827 16. Marts (Datter af Skomagermester Hans Henrik Berthelsen og Anne Margrethe Buchhorst) (Næstved St. Peders Kb.), † 1910 27. Decbr. (Københavns Vor Frue Kb.), konfirmeret 1842 3. Oktbr. (Helsingørs St. Olai Kb.). Børn (c 1—c 11):
- c 1. *Catharine Margrethe Christensen*, f. 1852 1. Apr. (Københavns Helligånds Kb.), † 1858 2. Decbr. (Københavns Helligånds Kb.).
- c 2. *Bertel Oluf Christensen*, f. 1853 2. Juni (Københavns Helligånds Kb.), † 1902 25. Septbr. (Frederiksberg Kb.), tog 1878 31. Decbr. Borgerskab som Grosserer (Firma: Chr. Christensen, senere tillige P. F. Esbensen), g. 1880 1. Maj (Københavns Citadels Kb.) m. *Thyra Schøning*, f. 1859 13. Aug. (Datter af Kaptajn, Inspektør ved Stokhuset Valdemar Schøning og Nicoline Sophie Malling) (Københavns Garnisons Kb.). Barn (d 1):
- d 1. *Ellen Christensen*, f. 1881 9. Febr. (Københavns Garnisons Kb.), Assistent ved Rigshospitalets Massageklinik.
- c 3. *Christiane Ottilia Christensen*, f. 1855 13. Febr. (Københavns Helligånds Kb.), † 1897 15. Jan. (Københavns St. Jacobs Kb.), g. 1880 6. Aug. i Tårbæk Kapel (Lyngby Kb., Sokkelund H.) m. *Frederik Lauritz Levy*, f. 1851 1. Febr. (Søn af Købmand Meyer Levy og Henriette Heymann) (Fødsels-Register for den tysk-israelitiske Menighed i Hamburg), Arkitekt. (Jfr. Josef Fischer, Simon Lazarus og hans Efterkommere S. 34.) Barn (d 1):

¹ Ny kgl. Saml., Fol. 382 ab, Bd. 10 S. 282, Bd. 9 S. 421, 424, Bd. 8 S. 271.

² Kbhvns Rådstueark., Borgerskabsprot. 1837-46 S. 581, 1855-59 S. 494, 1865-70 S. 417.

- d 1. *Povl Henrik Levy*, f. 1888 27. Jan. (Københavns St. Matthæus Kb.), Stud. jur.
- c 4. *Hans Christian Christensen*, f. 1856 12. Apr. (Københavns Helligånds Kb.), Cand. jur. 1880, Fuldmægtig i Københavns Brandforsikring 1887, Kontorchef sstds. 1897—1900. (Jfr.: »Kjøbenhavns Brandforsikring 1731—1911« ((Kbhvn) 1913) S. 593.)
- c 5. *Niels Otto Christensen*, f. 1857 15. Oktbr. (Københavns Helligånds Kb.), tog 1883 12. Juni Borgerskab som Groserer (Firma: P. F. Esbensen), g. 1888 21. Septbr. (Københavns St. Matthæus Kb.) m. *Christine Caroline Engelsen*, f. 1868 6. Juli i København (Datter af Boghandler Hans Christian Engelsen og Andrea Mathilde Schrøder) (Frederiksberg Kb.). (Jfr.: »Slægt Register over Familien Engelsen« (Kbhvn 1908) S. 7.) Børn (d 1—d 4):
- d 1. *Aage Christian Christensen*, f. 1889 3. Juli (Københavns St. Matthæus Kb.), Stud. med.
- d 2. *Carl Otto Christensen*, f. 1890 15. Aug. i Ordrup, Gentofte S. (Københavns St. Matthæus Kb.), Kontorist.
- d 3. *Einar Andreas Christensen*, f. 1893 30. Jan. (Københavns St. Matthæus Kb.), Stud. polyt.
- d 4. *Oluf Axel Christensen*, f. 1896 25. Septbr. (Københavns St. Matthæus Kb.), Kontorist.
- c 6. *Carl Johan Christensen*, f. 1859 19. Decbr. (Københavns Helligånds Kb.), Ejer af Torkelstorp (Västra Kärrstorp S., Oxie H., Skåne), g. 1887 9. Juli (Svedala Menighed, Malmöhus Len) m. *Clara Ulrika Borgström*, f. 1864 10. Aug. (Datter af Kyrkoherde i Svedala Erik Borgström og Helena Charlotta Malmgren) (Svedala Menighed, Malmöhus Len). Børn (d 1—d 3):
- d 1. *Margaretha Charlotta Christensen*, f. 1888 4. Aug. (Västra Kärrstorp Menighed, Malmöhus Len).
- d 2. *Ove Christian Erik Christensen*, f. 1890 9. Juni (Västra Kärrstorp Menighed, Malmöhus Len), Stud. jur.
- d 3. *Ingeborg Christensen*, f. 1895 1. Apr. (Västra Kärrstorp Menighed, Malmöhus Len).
- c 7. *Vilhelm Christensen*, f. 1861 14. Septbr. (Københavns Helligånds Kb.), † 1908 20. Septbr. i Köln, begr. 29.

- Septbr. på Københavns Vestre Kirkegård, tog 1890 2. Decbr. Borgerskab som Grosserer (Firma: Chr. Christensen), g. 1891 16. Oktbr. (Københavns Garnisons Kb.) m. *Alma Thielsen*, f. 1866 19. Oktbr. (Datter af Grosserer Vilhelm Christian Emil Thielsen og Louise Cecilie Petrea Rée) (Københavns Vor Frue Kb.). (Jfr. Josef Fischer, Hartvig Philip Rée og hans Slægt S. 72.) Børn (d 1—d 2):
- d 1. *Harald Christensen*, f. 1892 5. Aug. (Københavns St. Johannes Kb.), Kontorist.
- d 2. *Elisabeth Christensen*, f. 1895 10. Maj (Københavns St. Johannes Kb.).
- c 8. *Margrethe Cathrine Christensen*, f. 1864 24. Oktbr. (Københavns Helligånds Kb.), † 1883 18. Novbr. (Københavns Vor Frue Kb.).
- c 9. *William Christensen*, f. 1866 6. Juni (Københavns Helligånds Kb.), Cand. mag. 1889, Dr. phil. 1895, Arkivsekretær i Rigsarkivet 1898—1912.
- c 10. *Guido Christensen*, f. 1868 17. Septbr. (Københavns Vor Frue Kb.; Navnet her ikke angivet), † 1868 30. Septbr. (Københavns Helligånds Kb.).
- c 11. *Arthur Herman Christensen*, f. 1870 28. Oktbr. (Københavns Helligånds Kb.), † 1871 22. Febr. (Københavns Helligånds Kb.).
- b 11. *Anthon Julius Christensen*, f. 1821 13. Jan. (Ålborg Budolphi Kb.), † 1881 14. Juli (Nørre Sundby Kb.), Landmand.
- a 3. *Jacob Christensen*, døbt 1778 1. Juni (Ålborg Budolphi Kb.), † 1825 5. Oktbr. (Ålborg Vor Frue Kb.), Købmand i Ålborg, g. 1805 2. Juli (Bergens Nykirkes Kb.) m. *Engel Meyer*, f. 1779 7. Aug. (Datter af Købmand Johan Meyer og Ingeborg Wolding) (Bergens Nykirkes Kb.), levede i Ålborg 1832¹. Børn (b 1—b 8):
- b 1. *Oluf Christensen*, hjemmedøbt 1806 19. Jan., i Kirken 17. Febr. (Ålborg Budolphi Kb.), konfirmeret 1821 29. Apr. (Ålborg Budolphi Kb.).
- b 2. *Sophie Mariane Christensen*, f. 1808 30. Juli (Ålborg Budolphi Kb.), † 1867 4. Apr. (Ålborg Vor Frue Kb.), Lærerinde ved Ålborg Børneasyl.

¹ Ovfr. S. 266.

- b 3. *Christian Christensen*, }
 b 4. *Jan Mejer Christensen*, } Tvillinger, fødte 1810 10. Decbr.
 (Ålborg Budolphi Kb.), begravede 1811 22. Juli (Ålborg Budolphi Kb.).
- b 5. *Hans Christian Christensen*, f. 1812 15. Juni (Ålborg Budolphi Kb.), † 1890 20. Jan. (Kb. for den danske Menighed i London), Skibsfører, g. m. *Elizabeth* (Englænderinde), begr. 1892 23. Septbr. på Brookwood Kirkegård (London), 78 År gammel. Børn (c 1—c 4):
- c 1—c 4. 3 Sønner, der i 1879 var voksne og boede i London, og 1 Datter, som da var død og i Ægteskab med en Sømand havde en Datter, der i 1879 var 7 År gammel.
- b 6. *Marie Christensen*, f. 1814 30. Maj (Ålborg Budolphi Kb.), † 1815 20. Aug. (Ålborg Budolphi Kb.).
- b 7. *Gjerthine Margaretha Christensen*, † 1817 17. Decbr., et Fjerd- ingår gammel («ej været i Kirke»; Ålborg Budolphi Kb.).
- b 8. Dødfødt Søn, f. og † 1818 19. Septbr. (Ålborg Budolphi Kb., Døde).
- a 4. *Anne Christensen*, døbt 1779 30. Novbr. (Ålborg Budolphi Kb.), begr. 1780 5. Marts (Ålborg Budolphi Kb.).
- a 5. Dødfødt Datter, begr. 1782 2. Novbr. (Ålborg Budolphi Kb.)¹.
- a 6. *Christiane Christensen*, døbt 1784 1. Novbr. (Ålborg Budolphi Kb.), † 1808 13. Marts², g. 1805 15. Maj (Ålborg Budolphi Kb.) m. *Niels Thygesen Wigelsen*, døbt 1784 21. Juni (Søn af Hans Wigelsen og Marie Elisabeth Thygesen) (Ålborg Budolphi Kb.), † 1841 25. Juli (Ålborg Budolphi Kb.), Købmand i Ålborg. (Han g. 2. Gang 1809 24. Febr. (Klarup Kb.) m. *Anna Elisabeth Margaretha Christensen*, i Kirken 1784 28. Novbr. efter Hjemmedåb (Datter af Verner Christensen til Klarupgård og Hustru, f. Mollerup) (Klarup Kb.), † 1833 31. Jan. (Ålborg Vor Frue Kb.) Barn (b 1):

¹ Den anførte Dato findes i Kirkebogen; den ovfr. S. 1 Note 2 omtalte Begravelsesbog 1740 ff. S. 12 og Regnskabsprot. 1768-96 S. 1000 nævner Dagen 1. Novbr., men således, at hermed måske ikke er ment selve Begravelsesdagen, men blot den Dag, da Oluf Christensen betalte en Afgift for at kunne benytte Begravelsesstedet.

² RA., Fortegnelse på Interessenterne i Tontinen af 1792, 1. Klasse 2. Afdel., Police Nr. 108. Nogle i en ret opstyltet Stil holdte Mindelinier over hende findes indrykkede i JE. 1808 Nr. 23.

Christiane Christensen¹.
(Niels Wigelsens 1. Hustru.)
Født 1784, † 1808.

- b 1. *Marie Antoinette Wigelsen*, i Kirken 1808 29. Marts efter Hjemmedåb (Ålborg Vor Frue Kb.), † 1869 20. Marts i København (Frederiksberg Kb.), g. 1829 30. Oktbr. (Ålborg Vor Frue Kb.) m. *Frederik Vilhelm Akkermann*, f. 1803 8. Febr.², hjemmedøbt 1803 9. Febr., i Kirken 11. Marts (Søn af Købmand Carl Akkermann og Christiane Friis) (Ålborg Budolphi Kb.), † 1861 9. Aug. (Ålborg Budolphi Kb.), Købmand i Ålborg. Børn (c 1—c 2):
- c 1. *Carl Frederik Akkermann*, f. 1831 24. Maj (Ålborg Vor Frue Kb.), † 1870 8. Maj i København (Frederiksberg Kb.), Købmand i Ålborg, Handelsbestyrer og Handelsagent i København³, g. 1856 6. Novbr. (Ålborg Vor Frue Kb.) m. *Johanne Dorteia Bomholt*, f. 1836 24. Marts (Datter af Købmand Thomas Bomholt og Elisabeth Marie Wang) (Ålborg Vor Frue Kb.), † 1872 8. Oktbr. (Ålborg Vor Frue Kb.). Børn (d 1—d 7):
- d 1. *Carl Akkermann*, f. 1857 13. Aug. (Ålborg Budolphi Kb.), † samme Dag (Ålborg Budolphi Kb.).
- d 2. *Thora Akkermann*, f. 1860 16. Febr. (Ålborg Budolphi Kb.), † 1868 25. Jan. (Københavns Vor Frue Kb.).
- d 3. *Frida Vilhelmine Akkermann*, f. 1861 10. Decbr. (Ål-

¹ Efter Miniaturmaleri tilhørende Proprietær M. Rahbek-Larsen.

² »Stamtavle over Familien Friis« (Odense 1865) S. 19.

³ Københavns Vejviser 1868 og 1869.

- borg Vor Frue Kb.), † 1900 10. Novbr. (Mariager Landsogns Kb.), g. m. sin nedennævnte Fætter *Martin Marius Rahbek-Larsen*.
- d 4. *Anton Marius Akkermann*, f. 1862 15. Decbr. (Ålborg Vor Frue Kb.), bosat i Pasadena, Californien.
- d 5. *Elise Marie Akkermann*, f. 1863 9. Decbr. (Ålborg Budolphi Kb.).
- d 6. *Christiane Antoinette Akkermann*, f. 1865 26. Febr. (Ålborg Budolphi Kb.), † 1895 12. Juni (Frederiksberg Kb.).
- d 7. *Thomas Akkermann*, f. 1869 4. Juni i København (Frederiksberg Kb.), † 1900 18. Febr. (Københavns St. Andreas Kb.), Kommiss.
- c 2. *Christiane Elisabeth Birgitte Henrikke Akkermann*, f. 1834 1. Novbr. (Ålborg Vor Frue Kb.), † 1887 18. Marts (Frederiksberg Kb.), g. 1856 25. Apr. (Ødum Kb.) m. *Janus Anthon Rahbech Larsen*, f. 1832 27. Decbr. (Søn af Forpagter på Frijsendal, senere Ejer af Rødslet Morten Larsen og Medea Marie Brandt) (Havrum Kb.), † 1861 4. Decbr. (Mejlby Kb. og Vadum Kb.), Ejer af Kranstrup (Mejlby S., Ø.-Lisbjærg H.) og Rødslet (Vadum S., Kær H.). Barn (d 1):
- d 1. *Martin Marius Larsen*, f. 1857 8. Juli (Mejlby Kb.), fik 1873 10. Marts kongelig Bevilling til at føre Familienavnet *Rahbek-Larsen*, Ejer af Sonnerupgård (Tikøb S., Lyng-Kronborg H.) 1879—87 og af Jomfrubakken (Mariager Landsogn, Onsild H.) 1891—1910, g. 1894 7. Marts (Københavns Vor Frue Kb.) m. sin ovennævnte Kusine *Frida Vilhelmine Akkermann*, f. 1861 10. Decbr., † 1900 10. Novbr. Barn (e 1):
- e 1. *Johanne Christiane Rahbek-Larsen*, f. 1895 2. Febr. (Mariager Landsogns Kb.).
- a 7. Dødfødt Søn, f. og † 1789 før 4. Maj¹, begr. 1789 Maj (Ålborg Budolphi Kb.).

¹ På denne Dag betaler Oluf Christensen til Ålborg Budolphi Kirke for Til-
 ladelse til at benytte sit Gravsted i Kirken i Anledning af Dødsfaldet (NLA., Ål-
 borg Budolphi Kirkes Ark., Begravelsesbog 1740 ff. S. 12; sstds., Regnskabsprot.
 1768-96 S. 1410).

ANETAVLER¹.

¹ De foran Personnavnene satte Løbenumre henviser til de efter selve Anetavlerne meddelte yderligere Oplysninger om de pågældende.

Anetavle I.
BERTHEL CHRISTENSENS
ANER.

6. *Christen Olessøn* eller *Olufssøn*.

7. *Anne Christensdatter*, f. c. 1708, † 1788.

10. *Oluf Christensen*, f. 1739, † 1817.

12. *Berthel Christensen*

[1.? Oluf Christenssøn,
nævnes c. 1627-73.]

2. Christen Olsson,
f. c. 1645, † 1696.

3. Karen Andersdatter,
f. c. 1648, † 1713.

4. Christen Nielssøn Korn-
bech, f. c. 1678, † 1716.

5. Maren Christensdatter,
døbt 1682, † 1739.

8. Berthel Jenssøn Snedker, f. c. 1700, † 1754.

9. Jacobina Christensdatter (Kornbech), døbt 1709,
† 1802.

11. Maren Berthelsdatter, f. 1745, † 1825.

1777, † 1841.

BERTHEL CHRISTENSENS ANER.

1. **Oluf Christenssøn** har rimeligvis været Fader til nedenævnte Christen Olssøn; men det er kun en Formodning, der blot støtter sig på den under Christen Olssøn anførte Notits, at denne 9. Jan. 1674 fæstede det Hus i Stige, som Oluf Christenssøn døde fra. Oluf er født eller har i alt Fald i sin Ungdom opholdt sig i Anderup (i Lumby Sogn, Lunde Herred på Fyn), idet den første Efterretning, der er påtruffen om ham, er følgende Notits i et Regnskab for 1626—27: »Annammet af Olluff Christenssenn i Anderup for Lejemål, han begik med Appelonne Jørgensdaatter, aftinget for Penge 10 Rigsdr.«¹. Et Par År senere, i et Regnskab for 1628—29, hedder det, at Oluf Christenssøn af Anderup fæstede et halvt Bol i Stige (i samme Sogn), som Peder Lauridssøn for sin Alderdoms og Skrøbeligheds Skyld oplod ham²; og atter noget senere (ifølge Regnskabet for 1633—34) fæstede Oluf den anden Halvdel af Bolet, idet Peder Lauridssøn da var død³. Han forekommer derefter (under Betegnelsen Oluf eller Ole Christenssøn) i en lang Årrække i Jordebøger og Skattemandtal som bosat i Stige, således endnu i Regnskaber for 1673 og 1674⁴; men senest i de første Dage af dette sidste År må han være død ifølge den ovenfor nævnte Notits af 9. Jan. 1674.

2. **Christen Olssøn** i Stige blev begravet 18. Maj 1696, »ætat. 51«⁵, og har altså været født c. 1645. Han er fundet i forskellige Regnskaber (særlig for ekstraordinære Skatter) for Odense og Rugård Amter i Tiden 1674—96, første Gang 9. Jan. 1674, idet det hedder, at på denne Dag »fæstede Christen Olluffsen det Hus udi Stege (c: Stige), Olluf Christenssen af døde, for Penge 10 Rd.«⁶.

¹ RA., Odensegård Lensrgsk. 1626 1/5-1627 1/5, Kontoen: »Oppebåret til Sagefald«.

² Samme Rgsk. 1628 1/5-1629 1/5, Kontoen: »Annammet til Stedsmål« (under Næsbyhoved Birk).

³ Samme Rgsk. 1633 1/5-1634 1/5, Kontoen: »Uvisse Oppebørsel. Penge annammet til Stedsmål« (under Næsbyhoved Birk).

⁴ RA., Odense og Rugård Amters Familie- og Folkeskats-Rgsk. 1673 Bl. 44 a, 1674 Bl. 40 b.

⁵ Lumby Kb.

⁶ RA., Odense og Rugård Amters Jordebogrgsk. 1673 1/5-1674 1/5 Bl. 4 a.

3. **Karen Andersdatter**, salig Christen Olssøns af »Stige« (c: Stige), blev 18. Juni 1699 trolovet med og 24. Septbr. samme År viet til Rasmus Hanssøn¹, der allerede 9. Juni 1696 (som Rasmus Hanssøn fra Stige) havde fæstet Karen Andersdatters afdøde Mand Christen Olufssøns Gård i Stige². 1. Septbr. 1712 blev Rasmus Hanssøn i »Stige« begravet, 45 År gammel¹ (han har altså været født c. 1667), og 3. Oktbr. 1712 fæstede Christen Rasmussøn af »Steege« den Bolsgård sstds., som Rasmus Hanssøn var død fra³. Karen Andersdatter blev begravet 5. Juli 1713, ikke engang et År efter hendes sidste Mand; men hun har også været betydelig ældre end denne, eftersom hun ved sin Død ifølge Kirkebogen var 65 År gammel¹, så at hun altså har været født c. 1648.

4. Skipper **Christen Nielssøn Kornbechs** fulde Navn⁴ og Stilling fremgår af den straks her nedenfor under hans Hustru Maren Christensdatter anførte Notits om dennes Begravelse. 9. Novbr. 1704 viedes Christen Kornbech og Maren Christensdatter i Stige¹; 29. Marts 1708 fæstede Christen Kornbech af Stige et Stykke Jord på (hans Hustrus Stiffader) Rasmus Hanssøns Gårds Grund sstds., hvorpå han på egen Omkostning vilde opbygge et Hus⁵; og 20. Juli 1716 begravedes Christen Kornbech af Stige, kun 38 År 6 Måneder gammel¹, så at han altså efter denne Opgivelse skulde være født omtrent i Jan. 1678. Af Skiftet efter hans Hustru⁶ fremgår det, at han havde en Broder Peder Kornbech, og af Skiftet efter denne sidstes Hustru⁷, at der var en tredje Broder Laurids (eller Laurs) Kornbech. Om disse 2 Brødre angiver Kirkebogen ved deres Begravelse, at de begge var fødte i Notmark Sogn på Als; da nu Laurids og Peder Kornbech ved deres Begravelse henholdsvis 10. Apr. 1734 og 24. Marts 1741 siges at være, den første 59 og den sidste 56 År¹ og altså er fødte henholdsvis c. 1675 og c. 1685, kan man vistnok anse det for

¹ Lumby Kb.

² RA., Odense og Rugård Amters Jordebogsrsgsk. 1696 ¹/₅-1697 ¹/₅ Bl. 6 b.

³ Samme Rgsk. 1712 Bl. 7 b-8 a.

⁴ Slægtnavnet, som i Kirkebøger og andre Kilder staves forskellig (Kornbek, Kornbeck, Kornbech, Korenbech), er her normaliseret til Kornbech.

⁵ RA., Odense og Rugård Amters Jordebogsrsgsk. 1708 Bl. 7 b-8 a.

⁶ FLA., Det fynske Ryttergods's Ark., Regimentsskriverens Skifteprot. 1737-40 Bl. 306 b ff.

⁷ Samme Ark., Oberinspektørens Skifteprot. 1722-49 Bl. 224 b.

omtrent givet, at også den mellemste, c. 1678 fødte Broder Christen Kornbech er født i Notmark Sogn; men Sognets Kirkebøger begynder uheldigvis først 1690¹. Christen Kornbechs Fader må antages at have heddet Niels Kornbech; hans Moder har formodentlig heddet Jacobina, da både han selv og Broderen Laurs Kornbech havde en Datter Jacobina².

5. Om Maren Christensdatter hedder det i Lumby Kirkebog, at 1739 Tirsdag den 24. Febr. blev »begravet Maren Christensdatter af Stege (σ: Stige), født samme Steds, var først i Ægteskab med Skipper Christen Nielsen Kornbech i 12 År, havde 5 Børn sammen, siden i Ægteskab med Skipper Christen Danielsen i 21 År, havde en Datter sammen; ætat. 57 År«. Efter den her opgivne Alder har hun altså været født c. 1682; og da der i hele Lumby Kirkebog i Tiden 1679–86 kun findes døbt én Maren Christensdatter, nemlig en den 19. Marts 1682 døbt Datter af Christen Olssøn i Stige, er hun altså identisk med denne Christen Olssøns Datter. Om hendes første Ægteskab er talt under Christen Nielssøn Kornbech; 29. Aug. 1717 fæstede en Christian Danielssøn fra Als det Hus i Stige, som Christen Kornbech havde boet i³, og denne Christian eller Christen Danielssøn ægtede 16. Jan. 1718 Maren Christensdatter⁴. Efter at denne sidste, som ovenfor anført, var bleven begravet 24. Febr. 1739, giftede »Skipper« Christen Danielssøn sig 12. Aug. 1740 igen, med Anna Cathrina Andersdatter i Stige⁴, men døde selv 1750 i en Alder af 60 År og blev begravet 23. Juni. Ved denne Lejlighed siges det, at han var født i Notmark Sogn på Als⁴, og han er da utvivlsomt identisk med en Christen, »Daniel Hansens Søn af Skoven«, der ifølge Notmark Kirkebog døbt 2. Marts 1690¹.

6. Om Christen Olufssøn eller Olessøn se ovenfor S. 1—2.

7. Om Anne Christensdatter se ovenfor S. 1—2, 74 Note 4.

¹ Velvillig Meddelelse fra Sognepræsten.

² Om hans egen Datter se straks her nedfr.; Laurs Kornbechs Datter Jacobina døbt 27. Juli 1704 (Lumby Kb.).

³ RA., Odense og Rugård Amters Jordebogsgsk. 1717 Bl. 8 b-9 a.

⁴ Lumby Kb.

8. Om Berthel Jenssøn Snedker eller, som han jævnlig kaldes, Berthel Snedker er talt ovenfor S. 8—9. Til hvad dér er anført, kan føjes, at han 1733 nævnes som Snedkersvend¹ og 26. Maj 1736 etfer at have forevist sit Mesterstykke blev antaget som Mester i Odense Snedkerlav².

9. Om Jacobina Christensdatter (Kornbech) se ovenfor S. 9, 11—12.

10—12. Om Oluf Christensen, Maren Berthelsdatter og Berthel Christensen henvises til den udførlige Fremstilling ovenfor.

¹ FLA., Odense Snedkerlavs Ark., Regnskabsbog 1730-1845 under 1733 ²/₁.

² Samme Ark., Lavsbog 1684-1860 Bl. 25 b (hans Underskrift: »Berthel Jensen« findes sstds. Bl. 21 a). Noget Skifte efter ham er det ikke lykkedes at finde.

Anetavle II.
BERTHEL CHRISTENSENS HUSTRU
CATHRINE AAGAARD HASS'S
ANER.

15. *Melchior Hass*, † 1777.

16. *Anne Pedersdatter*, f. c. 1708, † 1776.

19. *Niels Hass*, f. 1739, † 1801.

21. *Cathrine Aagaard Hass*,

6. *Laurids Andersson*,
f. 1636, † 1700.
11. *Christen Larssøn* eller
Lauridssøn, † 1713.
12. *Johanne Pedersdatter*
Kjærulf, † c. 1750.
17. *Laurids Christenssøn*
Krog, f. 1701, † 1768.
20. *Helvig Kirstine Krog*, f. 1748, † 1827.
7. *Christen Thomassøn*
Andrup, † 1701-5.
13. *Thomas Andrup*,
f. 1679, † 1741.
18. *Magdalene (Meyer)*
Andrup, f. 1728, † 1793.
8. *Maren Laursdatter*,
lever 1711.
9. *Melchior Christenssøn*
Hjardemål, f. 1657, † 1717.
14. *Helvig Kirstine Hjarde-*
mål, f. 1698, † 1773.
3. *Christen Nielssøn Morsing*,
f. c. 1609, † 1673.
4. *Magdalene Edwardsdatter Mejer*,
f. c. 1617, † 1695.
5. ? *Mads Nielssøn Kældersvend*,
† 1687.]
2. *Eduard Melchiorssøn*,
lever 1625.
1. *Melchior Iverssøn*,
† 1612.
10. *Maren Madsdatter*,
† 1710.

BERTHEL CHRISTENSENS HUSTRU CATHRINE
AAGAARD HASS'S ANER.

1. Melchior Iverssøn¹ var Præst i Aggersborg i Ø.-Han Herred 1584 20. Febr. og til sin Død. Han var i 1584 endnu ikke Provst i Han Herred², men forekommer som sådan 1608 6. Apr. og 1610 1. Marts³; 1612 3. Septbr. døde han⁴.

2. Edvard Melchiorssøn⁵ eller, som han engang skriver sig, »Eduardth Melchiorssøn Demejer«⁶, skal være blevet Præst i Aggersborg 1612 ved sin Fader Melchior Iverssøns Død. I alt Fald var han Præst her c. 1619—20⁷ og endnu 5. Maj 1625⁶, men angives at være død i dette sidste År. Han klager i 1625 over sine Sogneboers forarmede Tilstand, over den Gæld, han er kommen i som en Følge af, at han har opbygget Præstegården fra ny af, over det store Gæsteri, som han har, fordi de rejsende, der skal over Færgestedet, ikke kan få Plads anden Steds, og over de Udgifter, som han har af at holde 3 af sine mange Børn til Skole i Hjørring⁶.

3. Christen Nielssøn Morsing⁸ skal være født c. 1609 og an-

¹ Se om ham Wiberg, Præstehist. I. 70.

² Kirkehist. Saml. 3. R. II. 201.

³ RA., Hyldinger 63,6. Kirkehist. Saml. 5. R. II. 545.

⁴ Saml. til jydsk Hist. IX. 194. ⁵ Se om ham Wiberg, Præstehist. I. 70.

⁶ Wulff, Statistiske Bidrag til Vendelbo Stifts Hist. S. 173.

⁷ Kirkehist. Saml. 3. R. III. 746.

⁸ Se om ham Wiberg, Præstehist. I. 621. Han underskriver sig selv vistnok altid kun Christen Nielssøn (ikke Morsing), men kaldes Morsianus i en utvivlsomt fra ham selv stammende Indskrift på Hjardemål Kirkes Stole (Nationalmuseets 2. Afdel., Indberetning af C. Engelhardt 1878 om Hjardemål Kirke) og ligeledes i Sønnen Melchior Christenssøns Selvbiografi i NLA., Ålborg Bispeark., Vitaprot. 1683-1715 Nr. 40. — Kallske Saml., Fol. 112 S. 126 og 131, 4to 494 S. 115 og 4to 495 S. 223 (og Wiberg, Præstehist. I. 621, II. 668) angiver Niels Pederssøn (Morsing), der var Sognepræst til Rær, Hansted og Vigsø Sogne i Hillerslev Herred i Thy, som Fader til Christen Nielssøn Morsing; men Sagen synes mere end tvivlsom. Thi Christen Nielssøn Morsing, der skal være født c. 1609, var ifølge en fra ham selv hidrørende Indskrift på det ovfr. nævnte Epitafium i Hjardemål Kirke født på Mors, medens Niels Pederssøn (Morsing) i alt Fald i 1608 og 1610 var Præst i Rær eller, som det også kaldes, på Hanstholm (RA, Hyldinger 63,7; Kirkehist. Saml. 5. R. II. 546) og ligeledes utvivlsomt er identisk med en Hr. Niels i Rær, der nævnes 1593 1. Decbr. (Kirkehist. Saml. 3. R. VI. 746; derimod er en Keld Anderssøn Præst sstds. 1584 20. Febr., se anf. St. 3. R. II. 201-2). Og endvidere hedder det i 1625 om Niels Pederssøn, at »som han er en gammel Mand

giver selv på et Epitafium, der endnu findes i Hjardemål Kirke med Maleri af ham og hans 2 Hustruer, at han er født på Mors og har gået i Skole i Århus og Lund¹. Han blev Præst i Hjardemål (i Hillerslev Herred i Thy), mulig i 1637², og lod i 1650 Stolene i Kirken her reparere¹. Han levede 9. Aug. 1673³, men angives at være død samme År. Tidligere i 1673 (3. Apr.) havde han »formedelst Alderdoms Besværing« ansøgt om at få sin Søn Edvard Christenssøn Hjardemål til Kapellan og efter sin Død til Efterfølger, hvad der bevilgedes ved Kaldsbrev af 1673 27. Maj; men før 23. Febr. 1674 er denne Søn, der imidlertid var blevet Sognepræst, afgået ved Døden⁴.

Ifølge det ovennævnte Epitafium hed hans 1. Hustru Anne Jensdatter og døde 1647 16. Juli, 34 År gammel⁵, medens den anden hed Magdalene Edwardsdatter eller Everts datter; Sønnerne Edvard og Melchior Christenssøn kalder begge i deres Selvbiografier Moderen for Magdalena Edvardi (f.) Mejer⁶.

4. Magdalene Edwardsdatter eller Everts datter Mejer overlevede sin Mand i mange År. Hun er blevet boende i Sognet, idet

på halvfjerdsindstyve År og havde nu mest Hjælp Behov i sin Alderdom, haver Gud almægtige i denne Skrøbelighed og Sprinkelsyge, som grasserer her i vores Egn, ved den timelig Død til sin evig Rige henkaldet alle hans Børn, som havde nu den Alder, de kunde have »opstød« og tjent hannem til gode, om det ellers havde været Guds gode Vilje« (Wulff, Statistiske Bidrag til Vendelbo Stifts Hist. S. 35-36). — Niels Pederssøn (Morsing) har altså været født c. 1555; når han er død, vides ikke, men han levede endnu 1629 19. Decbr. (RA., Ørum Lens Ekstraskattemandtal, Mandtal på Skat til 1629 ¹¹/₁₁, Bilag Læg IV Nr. 6).

¹ Den i den foregående Note nævnte Indberetning i Nationalmuseet.

² Efter Wiberg, anf. St., døde hans Forgænger Niels Christenssøn 21. Aug. 1627 eller 1637; men Ny kgl. Saml., 4to 1190 a Bl. 543 b angiver udtrykkelig 21. Aug. 1637, og i alt Fald var en Søren Nielssøn Præst i Hjardemål endnu 23. Decbr. 1629 (RA., Ørum Lens Ekstraskattemandtal, Mandtal på Skat til 1629 ¹¹/₁₁, Bilag Læg IV Nr. 9). Derimod er Christen Nielssøn øjensynlig Præst her 1648 20. Juni (RA., Hyldinger 98,73).

³ NLA., Ålborg Bispeark., Edsprot. 1673-1771 Bl. 22 b.

⁴ RA., Jydske Reg. 1673 Nr. 42 (med Incl., hvor Christen Nielssøns Håndskrift og Segl findes), 1674 Nr. 10 (med Incl.).

⁵ Hun kaldes på Epitafiet: anna jani t filia.

⁶ Det ovfr. i Note 3 anf. St. Bl. 21 b. NLA., Ålborg Bispeark., Vitaprot. 1683-1715 Nr. 40. Magdalene Edwardsdatter er i øvrigt ikke fundet nævnt som Christen Nielssøns Hustru før 1660 16. Decbr. (RA., Reg. 108 B, Regnskaber ov. Provsters og Præsters Ekstraskatter, Rgsk. for Hovedskatten 1660-61 af Vendelbo Stift, Bil. Nr. 11).

hun gennem en lang Række Regnskaber nævnes som Malene Evertsdatter eller Malene salig Hr. Christens i Kosøgaard, Kosø, Kaasø, Korszø eller Kaas¹ (c: det nuværende Kåse i Hjardemål Sogn). Den sidste Gang, hun er fundet i noget Regnskab, er i 1692, da hun betegnes som »Tjener til Hr. Melchior i Sæby«², så at altså hendes nedennævnte Søn Melchior Christenssøn Hjardemål må antages at have ejet den Gård, hun boede i. Ifølge Hjardemål Kirkebog blev 1. Oktbr. 1695 »sl. Malene Evardtdatt. i Korsø begravet, an. ætat. 78«; hun har altså været født c. 1617.

5. Mads Nielssøn Kældersvend. Da Melchior Christenssøn Hjardemåls 1. Hustru Maren Madsdatter ifølge Kirkebogen var Datter af en Rådmand i Sæby, er hun mulig Datter af en Mads Nielssøn, der forekommer som Rådmand i Byens Regnskaber for 1672—73 og de efterfølgende År³ og benævnes Rådmand endnu 1683 2. Maj⁴, men ikke senere, idet Borgemester- og Rådmandsstillingerne i Byen var blevet afskaffede ifølge åbent Brev 1683 27. Marts⁵. Allerede i 1661 havde Mads Nielssøn været blandt dem, der på Byens Vegne underskrev Suverænitetssakten⁶. Ifølge Byens Regnskaber lever han dog endnu i de nærmeste År efter 1683; men 2. Marts 1688 nævnes han som død⁷, og han er da utvivlsomt identisk med en Mads Nielssøn Kældersvend »fordum Borger og Rådmand her på Stedet«, der ifølge Sæby Købstads Kirkebog begravnes 1687 9. Febr. Imidlertid er der unægtelig en Omstændighed, der vækker Tvivl om, hvorvidt han er Fader til Melchior Hjardemåls Hustru Maren; i Byens Regnskaber for 1687 og de nærmest følgende År nævnes nemlig et Par Personer: Jens Madssøn Kældersvend og hans Søster Birgitte, der ikke usandsynlig har været Børn af Mads Nielssøn, hvormod en Maren Madsdatter ikke omtales.

Hvad Mads Nielssøns Hustru har heddet, vides ikke. Hun levede 1678 3. Aug., men synes at være død før 1682 16. Decbr.⁸.

¹ RA., Dueholm, Ørum og Vestervig Amters Konsumtions- og Folkeskatsrgsk. 1674 Bl. 11 b, 1675, 1676, 1681 Bl. 12 a, 1682 Bl. 11 b, 1683 Bl. 16 b. RA., samme Amters Krigsstyrsgsk. 1678 Bil. A; osv.

² RA., samme Amters Rgsk. eft. Fdg. 1692 16/2 S. 39.

³ I RA. ⁴ NLA., Sæby Bys Rådstuebog 1675-1739 Bl. 82 b.

⁵ RA., Jydske Reg. 1683 Nr. 23. ⁶ Aarsberetn. fra Geheimearch. II. 141.

⁷ RA., Sæby Bys Rgsk. 1687.

⁸ RA., Sæbys Bys Rgsk. 1678 Bil. Litra A, 1683 Bil. Litra C (hun vilde utvivl-

6. Laurids Andersson¹. Ifølge V.-Hassing Kirkebog begravedes 1700 26. Marts »Laust Andersson af Gandrupsgaard, 64 År ringere 4

somt ligesom andre af Byens Borgeres Hustruer være blevet opført på dette sidste Sted, hvis hun havde levet).

¹ Lengnicks Stamtavle over Familien Krog (fra Birsted Krog) nævner som »Lars Andersen« (o: den her som Laurids Andersson betegnede Persons) Farfader og Fader henholdsvis: »Niels Andersen, boede i Biersted Krog, Biersted Sogn i Vendsyssel« og »Anders Nielsen, boede sammesteds«. Det drejer sig imidlertid her om så fjerne Tider, at Kirkebøger, der omhandler de pågældende 2 Personers eller blot Laurids Anderssons Døb, ikke har eksisteret; og selv om både Niels Andersson og Anders Nielsson kunde have levet så længe, at deres Begravelse var indført i bevarede Kirkebøger, er dette i ethvert Fald udelukket i det foreliggende Tilfælde, da Birsted Kirkebøger først begynder 1724. Lengnicks Kilde er formodentlig Familietradition; men det er jo menneskeligt, om denne, hvor det drejer sig om Tider, der ligger mere end 200 År før hans Stamtavles Trykning, ikke er helt pålidelig. I alt Fald lader hans Angivelse sig vanskelig forene med de sparsomme Oplysninger, der kan skaffes gennem Mandtal o. l., idet det efter disse ikke kan antages, at Gården Krogen i Birsted Sogn har været beboet af 3 Slægtled efter hinanden med de anførte Navne. Som nævnt ovfr., forekommer der ganske vist i RA., Ålborghus m. fl. Amters Konsumtions- og Folkeskatsrgsk. 1673 S. 311 en Laurids Andersson som Beboer af Krogen; men i det tilsvarende Regnskab for 1672 (Bl. 127 a-129 a) findes i hele Birsted Sogn hverken en Laurids Andersson eller en Anders Nielsson som selvstændig Beboer af nogen Ejendom (Regnskabet anfører ikke Gårnavnet Krogen i Sognet). Og forsøger man at gå den modsatte Vej, altså at begynde med det ældre Slægtled, vil man ganske vist gennem en lang Årrække kunne følge en Anders Nielsson, der bor i Birsted Sogn og By; men nogen Tråd, der forbinder ham med den yngre Laurids Andersson, er det ikke lykkedes at finde. Den nævnte Anders Nielsson i Birsted forekommer i Jordebøger for Ålborghus Len (i RA.) lige fra Regnskabsåret 1606-7 til 1654-55. Og ganske vist er der ingen Grund til at lægge særlig Vægt på den Omstændighed, at den Gård, som han bebor, vistnok aldrig betegnes med et særligt Navn og altså heller ikke med Navnet Krogen; thi Gården kunde måske alligevel have båret dette Navn, uden at det nævnes i det knappe Kildemateriale. Men værre er det, at det af en Notits i RA., Ålborghus Lensrgsk. 1657-58 Bl. 3 b (»Niels Andersen fæstede 1/2 Gård i Biersted, hans Fader Anders Nielsen fradøde«) fremgår, at han er blevet afløst ikke af en Laurids Andersson, men af en Niels Andersson. Og går man fra Ålborghus Jordebog for 1606-7, som er den ældste, hvori Anders Nielsson i Birsted er påtruffet, tilbage til den af de nu eksisterende Jordebøger, som i Tid ligger nærmest forud for denne, og som er fra 1604-5, må det efter de Afgifter, der anføres for de enkelte Gårde, antages, at den Gård i Birsted, som i Jordebogen 1606-7 bebos af Anders Nielsson, er den samme, som i Jordebogen 1604-5 bebos af en Mads Bertelsson. Man kan altså heller ikke fra Anders Nielsson i Birsted nå tilbage til Lengnicks Stamtavles Niels Andersson, og det synes således betænkeligt at fastholde Troen på Stamtavlen 3 Slægtled: Niels Andersson—Anders Nielsson—Lars (Laurids) Andersson; hvis man vilde gøre det, måtte man i ethvert Tilfælde gå bort fra, at de 3 Generationer skulde have boet i den samme Gård Birsted Krog eller Krogen.

M[åneder] 3 Ug[er] og 4 Dage«; han har altså været født i Aug. 1636. Hvis denne Laust eller, som han ellers næsten altid kaldes, Laurids Anderssøn nogen Sinde er bleven betegnet med Navnet Krog, har det næppe været ret ofte¹; i de Regnskaber, hvori han er påtruffet, er det i det mindste aldrig Tilfældet. Imidlertid antog i ethvert Fald hans Efterkommere Navnet, og Laurids Anderssøn er den sidste, der kan have foranlediget dets Opkomst, idet det har sin Oprindelse fra en Gård ved Navn Krogen i Birsted Sogn og By, Kær Herred, og der efter Laurids Anderssøn ikke boede nogen af Slægten i denne Gård. Laurids Anderssøn forekommer som Beboer af Gården i 1673²; og i en længere Årrække i 1680'erne, da han henhørte under Ryttergodset, nævnes han som boende snart i Krogen og snart blot i Birsted Sogn og By³.

1. Juli 1684 var han blevet udnævnt til Herredsfoged i Kær Herred⁴, men han kom kun til at beklæde denne Stilling i få År; thi da der i den følgende Tid rundt om i Riget fandt en stor Sammenlægning Sted af Herredsfogedembederne, blev også Posterne som Herredsfoged i Kær Herred, Herredsfoged i Hvetbo Herred og Birke-dommer i Hals Birk forenede, og til dette ny Embede udnævntes 26. Novbr. 1687 en Mathias Pederssøn⁵.

Ikke længe efter har Laurids Anderssøn forladt Birsted Sogn. Han forekommer her endnu i Begyndelsen af 1688⁶; men den 3. Maj 1688 bortfæstede Regimentsskriveren »til Morten Ibsen af Aabye Sogn en Ryttergård udi Biersted Sogn kaldet Krogen, som Lauridtz Anderßen, forrige Herredsfoged i Kier Herred, i Brug haft og til dito Ibsen godvilligen opladt haver«; Gården er den, hvoraf der i alt Fald i dette Regnskabsår gives mest i Stedsmål⁷. I Marts 1689

¹ Klitgaard siger i Norsk Tidsskr. f. Genealogi I. 329, at »Lars Andersen« »førte Tilnavnet Krog efter sin Fødegaard Krogen i Biersted Sogn, Kjær Herred«.

² RA., Ålborghus m. fl. Amters Konsumtions- og Folkeskatsrgsk. 1673 S. 311 under Birsted Sogn; jfr. samme Rgsk. 1681 Bl. 664 b.

³ RA., 3. jydsk Regiment's Familie- og Folkeskatsrgsk. 1683-86 (1683 Jan. Termin Bl. 6 b, Juli Termin Bl. 6 a; 1684 Jan. Termin Bl. 5 b osv.).

⁴ RA., Jydsk Reg. 1684 Nr. 50. ⁵ Anf. St. 1687 Nr. 149.

⁶ RA., Ålborghus m. fl. Amters Mandtal til Kop- og Ildstedskatten eft. Fdg. 1688 ³/₁ Bl. 208 a. RA., 3. jydsk Regiment's Familie- og Folkeskatsrgsk. 1688 Jan. Termin Nr. 41.

⁷ RA., 3. jydsk Regiment's Kassergsk. 1688-89, Bil. Nr. 25 med Underbil. Nr. 1. Laurids Anderssøn forekommer da heller ikke i Regimentets Familie- og Folkeskatsrgsk. for Juli Termin 1688 under Birsted Sogn; og når han nævnes i

og ligeledes i det følgende År betegnes Laurids Anderssøn derefter som boende i Gandrup (i V.-Hassing Sogn, Kær Herred) og som Kirsten Becks Tjener¹, 3: Fæster under Fru Kirsten Beck, der var Enke efter Frederik Rodsteen og ejede Vrå og S.-Elkær (begge ligeledes i Kær Herred). I 1691 og de følgende År kaldes Laurids Anderssøns Bopæl derimod Gandrupsgård; men i alt Fald i 1692 siges han endnu udtrykkelig at være Kirsten Becks Tjener², så at det kan være tvivlsomt, om han er flyttet over på en anden Gård under Godset, eller om den tidligere Betegnelse Gandrup blot har været en Unøjagtighed for Gandrupsgård. Han kaldes i en trykt Stamtavle Birke-dommer til Vrå Birk³, men det turde være ret tvivlsomt, om et sådant Birk overhovedet har eksisteret; i alt Fald foreligger der ingen autentiske Vidnesbyrd om, at han har beklædt den pågældende Post⁴, og det ligger nær at antage, at Angivelsen skyldes en Forveksling med hans tidligere Stilling som Herredsfoged i Kær Herred.

Endnu i et Kopskatsmandtal for 1699—1700 nævnes Laurids Anderssøn i Gandrupsgård. Han betegnes her udtrykkelig som Enkemand⁵, hvorimod en Hustru af ham (uheldigvis uden Navns Nævne) anføres som levende i 1689 og endnu den 31. Marts 1690; hun forekommer imidlertid ikke den 9. Decbr. 1690 ved en tilsvarende Lej-

Sognet i et først den 1. Maj 1689 dateret Mandtal på Regimentets Kop- og Ildstedskat for 1688 (i RA.; under Nr. 41), skal dette øjensynlig ikke opfattes således, at han boede i Sognet endnu 1. Maj 1689, da han tidligere på Året 1689 forekommer i et andet Sogn.

¹ RA., Ålborghus m. fl. Amters Mandtal til Kop- og Ildstedskatten eft. Fdg. 1689 ⁵/₂ Bl. 207 a, eft. Fdg. 1689 ⁹/₇ Bl. 201 a, eft. Fdg. 1690 ¹⁵/₂ Bl. 183 a, eft. Fdg. 1690 ²⁸/₉ S. 229.

² NLA., Kær H. gejstl. Justitsprot. under 1691 ¹⁶/₃. RA., Ålborghus m. fl. Amters Mandtal til Kop- og Ildstedskatten eft. Fdg. 1692 ¹⁶/₂ Bl. 165 a. RA., samme Amters Familie- og Folkeskatsrgsk. til 1696 ¹/₁ Bl. 137 a, til 1696 ¹/₇ Bl. 132 b, osv.

³ Lengnick, Familien Krog (fra Birsted Krog).

⁴ Sammenlign også Klitgaards forsigtige Ord i Norsk Tidsskr. f. Genealogi I. 329, at »han antagelig blev Ridefoged ved Vraa Gods«.

⁵ RA., Ålborghus m. fl. Amters Kopskatsmandtal 1699-1700 Bl. 240b. Da han døde i Marts 1700, er det således kun lidet sandsynligt, at han skulde være blevet gift igen; en Maren Christensdatter, der lever i Begyndelsen af det 18. Århundrede, har derfor næppe været hans Hustru, således som Klitgaard, anf. St. formoder, og i alt Fald kan hun under ingen Omstændigheder være Moder til hans Børn. Mere rimeligt er det måske, at den nævnte Maren Christensdatter har været hans Stifdatter; der forekommer i det mindste en »Datter« af ham af dette Navn i RA., Ålborghus m. fl. Amters Familie- og Folkeskatsrgsk. 1681 Bl. 664 b.

lighed, hvor man skulde have ventet at træffe hende, hvis hun havde levet¹, (og så vidt vides, heller ikke i de følgende År), og der kunde derfor være nogen Formodning for, at hun er død 1690².

7. Om Christen Thomessøn Andrup³ hedder det i et Regnskab for 1671—72: »Chresten Thommesen i Wester Karlebye tager Husbondhold af den Gård, som sl. Major Peder Jacobsen ibid. sidst iboede og fradøde, giver 12 Rigsdr.«⁴. Den pågældende Gård lå altså i V.-Karleby (Herredskirke Sogn, Lollands Nørre Herred); og som det fremgår af Betegnelsen Husbondhold, har den været Selvejendom. Christen Thomessøn nævnes derefter i det vedkommende Amts Skattemandtal i en lang Årrække, således endnu i Mandtal, der er daterede 20. Marts 1701; og at han har været en velstillet Mand, fremgår af, at han besad 3 Gårde på et Hartkorn af tilsammen 22 Tdr. 7 Skpr. 2 Fjdr.⁵, og af den store Besætning, som han gentagne Gange nævnes i Besiddelse af⁶.

Christen Thomessøn er død i Begyndelsen af det 18. Årh., senest 1705; det hedder nemlig i en »Fortegnelse på Fæster, Stedsmål og Husbondhold«, som er dateret 1705 24. Febr.: »Niels Christensen antager den halve af sin Faders Christen Thomæsens fradøde Ejendoms gård i Vester Carlebye, som af 3de Gårde i én er korporeret,

¹ RA., de ovfr. S. 299 Note 1 anførte Steder.

² Det må dog bemærkes, at Hustruen heller ikke forekommer i det ovfr. S. 298 Note 7 nævnte Mandtal af 1689 $\frac{1}{5}$, hvor man skulde vente at træffe hende; de Slutninger, der kan drages af, hvorvidt en Hustru anføres i Mandtallene eller ej, er derfor ikke helt pålidelige. Og der findes ikke i V.-Hassing Kirkebog blandt de i 1690 begravede nogen, der betegnes som Laurids Anderssons Kone. Derimod begravnes ifølge Kirkebogen 1696 $\frac{14}{2}$ »Las Anderssons Hustru i Gandrup 24 År, 5 Uger og 3 Dage«, uden at vedkommendes Navn anføres; men det drejer sig formentlig her om en anden Las Andersson, da en Laurids Andersson i Gandrup ifølge Kirkebogen får et Barn døbt 1702 $\frac{22}{10}$, altså en rum Tid efter, at vor Laurids Andersson er død.

³ Familienavnet Andrup tillægges ham af hans Søn i dennes nedfr. nævnte Selvbiografi; men det er lige så lidt påtruffet i samtidige Kilder som Navneformen Maria, der i Selvbiografien bruges om Christen Thomessøns Kone.

⁴ RA., Halsted Kl. Amts Rgsk. 1671-72, Bil. D.

⁵ RA., Halsted Kl. Amts Rgsk., Mandtal ov. Skat eft. Fdg. 1699 $\frac{24}{1}$, ov. Kongens Bønder og Husmænd eft. Fdg. 1699 $\frac{23}{11}$, ov. Kopskat eft. Fdg. 1699 $\frac{23}{11}$ og ov. Rostjenestekat eft. Fdg. 1700 $\frac{11}{5}$.

⁶ Således i RA., Amtets Mandtal ov. Kop- og Kvægskat til 1683 $\frac{11}{11}$ S. 68, 1684 S. 68, 1686 S. 117, til 1687 $\frac{30}{3}$ og $\frac{11}{6}$ Bl. 54 a.

den han holder med Enken hans Moder, som samme halve Ejendom for ham oplader, og hun selv beholder den anden halve Gården, som før bemeldt, er Ejendom, vel ved Magt, dens Bygning 70 Spænderum udi 4 Længder Hus, skylder Hartkorn 22 Tdr. 7 Skpr., giver Husbondshold 4 Rdr.«¹.

8. Christen Thomessøns Hustru hed **Maren Laursdatter**². På den Tid, da hun traf den nysnævnte Aftale med Sønnen Niels, har hun øjensynlig endnu siddet godt i det; men senere må det være gået tilbage for hende, som det ses af en den 1. Jan. 1711 dateret Fortegnelse, hvori det hedder under V.-Karleby: »Mads Jeppesen, Soldat ved Sønder Herreds Kompagni Landmilits, fæster en øde Gårdspart, som Maren Laursdatter, salig Christen Thomæsens Enke, over 40 År har haft til Ejendom, men nu formedelst nogle gamle Landgilderestancer, i de dyre År derpå er vokst, til Fæste vil overgive og til sin Datter, som Antageren ægter, afstår, såsom hun selv er gammel, udlevet og ikke dens Drift kan forsyne. Samme Jord er højt skyldende efter sit Brug og står for 11 Tdr. 3¹/₂ Skp. Hartkorn; på Steden er ingen Bygt, men Antageren lover derpå at sætte et Par Længder ny Huse til en Gårds Indrettelse, og siden svare Kontributioner og Hoveri deraf som en Fæstebonde, annammer derved 6 Bæster for 30 Rd. 2 f , Vogn, Plov og Harve for 5 Rd. 1 f , Vintersæden lagt Rug 6 Tdr.; Vårsæden skaffer han selv; Fæste 6 Rd.«³.

Christen Thomessøns Enke nævnes derefter som levende endnu i et den 9. Apr. 1711 dateret Mandtal⁴, men er ikke påtruffen senere. Da hun ovenfor i Anledning af Ordningen med sin tilkommende Svigersøn kaldes gammel og udlevet, har hun vel ikke levet særlig længe derefter; men hendes Dødsår kendes ikke.

9. **Melchior Christenssøn Hjardemål**⁵ var født 1657 20. Marts i Hjardemål Præstegård i Præsten Christen Nielssøn Morsings Ægteskab med Magdalene Edwardsdatter Mejer; han blev Student fra Ål-

¹ RA., Halsted Kl. Amts Rgsk. for uvisse Indkomster 1704-5, Bil. Nr. 1.

² Om den en enkelt Gang forekommende Navneform Maria se ovfr. S. 300 Note 3.

³ RA., Halsted Kl. Amts Rgsk. for uvisse Indkomster 1710, Bil. Nr. 1.

⁴ RA., Halsted Kl. Amts Rgsk., Mandtal ov. Krigsstyr eft. Fdg. 1710 ²⁵/₃.

⁵ Se om ham Wiberg, Præstehist. III. 243.

borg Skole 1677 og teologisk Kandidat 1681 27. Juli¹. 1691 26. Septbr. blev han udnævnt til Kapellan i Sæby Købstad, et Embede, som det på Grund af dets ringe Indkomster øjensynlig har været vanskeligt at få besat, hvorfor det i Kaldsbrevet blev lovet ham, at »dersom han sig udi samme Kapellani i Lærdom og Levned tilbørligen skikker og forholder, ville vi formedelst hans ringe Indkomst imidlertid allernådigst være betænkt på, hannem om en tre eller fire Års Tid til et bedre Præstekald at forfremme«². Med Sognepræsten i Sæby, som hed Jørgen Mortenssøn Lund, kom den ny Kapellan ikke på nogen god Fod. I Oktbr. 1692 blev Sognepræsten dømt til at gøre Kapellanen Afbigt, fordi han i Kirken havde skældt denne for en Løgner, kastet Alterbogen til ham i Prædikestolen og taget den fra ham igen, så at Bladene fløj omkring³. Og i 1694, da Sognepræsten var bleven alvorlig syg, havde han i Sinde at afstå Kaldet til en anden (eller havde måske allerede udført denne Tanke), hvorfor Melchior Hjardemål ansøgte Kongen om, at han selv hellere måtte blive udnævnt til Sognepræst, et Ønske, som han fik opfyldt, idet han den 24. Novbr. 1694, da Sognepræsten imidlertid var afgået ved Døden, blev beskikket til hans Efterfølger⁴. Som Sognepræst har Melchior Hjardemål ikke altid vundet udelt Bifald. I 1698 blev der idømt ham en Bøde for en mindre Forseelse ved Nadverens Udde-
ling⁵, og ved en Bispevisitats i Året 1700 fremførte Byens Borgemester en hel Række Beskyldninger mod ham. De fleste af Klagerne var vel efter Bispens Mening »af ringe Importantz«, ligesom det var bekendt, at Borgemesteren var en personlig Fjende af Hr. Melchior; men Bispen bebrejdede dog Præsten hans Fejl og søgte i øvrigt at stifte Forlig mellem Parterne⁶. Melchior Hjardemål døde i Jan. 1717 og blev begravet 3. Febr.⁷.

Han var ifølge Sæby Købstads Kirkebog 1692 3. Febr. blevet

¹ NLA., Ålborg Bispeark., Vitaprot. 1683-1715 Nr. 40. Birket Smith, Københavns Universitets Matrikel II. 76.

² RA., Jydske Reg. 1691 Nr. 71 med Indl. ³ Wiberg, anf. St.

⁴ RA., Jydske Reg. 1694 Nr. 103 med Indl. (her findes hans Håndskrift).

⁵ Wiberg, anf. St.

⁶ Jens Bircherods Dagbøger, udg. ved C. Molbech S. 382. Af RA., Sæby Bys Konsumtionsrgsk. 1700 ses Byens Misfornøjelse med, at Hr. Melchior drev Købmandsskab.

⁷ NLA., Ålborg Bispeark., Vitaprot. 1787-1825 Bl. 2 a. NLA., Sæby Kirkes Ark., Kirkeregnskabsbog 1629-1764 Bl. 73 a.

trolovet med og 29. Maj viet til Maren Madsdatter, der ifølge Kirkebogen var Datter af en Rådmand i Byen og blev begravet 1710 27. Oktbr. Efter hendes Død blev han ifølge Bælum Kirkebog 1711 8. Septbr. trolovet med og 29. Oktbr. viet til Maren Jensdatter, der ifølge samme Kirkebog var Datter af den i 1686 afdøde Præst Jens Blicher i Bælum og Solbjærg, som imidlertid ifølge Kirkebogen har haft 2 Døtre af Navnet Maren, den ene døbt 1680 5. Septbr. og den anden 1682 12. Juli. Melchior Hjardemåls anden Hustru overlevede sin Mand; hun døde 30. Juni 1748 ifølge Viborg Domsogns Kirkebog, der kalder hende Maren Jensdatter Blichert, og blev ifølge Kirkebogen begravet i selve Domkirken.

10. Om Maren Madsdatter se ovenfor under Nr. 9.

11. Christen Lauridsson i Gandrup begravdes ifølge V.-Hassing Kirkebog 1713 19. Apr.; han skal da ifølge en trykt Stamtavle¹ have været i sit 54. År (og altså født c. 1660), uden at det dog vides, hvor pålidelig denne Efterretning er². Han var gift med

12. Johanne Pedersdatter Kjærulf, der dog i V.-Hassing Kirkebog ved sin Trolovelse og Vielse, som fandt Sted 1692 henholdsvis 19. Oktbr. og 4. Decbr., kun kaldes Johanne Pedersdatter, men i et Brev fra en af hendes Sønner benævnes Johanne Pedersdatter Kjærulf³. Hun må være død c. 1750⁴.

¹ Lengnick, Familien Krog (fra Birsted Krog).

² Den kan vel ikke skyldes en Forveksling med hans Fader, der ifølge V.-Hassing Kirkebog var i sit 64. År, da han døde?

³ Norsk Tidsskr. f. Genealogi I. 333; i de andre sstds. aftrykte Breve hedder hun derimod kun Johanne Pedersdatter. Meddelelsen af disse Breve, Hr. Postekspedient C. Klitgaard i Ålborg, der har samlet et stort Materiale til Familien Kjærulfs Historie, antager hende (anf. St. S. 330) for Datter af en Peder Bertelsson Kjærulf og har velvillig gjort mig bekendt med sine Samlinger vedrørende denne Mand og hans Forfædre; men da der i alt Fald for Tiden ikke kan føres noget Bevis for den nævnte Antagelses Rigtighed, har jeg ikke turdet optage de pågældende Led på Anetavlen.

⁴ En Søn i Norge skriver et Brev til hende 30. Decbr. 1748 og har altså da i ethvert Fald anset hende for levende; men 30. Decbr. 1753 omtaler han hendes Død således, at den må antages at have fundet Sted mindst 2 År tidligere (anf. St. S. 343-45; når Klitgaard, anf. St. S. 330 mener, at hun er identisk med »den gamle Johanne Anne«, som ifølge V.-Hassing Kb. begravnes 1750 ²⁵/₁₀, må det be-

13. Thomas Andrup¹ angiver i en latinsk Selvbiografi, at han er født den 6. Septbr. 1679 i Nærheden af Nakskov, og at hans Forældre var Christiernus Thomæ filius Andrup og Maria Laurentii filia; en Eksamensprotokol i Universitetsarkivet nævner udtrykkelig V.-Karleby som hans Fødested², men den pågældende Kirkebog (for Herredskirke Sogn i Lollands Nørre Herred) går ikke så langt tilbage i Tiden. 1695 immatrikuleredes han ved Universitetet fra Nakskov Skole³, og 3. Oktbr. 1710 blev han teologisk Kandidat med Karakteren *haud illaudabilis*⁴. Efter at have søgt forskellige Præsteembeder uden Held (trods Anbefaling bl. a. af Stiftamtmanden over Lolland og Falster H. U. Lützow)⁵ blev han 1716 af Biskop Frants Thestrup i Ålborg gjort til Rektor ved Sæby Skole⁶; samme År den 30. Juli blev han Magister⁷. Et Par Forsøg, som han i 1735 gjorde på at opnå et Præsteembede, mislykkedes, skønt hans Biskop anbefalede ham, bl. a. for hans Dygtighed som Skolemand⁸; og han forblev således ved Sæby Skole, indtil den nedlagdes 1739. Derefter blev han 26. Aug. 1740 Sognepræst til Hjortlund og Kalslund i Kalslund Herred, Ribe Stift, men døde allerede 1741 (senest 7. Novbr.)⁹.

Ifølge Sæby Købstads Kirkebog blev han 29. Novbr. 1716 trolovet med og 30. Decbr. samme År viet til Helvig Kirstine Melchior-datter.

mærkes, at Kirkebogen på det pågældende Sted ikke har: Johanne Anne, men: Johanne Amme).

¹ Se om ham Hundrup, Lærerstanden ved de nedlagte Latinskoler i Hjørring, Nykjøbing paa Mors, Skagen, Sæby og Thisted S. 40-41 og Wiberg, Præstehist. I. 638, 765.

² NLA., Ribe Bispeark., Vitaprot. 1731-91, Nr. LXVII blandt de af Biskop Mathias Anchersen ordinerede. Konsistoriums Ark., Distinktionsprot. 1707-54 under 1710 ³/₁₀.

³ Birket Smith, Københavns Universitets Matrikel II. 212 («Thomas Christierni Andrupius»).

⁴ Den ovfr. i Note 2 nævnte Distinktionsprot.

⁵ RA., Danske Kanc., Gratialprot. 1710-11 S. 61, 1712 S. 43, 51, 73, 1714-15 S. 207.

⁶ Den ovfr. i Note 2 anføtte Selvbiografi. 30. Marts 1716 aflagde han Ed som Rektor (NLA., Ålborg Bispeark., Edsprot. 1673-1771 Bl. 127 a).

⁷ Birket Smith, anf. St. II. 404. Den nævnte Dato betegner øjensynlig kun den højtidelige Proklamation; ifølge Selvbiografien var det i Maj, at han »suprema philosophiæ laurea decoraretur«.

⁸ RA., Danske Kanc., Gratialprot. 1734-35 Bl. 59 a, 67 b, 104 a.

⁹ RA., Jydske Reg. 1740 Nr. 179; RA., Indl. til do 1741 Nr. 271.

14. **Helvig Kirstine Hjørdemål.** Helvig Kirstine, Datter af Hr. Melchior Hjørdemål og Maren Madsdatter, blev ifølge Sæby Købstads Kirkebog døbt 1698 16. Decbr. og ifølge samme Kirkebog begravet 1773 23. Decbr., 75 År 4 Dage gammel. Alderen er selvfølgelig her regnet til hendes Dødsdag, der i Ålborg-Avisen 2 Gange, den ene Gang tilmed i en Bekendtgørelse fra Skifteretten, angives at være 1773 17. Decbr.¹; og hvis Kirkebogens Aldersopgivelse er nøjagtig, har hun altså været født 1698 13. Decbr.

Efter at hendes Mand var død 1741, var hun atter bosat i Sæby allerede i 1743, da hun betegnes som »ganske fattig«², hvad der dog måske ikke skal tages alt for bogstavelig. I en senere Tid, i 1760'erne og 1770'erne, oplyses det i alt Fald i Anledning af den i 1762 påbudte Ekstraskat, at hun har Råd til at holde Pige, ligesom hun kan findes opført blandt de nogenlunde velstillede Beboere i Byen, hvem det pålægges at betale Skatten for deres fattigere Medborgere³.

15. **Melchior Hass** var Degn i Holme og Tranbjerg i alt Fald fra 1739, da Sønnen Niels blev født⁴. Præsten i Holme siger i en Indberetning af 21. Marts 1739 om sin Degn, som han dog ikke navngiver, at han er »vel nok funderet i Lærdom, skriver og regner så godt, som behøves (!), og fører et gudfrygtigt og kristeligt Liv og Levned«⁵. Melchior Hass døde 1777 17. Marts⁶ og blev begravet 24. Marts, ved hvilken Lejlighed han i Kirkebogen siges at være 78 År gammel⁷; derimod hedder det i Datidens Ålborg-Avis, der ikke usandsynlig har sin Viden om Dødsfaldet fra hans i Ålborg bosatte Søn, at han blev 72 År⁸. Han havde været 2 Gange gift, 1. Gang med Maren Christophersdatter Skaade, med hvem han havde en Datter Maren, der nævnes i Skiftet efter ham⁹, og 2. Gang med

¹ JE. 1773 Nr. 51, 1774 Nr. 5.

² Bil. Nr. 1 til Antegn. til Sæby Bys Rgsk. 1744 (o: Beregn. af 1743 ²³/₁₀ oven ved Fdg. 1743 ²⁰/₈ påbudne Skat), Nr. 69.

³ RA., Sæby Bys Ekstraskatsregnskaber 1762-73.

⁴ I NLA., Holme Kb. betegnes Sønnen ved sin Døb som »Degnens Drengbarn«. I Årene før 1739 findes der i Ning H. gejstl. Skifteprot. ikke Skifte efter nogen Degn i Holme og Tranbjerg senere end i 1722 (Bindet 1714-60 S. 56; den pågældende hed Jørgen Sørenssøn).

⁵ NLA., Århus Bispeark., 4. Reversal Fol. 100 Nr. 1.

⁶ NLA., Ning H. gejstl. Skifteprot. 1755-1806 Bl. 114 a.

⁷ NLA., Holme Kb. ⁸ JE. 1777 Nr. 12.

⁹ Det Note 6 anf. St Bl. 117 a.

16. Anne Pedersdatter, med hvem han havde adskillige Børn, og som blev begravet 1776 18. Marts »efter hendes salig Afgang d. 9de dito i hendes Alders 69. År«¹, så at hun altså har været født c. 1708.

17. Laurids Christenssøn Krogs Fødsels- og Dødsdag findes anført på hans Gravsten i Lendum Kirke, og da Datidens Ålborg-Avis nævner hans Død, opgiver den både hans Fødsels-, Døds- og Bryllupsdag; de 3 Dage er henholdsvis 1701 26. Maj, 1768 21. Novbr. og 1746 6. Decbr.². Selve Kirkebøgerne opgiver derimod i Stedet for Fødsels- og Dødsdagen kun Dåbs- og Begravelsesdagen: 1701 19. Juni blev ifølge V.-Hassing Kirkebog døbt Christen Larssøn i Gandrup's Barn Laurids (her forekommer altså ikke Navnet Krog), og 1768 29. Novbr. blev ifølge Lendum Kirkebog begravet Forpagteren på Lengsholm Laurids Krog, der var død samme Steds; som anført, er han begravet i selve Kirken. Han nævnes som Forvalter på Vrå 1730-42³, men var i alt Fald fra 1743 Forpagter på Lengsholm⁴. Hvor hans Vielse har fundet Sted, vides ikke, idet den Kirkebog, hvori den har været indført, ikke er påtruffen (Lendum Kirkebog haves ikke for det pågældende År).

18. Magdalene (Meyer) Andrup. Ifølge Sæby Købstads Kirkebog døbt 1728 11. Jan. Rektor Andrups og Helvig Melchiorsdatters Datter Malene (Navnet Meyer er tilføjet over Linien og med en anden Hånd). Hendes Fødselsdag anføres i en Gengivelse af Indskriften på Mandens Gravsten i Lendum Kirke som 6. Jan. 1728⁵, medens man også kan finde opgivet, at hun er født 5. Jan.⁶. Som Enke

¹ NLA., Holme Kb.

² Anton Gaardboe, Hist.-topogr. Beskriv. af Hørmested og Lendum Sogne i Hjørring Amt S. 50, hvor dog Fødselsåret urigtig er gengivet som 1670 (jeg skylder Hr. Postekspedient C. Klitgaard i Ålborg Tak for denne Henvisning). JE. 1768 Nr. 50 (gentaget i Lengnicks Stamtavle over Familien Krog (fra Birsted Krog)).

³ Norsk Tidsskr. f. Genealogi I. 331.

⁴ »Forpagteren Sr Laurs Krog« på Lengsholm betaler 20 Rd. af Formue og 12 Rd. i Kop-, Heste- og Karosseskatt ifølge Ålborghus m. fl. Amters Rgsk. for ekstraordinære Skatter 1744, Mandtal (dateret 1743 ¹⁶/₁₀) for Vendsyssel Bl. 99b.

⁵ Anton Gaardboe, Hist.-topogr. Beskriv. af Hørmested og Lendum Sogne S. 50 (Læsningen af Indskriften er dog øjensynlig ikke helt fejlfri).

⁶ I en Notits om hendes Død i JE. 1793 Nr. 14 hedder det, at hun var født 5. Jan. 1727. Som det fremgår af Tilførslen i Kirkebogen om Dåben, må Fødselsåret her være urigtigt; men dette udelukker jo ikke, at den opgivne Fødselsdag kan være rigtig.

boede hun på Lengsholm 1770 og 1774¹, men fra 1778 i Sæby Købstad², hvor hun ejede en Gård, som hun imidlertid i Oktbr. 1781 »formedelst Forandring af Bopæl« satte til Auktion; hun havde forinden fremhævet dens fortræffelige Egenskaber i en udførlig Bekendtgørelse, hvori det bl. a. hedder, at den »er bekendt for at være en af de anseligste her i Byen«, og at dens »Beliggenhed kunde her i Landet næppe være smukkere, da der fra Værelserne er Udsigt på den ene Side til Frugthaven og Kirken, på den anden Side tværs over Gaden til Landet og Søen, så at man på én Gang kan se både Skov, Mark og Skibe«³.

Når hun ved denne Lejlighed taler om sin påtænkte Forandring af Bopæl, har hun vel været ved at flytte til sin Svigersøn og Datter Niels Hass og Hustru i Ålborg. I alt Fald er hun ikke påtruffet i Sæby efter 1781⁴, hvorimod hun bor hos den nævnte Datter og Svigersøn ved Folketællingen 1787⁵, da hun kaldes Magdelene Meyer og »lever af hendes Midler«. Og at disse Midler ikke har været helt ubetydelige, fremgår af, at hun i 1789 opgiver det Beløb, som hun skal svare i den da påbudte, tidligere omtalte halve Procents Formueskat til 40 Rd.⁶ Den 2. Apr. 1793 døde hun hos Datteren og Svigersønnen efter 3 Dages »Svaghed«; en Søn af hende udtaler i den Bekendtgørelse om Dødsfaldet, som han »efter nu brugelig Måde« indrykkede i Avisen, og hvori han kalder hende Magdalene Meyer Andrup, at »det har behaget Gud . . . at skænke hende Besiddelsen af den evige Lyksalighed, hvorefter hun længtes, og hvortil hun i sit hele Liv havde oprigtig dannet sig«⁷.

19. Om Niels Hass se ovenfor S. 163—65.

20. Om Helvig Kirstine Krog se ovenfor S. 163—65, 238—39.

21. Om Cathrine Aagaard Hass henvises til den udførlige Fremstilling ovenfor.

¹ JE. 1770, alfabetisk Fortegnelse over Abonnenterne bag i Årgangen; 1774 Nr. 5.

² Hun anføres i RA., Sæby Bys Ekstraskatsregnskab 1778, Bil. 3 under Tilgangen for Maj.

³ JE. 1781 Nr. 36.

⁴ Hun forekommer ikke i RA., Sæby Bys Ekstraskatsregnskaber 1782-87.

⁵ I RA., Ålborg, Bispensgade Nr. 216.

⁶ RA., den ovfr. S. 75 Note 1 nævnte Pakke, Ålborg By under Nr. 216.

⁷ JE. 1793 Nr. 14; ABA., Skifteprot. 1790-1800 Bl. 332 a. NLA., Ålborg Budolphi Kb. har ikke Døds-, men kun Begravelsesdagen (9. Apr.).

EFTERSKRIFT.

Efter at de første 267 Sider af Fremstillingen ovenfor var sat, er det af Postekspedient C. Klitgaard forfattede og af Ålborg Handelsforening udgivne Festskrift »Aalborg Handelsstands Historie 1431—1913« udkommet. Ud over, hvad der ovenfor er meddelt, indeholder det en enkelt Oplysning af Interesse for det her foreliggende specielle Emne, nemlig med Hensyn til Slægtens Forhold til de 8 Købmænds Stiftelse (ovenfor S. 134—35). Festskriftet bekræfter, hvad der på dette sidste Sted er udtalt, at det utvivlsomt er urigtigt, at Oluf Christensen selv skulde have begæret sit Bidrag til det nævnte Legat tilbage. Det anfører nemlig S. 275, at af de oprindelige Bidragydere havde »en Del« (som det ikke navngiver) i 1824, altså 7 År efter Oluf Christensens Død, gjort Forsøg på at få deres Penge igen; og det meddeler derefter in extenso et Andragende i samme Retning af 27. Apr. 1826. Blandt dette Andragendes Underskrivere er Berthel Christensen, uden at dog enten han eller nogen anden af Underskriverne taler om Oluf Christensens Indskud; men alligevel vedtoges det, at både Oluf og Berthel Christensens Bidrag skulde tilbagebetales.

